నారాయణామాత్య, అయ్యలరాజు, 19th cent

హంసవింశతి, పద్యకావ్యము

చెన్నపురి, 1920

Record no. 561

Nārāyaṇāmātya, Ayyalarāju, 19th cent

Haṃsaviṃśati, padyakāvyamu

Cennapuri, 1920

Record no. 561

Bibliographic Record Target

నారాయణామాత్య, అయ్యలరాజు, 19th cent.

హంసవింశతి, పద్యకావ్యము / అయ్యలరాజు నారాయణామాత్య విరచితము.- చెన్నపురి : వావిళ్ల రామస్వామిశాస్త్రులు అండ్ సన్స్, 1920.

xv, 172 p. ;20 cm.

Record no. 561

Nārāyaṇāmātya, Ayyalarāju, 19th cent.

Haṃsaviṃśati, padyakāvyamu / Ayyalarāju Nārāyaṇāmātya viracitamu.- Cennapuri : Vāviḷḷa Rāmasvāmiśāstrulu aṃḍ Sans, 1920.

xv, 172 p. ;20 cm.

Record no. 561

170281

170281

REFERENCE

శ్రీ

దేవాంగ ధర్మప్రచారక సమాజమునకు

సేవారాంకితము—

కొడవలి శ్రీరాములు నాయుడు గారి శిష్యుడు

శ్రీ దేవాంగము

15.6.84

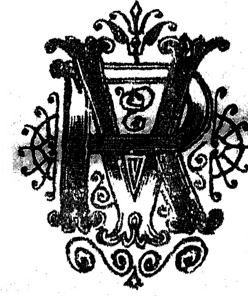
14021

Scholars' Edition.

శ్రీ ర స్తు.

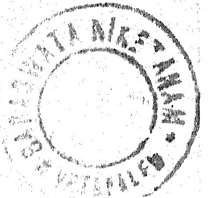
హంసవింశతి, పద్యకావ్యము

అయ్యలరాజు నారాయణామాత్య విరచితము.

(For Private Circulation only.)

చె న్న పు రి :
వావిళ్ల. రామస్వామిశాస్త్రులుఅండ్‌సన్స్ వారిచే
ప్ర క టి త ము.
1920.

Printed by
V. RAMASWAMY SASTRULU & SONS
at the "VAVILLA" PRESS,
Madras. —1920.

పీఠిక.

అయ్యలరాజు నారాయణామాత్యకవి.

"నిందతునందతు వా సన్నసూయు రసనూయు రత్ర కింతేన,
యత్సన్మానసగమనా యైవేదం మమ తు పాథేయమ్"

ప్రాచీనకవి.

హంసవింశతి యనునీపద్యకావ్యమును రచించిన యీమహాకవి యాఱువేలనియోగిబ్రాహ్మణుఁడు. కౌండిన్యసగోత్రుఁడు. సూరనామాత్యునకుం బుత్త్రుఁడు. ఈయన తల్లి కొండమాంబ. ఇంటిపే రయ్యలరాజువారు. ఇక్కవి స్వవిషయము నిట్లు చెప్పుకొనినాఁడు.

"వ[illegible] వెండియు నఖండతేజఃకాండమార్తాండమండలప్రచండుండును, నిజవితరణా[illegible]ర్ణవకృశీభూతపారావారపునరభ్యుదయకారణాయూనదానధారాప్రవాహసంజాతమహావాహినీవ్యూహుఁడును, నిస్తులప్రశస్తసద్గుణరత్నాకరుండును, ... నారాయణామాత్యదేవేంద్రుండు కొండొకశుభవాసరంబున నత్యంతసంతోషితాంతఃకరణుండై" అని

దీనింబట్టి చూడఁ గవులకు నైజమగు దరిద్రము తన్ను బాధింపఁ జాలకుండఁగా ధనసంపన్నుండై గొప్పదాతయై యున్నట్లు పొడకట్టుచున్నది. తన్నొకరు పురికొల్పఁగాఁ గవిత్వమున కారంభించి నట్లుగూడ నితఁడు చెప్పుకొనక పోవుటంజూడఁ నావిషయము స్థిరపడుచున్నది. ఇట్లైనను శ్రీరామమూర్తి స్వప్నమున సాక్షాత్కరించి నట్లు, గ్రంథమొనర్పం బురికొలిపినట్లు గూడఁ జెప్పుకొనలేదు. కారణమేమో. ఆశ్వాసాంత్యగద్యమునందు

"నిస్సహాయకవితానిర్మాణచాతుర్య నిస్తంద్ర,
శ్రీరామనామపారాయణ నారాయణామాత్యప్రణీతము.

అని చెప్పుకొనుటంబట్టి పరికింపఁగా గ్రంథమును జెప్పి యితరులకుం జూపి వారిసంస్కారణముల నంగీకరించుకవి కాఁడనియుఁ బండితకవియనియు, శ్రీరామ భక్తుఁడనియు స్పష్టము గాక మానదు. మఱియు భగవద్భక్తాగ్రగణ్యులనం బ్రఖ్యాతివహించిన ప్రహ్లాదాదిపరమభాగవతుల నిష్టదేవతాస్తుతిలోఁ జేర్చుటంజూడ నీమహాకవి భక్తుఁడను మాట దృఢపడక పోదు. ఈమహాకవి యీగ్రంథమున నింతకుముందు దాను గ్రంథముల నొనరించినట్లు చెప్పుకొనకుండుటం జూడ నిదియే ప్రథమగ్రంథమని తేటపడుచున్నది.

ఆంజనేయశతకము తొలుత రచించి తరువాత హంసవింశతి నొనరించి యాపిదప దశావతారకథాసంగ్రహమును రచించినట్లు కొందఱు వ్రాసియున్నారు. కాని ఆంజనేయ శతకవిషయమిందు వ్రాసియుండక పోవుటచే నిర్ధారణముచేయ వీలులేదు. ఒకప్పు డది శతకమైనందున నీస్వల్పవిషయము నేల చెప్పుకొనవలయు నని యూరక విడిచియున్న నుఁడవచ్చును.. దశావతారకథాసంగ్రహము నాచేతఁ బడలేదు కాన నావిషయమును నేను జర్చింపఁజాలకున్నాఁడను.

ఇఁక నితఁ డేగ్రామమునఁ గాపురముండెనో యనువిషయము చర్చింపఁదగినదైయున్నది. అయ్యలరాజురామభద్రమహాకవి ఒంటిమెట్ట యనంబడు నేకశిలానగరవాసియనుట సర్వజనాంగీకృత మగువిషయము. రామాభ్యుదయము రామభద్రవిరచితముగదా. అయ్యలరాజు, భాస్కరకవి యీయిరువురును రెట్టమతమును రచించినమహాకవులు. వీరు కర్నూలు మండలములోని యెఱ్ఱపాలెమునకు బాలకుఁడయి, యహోబలక్షేత్రమునకు ధర్మకర్త యయినవేంకటరాజునకు రెట్టమతగ్రంథము నంకితముచేసి యున్నారు. కనుక వీరిరువురును గర్నూలుమండలములో నివసించువారే యనుట స్పష్టము. రాజాశ్రయమునకై యితరమండలములలోనున్నవారు రాఁగూడదా యన్నఁ బైవేంకటరాజు పాళెగాఁడే కాని గొప్పరాజ్యము కలవాఁడు కాఁడు. అట్టివానినాశ్రయించుట కెంతయో దూరమునుండి కవులు చనుదెంచి రన్నమాట విశ్వాసపాత్రము గాదు. ఆప్రాంతముల నివసించువారికి వారియందు విశ్వాసము గల్గియుండును గాన వారాశ్రయించియుండుట స్వభావము. కాఁబట్టి పైయిద్దరును గర్నూలుమండలవాసులో లేక యాచెంతనున్న కడపమండలవాసులో యై యుందురు. కడపమండలమున కహోబిలము మిగుల సమీపము.

ఈనారాయణకవి హంసవింశతిలోఁ బూర్వకవిస్తుతిఁ జేయుచు

“ఉ. అయ్యలరాజు తిప్పసచివాగ్రణిఁ బర్వతరాజు రామభ
ద్రయ్యను భాస్కరాగ్రణిఁ బ్రధానవరుం డగకొండధీరునిన్

జయ్యనఁ దిమ్మయప్రభుని సత్కవితారచనాఢ్యులైనమా
యయ్యలరాజువంశజుల నాదికవీంద్రుల సన్నుతించెదన్.”

అని చెప్పుకొన్నాఁడు. దీనిం బరికించి చూడఁగాఁ దమపూర్వులు మహాకవులైనట్లును దానావంశసంభూతుఁడననియు, నయ్యలరాజు వారికుటుంబము విద్వత్కవికుటుంబమనియుఁ జెప్పుకొన్నట్లు స్పష్టము. ఇందతిశయోక్తి యెంతమాత్రము లేదు. పయిపద్యమునఁ బేర్కొనఁబడినరామభద్రాదికవులు కడప కర్నూలు మండలములోని వారయినట్లు స్పష్టమైనందున నితఁడుగూడ నీప్రాంతముల నివసించినవాఁడే యని తోఁపక మానదు. ఇతని దీగ్రామ మని నిశ్చయింపఁ దగినయాధారము లీగ్రంథమున లేవు. ఊహ లెవరి కెట్లు తోఁచునో యట్లు నిర్ధారణము చేయునవకాశ మిందువలనఁ గలుగుచున్నది. ఇటీవల నాకుఁ దెలియవచ్చిన విషయ మేమనఁగా ఈనారాయణకవి కడప మండలములోని పుల్లంపేట తాలూకాలోనున్న పొత్తపియనుగ్రామములోనివాఁడని, దానికిం దగినన్ని సాధనములు దొరకినంగాని 'ఇదమిత్థ' మ్మని సిద్ధాంతము సేయఁ జాలకున్నాను.

కొందఱు నారాయణకవి నెల్లూరుమండలములోని గోరుగుంతలపాడనుగ్రామమున నుండినవాఁడనియుఁ గావున తనయొక్కయు తన మేనమామయొక్కయు గ్రామములకుఁ జెంతనున్న కంభము, మార్కాపురము మొదలగు గ్రామములపేరులు చెప్పెననియు వ్రాసిరి. ఆమాట విశ్వాసపాత్రముమాత్రము గాదు.

హంసవింశతి పంచమాశ్వాసములో గ్రామములపట్టికలో “రాయదుర్గము, గుత్తి, రాయవేలూ, ఆనుగొంది, మాహురి, కాశి, గోలకొండ,...” అని ప్రారంభించి కలగూరగంపగా నామములు చెప్పఁబడియున్నందున దత్తమండలవాసియే యని స్పష్టమగునే కాని యితరవిధము గాదు. మఱియుఁ దక్కిన కొన్ని మండలములోని పెద్దపెద్ద గ్రామములపేరులు చెప్పి దత్తమండలములోనున్న చిన్నపల్లెలపేరులు కూడఁ జెప్పియున్నందునఁ బైయూహకుఁ బ్రబల మగునాధారము కనఁబడక పోదు. అందును గడపమండలములోనున్న పోరుమామిళ్ల, సిద్ధవటము, కనూరు, (కసునూరు) గండికోట, సింహాద్రిపల్లి, పుట్లూరు, చింతగుంట మొదలగు గ్రామముల పేరులు చెప్పఁబడియుండుటంబట్టి పరికించినను దత్తమండలములలోఁ గడపమండలవాసియే యని నిర్ధారణము చేయ నవకాశముగల్గునే కాని వేఱొకయూహ కవకాశము కల్గదు. ఇంతమాత్రముచేతనే యీనాయూహయు నిశ్చయముకానేరదు. దత్తమండలకవిచరిత్రము వ్రాయుచున్నాఁడను గాన నప్పుడు చర్చించి వ్రాసెద. పుష్పగిరిదరి

వాళ్ళనుగూడఁ జేర్కొనుటయుఁ గూడ నాపైయుద్దేశ్యమును బలపఱచుచు న న్నాచరిత్రమునమిగుల శ్రమించి చర్చింపఁ బురికొలుపు చున్నది.

పంచమాశ్వాసములో "ముంగిస, సివంగి, జోణంగి, యింగిలీషు, కుక్కగుంపు లంగోతులఁ గొన్ని గొనియె" అని చెప్పియుండుటంబట్టి చూడ నూఱు నూటయేఁబది సంవత్సరముల క్రిందట నున్నవాఁడని చెప్పనచ్చునేమో. ఇఁక నీవిషయమును వదలి ప్రకృతవిషయమునకుం గడంగెదను.

ఇక్కవికవితాశక్తి యెట్టిదనియే యిపుడు విచారింపవలయు. దేశకాలాదుల నిర్ణయించు గ్రంథములు వేఱుగా నున్నవి. ఆవిషయ మిట నంతగాఁ జర్చింపఁ దగినది కాకపోయినను సందర్భమును బట్టి మూఁడుమాటలు వ్రాయవలసివచ్చినది. ఈహంస వింశతి యైదాశ్వాసముల గ్రంథము. హంస హేమావతికి నిరువదిదినములు కథలు చెప్పి యామె పరునింటికిఁ బోకుండఁ జేసినది. కావున హంసవింశతి యని గ్రంథము నకు నామముగల్గినది. గ్రంథ మంతపెద్దదిగాకపోయినను నవరత్నములను దిరస్కరించు పద్యము లిందుఁ గూర్పఁబడియుండుటచే నిది నవమణిహారమని చెప్పకతప్పదు. ఒక్క దానినిమించి వేఱొక్కపద్య మలరారుచుండును. శైలియో రసికజనహృదయానంద జనకము. కథలో నొకదానిని మించి వేఱొకటి బుద్ధిచమత్కారమును జూపుచు న్నవి. ఇట్టి యుత్కృష్టగ్రంథరాజమును వ్రాసి యిమ్మహాకవి సమానులలో నుత్తమ శ్లోకుఁ డయ్యెను. వేయిమాటలేలగాని యిక్కవిమహేంద్రునివలెఁ గవిత్వము చెప్పుట కడుదుర్లభము. కందమునకుఁ గవిబ్రహ్మ యగుతిక్కయజ్వ యని విని యుంటిమి. తరువాత నేనని యాధునికులలోని కవిచే దప్ప చెప్పకొనియెను. ఇమ్మహాకవి కందపద్యముల నల్లుటలోఁ దిక్కయజ్వను మించె నని చెప్పి మహాపాతకము నార్జించుకొన నభిలషింపను గాని యంతవాఁ డని చెప్ప జంకుపడి వెనుకంజవేయను. ఒక్క కందములేగా దేపద్యము చదివినను సెబాసని శిరఃకంపము చేయవలసియే వచ్చును. నారాయణకవిని నోటికసి దీరఁ దిట్టవలయు నని పూనుకొన్న కఠినాత్ముఁడుగూడ సాంతముగాఁ జదివినచో నమస్కరించి శతసహస్రధా పొగడునే గాని వేఱొక మాట నోటఁ జెప్పఁజాలఁడని నానిశ్చయ మని ప్రకరణశుద్ధిగాఁ జెప్ప సాహసించు చున్నాను.

ఈగ్రంథము నీతిబోధకము గాదనియుఁ జెడుతలంపులను వృద్ధిచేయునదనియుఁ గాన నసద్గ్రంథమనియు నిట్టి గ్రంథమునఁ దనశక్తిని వినియోగించి కవి తనజీవితమును వ్యర్థముచేసికొనెననియు నను గొందఱితాత్పర్యము. నే నట్లనఁజాలకున్నాను. అల్ప

మతియగుటచే నే నొక్కఁడనె కాను నిష్పక్షపాతముతో లఘుపెన్కమందిది యట్లనక తప్పదనియు నాభావము.

ఇందు హేమావతి యిరువదిదినములు భర్త దేశాంతరము పోయిన కారణముచేతను, హేలయను నొకమాలిక ప్రోత్సాహముచేయుట చేతను, చిత్రభోగుఁడను నాపురపాలకుఁ డైనరాజు నొద్దకుఁ బోవఁ బ్రయత్నింపఁగా నామె యింట నున్న హంస యాహేమావతి కేమోకథలు చెప్పి యాబుద్ధిమాన్పె నని చెప్పఁబడి యున్నది.

పరసంగమమునకై యువ్విళ్ళూరుచు నింటదండించుపెద్దలు లేక తానే యధికారముగలదిగా నున్న నవయౌవతికి నాబుద్ధిమాన్పుటకు వేదాంతవాక్యములుపనికివచ్చునో, ఆమెను విన రుచించునట్లు అలాటి కథలనే చెప్పి, యట్టికృత్యములలో రాఁగల కష్టములం దెల్పి, చిక్కులు సంభవించినపుడు తప్పించుకొనునంత శక్తి నీకుఁ గలదా యని ప్రశ్నించి, యామె చెప్పఁజాలక యూరకుండఁగాఁ దా నాయుక్తిని దెల్పి, నీకిట్టిశక్తికూడ లేదే యిట్టిపనికిఁ బూనెదవని చీవాట్లుపెట్టి, యామె బుద్ధిని మరలించి సద్బుద్ధిని నెలకొల్పిన నామాటలుపనికివచ్చునో, బుద్ధిమంతులే నిశ్చయింతురుగాక.

దుర్జనుని సజ్జనునిగాఁ జేయుటకు దండనముపనికిరాదు. సామోపాయ మావశ్యకము. శ్రోతకు హితముగా ముందు మాటలాడి, సమయోచితముగా నీతులు నేర్పి, యతనిమార్గము తప్పుగా నున్నదని యతనికే తోఁచునట్లు చేసి క్రమముగా సజ్జనుల మార్గమునకు నతని దెచ్చునే గాని గుబాలున నొక్కపెట్టున నీతివాక్యములు తాను జిన్నతనమున వల్లించినవి చదివి వెంటనే వానిని సజ్జనశిఖామణి జనకునిజనకునిగాఁ జేయ శక్యముగా దని నానమ్మకము.

మొత్తముమీఁద నట్టివిషయములు గలగ్రంథము తొలుదొల్త నీతిబాహ్యమనియే తోఁపకపోదు. అంతమాత్రముననే దానిని దూషింపఁగూడదు. అట్టి గ్రంథమునఁ జివఱకుఁ దేలునీతి యేమని విచారింపవలయు.

ఆనీతి చెడుత్రోవలఁ బోవఁ జూచునొక యువ్వలమిన్నను సన్మార్గమునఁ బోవునట్లు చేయుట యని తేలినపుడు దానిని మెచ్చవలయునేకాని యందున్న కథాంతర్భాగముతగు పద్యముల నాల్గింటిని వ్రాసిచూపి యిట్టియవినీతి బోధకపద్యములున్నవి గాన నీగ్రంథము దుర్నయమును బోధించుననరాదు. ఈవిషయమై యీగ్రంథమున నైదవ యాశ్వాసమునందు

క. పరపురుషసంగమంబిహ, పరసుఖహానంబు గాదె బాతివ్రత్య
స్ఫురణగలసతులు మదిఁ గోరరటంచు మునినిశ్చయించి ప్రమదం బెసఁగన్
అనియు,

ఉ. మున్నల రావణాసురుసముద్ధతి సాధ్వులఁ గోరి యేమి సా
ఖ్యోన్నతిఁ జెందిరిట్లగుట నుర్విజ నాపసులన్య కాంతలం
బన్నగఁ గోరరాదు కడుఁ బాతకమంచుఁ దలంచి యింతిపై
నున్న మనంబు ద్రిక్కరియు ఖ్యోచితపద్ధతినుండె భూవరా.

అనియుఁ జెప్పఁబడి యున్నయవి. ఈనీతులను మనంబునం దుంచుకొనియే యీమహాకవి యింతగ్రంథము బెంచి వ్రాసియున్నాఁడు.

కథాచమత్కారములు.

ఇంక నిందలి కథాచమత్కారములం గూర్చి యించుక తెలుపవలసియున్నది. తొలిరేయి హేమావతి హేలయను దూతిక పురికొల్ప శృంగారించుకొని చిత్రభోగు నింటికిఁ బయనమై ప్రాణపద మనఁదగియున్న హంసయొద్దకు వచ్చి తన యుద్యమమును దెల్పఁగా హంస యామెకు భర్తలేనితఱి నిల్లువెడలి పోఁగూడదనియు బరపురుష సాంగత్యము మహాపాపహేతు వనియుఁ జెప్పెను. అప్పట్టునందు

ఉ. అక్కట! భర్తఁ గాపురము నారడిపుచ్చి నృపాలహాళితోఁ
జొక్కి రమించు నాతులకుఁ జొచ్చినఁ దాఁకబంధువర్గముల్
దక్కనసేతు రమ్మ చరితవ్రతముల్ చెడునమ్మ జాతికిం
బక్కన నిందఁ జెందె తలవంపులు దెత్తురఁటమ్మ మానినీ. 124

సీ. అత్తమామలు గన్న నారడిపుత్తురు బావ పరీక్షింప నేసగించు
మఱఁదులు గాంచిన గఱకఱి నెంతురు వదినె లెఱింగిన వాసి చెడును
బంధువుల్ గనినచోఁ బరఁగ నిందింతురు తోడికోడలు చూడ నాడికొనును
బతి గనుఁగొన్నచోఁ బ్రాణహాని యొనర్చు నావహా రెఱిఁగిన వన్నెదఱుగు
నరయ నిది గాక యన్నిట నాఁడుపుట్టు
పుట్టఁ బాపంబు పుట్టినఁ బుట్టినింటి
కేని మఱి చొచ్చినింటికిఁ గీర్తి ఘనత
దేక యపకీర్తి దెత్తురే తెఱవ లెచట. 125

సీ. పంక్తికంఠుని మోహపరితాప మించెనే భువనమాత జగత్పవిత్ర సీత
యల పురందరుని బొంద నాసక్తిఁ జెందెనే ప్రియహితామితనయాభిమతనయు
నహుషుని విరహంపుఁ దహతహ ల్వాచెనే సాంద్రసద్గుణచర్య యింద్రుభార్య
మఱి సింహబలుని పైన్మాయలఁ జిక్కెనే యారడి పనిఁబూని యాజ్ఞసేని
తే. మునుపటి పతివ్రతలు మహామూర్ఖచిత్తు
లైనదుర్జను లతిఘోరనూనసాయ
కాస్త్రజర్ఝరితాత్ములై యాసపడిన
మాన ముడిపుచ్చుకొని రటే మచ్చకంటి. 127

చ. పతిహితభక్తిచే వెలయు పద్మదళప్రతిమాననేత్రనున్
వ్రతములసోద లేటికి ధ్రువంబుగఁ బుణ్యము లబ్బునెప్పుడుం
బతిని దిరస్కరించి పరభర్తలఁ జెందినభామపుణ్యముల్
గతజలసేతుబంధములు గావె వచింపఁగ నెంతనోచినన్. 128

అను నీమొదలగుపద్యరత్నములను గ్రంథకర్త కూర్చి యీగ్రంథము నలరారఁజేసి యున్నాఁడు. ఆమెచిత్తస్థితి నెఱింగి తగినయుపాయము నాలోచించి యెట్టులేని కాలము పుచ్చవలెనని యూహించియే

మ. అధిపుల్ కూరిరఫణిస్వరూపుల..........లీడేర్చకో. 185

అను మొదలగు మాటలు చెప్పి నాఁటిరేయి పుచ్చెను. మఱుదినము రాత్రి ఆమె యథాపూర్వముగ సింగారించుకొని రాఁగా నీకనీతులవలన లాభములేదని యుపాయము తెలిసినఁగాని యిప్పనిలో మెలఁగరా దని చెప్పి య దెట్లని యామె ప్రశ్నించునట్లు చేసి యొకకథ చెప్పి కథాంతమున నిట్టి యిక్కట్టున నెట్లు బొంకవలెనో తెల్పుమని యడిగి యామె చెప్పలేకపోఁగా తానే యాపద్ధతిని జెప్పుచు నాఁటిరేయిని బుచ్చెను. అట్లే యిరువది దినములు గడిపెను. ఇందలి కథలన్నియు నొక దానికన్న నింకొకటి యుక్తిలో మించునట్లుండును. ఒకకథకన్న నింకొకకథలో నడిగిన ప్రశ్నమునకు సమాధానము చెప్పుటకు బుద్ధిచమత్కార మెక్కువ కావలసి యుండును. పోనుపోను కథలు మిగులఁ జమత్కృతి గలిగి చెన్నారుచుండును. ఇట్టు లిరువదిదినములు గడిపి హంస హేమావతిని దుర్వృత్తికి లోనుగాకుండఁజేసెనని కవి గ్రంథరూపమునఁ దెలియఁజేసెను.

ఒక్కొక్కకథయు వ్యభిచారమునే బోధించుచున్నదే యెట్లిది నీతిబోధకమగు ననరాదు. హేమావతిదుర్వృత్తిని రూపుమాపుటకు నితరోపాయము సాధ్యముకాదు

గాన నీయుపాయమే తగినదని భావించి యామార్గముననే తుట్టతుద కామెను సచ్ఛీలాలంకార భూషితనుగా నొనరించెను. కావున మొత్తముమీఁద గ్రంథము దుర్నీతిబోధక మనరాదు. గ్రంథకర్తయాశయముగూడ నట్టిది కాదు.

వేడినీరు పోసిన నిల్లు మండిపోవునేమో యని శంకనొందినట్లు ఒక్కొక్క కథను బఠించి కొంప మునిఁగిపోయెనే యని విభ్రాంతినొందుధీరస్వాంతుల కొక్కనమస్కార మనుటకన్న నెక్కువవ్రాయ నా కవసర మిటఁ గనఁబడలేదు.

ఇంతట నీవిషయ ముజ్జగించి యిమ్మహాగ్రంథమునం గల పద్యములయందలి చమత్కృతింగూర్చి యించుక తెల్పెదను.

ఇమ్మహానుభావునకుం గలలోకజ్ఞాన మసమానమనుట యతిశయోక్తియని యెవ్వరన రని నానమ్మకము. ఒక్కొక్కకథలోఁ బ్రస్తావమునకుం దగిలినకులముల వారివిషయములు చర్చించునపు డీయనకుంగలలోకజ్ఞానము తేటపడఁగలదు. ఒక్కొక్క తెగవారికిం గావలసిన వస్తువుల పేరులు, వారియాఁడువారికింగల యాభరణముల నామములెట్లు తెలిసికొని కూర్చెనో యని యోజించునపుడు మనస్సు ఆశ్చర్యమును బొందకపోదు. పెక్కుప్రదేశములుతిరిగి యందున్నవారియాచారములు పరిశీలించుటలో నీతనిశక్తి యనుపమానము. ఇంతమాత్రమే కాదు. ఒక్కయర్థముగలపదము లెన్నిగలవో యన్నియు నీతఁడు కూర్చి కవులకు మహోపకార మొనర్చెను. ఈక్రిందిపద్యములం బఠింపుఁడు.

సీ. వెలయ హరిశ్చంద్రువిధమున నలుని వీఁకను బురుకుత్సుచాడ్పునఁ బురూర
వునిలీల, సగరు లాగునఁ, గార్తవీర్యుమర్యాదను గయుక్రియ నంబరీషు
మతమున శశిబిందుమహిమ నంగుని తెఱఁ బృథునిమాడ్కి మరుత్తువృత్తిభరతు
నీతి సుహోత్రునిభాతి భార్గవుబలె రాముపోలిక భగీరథునిపోలుపు
న, శిబిసంగతి, మాంధాత నయమునను, య యాతికరణి దిలీపునియట్ల రంతి
రీతి నాచక్రవాళపరీతభూతధాత్రి పాలించుసవిభుండుదద్విభుండు. ౧ ఆ. ౪౨ప.

ఇట్టిపద్యము లింకనుం గలవు. ౨ ఆ. ౧౪ ప. ౫ ఆ. ౭౬ పద్యములను జూచునది.

ఇంతియకాక శ్రుతిస్మృతి శాస్త్రపురాణేతిహాసాదులనామములను, ధాన్యవిశేషములపేర్లను, గూర్చినపద్యముల నొక్కసారి చదివినయెడలఁ బరమానందమును బాఠకు లనుభవింపకపోరు. సంస్కృతసమాసములు గలపద్యములను, దేశ్యపదములు గలపద్యములను జూచితిమా శిరఃకంప మొనర్చి బళీ యనకుండ వీలుండదు.

ఈయుదాహరణములు పైవిషయమును సిద్ధాంతీకరింపఁగలవు.

సీ. వ్రీడావహిత్థప్రవేగోన్మదోగ్రరోషప్రదోష వితర్కచపలధైర్య
.... జడిసి తెలిసి. ౪ ఆ. ౭౩ ప.

ఉ. అంత వసంతవేళఁ జెలు వంతట నెంతయు సంతసిల్లి న
త్యంతలతాంతకుంతదళపత్రనిశాంతదురంతతాంతతా
శాంతికరంబు......... .... ౫ ఆ. ౨౨౨ ప.

దేశ్యపదములకూర్పు

చం. సకినెలకీలుఁకంఠమునఁ జాయ మెఱుంగులసొంపు కెంపు ము
క్కుకొనల పచ్చరాచిలుక కోళ్లఁ దనర్చినపట్టు పట్టెయ
ల్లికపయి జాఫరాజినుఁ గులేపునఁ జెందుపలంగుపోషుత
క్కికగలజాలువాగొలుసు గిల్కను మంచముపైమహోన్నతిన్. ౧ ఆ. ౨౪౯ ప.

ఇట్టిపద్యముల నింకనుం జూపుటకంటె బుస్తకమునే పఠించి చూడుఁడని చెప్పుట మేలని తోఁచుచున్నది.

అర్థచమత్కృతి యీతనికి నుగ్గుతోఁబెట్టినట్లున్నదని యీక్రిందిపద్యము తేటపఱుపకపోదు.

సీ. కువలయానందంబుఁ గూర్చి యేలు ఘనుండు విబుధులఁబోషించుసద్వ్రతరణుండు
సర్వజ్ఞమౌళిభూషణ మైనధన్యుండు లలితవిభ్రమరూపలక్షణుండు
సరవిగళల్మించు శ్యామాభిరాముండు పఱలెడుసన్మార్గవర్తనుండు
విష్ణుపదార్చితవిహితశుభ్రకరుండు శమితతమోహారి యమితశీలుఁ
డమ్మహారాజచంద్రుఁ డాయననిజాంతి, రఁగమంతయు నినుఁజేర్చి రమణతోడ
నేలఁగలఁడమ్మ నీపుణ్యమెసఁగెనమ్మ, తమిని నీడేర్చువమ్మ కుందనపుబొమ్మ.
౧ ఆ. ౯౩ ప.

ముక్తపదగ్రస్తము.

సీ. శ్రీపార్వతీకుచశిఖరస్థలవిహార హారాయమాణమహాభుజంగ
జంగమస్థావరసంచారసుమభావ, భావజరూపప్రభావహరణ
రణరంగనిర్జితరౌద్రమహాసుర, సురయక్షసేవితచరణయుగళ
గళదరస్థాపితకాలకూటక్షీర, క్షీరాబ్ధిపుత్రీశఘోరబాణ
బాణనామకరాక్షసత్రాణదక్ష, దక్షకల్పితయాగవిదారణోగ్ర
యుగ్రభీమాదినామధేయప్రసిద్ధ, సిద్ధభయభంగ కాశివిశ్వేశలింగ.
౧ ఆ. [illegible]

శృంగారము.

సీ. జల్లిమాటలుగాక సరిచేయవచ్చునే సవరంబు లీశిరోజాతములకుఁ
బూఁతసుద్దులుగాక పోల్పంగవచ్చునే చందనం బీమేనిగంధమునకు
.... నొక్కొక వేళనదియు. ౧ అ. ౨౧౦ ప.

కందము.

గమ్మత్తు చిమ్మ నొకకథఁ గ్రమ్మఁ దెల్పెదను వేణిఁ గ్రమ్మవిరులపైఁ
దుమ్మెదలు ఝుమ్మఝుమ్మనఁ గొమ్మా తలయూఁచి మెచ్చ కొమ్మా నన్నున్.
౨ అ. ౬ ప.

స్వభావోక్తి.

ఉ. మోమువహించెఁ దెల్వి జిగిమోవి రుచుల్దగ సందడించె వృ
త్తాస్యమతి మించెఁ జన్మొనలు శ్యామలకాంతి వహించె యానముల్
వేమఱు మందగించెఁ గడుపృద్ధి భజించెను గౌను చిట్టుముల్
రామకు సంభవించె నభిరామతరంబుగఁ జీరచిక్కినన్. ౨ అ. ౯౩ ప.

కల్పనలు.

తే. కోమరి పొక్కిలి బంగారుకుండయందు రతియు శృంగార మనుధాన్యరాశి నించి
దంచ నిడినట్టిరోకలిసంచమీఁతి, రోమ రాజిదనర్చు నారూఢిగాఁగ.
౨ అ. ౧౦౦ ప.

తే. వక్రయానంబుతో నాగచక్రకుచలు, నిలువుఁ గన్నులతో దేవనీలకచలు
నాతిమృదుగతిచపలేక్షణములకలికి, క్రిందుమీదయ్యెఁ గాదె పూర్ణేందువదన.
౨ అ. ౧౪౧ ప.

ఇట్లెన్నెన్నివిషయముల నెత్తిచూపినను దృప్తికాఁజాలదు. ఇంకను బెంచి వ్రాయుట గ్రంథమంతయు నిందు వ్రాసినట్టులగును. కాన వదలితిని.

ఎట్టి మహాత్ములకైనను బ్రమాదము లుండకపోవు. "ప్రమాదోధీమతామపి" అనుట స్పష్టమేకదా. ఇమ్మహాకవి యన్నివిషయములలోఁ బండితుఁడై, లోకానుభవము గలిగి సొంపుగఁ గవిత్వముఁ జెప్ప నేర్చియు వ్యాకరణమును బెక్కుతావుల మఱచిపోయి స్వేచ్ఛగాఁ బ్రవర్తించి "నిరంకుశాఃకవయః" అను మాటను సార్థకము చేయఁ జూచెనని చెప్పవలసి వచ్చెఁగదాయని చింతించెదను. కొన్నికొన్ని తావులఁ బద్యములలోఁ గూర్చినపదములు శ్రుతికటువులై కనఁబడుచున్నవి. అందుఁ గొన్నిఁటినిం దుదాహరించెదను.

తత్సమసంధులు.

అసాధువు.	సాధువు.
నెలంతదిగాక ౨ అ. ౧౨౭ ప.	నెలంతయదిగాక
కుటిలకుంతలయ్యోడన్ ౫ అ. ౮౮ ప.	కుటిలకుంతలయయ్యోడన్
ఆరతిసేనపుడు ౫ అ. ౧౩౮ ప.	ఆరతిసేనయపుడు

ద్రుతముపైనున్నయచ్చునకు సంశ్లేషము.

జలాభిపూర్ణమగుచున్నాబావి ౧ అ. ౧౭౫ ప.
అటుకన్నెలమిన్ ౩ అ. ౯౧ ప.

ఈక్రిందిసంధికి దేవుఁడే శరణము.

ఖరకరుఁ డస్తమించుదనుకా నొకరీతి. ౫ అ. ౭౩ ప.

విభక్తి ప్రత్యయవుఁ జమత్కారము.

ఉపనాయకులతో రతి ౫ అ. ౩౧౨ ప.

క్త్వార్థకసంధులు.

అసాధువు.	సాధువు.
అనిదీవించక్షత ౧ అ. ౪౭ ప.	అనిదీవించియక్షత
చూచిదితెలియదు ౩ అ. ౪౩ ప.	చూచియిదితెలియదు
చూచిటురమ్ము ౩ అ. ౧౫౮ ప.	చూచియిటురమ్ము
చూచదయత ౪ అ. ౩౦ ప.	చూచియదయత
తాల్చొగిన్ ౫ అ. ౭౪ ప.	తాల్చియొగిన్
తలఁచటు ౫ అ. ౧౯౫ ప.	తలఁచియటు
వచ్చిట ౫ అ. ౧౮౧ ప.	వచ్చియిట

వచ్చిట యనునది యడిదము సూరకవిమతమునుబట్టి సాధువే. "ఇదఁగవచ్చునుల్యప్పుపై నిత్యసంధి" అని. అయినను శ్రుతికటువుగా నున్నది.

కువర్ణమునకు ముందునగాగములేమి.

బఱుదైనపిఱుఁదుకు ౧ అ. ౬౨ ప.
వాడుకదిరి ౧ అ. ౨౩౩ ప.

ద్రుతసంధులు.

ఏఁటిమీఁదాఱునెలలు	౩ అ. ౧౫౧ ప.	ఏఁటిమీఁదనాఱునెలలు	అనవలయు.
తోడితెచ్చితింటికి	౫ అ. ౧౯౧ ప.	తోడితెచ్చితినింటికి.	

నుగాగమము రాకుండుటకు.

నోరవెడలగ్ని దీప్తులు. ౫ఆ ౫౭ప వెడలునగ్నిదీప్తు లనియుండవలయు

ఈక్రిందివి వింతరూపములు.

తప్పులు		ఒప్పులు
పాంసుపఱచుక	౧ఆ. ౧౭౭ప	పాంసుపఱచుకొని
హత్తుక	౧ఆ. ౧౯౯ప	హత్తుకొని
తెలుసుక	౧ఆ. ౨౩౧ప	తెలిసికొని
కట్టుక	౧ఆ. ౨౫౯ప	కట్టుకొని
అలవఱచుక	౨ఆ. ౧౧౧ప	అలవఱచుకొని
అక్కునఁజేర్చుక	౨ఆ. ౧౬౪ప	అక్కునఁజేర్చుకొని
అలవరించుక	౨ఆ. ౨౧౮	అలవరించుకొని
త్రొక్కుక	౨ఆ. ౨౩౬ప	త్రొక్కుకొని
పెట్టుక	౪ఆ. ౧౧౩ప	పెట్టుకొని
తెఱచుక	౪ఆ. ౧౬౭ప	తెఱచుకొని

ఇట్టి వింక నెన్నియో కలవు. గ్రంథవిస్తృతి భీతి మానితి.

ధాతువులు.

చేతురమ్మ ౧ ఆ. ౧౨౪ ప. ఈరూపము పెక్కుతావుల నీగ్రంథమునఁ గానఁబడుచున్నది. "చువర్ణకంబుతోడ దుగ్ధకారంబు తకారంబగు" బాలవ్యాకరణము క్రియాపరిచ్ఛేదము ౧౧౭ సూ. "చేతురు కోతురిత్యాదు లసాధువులని యెుఱుంగునది. కొందఱివి సాధువే యని యుపయోగించుచున్నారు. ప్రయోగములు గలవనుచున్నారు.

తప్పుసమాసములు.

అష్టోత్తరశతతిరుపతులు ౪ ఆ. ౨౧౫ వచనము.

అఖండయతి.

క్రిక్కిఱులు మ్రింగుకొనుచు నొక్కొక్కరొకరె. ౪ ఆ. ౩౮ పద్యము ఈయఖండయతిని సాధింపఁబూని కొందఱు భారత ద్రోణపర్వమున నాల్గవయాశ్వాసమున సాత్యకితో భూరిశ్రవుఁడు చెప్పుమాటలలో నున్న "తేఁకులేక పుత్తెంచిన యప్పాండవజ్యేష్ఠునకుఁ దలవంపుగాఁగ" అనుపద్యమును తేఁకువలేక పుత్తెంచిన యప్పాండవాగ్రజునకుఁ దలవంపుగాఁగ" అను తప్పుపాఠముగా గ్రహించి సాధువే యనుచున్నారు.

మఱికొన్నితప్పురూపములు.

కండ్లు ౫ ఆ. ౧౫౩ ప. ఎలవిణ్, శాయి, ప్రౌఢతనము ఇత్యాదికములు పెక్కులు గానంబడుచున్నవి. వీనిని బ్రమాణములుగాఁ గైకొనినచో భాషాలలనామణి శృంగారము చెడునను సందియముండదు.

ఇట్టి వెన్నియో యిందున్నవి. కొన్నియతులుకూడఁ జెడినవి. వానినెల్ల వ్రాయుట యనవసరమని మానితి. చూపినవానిలోఁ గొన్ని సాధువులని తమకుఁ దోఁచిన నన్ని మన్నింతురుగాక. నాకుఁ దోఁచినవానిని మీకుఁ దెలియఁజేసితిని.

ఇట్టి వెన్నితప్పు లుండినను ఈమహామహుని కవిత్వము నిరుపమానమై శృంగారసాగరమని చెప్పఁదగి సుజనస్తుతికిం దగియున్నదని మాటిమాటికి నిరాఘాటముగాఁ జెప్పఁగలను. ఈగ్రంథమునఁ బ్రమాదపతితములగు తప్పులను ద్రోసివైచి సాధురూపములం గైకొని యీసుకవిశైలి నవలంబించి కవిత్వము చెప్పినఁ గర్ణరసాయనమై యుండుననుట కొంతయుసంశయములేదు. ఇంకను బెంచివ్రాసిన గ్రంథవిస్తరమగునన్న భీతచే మానితిని.

కడప
10. 10. 1919.

ఇట్లు విన్నవించువిధేయుఁడు,
జనమంచి శేషాద్రిశర్మ.

శ్రీ ర స్తు

హం స విం శ తి

పీ ఠి క

శా. రామాంశజ యైనజానకి యురస్సీమాంతరాత్యంతవి
స్తారప్రోజ్జ్వలహారనాయకమణీ సందర్శితం బౌనిజా
కారం బారసి యన్యకాంత యను శంకం బెందు నం చెంచి త
న్నారీ రత్నము నంకపీఠి నిడు సీతాభర్త నన్ బ్రోవుతన్. 1

చ. తన కిది కేళిసద్మమయి తద్దయుఁ బద్దు వహించి తొల్లి లో
చనముఖహస్తపాదయుగ సామ్యముఁ జెంది సుగంధసంపదన్
దనరఁ దొడంగె నిప్పుడని తా దయ మీఱగఁ జేతఁ బట్టినో
యన వనజాతపాణి యగునట్టిమహీసుత మమ్ముఁ బ్రోవుతన్. 2

క. యమునాగంగార్ఘురసం, గమవిభ్రమ మాత్మసేవకప్రవితతికిన్
దమరుచు లిడ నెడయక లో, కము లేలు భవానిశివుఁడు గడు మమ్ముఁబ్రోచున్.

ఉ. మేరునగప్రపాతమున మించి రహించుకనన్మణిప్రభాం
కూరకదంబకం బనగ కుంకుమగంధరసంబు భారతీ
క్రూరకుచద్వయీనిహతి గొప్పయురంబున దంబు జూపఁ బొ
ల్పారు సరోజపీఠిఁ గొలు వయ్యెడు దేవుఁడు మమ్ముఁ బ్రోవుతన్. 4

తే. వాణి నజురాణి ఘననీలవేణి మధుర,వాణిఁ బల్లవసంకాశపాణిఁ బృథుల
సైకతశ్రోణి నాత్మలో సన్నుతింతు,సుమధుమధురసుధాసవచస్స్ఫూర్తిఁ గోఱకు. 5

శా. లీలాకేళికృతస్వకందుకములై లెక్కింపఁ గారాని యు
ద్వేలాత్మశ్రవణద్వయప్రచలనావిర్భూతవాతోత్థగో
త్రాళు లుబ్బమి నభోంతరాళమున నృత్యం బాడ నర్తించు గౌ
రీలీలావతిపట్టి మత్కృతికి నిర్విఘ్నత్వ మిచ్చుం గృపన్.

ఉ. తావక పాదపద్మముల తాడన మొక్కటి దక్క నేపనుల్
గావు మదీయ పాణులకుఁ గావునఁ జూడుము వీని వంచు నీ
తావిభుమ్రోల నిల్చి ప్రమదంబునఁ జూపెడురీతి మోడ్పు కే
ల్పావనభక్తిఁ బూనెడు కృపావని పావని నెంతు నామదిన్. 7

చ. తనతనుకాంతి కాంచనకృతంబులరీతి రహించ మారుతా
శనవరభూషణౌఘములసారెఁ గనుంగొని చేయి సాఁచి క్రే
కొనఁ బటుఘూత్కృతుల్ నిగుడ ఘోరఫణావలు లెత్త భీతిచా
లనము వహించు నైజసతులం గని నవ్వు సుపర్ణు వేఁడెదన్. 8

తే. అత్మఁ బ్రహ్లాదరుక్మాంగదాంబరీష, శౌనకవ్యాసశుకపరాశరవిభీష
ణార్జునవసిష్ఠపుండరీకాఖ్యభీష్మ, దాల్భ్యనారదముఖ్యులఁ దలఁతు భక్తి. 9

సీ. వాక్యనిర్జితశేషు వాల్మీకి వాల్మీకి, హరిభక్తియుక్తిధీవ్యాసు వ్యాసు
ఘనభావకాళిదాసును గాళిదాసును, జారుమాధుర్యవాచోరుఁ జోరు
దివిజేంద్రధనదవైభవభూతి భవభూతి, ధర్మబుద్ధి నవీనదండి దండిఁ
గవితాభ్రవ్యాప్తమాధవమయూరు మయూరు, భాసురాకృతిఁ బుష్పబాణు బాణు
తే. మానితాచారమథితాసమాఘు మాఘు, ధ్యానబద్ధమురారి మురారి గాత్ర
పటువిభారవి భారవిఁ బ్రస్తుతింతు, సర్వశబ్దార్థవిజ్ఞానసరణిఁ గొలుతు. 10

ఉ. నన్నయభట్టు భీమకవినాథుని దిక్కనసోమయాజిఁ బె
ద్దన్నను ముక్కుతిమ్మసచివాగ్రణి బమ్మెరపోతరాజు గా
రన్నను రంగనాథుని మహామహుఁ బిల్లలమఱ్ఱివీరభ
ద్రన్నుతియింతు నాంధ్రకవిరుద్రుల సత్కరుణాసముద్రులన్. 11

ఉ. అయ్యలరాజుఁ దిప్పసచివాగ్రణిఁ బర్వతరాజు రామభ
ద్రయ్యను భాస్కరాగ్రణిఁ బ్రధానవరుం డగుకొండధీరునిం
జయ్యనఁ దిప్పయప్రభుని సత్కవితారచనాఢ్యులైన మా
యయ్యలరాజవంశజుల నాదికవీంద్రుల సన్నుతించెదన్. 12

చ. సరసులు గద్యపద్యముల చాతురికిం దల లూఁచి మెచ్చఁగా
విరసు లసూయచేఁత మతి వేడ్క వహింపరు తేఁటిమొత్తముల్
శరవరవిందబృందఘనసారమరందసుగంధసంగ్రహ
స్ఫురణ వహించుఁ గాని పురఃసూకరపంక్తులు చెంద నేర్చునే. 13

వ. అని యిష్టదేవతాప్రార్థనంబును సుకవిస్మరణంబును గుకవితిరస్కరణంబునుం
గావించి తదనంతరంబ. 14

సీ. ఎవని కీర్తి కుభృద్ఘనకుభృద్ధరబుధ, కరిసైంధవసమిద్ధహారిణరుచిర
మెవని మేధంబు రుశ్భవక భుగ్ధవవిధూ, ద్భవము రుద్ధవగురు ప్రతివిఘాతి
యెవని యీవహిమ రుగ్భవసరిద్ధవలన, ద్భువనభృత్త్రిపురభిద్భూరిమహిమ
యెవనిరూపమ్ము తభుగ్ధవసుతోద్వి ద్రతీ, డుద్విషద్భృదాప్తపుత్రోల్లసనము
తే. మంత్రిమాత్రుండె యతఁడు సుమంత్రిమంత్ర, తంత్రసంత్రాసకరణస్వతంత్రుఁ డతుల
రాజవంశసుధావార్ధిరాజసూర, యార్యనారాయణామాత్యవర్యుఁ డలరు. 15

వ. వెండియు నఖండతేజస్కాండమార్తాండమండలప్రచండుండును నిజవితరణాకర్ణ
నకృశీభూతపారావారపునరభ్యుదయకారణానూనదానధారాప్రవాహసంజాతమ
హావాహినీవ్యూహుండును నిస్తులప్రశస్తసమస్తసద్గుణరత్నరత్నాకరుండును గౌం
డిన్యసగోత్రపవిత్రుండును గొండమాంబాగర్భవారాశిచంద్రుండును నగునయ్య
లరాజు నారాయణామాత్యదేవేంద్రుండు గొండొకశుభవాసరంబున నత్యంత
సంతోషితాంతఃకరణుండై. 16

షష్ఠ్యంతంబులు

క. వారణభయ వారణజయ, కారణ చక్రాహతారికరవారునకున్
నీరాకర ధారాధర, భారాజీ భాసురప్రభాపూరునకున్. 17

క. భీషణ ఖరదూషణ పరి, శోషణ సురపోషణోగ్ర శోభనమతికిన్
శేషాహిప భాషాధిప, యోషాహిపరాన్యకీర్తి యోగోన్నతికిన్. 18

క. సింధుసుపుత్రీకుచధర, కంధరశుభవిగ్రహునకుఁ గమలజసురరా
ట్సింధురముఖ సింధురముఖ, బంధురజాతస్తవార్హ పదనివహునకున్. 19

క. తక్షక కులశిక్షక చల, పక్షకశాత్యయుణహేమపటసంభృతికిన్
దక్షాధ్వర శిక్షాకర, రక్షాచరణప్రవీణరాజద్గతికిన్. 20

క. వక్రత్రయచక్రకుచా, వక్రతనూరూపవైభవదచారునకున్
శక్రాహిత చక్రాహిత, చక్ర మహావక్ర మోపసంహారునకున్. 21

క. భామాయుత కామాయిత, కోమలసుందరశరీరగుణధామునకున్
భీమరిపుస్తోమనపు, స్థేమతమస్సోమునకును శ్రీరామునకున్. 22

హంసవింశతి

ప్రథమాశ్వాసము

కథాప్రారంభము

వ. అంకితంబుగా రచియింపం బూనిన హంసవింశతి యను మహాప్రబంధంబునకుఁ గథాక్రమం బెట్టి దనిన. 23

సీ. నానాగమస్ఫూర్తిఁబూనిహంసాళ్వస, న్మహిమంబుఁగను ధరామరులు హయలు
తేజోమదంబుల దిక్కుంభినిశుల, నురుమాడ నోపుభూవరులుఁ గరులు
మణిచక్రములు భూరిగుణకోటికేతువు, లలరఁగా నొప్పు వైశ్యులు రథములుఁ
బరజీవజీవనోద్ధరణధర్మఖ్యాతి, విలసిల్లు శూద్రులు వీరభటులు

తే. విమలసుమనఃప్రమోదరాగములఁ దనరి, పల్లవప్రాప్తిచే మించు ప్రౌఢవార
వనిత లారామములుఁ గల్గి వినుతికెక్కు, భూమిరత్నంబు నైషధపురవరంబు. 24

క. కలితమహాబలసఖ్యో, జ్జ్వలవిక్రమనిహతవిమతసాలోరయశో
నలరాజభరిత మప్పుర, తిలకము సమ మనఁగ వచ్చుఁ దేజోవతికిన్. 25

క. ఆపురము ధరాలలనా, నూపురమై రత్నసౌధనూతనరుచికిన్
దాపురమై యభ్రంకష, గోపురమై పొగడ నెగడుఁ గుంభినిలోనన్. 26

వ. మఱియు నప్పట్టణంబు దివ్యసాలశ్రీయకలితంబు గావున నాకలోకంబును మహాశుద్ధాంతరంగంబు గావున యోగిజనంబును నీలగవాక్షప్రబలంబు గావునఁ గిష్కింధానగరంబును గుంభీనసరభసంబు గావున రసాతలంబును గంధర్వప్రచురంబు గావున దేవలోకంబును గురుకనిబుధద్విజరాజభాసమానంబు గావున గ్రహమండలంబును ననుకరించి మత్స్యకూర్మాదిమహిమంబులు వహించి కమలాలంకృతంబులై శ్రీమహావిష్ణువుం బురుడించుసరోవరంబులు గలిగి యొప్పు నెప్పుడు. 27

ఉ. ఆపుర మేలు మేలు భళి యంచు నుతింప జను లష్టపద్వయ
ద్వీపవసుంధరాస్థలి నుదీర్ణజయాంకలిపు ల్లిఖించి బా
హాపటుశక్తి నిల్పినమహారజతద్యుతు లొల్కు కంబము
ల్వ్యాపితశౌర్యరేఖ లయి భాసిలఁగా నలనాముఁ డున్నతిన్. 28

తే. ప్రబలరాజాధిరాజవీరప్రతాప, రాజపరమేశ్వరాష్ట దిగ్రాజకులమ
నోభయంకరబిరుదైకవైభవా య,టంచు మాగధు లెంచంగ మించు నతఁడు. 29

వ. ఇట్లు మహీశాసనంబు సేయుచు నొక్కనాఁడు.

ఉ. ఆతరణిప్రభుండు గొలువై చెలువై బలవైరిభోగసం
ప్రీతి దలిర్పఁగా నృపవరేణ్యులు మాన్యు లగణ్యపుణ్యసం
ఘాతు లమాత్యు లార్యు లధికారులు వీరులు చారు లష్టది
గ్జాతవిచిత్రవస్తువులు గానుక దెచ్చినవారు గొల్వఁగన్. 31

క. ఉన్నయెడ నాల్గువేదము, లెన్నఁగఁ దగుశాస్త్రచయము లితిహాసాదుల్
పన్నుగఁ దెలిసిన ప్రత్యు, త్పన్నమతి యనెడుపురోహితద్విజుఁ డెలమిన్. 32

ఉ. వచ్చి ఫలోపవీతములు స్వస్తిచతేస్త్వితిసూక్తి మున్నుగా
నిచ్చిన నాదరించి వసియింపఁగఁ జేసి నృపాలుఁ డెంతయుక్
ముచ్చటలుం బ్రసంగములు మున్పటిరాజులచర్యలుం గథల్
చెచ్చెర నానతి మ్మనినఁ జిత్తము రంజిల నాతఁ డత్తఱిన్. 33

ఉ. చెప్పఁ దొడంగెఁ దేనియలు చిల్కఁగ ద్రాక్షలు రాలఁగ ప్రపుం
దిప్పలు చిమ్మ రేఁగఁ గడుఁ దీయనియిక్షుగసప్రపూరముల్
చిప్పిలిపర్వఁగా నమృతశీకరము ల్వడిఁ గ్రమ్మరింప న
ప్పప్ప యి దౌర యంచు జను లందఱు నొందల లూఁచి మెచ్చఁగన్. 34

తే. చెప్పుచుండంగ భామల చిత్తవృత్తి, తెలియ బ్రహ్మకు నైనను గొలఁది గాదు
ధాత్రిఁ జిత్రవిచిత్రంబు దలఁచి మాడ, దాని నెఱిగింపు బ్రాహ్మణోత్తమ యనంగ.

వ. అని యడిగిన నతనికిఁ బురోహితుం డి ట్లనియె. 36

క. మంకులు మాయోపాయులు, బొంకులపుట్ట లతిపాపపుం జగజంతల్
జంకెనలు సేయు యువతులు, శంకరుఁడుం దగఁడు వారి చర్యలు దెలియన్. 37

తే. అయిన నొకకథ గలదు రాజాగ్రగణ్య, తొల్లి పరమేశ్వరుండు సంతోష మొదవఁ
బార్వతీదేవి కెఱిఁగించె బాగుమీఱ, నది యెఱింగింతు వినుము నీ వవధరించి. 38

వ. అని యి ట్లనియె. 39

సీ. మంజులమాణిక్యపుంజరంజితఘన, ప్రాకారచుంబితాభ్రస్థలంబు
చంద్రకాంతోపలసౌధపాండురకళా, ప్రౌఢితప్రాలేయఘృణికరంబు
రత్నకుడ్యావళీరమ్యాంశుసందోహ, బహుళీకృతార్కప్రభాచయంబు
గంభీరపరిఘాసితాంభశ్ఛటాతమో, లోకీకృతాధరలోకవితతి

తే. యామికాహతిజాతదిశాధినాథ, పురభయంకరభేరికాభూరిదంధ
ణంధణధణధ్వనిప్రతినాదదాయి, గోపురం బొప్పు నుజ్జయినీపురంబు. 40

క. ఆపుటభేదనమునకు ది, శాపుటభేదనకఠోరసంగరజయభే
రీపటుధణంధణుఁ డొక, భూపాలుఁడు గలఁడు చిత్రభోగుం డనఁగన్. 41

సీ. వెలయ హరిశ్చంద్రు విధమున నలునిపోఁ, కను బురుకుత్సుచాడ్పునఁ బురూర
వునిలీల సగరులాగునఁ గార్తవీర్యుప, ర్యాయను గయుక్రియ నంబరీషు
మతమున శశిబిందు మహిమ నాగునిశైలిఁ, బృథునిమాడ్కి మరుత్తువృత్తి భరతు
నీతి సుహోత్రునిభాతి భార్గవుబలె, రాముపోలిక భగీరథునిపొలుపు

తే. నళిబిసంగతి మాంధాతనయమునను య, యాతికరణి దిలీపునియట్ల రంతి
రీతి నాచక్రవాళపరీతభూత, ధాత్రిఁ బాలించు నవిభుండు దన్విభుండు. 42

తే. ఆతఁ డంతిపురంబులో హావభావ, విభ్రమ విలాసవైఖరు ల్విస్తరిల్ల
మరుని సామ్రాజ్యలక్ష్ములపగిది వెలుఁగొందు, చెలువగోలు నంగఁగోలువుండెఁ జెలువుమీఱ.

వ. ఉన్న సమయంబున. 44

సీ. పొడవైన జిలుగుఁగెంజడలకీల్గంటుమ, నిండారు విభూతి పెండెకట్లు
వీనులపటికంపు వింతకామాక్షులు, గను బొమ ల్సందునఁ గావిబొట్టు
కుచములపైఁ గావి కుబుసంబు గళమున, నలరారు రుద్రాక్షహారతతులు
చే నాగబెత్తంబు చిన్నికృష్ణాజిన, మక్షిగోళంబుల నంజనంబు

తే. కావివస్త్రంబు పావాలు కక్షపాల, తామ్రకటకంబు సింగినాదంబు ప్రోవి
పొందుసిద్ధక్రియలు చిదానందభూతి, యొనరఁ బూనుక నొకమహాయోగురాలు.

తే. చెట్టుడిగి వచ్చినట్టులఁ జెంత నిలువఁ, జూచి లేచి నృపుండు సంస్తుతుల మ్రొక్కి
పీఁట వేయించి కూర్చుండఁబెట్టి తా సు, ఖాసనాసీనుఁడై యున్న యవసరమున.

సీ. శ్రీరస్తు శుభమస్తు ధీరస్తు విజయోస్తు, పుత్రరంజన మస్తు పుణ్యమస్తు
ధనమస్తు ధాన్యమస్త్వనవద్య సుఖమస్తు, చిరతరసంకల్పసిద్ధిరస్తు
సత్యమస్తు మహోస్తు శౌర్యమస్తు యశోస్తు, స్వస్త్యస్తు సుగుణోస్తు శక్తిరస్తు
సామ్రాజ్యమస్తు శాశ్వతధర్మఫలమస్తు, వృద్ధిరస్తు మహాప్రసిద్ధిరస్తు

తే. జ్ఞానమస్తు శ్రీయజ్ఞపతి ధ్యానమస్తు, గురుచరణభక్తిరస్తు సత్కుశలమస్తు
శాంతిరస్తు నిరంతరైశ్వర్యమస్తు, భాగ్యమస్తు మహాసార్వభౌమ నీకు. 47

క. అని దీవించి చక్షతపు, ష్పనిచయము విభూతిపండ్లు ఫలములు దివ్యాం
జనములు సిద్ధక్రియలును, దనరఁగ శివసత్తి భూమిధవునకొసంగెన్. 48

వ. ఇట్లొసంగిన వినయంబున లేచి కైకొని స్వాగతంబడిగిన సంతోషించి మనోరంజనాగ్రంబు ధర్మార్థకామమోక్షంబులు రాజ్యలక్షణంబులుఁ బురాణేతిహాసంబులుఁ గొన్ని లోకాభిరామంబులు వర్తమానంబులు నుచితానుచితకథాస్వారస్యంబులుఁ దె

లిపిన విని మహాత్మురాలా మీరు వినని కనని కార్యంబులు ముల్లోకంబుల నెవ్వియు లేవైన నొక్కటి యడిగెద నానతిమ్మని యిట్లనియె. 49

క. ఏయేభూములఁ జూచితి, వేయేరాజ్యములఁ గలరు శృంగారకళా
ప్రాయలగు రూపరేఖా, శ్రీయుతి గలకన్నె లనిన శివసత్తి యనెన్. 50

మ. మది రంజిల్లఁగఁ జెప్పెద న్వినుము ప్రేమన్ సచ్చిదానందసం
పదచేతం గరజంబలంబుగతిఁ గన్పట్టున్ ధరాధీశ యీ
యుదయాస్తాచలసేతుశీతనగమధ్యోద్యద్ధరాచక్ర మిం
పొదవన్ దేశములందు నుండుదురు విద్యుద్వల్లికాభాఁగనల్. 51

ఉ. డెబ్బదిరెండు పాళెములఁ దీవిఁ దలిర్చు సమస్తదుర్గముల్
జొబ్బిలు కల్మిఁ బట్నములఁ జొక్కపుఁ బేటలఁ బాతకంబు పో
ద్రొబ్బెడులీలఁ జాత్రిరుపతు ల్గనుగొంటిని నందు రందులన్
నిబ్బరపునిబ్బరంపుబిగిఁ జిక్కని చక్కనిగుబ్బగుబ్బెతల్. 52

క. వెలనాడు వేగినాడును, బలుగులనాడ్పాకనాడు పొత్తపునాడున్
గలమురికినాడు రేనా, డలయక గనుఁగొంటి నచటియబలలఁ గంటిన్. 53

సీ. లాట కర్ణాట మరాట వధూటులఁ, బాండ్య పౌండ్ర విదర్భ పద్మముఖుల
బంగాళ వంగ కళింగ లతాంగులఁ, గుకురు కేరళ కురు కోక కుచల
మళయాళ నేపాళ మాళవ యువతుల, మత్స్య వత్స కరూశ మానవతులఁ
గోస లాంధ్ర విరాట కుంతలస్త్రీలను, బాంచాల బర్బర భామినులను

తే. ద్రవిళ గాంధార కాశ్మీర ధరణిసతుల, మగధ కొంకణ కెంకణ మానినులను
మఱియుఁ దక్షిణధారణీమండలములఁ, దనరు చెలువలఁ జూచితి ధరణినాథ

తే. రాజవశ్యౌషధాకృతుల్ రమ్యతరర, తిస్వరూపలు మోహనదివ్యమూర్తు
లతులతర కామమంత్రదేవతలు వీర, లనఁగ నుందురు సుందరు లచట నచట. 55

ఉ. ఈనవఖండమండలమహీస్థలినెల్లఁ గనంగ దేవ నే
నీనగరీలలామమున నెంతయు రేఖఁ జెలంగు మన్మథా
ధీనసుమోహనాకృతి రతి న్నగుమి న్నగుసౌరుగల్గు సా
తానిబిసప్రసూనదళధాళధళీతరళాక్షిఁ జూచితిన్. 56

తే. దానిప్రియనాయకుఁడు విష్ణుదాసుఁడనెడు, పేరుగలవాఁడు కలవాఁడు పెద్దవాఁడు
హేమవతి యనఁ దనరున య్యింతిఁ బొగడఁ దరమె బ్రహ్మకు నైన శంకరున కైన.

ఉ. ఆమధురాధరాధరకచాళి కనద్ఘనసైగనిగ్యమా
యామృదులోరుసారరుచిరాంబురుహాక్షులధాళధళ్యమా
యా మెఱుఁగారు బోఁడిజిగి యుబ్బుడుగుబ్బల చాకచక్యమా
యేమని చెప్పవచ్చు జగతీశ్వర శాశ్వతరూపసంపదల్ 58

క. దానిజిగి దానికులుకును, దానితనుద్యుతులసొంపు దానివిధంబుల్
దానివగ దానియందము, మానవవర మరుఁడు గన్న మగ్నుఁడు గాఁడే. 59

క. వగ లొలుకు ధాగధగ్యపు, జిగి గుల్కెడు నుబ్బుగబ్బి సిబ్బెపుగుబ్బల్
నిగనిగలు గులుకు కొప్పును, సొగసుం దెలికనులు దాని సొమ్మై పరఁగున్. 60

ఉ. విండ్లకు మేల్తరంబు ఘన వేణి కనుం బొమదోయి బంగరుం
గిండ్లకు మేటి సాటి తులకించుచనుంగవ లేఁతతమ్మిపూఁ
దూండ్లకు మిన్న యన్న జిగిఁ దొల్కెడుచేతులు లోకమందుఁ బూ
బోండ్లను గానమో వినమొ పోలరు తత్సతికాలిగోరునన్. 61

సీ. కబరీభరమునకుఁ గందంబు సెల్లును, తృపలమాలికలు నేత్రములకుఁ జెల్లుఁ
గర్ణంబులకును మంగళమహాశ్రీ సెల్లు, గాత్రంబునకుఁ జంపకంబు చెల్లు
మధురవాగ్వ్యక్తికి మత్తకోకిల సెల్లుఁ, జనుగుబ్బగవకు మంజరియుఁ జెల్లు
బిరు దైనపిఱుఁదుకుఁ బృథివివృత్తము చెల్లు, మధ్యంబునకుఁ దనుమధ్య జెల్లు
తే. బాదముల కంబుజము చెల్లుఁ బరఁగు నడకుఁ దనరు మత్తేభవిక్రీడితంబు సెల్లుఁ
గృతులవర్ణింపఁ దగుతదాకృతు లెకృతులు, వాంఛ చేదానిఁ బొందినవాఁడె సుకృతి.

తే. చండదోర్దండమండితమండలాగ్ర, ఖండితోద్దండరిపుకాండభండనమునఁ
బండితుం డగురాజవేదండమునకుఁ, గాక యొకపాటివాని కౌక న్నెతగునె. 63

ఉ. సౌరభ మొందు కాంచనపు జంత్రపుఁబుత్రికవాగ్విలాసము
ల్వారక సేర్చు రత్నపుసలాక తిరం బగురూపుఁ జెందు తో
ల్కారుమెఱుంగు జీవకళఁ గాంచిన చిత్తరుబొమ్మ యాన శృం
గారిణి యా సుధాసరసిఁగా నుతిసేయఁగ వచ్చు నచ్చెలిన్. 64

క. అని సిద్ధురాలు సెప్పినఁ, బొనపానఁగాభ్రమలు చెందఁ బులకలు వొడమెన్
మనసిజశిఖి యొనసినచోఁ, గనఁబడు ధూమాంకురముల గతి నృపుమేనన్. 65

క. అంతట సిద్ధాంగన యా, ద్యంతఁబును జెప్పి తన మహాశ్రమమునకిన్
సంతోషంబునఁ జనె భూ,కాంతుఁడు హేమవతిమీఁది కాంక్ష జనింపన్. 66

మ. కరుణాదృష్టులు నాగవాసముల సోఁకం జూచి వేడ్కన్ మనో
హరమౌ లోకకలు రూకలు న్మణులు హారాలంకృతస్తోమము
ల్సరసత్వంబున నిచ్చి పంచి కొలువున్ జాలించి తాఁబోయె భూ
పరతీశుండు మనంబు హేమవతిపై బాళిన్ దువాళింపఁగన్. 67

క. మిన్నందు సౌధవీథి స, మున్నత మగుమేలు మచ్చు లొప్పెడుచోట
న్నివ్వ గుచిత్తరువులచేఁ, బన్నుగఁ దగు నొకరహస్య భవనము వజ్జన్. 68

చ. అకలుషదివ్యరత్నమయ మౌ నొకకేళిగృహంబుఁలోపలం
జికిలికిరీటిపచ్చల రచించినచిల్కలకోళ్లనంద మౌ
సకినెలపట్టెమంచమున చాయనఖాసుతివాసిపైఁ దురం
గిక మొకమాలులేపున నొగిన్ శయనించి మనోభవవ్యథన్. 69

క. ప్రీతిని హేమావతిపయి, నాతీరున మనసు నిలిపి యతివిరహార్తిం
జేతోజాతధనుర్భవ, శాతశరవ్రాతసార చకితాత్ముఁడై. 70

క. ఉలుకు న్వెన్నెలవేఁడిమి, కళుకు న్శుకపికమిళింద హంసార్భటికిన్
బెళుకు న్మలయానిలునకు, జళుకుం బూపాన్పునందుఁ జిరవిరహార్తిన్. 71

ఉ. చెక్కిటఁ జేయి చేర్చుకొని చింతిలు నుస్సు రటంచుఁ జూపులన్
వెక్కస మంది లేమ యొలవిం బొడగట్టినయట్లు నుండఁగా
నక్కునఁ జేర్పఁ బోవు భ్రమ మంది వెసం దలయూచుఁ నంతలోఁ
బక్కున నవ్వు నింతిపయి బాళి నృపాలకమౌళి ఖిన్నతన్. 72

వ. మఱియు నారాజు విరహంబు తాపాతిశయకరంబు గావున నిదాఘంబును విరళీకృ
తాశ్వాసంబు గావున సత్ప్రబంధంబును విచ్ఛిన్నాలంకారంబు గావున యవనవివా
హంబును నిమీలితతారకంబు గావున సహస్రముఖంబును విప్రలాపముఖరంబుగావున
సాయంకాలంబును ననుకరించె నప్పుడు. 73

క. అటువలె నృపనిటలాక్షుఁడు, పటుతరవిరహంబుఁ జెంది బాధ వడంగా
నటనమున హేల యనియెడు, కుటిలాలక వచ్చెఁ దెలివిఁ గొనఁ జేయుటకున్. 74

శా. పన్నీట న్నయనంబు లొత్తెఁ దనువుం బాటీరపంకంబుతోఁ
జెన్నారం బద నిచ్చి గీరి సిగ లేసెన్ దాయెతు ల్సాటి జీ
న్నాన్నాపట్టెరుమాలుగట్టె జరతా చుట్టంచు డాల్మించుమే
ల్మి న్నానన్నపుసుప్పటంబు దగ హాళిం గప్పె సొం పారఁగన్. 75

వ. ఇట్లుపచారంబులఁ గొంతదాపంబు శాంతం బొనరించి నృపాలునకు హేల యి
ట్లనియె. 76

ఉ. స్వామి పరాకు నీమదికి సమ్మతి యౌపని యేమి చెప్పుమా
ప్రేమ దలిర్ప నేర్పు దల పింప నదెంతటికార్యమైన నే
నే మది తీర్చి నీకుఁ గల నెంజిలిఁ బాపెదఁ జూడు మన్న నా
శ్రీమహనీయవైభవుఁడు శీతకరాస్యకు హేల కిట్లనున్. 77

తే. సిద్ధురాలు హేమావతీ సితకరాస్యవలపు రేఖాతిశయమువై భవమును దెల్ప
వినఁగ నగుమోహమున నైన వెతను మాన్పు కరుణ ననుఁ జేర్చి యమ్మచ్చకంటిఁగూర్చి.

క. అని చీనిచీనాంబర,ఘనమణిహారములు మేలు కాల్కడియంబు

ల్గొనబుక్క మెఱుఁగుంగరములు, దను వమరఁగ నిచ్చి పనుప సముచితరీతిన్. 79

ఉ. పూని ముదంబు లుప్పతిల భూవరముఖ్యునిచేత వీడుకో
లై నవరత్నకీలితమహారజతోన్నతదివ్యదీధితి
శ్రీనిధులెల్ల దిక్కుల దిశించుచు మించినవిఘ్నదాసు స
న్మానితగేహసీమకు సుమాళముతోఁ జనె హేలహేలలన్. 80

సీ. కస్తూరివీణలుఁ గపురంపు లప్పలు, నిండినగృహములు నెరయదాఁటి
కుంకుమాగరుఖండపంకుమదంబులు, గలుగుబిడారులు గడచిపోయి
గౌళము లచ్చాకు కర్పూరములు చాల, నించిన కొట్టడీ ల్మించియేగి
పునుఁగుచట్టంబులు బుక్కారజంబులు, పొంకమౌ మళిగల పొంతఁ దరలి

తే. మాచె నొకదివ్యరత్ననిస్తులగృహంబు, నందు హేమావతీకన్య నలరు ధన్య
వరలసొంపుల టెంకి జవాదివంకి, జాతిరతిలీల నారాజదూతి హేల. 81

వ. ఇట్లు తన్నుఁ జేరవచ్చినరాజదూతిం గనుంగొని మహారాజు మన్ననలమనియెడు పడంతుక యని రత్నంపుగద్దియపై వసియింపఁ జేసి స్వాగతం బడిగిన నబ్బాలకు హేల యిట్లనియె. 82

క. నీచాతుర్యము నీవా, చావిత్రపటుత్వ రూప సంపద లెపుడు
న్నీచుట్టంబులు సెప్పగఁ, జూచెద నని వచ్చినాను సుదతీ నిన్నున్. 83

ఉ. చక్కనివారిలో మిగులఁ జక్కనిదాన వటంచు వేడ్కతోఁ
జొక్కుచుఁ జెప్పి రందులకుఁ జూచినయందుకు నామనోరథం
బక్కట సిద్ధ మయ్యె ఫల మబ్బెను హా యిటులుండ వద్దె యో
చక్కరబొమ్మ యంచు సరసప్రతిభాషల నిచ్చగింపుచున్. 84

సీ. దీనచకోరాళి తృష్ణదీర్చఁగదమ్మ, భామనీవదనచంద్రామృతంబు
బీదబర్హిణముల నాదరింపఁగదమ్మ, మెలత నీవేణికామేఘపంక్తి
ఘనదరిద్రపికాళిఁ దనియఁ జేయఁగదమ్మ, చెలియనీవాతెఱచివురుడంబు
బడుగుజక్కవలనింపరఁ బ్రోవఁగదవమ్మ ముగుద నీచనుదమ్మిమొగ్గదోయి

తే. పేదహిందోళసందోహ మీదునమ్మ, నీనచోబృందమకరంద నిర్ఝరంబు
లిట్టివస మిసి జిగిబిగి యీవిధంబు, ప్రణుతి సేయంగఁ దరమె యాబ్రహ్మకైన. 85

క. ఇదిగాక యత్తమామల, ముద మొదవఁగ బంధుసంఘముల దాసీదా
సదళంబుల బహువిశ్వా, సదయల నీరీతి మనుచు సతులం గానన్. 86

వ. అని యిత్తెఱంగున. 87

ఆ. దానియత్తతోడఁ దగు మామతో బంధు, దాసజనములోడఁ దగినమైత్రిఁ
గూడి యాడుచుండి కొన్నిదినంబులు, చన్నపిదప నొంటి నున్నవేళ. 88

ఉ. ఒక్కసుధాంశురత్నరుచిరోన్నతవేదికమీఁద నిద్దఱుఁ
మక్కువమీఱ నుండి యనుమానముతో నొకకొంతఁ గొంకిగొం
చక్కట నీకొకందులకు నచ్చికలేక మెలంగ విఘ్నుదా
సెక్కడిభర్తఁ గాఁగ సృజియించె నజుం డని హేల నవ్వుచున్. 89

క. ఈరూప మీపటుత్వం, బీరేఖావైభవంబు లీనెఱప్రాయం
బీరసికత నీకును మఱి, యారాజున కగును నితరమనుజుల కగునే. 90

సీ. కలికి నీసిబ్బెంపు గబ్బిగుబ్బలు వాని, గడునుచేతులఁ బట్టి కలఁచఁ దగునె
కాంతరో నీతావి కావిమోవిటు వాని, కొక్కిదంతంబుల నొక్కఁదగునె
చెలువ నీజిగిగోముగలమోము మఱివాని, తొట్టినోరున ముద్దు వెట్టఁ దగునె
సుదతి నీకనకంపు సొంపుదేహము వాని, కఱుకుమేనునఁ జేర్చి కలయఁ దగునె

తే. కులుకుశృంగారరసములు చిలుకఁ గీలు, బొమ్మవలె నీటు గలదాన వమ్మ నీవు
మర్కటమువంటివాఁడు నీమగఁడు చూడ, వానితోఁ గూడిరతికేళిఁ బూను టెట్లు

క. నీవంటిరూపవతికిని, నీవంటిప్రియుండు గలుఁగ నిర్మింప కహో
యీవిధిని దగులుచేసిన, యావిధి నిటు దూర నింక నగుఫల మేమీ. 92

తే. అయిన మగఁ డెంతనీటుకాఁ డైననేమి, ప్రాణపద మైనచౌశీతిబంధగతుల
నింపు సొంపునుజూచి చొక్కింపఁదగునె, రతికిఁ జొచ్చినతఱి మానవతుల కెపుడు.

ఉ. కేరఁగరాదు నవ్వ గిలిగింతలు వెట్టఁగరాదు చెక్కులం
జీరఁగరాదు గుబ్బలుఖచిక్కునఁ గ్రమ్మఁగరాదు కేళిలో
మీరఁగరాదు పైకొని రమింపఁగరాదు గళారవంబు లిం
పారఁగ సల్పరాదు మదిరాక్షులు భర్తలఁ గూడువేళలన్. 94

వ. అదియునుంగాక. 95

క. పదివేలమదను లొక్కట, నుదయించినలీల మెఱయు నురుగుణుఁడు సుమీ
మదిరాక్షి చిత్రభోగుఁడు, మదిఁ గోరెను నీదుభాగ్యమహి మెట్టిదియో. 96

సీ. కువలయానందంబు గూర్చియేలు ఘనుండు, విబుధులఁ బ్రోచుస ద్విత్తరణుండు
సర్వజ్ఞవశాళిభూషణ మైనధన్యుండు, లలితవిభ్రమరూప లక్షణుండు
సరవికళల్నించు శ్యామాభిరాముండు, వఱలెడు సన్మార్గ వర్తనుండు
విష్ణుపదార్చితవిహితశుభ్రకరుండు, శమితతమోహారి యమితశీలుఁ

తే. డమ్మహారాజచంద్రుఁ డాయననిజాంతే
రంగ మంతయు నినుఁ జేర్చి రమణతోడ
నేలఁగలఁ డమ్మ నీపుణ్య మొనఁగె నమ్మ
తమిని నీడేర్చనమ్మ కుందనపుబొమ్మ. 97

వ. అనిన విని సంభ్రమభయవిస్మయలజ్జాహాసకాంక్షలు మనంబునం బెనంగొన నప్రముఖియై హేమావతి రాజదూతి కిట్లనియె. 98

ఉ. అమ్మక చెల్ల యిట్టిపలు కాడుదురే మఱియ త్తమాంగములం
గ్రమ్మితిగా యశై మెలఁగఁ గామగఁడుం బులిరీతిఁ దెంపుగా
బమ్మెర రొప్పుచుండఁగను బాంధవులెల్లను గాని యుండఁగాఁ
గొమ్మరొ యిట్టికార్య మొనఁగూడునె కూడిన హాని చెందదే. 99

తే. అనిన హేమావతికి నిట్టు లనియె హేల, ఓపటికి నేఁటి ప్రాయంపు టేపు గలదె
మోహ మెక్కునఁ జక్కని ముద్దుజాణ, యొకనిబిగికౌఁగిటను జేర్చి యుండవలయు.

క. ఎక్కడిమగఁ డెక్కడిసఖు, లెక్కడి నీయత్తమామ లెక్కడిచుట్టా
లిక్కాలఁది దొడ్డ కొంచెము, లెక్కింపకు మరునిహావళిం బడువేళన్. 101

సీ. కోటగోడలనైన మీటుగా నెగఁబ్రాకి, దాఁట నేర నిదేటి తలిరుఁబోడిఁ
ఘుమఘుమార్భటితోడ ఘోషించునదులైన, నీఁదిపోవ నిదేటి యెమ్మెలాఁడి
తనపూఁడితప్పు నొక్కనిమీఁద నిజముగాఁ, బెట్టనేర నిదేటి బిసరుహాక్షి
ధవుఁ డైనఁ దనజాడ తెగఁ దనిపట్టిన, నిర్వహింప నిదేటి నీటుకత్తె

తే. తలపరులు గన్నచో లేని తాల్మిఁ బూని
బొంకు తథ్యంబు తథ్యంబు బొంకుఁ గాఁగ
నెంచి యుపనాథుతోడఁ గ్రీడించి మించి
చక్కటికిఁ దేని దదియేటిసరసురాలు. 102

వ. అని మఱియు బోధింప నంగంబు పులకాంకురానుషంగంబునుగా నిజాంతరంగంబునం బొడమువ్రీడాభరం బుడిపికొని దరస్మితాననముఖాంబుజయై యెట్టకేలకుఁ జెవి యొగ్గిన నగ్గజరాజగామినిం బాసి తనరాక కెదురుచూచుచున్న రాజసన్నిధికం జని తాఁ బోయివచ్చినకార్యం బెఱింగించె నంతట దైవయోగంబున విష్ణుదానునకు దూరప్రయాణంబు సంభవించె నంత. 103

తే. పయనమునకై నయవియమర్పంగనపుడు, పరిచరుల కొనతిచ్చినఁ బటకుటీర
పాత్రసామగ్రి మొదలైన బహువులెల్ల, శకటవామ్యశ్వవృషమహోష్ట్రముల కెత్తి.

వ. మఱియుం గలమాన్నంబులుం గలవంటకంబులుఁ బొంగలి పులియోగిరంబు దధ్యోదనంబు నానవాలు జున్నులు మీఁగడ పెరుగులు నవనీతంపుఘుటికలు నోలుపుఁ బప్పు నప్పడంబులు వడుగులు వడియంబులుఁ బెరుఁగువడియంబులు మిరియంపుఁబొడి మెంతికూటువ సంబారంబుఁ జింతపండులు బజ్జులు సిరికలుఁ బచ్చళ్లూరుఁగాయలు మామిడితొక్కులునివి మొదలుగాఁగలపరికరంబులును మఱియు వడపప్పు చేడలు వేపుళ్లనుపగుగ్గిళ్లు బొరుగులు బొగులుఁ బాకపుఁజలిమిడికాయమ్ములుం జిమ్మిలుంటలు నటుకులు వడగలు లాజలుఁ జేలాలుఁ జిటికెలుకులు నువ్వులు నానబియ్యంబులుఁ జేలపిండిఁ బ్రేలసత్తు దోసగింజలు వెల్లగిసెలు గోఁగులు గరింగరుములు పిప్పిళ్లు సెనగపప్పు బొరుగుపప్పు సారపప్పు జీడిపప్పు బాదంగిపలుకులు గొబ్బెరగసగసాలు ఖర్జూరములు ద్రాక్షలాదియైనఫలహారంబులును మఱియు నుండ్రంబులు మండెఁగలుఁ గుడుములు దోసెలు వీసెలు రొట్టెలు నిప్పట్లప్పంబులతిరసంబులు సుకియలు పూతకలశమ్ములు సోగులుఁ జక్కెరబుగడలుఁ గరిజులుఁ బొరివిళంగాయలుఁ దేమనంబును బాలకాయలుఁ జిక్కిలమ్ములు మినుపచక్కిలమ్ములు మినుపపోకలు మనోహరంబులుగారెలు బూరెలు మోదుకంపులంగరొట్టెలు మణుఁగుబువ్వలుం బేణీలు సేమియగట్టెగెలు మడతలుఁ బప్పుబూరెలు సజ్జబూరెలు వడ లామువడలొబ్బట్లు సారసత్తులు సేవలుఁ జిరిమిట్లు సరడాలుఁ బరిడగవ్వలుఁ జాపట్లు నిడ్డెన తేనెతొలలు బొరుగులు నేలఁకికాయలు వెన్నమెఱుంగులు నిడికుడకలు సడకుడకలు ముత్తెపుఁజిప్పలుఁ జంద్రకాంతలుఁ గరిజకాయలు బెడదలు లడ్వాలుఁ గోడబళ్లు గూడుపరిగెలుఁ దెలుపరిగెలుఁ బూరీలు గూళ్లుపిపిడ లాదిగాఁ గలభక్ష్యంబులు గూడలనించి జాత్రసోతానులు గావళ్లం బూనిపెంటనంటిరా నప్పుడు. 105

తే. తనకు నిలువేల్పులౌ తల్లిదండ్రులకును, భక్తితో మ్రొక్కి తనప్రాణపదమునైన
భార్యతోఁ దెల్పనక్కునఁ బట్టిచేర్చి, నావధూటియు నధికదీనాస్య యగుచు.

ఉ. ఓమగరాజ నీవు చన నొంటిగ నేనిట నుండనేర్తునే
నామది చూడఁగోరి యిటు నన్నలయించెద వంచు బాష్పధా
రామిళితాక్షి యైఘనతరం బగుశోకముఁ జెంద విష్ణుదా
సామఘురోక్తి నూరడిలు మంచు ముదంబునఁ గుస్తరింపఁగన్. 107

సీ. ఏతావి కెమ్మోవి నిలుచుఁ బోకంచివా, ల్గంటులమొనపంటె గంటి గుఱుతు
నివాలుఁగన్నుల నెఱయుఁ బో నెల్లూరి, కొమ్మలకపురంపుఁ దమ్మరసము
ని చెక్కులరహింపుఁ బో చెన్నపట్నంపు, వారిజేక్షణల క్రొవ్వాడినోరు
ని యురస్థలిమించుఁ బో యక్షలక్ష్మా, కోమలాంగుల కుచకుంకుమంబు

తే. లింటనె మెలంగువారల కీసుఖంబు, లెటులఁ జేకూరు నని పల్కి హితముఁ జిల్కి
పోయి రమ్మని మోము మోమున ఘటించి, చుంబన మొనర్చి పనిచె నయ్యంబుజాక్షి.
అంత. 109

తే. మణిఖచితహేమపంజర మధ్యమమునఁ
బ్రేమ నాబాల్యముగఁ దాను బెంచినట్టి
హంసరాజంబుఁ గదియంగ నరిగి తనను
పయన మెఱిఁగించి యింటిలోభద్రమనుచు. 110

క. చెప్పంగఁ దగినమాటలు, సెప్పి మరాళంబు వనుపఁ జిత్తంబున సొం
పుప్పతిల నిల్లు వెలువడి, యప్పగిదిన్ విష్ణుదాసుఁ డరిగెడువేళన్. 111

తే. ఈడమువళందబందర యింగిలీషు, కళము మొదలయినపేటల గొరలెల్ల
సౌరభద్రవ్యములు బేరసార మాడఁ, బిలువ నంపిరి తమతమ పేటలకును. 112

చ. అటువలె విష్ణుదాసుఁడు హితావళి గొల్వఁగఁ దోడబేర మం
దుటకుఁ జనంగ హేమవతి తోడనె శంబరవైరి శాతవి
స్ఫుటచటులోగ్రపంకరుహసూనవవీనశరవ్రజంబుహృ
త్పుటమున గాఁడనేయ నృపపుంగవుఁ జేరఁగఁ గోరి యున్నెడన్. 113

చ. విలసితమోహదాహపరివేదన పొమ్మనియొత్తిపెట్టఁగా
వలపులవింటివాఁడు నెఱవాదితనంబునఁ ద్రోవఁ జూపఁగా
నలమినభీతి లజ్జ వలదం చరికట్టఁగ నింతి నంతలో
జలజహితుండు గ్రుంకె నల చానవెత ల్గనలేనికైవడిన్. 114

వ. అయ్యవసరంబున. 115

తే. తరణితురగఖురోద్ధూతచరమశైల
గైరికస్థలపాంసువుల్ గప్పెననఁగ
బశ్చిమంబునఁ గుంకుమపంకమటుల
సాంధ్యరాగంబు మించె 'నిస్తంద్రమగుచు. 116

ఉ. కాలకళావమాళి దినకాంతిహసంతికలోన యామినీ
బాలకు సొమ్ము సేయుటకు భాస్కరుఁడన్ కనకంబు గ్రాఁచిక
ల్లోలవతీవరాంతరములో నిడఁ దోఁచినధూమమన్దమో
జాలము పర్వె నా రవలగాడ్పునఁ దారలు వొల్చె నెంతయున్. 117

క. అప్పుడు హేమావతి తమి, ముప్పిరిగొని చిత్రభోగ భూపాలునితో
నప్పువ్వుబాణుకదనము, చొప్పడ నొనరించువాంఛ సొరఁ దమకమునన్. 118

చ. పరఁగెడువస్తుకోట్లడులు భద్రముగా నొగి బీగముద్రలన్
గరిమ నొనర్చి తొత్తులకు గ్రాస మొసంగి నికాయ్యకృత్యముల్
దరలిచి యత్తమామలపదంబుల నెత్తుచు నిద్రపుచ్చి మై
మెఱుపుగ శీతలాంబువుల మిన్నగ మజ్జన మాడి వేడుకన్. 119

సీ. మెఱుఁగుఁగుచ్చెలమీఁద జరతాబు పనిమీఱు, చెంగావిరంగారుచీరఁ గట్టి
గుజరాతి జిగిసిస్తుగొల్లదాఁపినడాలు, రహిమించు పైఠణీరవికఁ దొడిగి
ఘుమ్ముఘుమ్మనితావి గ్రమ్ముచొకాటంపుఁ,గలపంపు సొగసుగాఁ గలయ నలఁది
తళుకుతళుక్కనఁ గాఁటిచిలుకఁ గుల్కెడుజాతి, మణిభూషణంబులుమమతఁ దాల్చి

తే. తిలక మొగిఁ దీర్చి మితభుక్తి సలిపి వెంట
బూమె లెఱుఁగని యొకపాటిబుడుత యాకు
మడుపు లందీయ మోహంబు మరులు గొల్ప
వెడలె నలభామ నిజకేళివేశ్మసీమ. 120

వ. అటుల వెలువడి. 121

మొదటిరాత్రిచర్య.

తే. తనదుప్రాణంబు దైవంబు తల్లితండ్రి,యనుచు చెలి యైననలరాజహంస మున్న
దివ్యనవరత్నఖచితదేదీప్యమాన, కనకపంజర మొక్కింత గదిసి నిలిచె. 122

చ. నిలిచి దరస్మితం బయిన నెమ్మొగ మించుక వంచి యాత్మఁ దాఁ
దలఁచినకార్య మెల్లఁ బ్రమదంబునఁ దిన్ననికల్కిపల్కులం
దెలిపినరాజహంస సుదతీమణిఁ గన్గొని పక్షయుగ్మముం
దలఁ గదిలించి యంచుకు సునంబునఁ జింతిలి యప్పు డిట్లనున్. 123

ఆ. అక్కట భర్తఁ గాపురము నాఱడి పుచ్చి నృపాలమాళితోఁ
జొక్కి రమించు నంగనలకుఁ జొచ్చినఁ దావకబంధువర్గముల్
దక్కవ చేతురమ్మ చరిత్రవ్రతముల్ చెడునమ్మ జాతికిం
బక్కన నిందఁ జెంది తలవంపులు దెత్తురఁటమ్మ మానినీ. 124

సీ. అత్తమామలు గన్న నారడివుత్తురు, బావ పరీక్షింప నేవగించు
మఱఁదులు గాంచిన గఱకతి నెంతురు, వదినె లెఱింగిన వాసి చెడును
బంధువుల్ గనినచోఁ బరఁగ నిందింతురు, తోడికోడలు మాడ నాడికొనును
బతిఁ గనుఁగొన్నచోఁ బ్రాణహాని యొనర్చు, వాడవా రెఱిఁగిన వన్నెదఱుగు

తే. నరయ నిదిగాక యన్నిట నాడుపుట్టు
పుట్టఁ బాపంబు పుట్టినఁ బుట్టినింటి
కేని మఱి చొచ్చి నింటికిఁ గీర్తి ఘనత
దేశ యపకీర్తి దెత్తురే తెఱవ లెచట.

క. అగుఁ బ్రాణహాని యపసిరి, యగణిత మగుమానభంగ మహహా తెలిసెన్
వెగునయొ యింద్రపదవి యనఁ, దగు బుద్ధి జనింపబోలుఁ దరుణీ నీకున్. 126

సీ. పంక్తికంఠుని మోహపరితాప మెంచెనే, భువనమాత జగత్పవిత్ర సీత
యలపులిందుని బొంద నాసక్తిఁ జెందెనే, ప్రియహితామితనయ భీమతనయ

నహుషునివిరహంపుఁ దహతహ ల్బాచెనే, సాంద్రసద్గుణచర్య యింద్రుభార్య
మతిసింహబలుని పెన్మాయలఁ జిక్కెనే, యారడిపనిఁ బూని యాజ్ఞసేని
తే. మునుపటిపతివ్రతలు మహామూర్ఖచిత్తు
లైనదుర్జను లతిఘోరసూనసాయ
కాస్త్రిజర్ఝరితాత్మలై యాసపడిన
మాన ముడిఁ బ్రుచ్చుకొనిరఁటే మచ్చకంటి. 127
ఉ. పతిహితభక్తిచే వెలయు పద్మదళప్రతిమాననేత్రకున్
వ్రతములనోము లేటికి ధుత్రినంబుగఁ బుణ్యము లబ్బు నెప్పుడుం
బతిని దిరస్కరించి పరభర్తలఁ జెందినభామపుణ్యము
ల్గతజలసేతుబంధములు గావె నచింపఁగ నెంతనోచినన్. 128
క. పతిసేవయె భూషణములు, పతిసేవయె జీవనంబు భామామణికిం
శిల నైనసతులు పరపురుషులఁ గోరినవన్నెలేను చూపె ధరిత్రిన్. 129
క. లలిజాగ్రత్స్వప్నసుషు, ప్తులను మనోవాక్శరీరములచే నేవే
బతిసేవయె సువ్రతములు, పతిసేవయె యిహముఁ బరము భాగ్యములనుచున్. 130
క. ఈరీతి హంసపలికిన, నారీమణిచెవుల నవిసుధా నాంచములై
దూఱి చుఱుక్కన నాఁటినఁ, గ్రూరకటాక్షములఁ ద్రిప్పుకొని తనుఁజూడన్. 131
వ. అత్తెఱవచిత్తం బెఱింగి మరాళం బక్కటా యిత్తరుణి దుష్కార్యాయత్తం బరాయత్తచిత్తవృత్తి యయ్యె నిట్లగుట మదీరితసునీతివాక్యంబులు దీనికిం బరుషంబులై తోఁచుచున్నవి సమదమదనప్రదరవేదనాదోధూయమానం బైన దీనిమానసంబు సామంబునంగాని చక్కంబడ దని కొంతదడ వంతరంగంబునఁ జింతించి వెండియు నారాజహంసంబు హంసగమన కిట్లనియె. 132
తే. మానవతి నీవు పరసంగమమున కాస
పడఁ దలంచితివేనిఁ జేపట్టుకొంచె
మైనచక్కనియొకయందగానితోడఁ
గూడి యాడక రాజులఁ గోరఁదగునె. 133
మ. అధిపు ల్క్రూరఫణిస్వరూపు లధరం బాసించు టేరీతి భూ
మిధవు ల్కాలకరాళకీలిసదృశు ల్మాన్నఁ బొందించు టె
ట్లు ధరాధీశులు మత్తదంతిసము లేలా నీకుఁ జెల్లాటవా
డ ధరాభృత్కుచ యిత్తెఱం గెఱిఁగి వేడ్కం గోర్కు లీడేర్చుకో. 134
క. ఇలఁ బతుల చిత్తవృత్తులు, గలయికలం దెలిసి మెలఁగు కాంతల కెలమిం
జెలు వొనరు జయము చేకురు, నలఘుశ్రీసౌఖ్య మబ్బు నంబుజగంధీ. 135

వ. అట్లు గావున నిత్తెఱంగునఁ దత్తరంబు లేక నృపవరోత్తముల చిత్తవృత్తి దెలిసిహత్తుకొన వర్తిల్లు మని హంసంబు ప్రత్యుత్తరం బిచ్చు నవసరంబున. 136
సీ. పిసవెట్టి కసరెత్తి యసరేఁగు నసగూఁటి, పూబోండ్లు తమయిండ్లపొంత కరుగఁ
బరుసొమ్ములకు నిమ్ము వడఁగ్రమ్ము నెఱిహమ్ము, దస్కురుల్ దిగులొంది తావుఁ జేరఁ
దనరారు సిరిసౌరు తనివారఁ గలవారు, కనుగూర్కు మదిఁ గోరి కన్ను మూయ
రతిరూపు పసమాపు గతిచూపు గలకాఁపు, గుబ్బెత లెసటికై కుండ లరయ
తే. దూరదేశసమాగతధూర్తపాంథ, జనసమూహంబు పయనంబు సాఁగలేవ
టెక్కులలరించి కుత్తుక ల్నిక్కమించి, కొక్కురో కోయటంచును గోళ్లగూసె.
క. తెలతెల నయ్యెను దిక్కులు, పలపల నుడుగణము మాయఁ బాఱెను బక్షుల్
కలకలనఁ గూయఁ జొచ్చెను, దులదులఁ దుమ్మెదలుదమ్మితుటుములవెడలెన్. 138
తే. అపుడు హేమావతీకన్య హంసనుడువు, నీతిచాతురి వినురీతి నేర్పు మాని
పడకయిలు సేరి కళవళపడుచు నిమిష, మొక్కయేడుగఁ బవలెల్ల నొనరఁ గడపె.
క. ఉదయోపరి రవిసింహము, మది మీఱఁగ నస్తశైలమత్తద్విపముం
బొదువ గమకించి దుమికిన, యదనున దినకరుఁడు పశ్చిమాశకుఁ జేరెన్. 140
తే. రసికుఁ డైనట్టి కాలంపురక్తవాను, తనగు బ్రహ్మాండ మను పెద్ద దవతిలోన
కాయి నిండారఁ బోసినచందమునను, గారుతిమిరంపుగుంపు సొంపారఁ బర్వె. 141
చ. అనువుగ మిన్ననుం గడితపాళెతమంబునఁ గట్టిపెట్టు శో
భనతరచంద్రదీధితులపంక్తిజమాఖరుచు ల్గణించి యిం
తనుకొని కాలమర్మ గణకుఁ డప్పుడు తీర్చి లిఖించి నట్టియా
దినవహిలేఖవాగ్లి లనఁగఁ దెల్విగఁ జుక్కలు పర్వెన త్తఱిన్. 142
చ. జలకము లాడి జీనిబురుసాపనివస్త్రము గట్టి మోమునన్
దిలకముఁ దీర్చి క్రొవ్విరులు నించి కచాళిని గబ్బిగుబ్బలం
గలప మలంది గందవడి గమ్మునఁ బూసి నృపాలు నింటికిం
జెలియ చనం దలంచె రతిశిక్షకు రెండవనాఁటిమాపునన్. 143
తే. పోవుచో నమ్మరాళంబు పొంత నిల్వఁ
జెలియ పూనిన జిగినీటు కులుకుఁ జూచి
రాజహంసంబు పలికె నోరాజవదన
పోయెదవుగాని యుపములోఁ బొసఁగి మనుము. 144
క. ఉపమ యొఱుంగనివారల, కపరిమితావస్థ లొందు నది యెట్లన న
య్యుపమ యొఱుంగక కాదే, చపలత మున్నొక్కనక్క సమసెం బెలుచన్. 145
వ. అనిన విని హేమావతి యిట్లనియె. 146

రెండవరాత్రికథ.

క. ఆకథ వినియెద నుడువు ను, ధాకరకలు రాలఁ దేనెధారలు చిలుకన్
లోకైకతురంగమ యన, నాకలికికి రాజహంస మపు డిట్లనియెన్. 147

క. వినవమ్మా హేమావతి, కనవమ్మా స్థూలసూక్ష్మకార్యములు దగన్
మనవమ్మా నన్నేచ, క్కనికొమ్మా మెచ్చుకొమ్మ కథ విని పొమ్మా. 148

క. విభ్రమమణిమండన మన, నభ్రంకష సౌధకేతనాంశుకజనితా
దభ్రానిలహతగతిజా, తాభ్రమణిహయుశ్రమోద మప్పుర మమరున్. 149

క. ఆపురవరమణిలో గుణ, దీపకనామమున భూమిదేవుం డలరుం
జూపట్టి వేదశాస్త్రి, వ్యాపారముచేత రెండవవిధాత యనన్. 150

సీ. అఱుగులనున్నపుటెఱమట్టిపట్టెలు, దీర్చినగోడలు తేజరిల్ల
నిండుసున్నపుఁబూఁత నెఱచాలు బోదెలు, దిద్దినదేవరమిద్దె దనర
నారికేళపుమట్టి తీరుగా నలికిన, ముంగిలిమలెసాల ముద్దుగులుకఁ
బంచవన్నియముగ్గు పద్మము ల్నించిన, బృందావనములోఁగి లందె వెలయ
తే. నుదికిన మడుంగుదోవతు లుంచినట్టి, దండె మౌపాసనము సేయు కుండ మమరఁ
బడలిక లడంచు పసపాకుపంది రలర, నుండు నాబ్రాహ్మణునిగృహం బుత్పలాక్షి.

చ. అతనికిఁ జారుశీల యను నంబుజగంధసుగంధి యొప్పుఁ ద
త్సతి తనయుండు లేమిఁ బరితాపముతోఁ గడుపుణ్యభూమి లా
యతమతిఁ ద్రొక్కఁ బూర్వసుకృతాంశముచే నొకఁ డుద్భవించె సం
తతశుభధాముఁ డప్రతిమధాముఁడు కామగుణాభిరాముఁ డై. 152

వ. అంత గర్భాధాన పుంసవన సీమంత జాతకర్మ నామకరణాన్నప్రాశన చౌలోపనయన వివాహ ప్రాజాపత్య సౌమ్యాగ్నేయ వైశ్వదేవ గోదాన స్నాతక పితృమేధంబు లను షోడశకర్మంబు లెఱుంగం జేసి. 153

తే. వానితలిదండ్రు లత్యంతవత్సలతను, బూఁటపూఁటకు గోముచేఁ బోసఁగఁ బెంచి
ప్రాభవం బొప్ప నసమానవైభవమున, ఘనతషోడశకర్మాధికారిఁ జేయ. 154

వ. అంత నత్యంతకుశలస్వాంతంబునవ్వటుశిఖామణి వేద వేదాంగాది బ్రహ్మవిద్యాభ్యాసానంతరంబున గానంబును గవిత్వంబును గోశోకంబును జూదంబును దేశభాషయు ను విజ్ఞానంబులు లిపిలేఖనంబును జరాచరాన్యథాకరణంబును విలువిద్యయును సర్వశాస్త్రపరిజ్ఞానంబును శాకునంబును సాముద్రికంబును రత్నపరీక్షయు నరదంబుఁ బఱపుటయుఁ దురగారోహణంబును మల్లశాస్త్రంబును బాకచమత్కారంబును దోహదప్రకారంబును ధాతుగంధరసవాదంబును గుట్టుపనులవినోదంబును మహేంద్రజాలంబును జలాగ్నిస్తంభనంబును మొనకట్టును వాకట్టును గయస్తంభనంబును వ

శ్యాకర్షణమోహనంబులును విద్వేషణోచ్చాటనసంహారణంబులను గాలవంచనంబులును బక్షిగతిభేదంబులును యోగవాదంబులును వచనసిద్ధులును ఘుటికాసిద్ధులును నింద్రజాలంబును నంజనభేదంబులును ధృతివిశేషజ్ఞానంబులును వంచనంబులును స్వరపంచనంబును మణిమంత్రక్రియలును జోరత్వంబును జిత్తరువు వ్రాయుటయును లోహకారకత్వంబును శిలాభేదకర్మంబును గులాలకర్మంబును రథకారకర్మంబును శూర్పకారకర్మంబును జోళ్లునిర్మించుటయుఁ బటకారకర్మంబును నదృశ్యకరణియు శాల్యకర్మంబును వేఁటసన్నాహంబును బేరంబును బాశుపల్యంబును గృషియు మైరేయంబుఁ గూర్చుటయు లావుకకుర్కుటకుక్కుట మేషాదులపోరు హత్తించుటయు ననియెడు చతుష్షష్టివిద్యలమర్మంబు లెఱింగి యొప్పుచుండు. 155

క. ఈరీతి సకలవిద్యల, నారూఢిగ నారితేరి యవ్వటుఁడు సదా
చారస్థితి గంగాయా, త్రారంభవిజృంభమాణహర్షోదయుఁ డై. 156

సీ. సకలాతికుల్లాయి యొకయింతఁ గాన్పింపఁ, జుట్టియుండినపంచె సొంపు దనరఁ
బడెడుబియ్యము పండఁ బాలైనతపెల యుం, చినచిన్నియసిమిదోసీమ వెలయ
ముంజిపైఁ గనుపట్టి ముద్దుగాఁ గట్టిన, యంగవస్త్రపుగుడ్డ చెంగు లలర
మాంజిష్ఠిగలిపినమంత్రాక్షతంబులు, పోసినమారేడుబుట్ట యమర
తే. ధాతశాటియుఁ బరిపాటిధావళియును, వఱలవేదాంతశాస్త్రంబు వ్రాసినట్టి
తాళదళపుస్తకము చంకఁ దనరఁ బూని, చనియె గడిదేరి యాబ్రహ్మచారి మీఁతి.

క. ఈలీల సకలపురములు, శైలంబులు నదులు నిధులు శాఖిచయంబుల్
గాలువలఁ బల్లె పట్ణము, లాలోకింపుచును బోయి యవ్వటు వెడుటన్. 158

సీ. ప్రాలేయశైలాధిపాలకసంజాత, కర్పూరధౌతలోకప్రపూత
జలధినాయకుఁ డేలు సరసంఘటిల్లాలుఁ, బటుభగీరథతపఃఫలము మేలు
తారాధ్వఘట్టనోద్ధతవేగకల్లోల, యఘమహారణ్యదావాగ్నికీల
చంద్రశేఖరశిరస్స్థలశుభ్రసుమదామ, చందనకుందేందుసదృశధామ
తే. రంగదుత్తుంగదీర్ఘతరంగసంఘ
ఘుమఘుమధ్వానమేఘనిర్ఘోషనృత్య
దహిభుగుద్వేలవాలాంశుయామునోర్మి
సంగమభ్రాంతిదాభంగ గంగఁ గనియె. 159

మ. కనియభ్యంచితదివ్యతీర్థములలోఁ గౌతూహలం బొప్పఁగా
ఘనవిస్తారతి మీర భైరవున కర్ఘ్యం బిచ్చి సంకల్పముల్
వినతుల్ స్నాన మొనర్చి తత్తటమహోర్వీవాసవిద్యాశివ
ధ్వనికాయంబొగిఁ దెల్ప శాస్త్రవిధుమాహాత్మ్యంబుల్ విశేష భక్తితోన్. 160

వ. అంత నాబ్రాహ్మణకుమారుండును దత్తీరవాసులకు నిజార్జితద్రవ్యంబులు వ్యయంబు చేసి గోభూతిలహిరణ్యాజ్యవాసోధాన్యగుడరౌప్యలవణంబులనుదశదానంబులనుదు లాపురుష హిరణ్యగర్భ బ్రహ్మాండకల్పవృక్ష సహస్రధేను హిరణ్యకామధేను హిర ణ్యాశ్వ హిరణ్యరథ హేమహస్తి హేమలాంగూలపంచలాంగూల విశ్వచక్ర కల్ప లతాసప్తసాగర రత్నధేనుభూత సంఘట్టనంబులను షోడశమహాదానంబులు చేసి కాశికాపురంబున కరిగె నప్పుడు. 161

సీ. చిత్రకూటసమానచిత్రకూటవిమాన, భానురంబు విశిష్టభూసురంబు
వైజయంతవితానవైజయంతవితాన, భూషణంబు నృపాలభీషణంబు
భాసమానశశిప్రభాసమానకవాటము, సుందరంబు కిరాటమందిరంబు
సుమనస్తతోద్దామ సుమనస్తుతారామ, బంధురంబురు శూద్రసింధురంబు
తే. సతతబహువైభవాసదృశప్రభావ, కీర్తిరాజితకుండలీకృతసుధీర
వజ్రమణిదీపవప్రాంశువలయలలిత, గోపురంబొప్పరహించుఁ గాశిపురంబు. 162

ఉ. ఆపుటభేదనేంద్ర ధృషదావళికల్పితగోపురాళిపై
నేపున మాపు రేపుఁ జను నింద్రుదినేంద్రులపర్వతద్యుతు
ల్పాపుర వీనికిన్ గ్రహణబాధయ పర్వములందు నేక్రియన్
బ్రాపిత మయ్యె నంచు మది భ్రాంతి వహింతురు తాంత్రికోత్తముల్. 163

తే. అట్టిపుణ్యస్థలంబున కరిగి వేడ్క, గడలుకొన మణికర్ణికాఘట్టమునను
నిలిచి జలకచ్ఛమున స్నానసిద్ధిఁ బూని, వెడలి మాధ్యాహ్నికక్రియ ల్వేగ దీర్చి.

క. మణికర్ణిక మణికర్ణిక, మణికర్ణిక యనుచు నుడువు మనుజులకెల్లన్
గణనాతీతపుదోషము, లణఁగి శతక్రతుఫలంబు లగునని తలఁచెన్. 165

వ. అంతట సర్వటుశిఖామణినవకచమకంబులరుద్రన్యాసయుక్తంబుగా విశ్వేశ్వరునభి షిక్తుం జేసి పూజించిప్రదక్షిణనమస్కారంబులు గావించియిట్లని స్తుతియించె. 166

సీ. జయభక్తమందార జయదుష్టజనదూర, జయజగదాధార శరణుశరణు
జయనిత్యకల్యాణ జయభృత్యసంత్రాణ, జయరమాధిపబాణ శరణుశరణు
జయగోత్రపుత్రీశ జయరక్షితసురేశ, జయపంచశరనాశ శరణుశరణు
జయశరద్ఘనగాత్ర జయపావనచరిత్ర, జయకేందుశిఖినేత్ర శరణుశరణు
తే. జయనిశితశూలసాధన శరణుశరణు, జయమఖామోఘనాశన శరణుశరణు
జయహయీకృతనందీశ శరణుశరణు, జయమహాదేవవిశ్వేశ శరణుశరణు. 167

సీ. శ్రీపార్వతీకుచశిఖరిస్థలవిహార, హారాయమాణమహాభుజంగ
జంగమస్థావరసంచారసమభావ భావజరూపప్రభావహరణ

రణరంగనిర్జిత రౌద్రమహాసుర, సురయక్షసేవిత చరణయుగళ
గళదరస్థాపిత కాలకూటక్షీర, క్షీరాబ్ధిపుత్రీశ ఘోరబాణ
తే. బాణనామకరాక్షస త్రాణదక్ష, దక్షకల్పిత యాగవిదారణోగ్ర
యుగ్రభీమాదినామధేయప్రసిద్ధ, సిద్ధభయభంగ కాశివిశ్వేశలింగ. 168

క. అని సన్నుతించి వేడ్కలు, గొన నాత్తఁగ బ్రహ్మచారికుంజరుఁడు గ్రమం
బున దేవతాధివాసము, లనువొందఁగఁ గాంచి భక్తి నలమినమదిలోన్. 169

క. డుంఠిగణాధ్యక్షుని శివి, కంఠుని భైరవునిఁ జాండికం బటువిద్వ
త్కంఠీరవ మపుడు మహా, కుంఠితతాత్పర్యములను గొలిచి భజించెన్. 170

వ. తదనంతరంబునఁ బంచక్రోశంబునం గల మహాదివ్యలింగంబుల సేవించి యచ్చోటు వాసి తైర్థికజనహితసమ్యాగయ యగుగయకుఁజని గదాధరుంగొనియాడి ప్రయాగ కరిగి త్రివేణీసంగమంబునం గృతస్నానదానాద్యనుష్ఠానుండై మాధవునారాధించి సప్తపర్ణపటంబుంగనుంగొని త్రివేణీతీర్థంబులు నించినకావడి గైకొని పంచక్రోశం బునవొక్కమరకతలింగంబు సంగ్రహించి నిజస్థానగమనోన్ముఖుండై. 171

సీ. కావడిపై నంటఁగట్టిన యొక కావి, శాటికంబళియాత్ర సంచి యలర
నేతిలడ్డిగనిళ్లు నించినసొరకాయ, బుఱ్ఱ లిర్వంకలఁ బొసఁగియుండ
సెగనెత్తి కలుఁచగా బిగియఁ గట్టినపంచె, పైబిగించిన ప్రాఁత బట్ట యొప్ప
ముఖఘర్మములటోపి మణుఁగఁజుట్టినపల్లె, కొనలు మారుతలౌల్యమున హరింప
తే. గమనజవమున నుత్త్రాడు కావ డదరి, కిఱ్ఱుకిఱ్ఱని భుజమునఁ గేళిసల్ప
గొడరుద్రాక్షమాలిక ల్కంఠసీమఁ, దనరవచ్చెను వేడ్కన తైర్థికుండు. 172

క ఈరీతిఁ దనగృహంబున, కౌరయఁ జనుదెంచి కావ డటువించి మహా
ధీరుఁడు జననీజనకుల, కారూఢిగ సంఘటించె సాష్టాంగంబుల్. 173

క. తత్సమయంబున వారలు, వత్సా మతి యాత్రసలిపి వచ్చితె యని యు
ద్యత్సంతోషంబునఁ దమ, వత్సస్థలిఁ జేర్చి ప్రేమ వర్ధిలి చెలఁగన్. 174

తే. శిరము మూర్కొని వదనంబు చెమట దుడిచి
యాయురారోగ్యపుత్రపౌత్రాభివృద్ధి
గాను దీవించి యత్యంత కరుణ మెఱయఁ
గొడుకుతోడను నిట్లని నుడివి రపుడు. 175

క. ఏయేపుణ్యస్థానము, లేయేతీర్థస్థలంబు, లేయేద్వీపా
లేయేభూములు సూచితి, వాయామహిమలు వచింపు మర్భక మాకున్. 176

క. అని యడిగిన తలితండ్రుల, కనునయమునఁ గాశి గయ ప్రయాగము మొదలౌ
ఘనపుణ్యక్షేత్రంబులు, గని వచ్చితి లింగ మిదిగొ కౌతుక మమరన్. 177

క. ఈపురవరమణిచెంగట, నీపరమేశ్వరుఁ బ్రతిష్ఠ సేంతయుఁ జేతుఁ
దాఁపురము మోక్షలక్ష్మికిఁ, గాపుర మభివృద్ధిఁ బొందు, గద మన కనియెన్. 178

తే. పుత్త్రకునివాక్యవిస్ఫురదాహ్లాదమునకుఁ, దల్లిదండ్రులు సంతోష ముల్లసిల్లి
నపుడు పాషాణభేదుల కర్థమిచ్చి, శివి నొకదేవళంబు గట్టించి రపుడు. 179

సీ. డంబైన గర్భగృహం బంతరాళికం, బును సుఖమంటపంబును జెలంగ
గాలిమంటపము ప్రాకారంబు లోలీలు, బోదెలు, చుట్టులు పొందుపఱుఁగఁ
గప్పటచట్టము ల్ఘనగోపురమ్ములు, జగతియుఁ జప్పట ల్బాగసుగులుకఁ
గన్పుగోడలు రాతికంబము ల్పావలను,న్నము సువర్ణము ద్వారసమితి వెలయ
తే. దృష్టిపాత్త్రపుబొమ్మలు దేజరిల్ల, నుఱుకుసింగంబు లరగూళ్ల మెఱుఁగుఁదోర
ణములు చిత్త్రవ్యక్రొంబనుల్ రమణకెక్క, దేవళము మించె నత్యంతదివ్య మగును.

క. ఆదేవళంబులోన మ, మహాదేవుని నొక్కదివ్య మగుశుభవేళం
బాదుగఁ బ్రతిష్ఠ చేసిరి, వేదాగమశాస్త్రరీతి వేడ్కదలిర్పన్. 181

సీ. చెఱఁగువోవతిపైనిఁ జీరాడఁగా బోడి, తలఁజుట్టు ధౌతవస్త్రంబు మెఱయఁ
జెక్కులకును డిగి పిక్కటిల్లు విభూతి, పెండెకట్లు లలాటభిత్తి నమర
గళమున నులిగొన్న కావిదారముతోడి, రుద్రాక్షమాలికల్ రూఢిఁ దనర
మారేఁడుబుజ్జలో మక్కళించినసందిఁ, గట్టినచంద్రశేఖరుఁడు వెలయఁ
తే. బెట్టె మూఁకుడులో మొగబీరపత్త్రి
మట్టిధూపార్తి దీపముఁ బెట్టు చమురుఁ
బొందుపఱుచుక మునిమాపు పూజసేయఁ
గ్రొత్తకాణాచితంబళి హత్తుకొనియె. 182

క. ఈతీరున నలతంబళి, భూతేశునిపూజసేయ బుష్పంబుల సం
ఘాతముగొని తేలే మని, యాతట్టున నొక్కతోఁట నమరఁగఁ జేసెన్. 183

సీ. సంపెఁగల్ మొల్లలు జాజులు గన్నేర్లు, విరజాజులును మంచి కురువకములు
ప్రొద్దు దిరుగుడుపూలు పొన్నలు మల్లెలు, పారిజాతములు సేవంతి విరులు
తామర ల్సౌర్యకాంతమ్ములు కల్వలు, బొండుమల్లెలపాద ల్పొగడతరువు
లల్లిపువ్వులును నంద్యావర్తములు వాడ, గన్నేరులు తురాయి గట్టిపూలు
తే. మాచిపత్త్రి గగ్గెర మరువము కురు, వేరు దవనమ్ములును పట్టివేళ్లు గుములు
బిల్వవృక్షము లాదిగాఁ బేరుగలవి, ప్రబల నొకతోఁటవేయించి బావిద్రవ్వె. 184

మ. అమితానర్ఘ్యనిబద్ధశుద్ధశశికాంతాయామసోపానసం
గమ మంబుగ్రహణాగతోరుకుధికాక్రాంతస్ఫురత్కుట్టిమం

బమలాంభోరుహషండషాండుకుముదాచ్ఛామోద సంవాసితం
బమృతప్రాయజలాభిపూర్ణ మగుచు న్నాబావి యొప్పుంగడున్. 185

క. అబ్బావికిఁ జేయేతం, బుబ్బుచుఁ దంబళి యొనర్చి యుత్సాహంబుఁ
గుబ్బతిలఁ గొన్ని చెట్లకు, నిబ్బరమున జలము లెత్తి నిస్త్రాణుం డై. 186

తే. ఎలమి మఱికొన్ని చెట్టుల కెత్తియెత్తి, యలసి ముంగిసమ్రానితో నానియుండ
గుండ నిండారఁగా ముంచి కూడు దినఁగ, నింటి కేగెను బడలిక లంటి పెనఁగ.

వ. అంత నొక్కబక్కనక్క గుక్కమిక్కనుచు డొక్కం బిక్కటిల్లిన క్షుధానలం
బున దందహ్యమానం బై డస్సి. 188

తే. పుట్టలను దిట్టలను జెట్లఁ బొట్లఁ గట్ల, వంకలను డొంకలను బీళ్లఁ బాళ్ల ప్రాళ్ల
గుప్పలను దిప్పలను మళ్ల గుళ్ల నూళ్ల, దిరిగి యాహార మందక సొరిగి యరిగి. 189

సీ. వాణికై పోరాడ వచ్చి యెందఱు బ్రహ్మ, దేవుల మనువారు దీరి చనిరి
పార్వతీరతులకై బహుపోరి యెందఱు, రుద్రుల మనువారు రోసి చనిరి
సిరినిఁ జేపట్టఁగాఁ జేరి యెన్ని దశావతారము లలహించి తీరిపోయె
శచిమాఱుమనువు రచ్చలఁ బెట్టి యెందఱో, నింద్రులమనువార లేగి రహహ
తే. చూడ నవి యెల్ల యుగచర్య సుద్దులయ్యె
బోయెఁ గాలంబు పూర్వ విస్ఫురణదప్పె
దార్ఢ్య మాలోచనము తెల్వి దగ్గువడియె
నౌరవిధి నేటి కిట్లాయె ననుచు నడరి. 190

తే. ప్రాముజఠరాగ్నిచేఁ గింక రోమియనుచు, నడరువేదనచేఁ గ్వయాస్వామి యనుచు
విస్మయపుమూర్ఛచే నాహ తోస్మి యనుచు, బలువరింపంగ సాగెన బ్బక్కనక్క.
ఇట్లు క్షుధాతురత్వంబునఁ గంఠగతప్రాణం బై నోరం దడిలేక మాటిమాటికిఁ బాడ
ము మూర్ఛల నలసి సొలయుచు మెత్తమెత్తగావచ్చి తత్కూపతటస్థిత ద్రోణికా
గ్రంబున నున్నయల్పజలంబులం దనకంఠంబువడిపికొని యయ్యంతంబుముంగిసమ్రా
నికి వెదురునకు నంటఁ గట్టినవారు పరిమళం బాఘ్రాణించి దోనిం బడి చని నేఁడీ
చతుకృత్తిరజ్జువున క్షుధాభారంబు హరించెదననితలంచి యుబ్బుచు నెక్కనుకమ
కంబున ముంగిసమ్రానిపైకిఁ జివుక్కున నెక్కి యబ్బక్కనక్క దారువేణుబంధనం
బగుచర్మరజ్జువుఁ దెగం గొఱికిన. 192

తే. మ్రాను మీటుగ నెగయ గోమాయు వప్పు, డేకతాళప్రమాణమ్ము లెగసి కూన
గుంతలోఁబడ గ్రుడ్డువె ల్వెడలక నాల్కనడుముగఱుచుక నఱచుచు బెడిసిమడిసె.

వ. ఇట్లు క్షుధాతురత్వంబున నాహారంబె చూచెఁగాని తనచేఁటు దెలియదయ్యె నివా
నక్క తెలియంగున రాజసంయోగంబె చూచెదవుగాని యితరోపద్రవంబులు విచారింప

నయిన నిత్తెఱంగువఁ జిత్తంబునఁ దత్తరంబు లేక తెలిసి మెలంగు మని హంసంబు వినయోక్తులు పలుకుసమయంబున. 194

చ. అలమిన వేడ్క ఘోటకనకాంగులు మజ్జిగఁ జిల్కఁగాఁ పుఁగూఁ
తులు తెలియావనాళములు ద్రొక్కఁగ జారగభీరనాయిక
ల్నిలయముఁ జేరఁ దస్కరులు నెక్కొనుభీతిని దావు లెక్కఁగాఁ
జెలఁగుచు వేగుఁజుక్క పొడిచెన్ బలసూదనదిక్తటంబునన్. 195

క. అంతట హేమావతి గే, హాంతరమున కేగి ప్రార్థివాయత్తమతిం
గంతుసుమకుంతదళిత, స్వాంతంబున నా దినాంతసంతమసమునన్. 196

చ. కలపము గబ్బిగుబ్బలను గష్మురుపూలసరాలు గొప్పునం
గులికడి చంద్రకావి నెఱి కుచ్చెలఁ దీర్చిన కోకశ్రోణినిం
దిలకము మోమునన్ మణులఁ దీరినసొమ్ములు మేన వేడుకన్
వెలయ నమర్చి మేల్ముసుగు వేసి నృపాలునికేళిఁ దేలఁగన్. 197

మూఁడవరాత్రికథ.

క. కలహంసోజ్జ్వలరత్నశ, కలహంసక యుగము ఘల్లుఘల్లని మ్రోయన్
గలహంసగమన చనఁగాఁ, గలహంసము హేమవతిని గని యిట్లనియెన్. 198

ఉ. ఇంకొకగాథ గద్దు విను మింతటిలోఁబడి పాఱిపోవఁ డో
పంకరుహాయతాక్షి యుపభర్తల హత్తుక తత్తరాన మీ
నాంకునికేళిఁ దేలఁగఁ జనంగ నొకానొకమాట వచ్చినన్
బొంకఁగ లేవు బంతి యని బొంకవలెం గులటావధూటికిన్. 199

క. అని రాజహంసమణి పల్కిన హేమావతి వినోదకేళిగతి గిరు
క్కన మరలివచ్చి యాకథ, వినియెద ననువొందఁ దెల్పు విహగోత్తంసా. 200

వ. అని యడిగిన హేమావతికి హంసం బిట్లనియె. 201

క. విను మనఁగా ననఁగా నొక, కనకోజ్జ్వలకూటఘోట ఘనగోపురశో
భనకృతశధరీకృతనా, కనగరిమణిభద్రపురము గల దొకభూమిన్. 202

క. ఆనగరము భోగప్రతి, భానగరిపుఁ డైనమణిభద్రుఁడు భద్రా
నూనచరిత్రుఁడు కాంతిను, ధానిధి నృపు డెంచ శాశ్వతమ్ముగ నేలున్. 203

తే. అతని చెంగట నసహాయుఁ డనెడువాఁడు, చండదోర్దండమండిత మండలాగ్ర
దండితారాతిరిపుతల గుండుగండఁ, డనెడిబిరుదొంది తిరుగు నాయకులలోన. 204

సీ. భిండివాలాసికోదండభల్లాతక, నారాచరోహణనఖరవజ్ర
ముష్టిముద్గరశూలముసలభుసుండిక, ప్రాసప్రకూర్మకర్పటకటార
కాగరాయోదండకణయకుంతాంతళ, పరశుతోమరచక్రపరిఘపట్ట
సములునంకిణికొదిసబళంబు చివ్వఁటె, సెలకట్టె యాదిగా నిల నుతింపఁ

తే. దనరు ముప్పదిరెండాయుధములు మఱియుఁ
జిఱుత చెయ్యస్త్రము గండగత్తెర తుపాకి
గొరకను సుగాలమును గ్రద్దగోళ్లు బుట్టె
చూరిబాణాధరించు నవ్వీరుఁ డెపుడు. 205

వ. వెండియు నవ్వీరుండు సమదండ గజదండ భృంగిదండ యెడమపరభృంగి కుడిపరభృంగిభృంగిపటలముపయి సరపుదండ సింగఁపుదండ పాదలికదండ యడుగడుగుపాదలికదండ మద్దెలసంచుదండ కుక్కుటపుదండ మొదలుగాఁగల పదిరెండుదండల యఖండపాండిత్యంబు దెలిసి యెడమడుగుపరువడి కుడియడుగుపరువడి కదలుపరువడి దాఁటుడుగుపరువడి కోపుపరువడి అంత్రటీకనాట్యము ధాయ దాఁటుధోడఊరుధోడ ఝాటుథాఁటు కపాలు ధారుకధారుక ధాకు ధాఁటు ధాకు ఝాటు నివి మొదలైన పదునాలుగువిసరులమర్మంబులుం జూచి కక్కి కొక్కిస డొక్కరముత్తెర డొక్కరము కుమ్మరింపు బోడింపు సందుసీసంబును గొంతుమారును సమసంబును సురాటంబును జేవయుఁ గందనంబును గల్లంబును దొట్టును గిర్లయుంబరి బొందుటయురొండివేటును ఫణంబును గన్నాతుసుభారంబును చొంగిణియుఁ బెట్లాగును రూణింపును సరిబిత్తరంబును లాగును విట్టాలయంబును దిణింగిణియుఁ బాదనివారణంబును బాదగళాప్తియు గళకత్తెరయుఁ గాశనిల్కడయు నృసింహంబును నాదియగు ముప్పదిరెండువిన్నాణంబుల నాణెంబు పరీక్షించి వంటియడుగుకత్తెర సర్వబంధకత్తెర పాదలికకత్తెర చిట్టడుగుకత్తెర పావుపావులు జాగినపావు మొదలుగాఁగల పదిరెండుపరువళ్లయగణ్యప్రావీణ్యం బెఱింగి హరిగతి గజగతి వ్యాఘ్రగతి మహిషగతి జంబుకగతి మర్కటగతి మార్జాలగతి హరిణగతి చకటగతి పక్షిగతి తాండవగతి నరగతి మొదలైనపదిరెండుగతుల యవార్యచాతుర్యంబు నేర్చి విఘ్నచక్రంబును శామబాణంబును నాగబంధనంబును దొలకరిమెఱుపును అల్లిమత్తును విస్సందును హస్తాభరణంబును బదఖండనంబును బరిత్రాడునులోబిత్తరి వెలిబిత్తరి సర్పాంకుశంబు మొదలుగాఁగల పదిరెండుగాయమానంబుల భేదంబులు విచారించి లోమొన నెలిమొన యునిమొన ముమ్మొన చతురమొన పుణ్యామొన పాపపుమొన చాటడుగుమొనకదలుమొన అరమీటుమొన నెఱమీటుమొన సరితాళంపుమొన యాదిగాఁగలపదిరెండుమొనల నాకితేరి లో వెలిగజ్జదుముకు చూరణనఱకు మొదలగునఱుకులదగులుంగనుం

గోని దంతనిల్కడకవలు తుటుము కలయిక మెలకువకింగళింపుదిశాపదిశలు పాదపు పారువ హస్తపుపారువ దేహపుపారువ నయనపారువ విసరాకడ ఏకసరపైసర భృంగి పటలము ఝుంపు కెక్కుకరలాఘవంబు లాదియగా షోడశోపవీతంబులరీతులు నేర్చి భ్రాంతంబును భ్రాంతంబును ఆప్లుతంబును ఆవిష్కృతంబును అష్టికంబును అకరం బును అవికరంబును మిశ్రితంబును మానుషంబును నిర్మర్యాదయు విచిత్రంబును ఛిన్నంబును సవ్యజానువు అపసవ్యజానువు క్షిప్తంబును ద్రుతంబునుగుడంబునులంబ నంబును సవ్యబాహువు వినీతబాహువు త్రిబాహువు సవ్యోత్తరంబునుఉత్తరంబును తుంగబాహువు సవ్యకరంబును గ్రథితంబును సూధికంబును అపృష్టతప్రహారంబును వల్గితంబును స్వస్తికంబు లనెడి ద్వాత్రింశత్ప్రచారంబులువిచారించి యుపక్రపరా క్రమంబున సాటిలేక మెలంగు మఱియును. 206

ఉ. సాదన మేలు చెంపపయి జన్నగ వ్రేలు రుమాలు మీసము
ల్మీఁదను జీరకేలు జిగిమించఁగఁ గప్పినశాలువైరులన్
వాములగెల్చు వాలుచెలువంబుగ దాల్చినపూలు నొప్పఁగా
నాకారయొద్దసంబళికి లంగుచు నుండు నతండు ధీరతన్. 207

తే. అతనికులభామ గుణధామ యలఘుకామ, యతులితారామ యసమరూపాభిరామ
వదనజితసోమ యధికలావణ్యసీమ, హేమరేఖాసనాము ధైయింతి వెలయు. 208

ఉ. కన్నులచందము న్నగుమొగంబు విధంబును గల్కి పల్కులుం
జన్నులపొంకము న్నడుముచక్కఁదనంబును బాహులందముం
బెన్నెఱిగుంపుసోయగము బిత్తరి యాచెలియందకాక యే
కన్నియలందుఁ గన్గొన మెగాదిగఁ జూడమె మూఁడులోకముల్. 209

సీ. జల్లిమాటలుగాక సరిసేయవచ్చునే, సవరంబు లీశిరోజాతములకు
బూఁతసుద్దులుగాక పోల్పంగ వచ్చునే, చందనం బీమేనిగంధమునకు
మాటమాత్రముగాక దీటుగానచ్చునే, గగన మీనడుము సోయగమునకును
పదరుపల్కులు గాక తుదిసాటివచ్చునే, కిన్నరకాయ లీచన్నుగవకుఁ

తే. జక్కఁదనమెల్ల ముల్లెగా సంతరించి, బ్రహ్మదేవుండు తననేర్పు ప్రౌఢిచేతఁ
దీర్చిసృజియించెఁ గాబోలు దీనినవఁగ, వీటఁ జరియించునొక్కొకవేళ నదిగ్గ

తే. దానిఁ దనివారఁ జూడనిమానవుండు
చూచి తలయూఁచి మెచ్చనిసుజనవరుఁడు
మెచ్చి విరహార్తినొందనిమేటిఘనుఁడు
కలుగఁ డెందైన మూఁడులోకములయందు. 211

క. మదమొదవు కోడెవిటులకు, హృదయపుటాంతరములోన హేమాహేమిక

బదివేల మన్మథులు పు, ట్టుదు రాసీమాటికుచపటుత్వము గన్నన్. 212

వ. అది మఱియును. 213

తే. బిడ్డపాపలఁ గని పెంచు జిడ్డులేక, తిండిచే గండమెండైన దండికతన
నెసఁగు వసగూటిపిసవెట్టి కసరురేఁగి, జారవాంఛావిహారంబు సలుపసాఁగె. 214

చ. విటులకుఁ గొంగుబంగరము వేడుకకొంత్రపుఁ బట్టుగొమ్మయు
త్కటతరమన్మథార్తులకుఁ గల్పగుజంబు భుజంగకోటికి
ఘటితనిధానసీమ యుపకాంతులచేరువపంట జార స
త్పటలికిఁ బంచదార యను దానివిలాస మయారె యారయన్. 215

సీ. కురిమాపుమై సమ్మకరలచీరటువిప్పి, చెలువైనసరిగంచుచీరఁ గట్టు
మెరుఁగంచుకమ్మలు దొరయవంచటుడించి, మణులరంజిల్లుకమ్మలు ధరించు
జిటిపొటిసొమ్ము దీసి మెఱుంగుకట్టాణి, పూసలహారము ల్పొసఁగఁ దాల్చు
గుత్తంపురవికె దా హత్తకుండఁగఁజేసి, కలపంబు కులుకుగుబ్బలను బూయు

తే. నడర బెడగైననిడువాలుజడ సడల్చి
కుప్పె గన్పడ సవరంపుఁ గొప్పుఁబెట్టు
మురియు ముంగిట నిలుచుండి మొలకనగవు
లెసఁగ విటభాగ్యరేఖయా హేమరేఖ. 216

చ. కిలకిలనవ్వుమోవి పలుగెంటుల దీఁటుఁగుచంబు లొరగా
వెలువడఁ బైటఁజేయు నెఱి వింతగఁ గేరు మరుల్కొనంగ బె
ళ్కులు గొనఁజూచు లేనిపగలుంగొని మాటికిఁ గుల్కుఁ గోటిచి
మ్ములు నొనరించు నవ్వెలఁది మోహపుఁ బ్రాయమువానిఁ జూచినన్. 217

సీ. ఏటినీఁటికటంచుఁ బాటిపంటెత్తుక, పలుమాఱు దిరుగు నిబ్బరముతోడ
రోలు రోఁకలి కంచు రూఢిగా నిల్లిల్లుఁ, దిరుగు నేప్రొద్దుఁ దత్తరముతోడఁ
గూరగాయల కంచుఁ గోరి తా బాజారు, కును మఱిమఱి నేగుఁ గొమరుతోడఁ
బనిలేనిపనిజోలి గొని వాడవాడలఁ, జరియించు సారె,కచ్చెరువుతోడఁ

తే. బోలికలసెంచు వలరాచపోగరు నిగుడఁ
గులుకుఁబ్రాయంపు నెఱనీటు కోడెకాండ్ర
గమికిఁ దనజగ్గుజిగిసంచకార మొసఁగి
వలపు శెట్టింప మెలఁగు న వ్వనజగంధి. 218

క. తనకంటికిఁ బ్రియమయ్యెడు, ఘనునొక్కనివెంట నంటి కౌతుక మొప్పన్
మనసంటి కౌఁగిలింపక, చన దింటికి దానిబల్వ్యసన మే మందున్. 219

సీ. ఆగుబోసెడు దాని హస్తంబు రీతిని, గుంచెదీసెడుదాని కొమరుమిగుల

జడచిక్కు దయ్యంబు చందంబునను జెట్టు, విడిచినభూతంబు కడకతోడ
మద్దెలలో నెక్కు మర్యాద నెఱగొట్టు, గనబిల్కు సన్యాసి యనువుమీఱ
వల్లంబుపోనాడు వైశ్యునికేనను, గాలుగాలినపిల్లి క్రమముదోప

తే. గంతుమాయల నుమ్మెత్తకాయఁ దినిన, వెఱ్ఱితెఱఁగున వ్యసనంపు నెఱపువోడమి
చికిలినెఱవన్నెకాండ్రకు సిసముచెత్త, నెనసిచరియించు వీఁట నా హేమరేఖ. 220

క. ఈలీలఁ బురములోపల, మేలౌ ప్రాయంపురూపు మీఱ టగువారిం
జాలి భయ లజ్జ లన్నియుఁ, దూలి చనన్ వెన్నుఁ జఱచి తోలఁగక కలయున్.

వ. ఇత్తెఱంగున. 222

చ. చవిగొని జార వీరగతిసౌఖ్యము దప్పలఁ దేల నెప్పుడున్
దివురుచు మోహవార్ధిని మునింగి యొకానొక కాలమందునన్
శివశివకాంఁపురంబుపయిఁ జింత యొకింతయు లేక చిత్తసం
భవునిజమాయఁ గప్పి కలఁపం దలవాకిట నుండు నెప్పుడున్. 223

శా. ఈమర్యాదను గొన్నినాళ్లు సనఁగా హెచ్చైనకార్యాన్నకై
భూమీశుం డొకనాఁడు పొమ్మనినచోఁ బూత్కారుఁడై యాగతిన్
స్వామీ కట్టడఁ జేసితే యనుచు ఛీ జన్మం బిదే లంచుఁ జిం
తామగ్నత్వముఁ జెంది మందిరములోనం జేరి పెండ్లాముతోన్. 224

వ. అసహాయుం డిట్లనియె. 225

తే. భూవరుం డొక్కపయనంబు పొమ్మటన్న
మంచి దని వచ్చితిని సమ్మతించి నేను
సంబళము కంబళము కత్తి చద్ది చల్ల
డంబు కేడంబు ధట్టి తెమ్మంబుజాక్షి. 226

క. అని పల్కరించినప్పుడె, ఘనకుంతల తోడును వాసెఁ గదరా యని యిం
పొనర నవి యిచ్చి పనిచినఁ, జనె నాతఁడు పయిన మయి విచారముతోడన్. 227

వ. అట్లసహాయుం డరిగినపిమ్మట. 228

క. ఆహేమరేఖ మదిఁ గల, మోహావేశమునఁ దోడిముద్దియతోడన్
బాహాబాహిఁ బెనంగెను, సాహో యని కంతుపాద శహరహిఁ గేరన్. 229

చ. పొలుపగు మావిలేఁజిగురుపొందిక పోఁతపిరంగిలోన నె
క్కొలిపిన పుష్పగుచ్ఛ మనుగుండు పరాగపుమందు నించి వె
గ్గలపుఁబరాక్రమాగ్నిఁ గొని కంతుఁ డనేటిపరంగిభాము గు
బ్బలనెడుదుర్గము ల్పగిలిపార గుభిల్లున నేసి యార్చినన్. 230

క. అటుసేయు మూర్ఛిలి తెలుసుక, కళవళపడి లేచి మనసు గాసిల్లంగా
భళిరా యని వెలునడి తన, నెళవరులను జూచికొనుచు నిలుచున్నంతన్. 231

చ. మెలివడుతీఁగచుట్లు జిగి మించిన పాగ జినుంగుపచ్చడం
బలపడు చల్వదోవతి యొయారపు గందపుఁబూఁతడొల్లుపో
గులు మణిముద్రికల్వలపు గుల్కెడువీడ్యము చంకసంత్రమం
ఘ్రిలతుద ముచ్చెలుల్ వెలయ గుప్తగుణాం డనువైద్యుఁ డొప్పఁగన్. 232

తే. వైద్యమాత్రంబునన కాదు పలుకులనట్టి, నిరుపమాకార సౌఖ్యవిస్ఫురణచేత
నాశ్వినేయులతోనైన నతఁడు వాదు, కెదిరి యోజింపకయె జవాబీయఁగలఁడు.

వ. మఱియు నశ్వాంగధాదిఘృతంబును నైలేయకఘృతంబును షట్పలఘృతంబును దూర్వాదిఘృతంబును బంచగవ్యఘృతంబునునార్ద్రికఘృతంబును గదళీకందఘృతంబునుగళ్యాణఘృతంబును దండులీయకఘృతంబునుగూశ్మాండఘృతంబును మొదలయిన ఘృతంబులు సేయు నేర్పునుబంచాగ్నిచూర్ణంబునుజిత్రకాదిచూర్ణంబును బడబానలచూర్ణంబును మాణిమండచూర్ణంబునుమరీచ్యాదిచూర్ణంబును తాళిసచూర్ణంబును నేలాదిచూర్ణంబును దుంబురుచూర్ణంబును గర్పూరాదిచూర్ణంబును బంచబాణచూర్ణంబును భుగ్వాదిచూర్ణంబును నాదియైనచూర్ణంబు లొనరించుచు నుపమయుం జించిల్యాదిలేహ్యంబును క్షుద్రాభయాదిలేహ్యంబును జతుష్షష్టిమరీచ్యాదిలేహ్యంబును గుసుమార్ద్రాదిలేహ్యంబునుబిప్పల్యాదిలేహ్యంబునుబిల్వాదిలేహ్యంబునుగుండల్యాదిలేహ్యంబును మొదలుగాఁగలలేహ్యంబు లొనరించునైపుణ్యంబును నారికేళాదిరసాయనంబును గుడనాగరాదిరసాయనంబునుశిగ్రుపుష్పరసాయనంబునుజాతఫలరసాయనంబును సుకుమారరసాయనంబునుభల్లాతకీరసాయనంబును సుదర్శనరసాయనంబునువారాహీరసాయనంబును విళంగాదిరసాయనంబునునమృతరసాయనంబును నాదిగాఁగలరసాయనంబులు సేయుపొందిక లెఱుంగువిధంబును శరపుంఖాదితైలంబును లక్ష్మీనారాయణతైలంబునులాక్షాదితైలంబునుధన్వంతరితైలంబును బంచార్కతైలంబునుబాశ్చాత్యనింబతైలంబునువిషముష్టితైలంబును గేతకీతైలంబును స్నేహార్కతైలంబును వాతాంతకతైలంబునుబూతికాతైలంబునుభూనాగతైలంబును భృంగామలకతైలంబును మొదలగుతైలంబుల పరిజ్ఞానంబును నారికేళాంజనంబును సౌవీరాంజనంబును వీరభద్రాంజనంబును నీలాంజనంబును గరుడాంజనంబును గపోతాంజనంబునుగర్పూరాంజనంబును మొదలు గాఁగలయంజనభేదంబులఁగూర్పుచమత్కారంబునునగ్నికుమారకము రాజమృగాంకముబూర్ణచంద్రోదయమువసంతకుసుమాకరము వాతరాక్షసముచంద్రహాసముచంద్రప్రభావతిరసము కందర్పాంకురరసముషణ్ముఖరసము కాలాగ్నిరుద్రరసము తాళకేశ్వరరసముప్రతాపలంకేశ్వరము చాతుర్థికరామబాణమువిష్ణుచక్రరసమువిశ్వంభరరసము బడబానలరసము నారాయణరసముమథన

భైరవరసము భార్గవరసము జ్వరాంకుశము స్వచ్ఛందభైరవము సంజీవనరసము రసభూపతిచింతామణి మొదలైనదివ్యరసౌషధంబులు గంధకరసనాభులలక్షణంబు లెఱింగి యిడుచుప్రావీణ్యంబులును లోహభస్మ తామ్రభస్మ వంగభస్మ సీసభస్మ నాగభస్మ శంఖభస్మ సువర్ణభస్మంబులుసేయుమర్యాదయు శీతభంజి ఆరశ్యాదిమాణిభద్ర తాళీసమాత్రలు గట్టునవధానంబును క్షారద్రావకగుగ్గులు పిష్టకషాయంబులు మూలికలు కైకర్ణకలు సేయు నౌచిత్యంబును సూత్రస్థాన శారీర నిదాన శాస్త్రంబుల పరిచితియును డెబ్బదిరెండు నాడీభేదంబులును వాతపైత్యశ్లేష్మంబుల నుల్బణంబులైన త్రిశతషష్టి రోగంబులకు దత్తచ్చికిత్సలు చేయుచాతుర్యంబును గలిగి రెండవధన్వంతరి యనం బరగు వాఁడు. 284

తే. వీథివెంటను రాఁ జూచి వెలఁదియసిరొ, నౌరయిట్లుండవలదె యొయ్యారమహహ
పినిఁ జిక్కించుకొని మారవిగ్రహమున, భంగపడఁజేయ నిది యేటి ప్రౌఢతనము.

క. అని తనమనమున ననుకొను, చును నిలుచున్నంత వాని సొగసు నొయ్యారం
బును గని మనవిజసమ్మోహనవిద్యను జొక్కి యాతఁ డంచుకు రాగన్. 236

ఉ. ఎక్కడనుండి యెక్కడికి నేమిప్రయోజన ముండి వోయె దీ
వక్కట నామ మే మనిన నన్నియుఁ జెప్పి పరోపకారి రా
యిక్కలకంఠకంఠి యని యెంతియు డగ్గరఁ జేర మారుఁడుం
బ్రక్కలు నెక్కొనం బొడువఁ గైకొను మోహముచేత లేమయున్. 287

తే. అమలశశికాంతకాంత శుద్ధాంతకేళి, కానిశాంతాంతరంబున ఘుమ్మరనెడు
పచ్చబచ్చెన చిత్తరు పనులమించు, ప్రతిమసంఘట్టనల మంటపంబులోన. 288

చ. సకినెలకీలుకంఠమున జాయమెఱుంగులసొంపు కెంపు ము
క్కుకొనల పచ్చరాచిలుక కోళ్లఁ దనర్చిన పట్టుపట్టెయ
ల్లికపయి జాఫరాజినుఁగు లేపునఁ జెందుపలంగుపోషు త
క్కికగలజాలువాగొలుసు గీల్కొనుమంచముపై మహోన్నతిన్. 289

తే. అపుడు గుప్తగుణాహ్వయుం డనెడివైద్యు
నెలమిఁ గూర్చుండఁ బెట్టి యా హేమరేఖ
పండుటాకుల కప్రంపు భాగములను
వేడ్కతోడుత నిడ్డఁడు వేసికొనుచు. 240

మ. సరసాలుం జిఱునవ్వులు న్మరిపెము ల్సయ్యాటము ల్వింతలుం
గరిగింత ల్వలపించుట ల్చతురత ల్కాంక్ష ల్వినోదంబులుం
దరితీపు ల్వలపు ల్మిటారితనము ల్దాటింపులుం దచ్చన
ల్నైఁజదిన్నా ల్మరపించుట ల్సొగసులు న్నటు ల్పచారింపుచున్. 241

సీ. ఆసక్తి దీఱనియాలింగనంబులు, నుసువాంఛ దరగనిచురితవితతు
లనురక్తివాయనియట్టిచుంబనములు, తమివెలిగానిదంతక్షతంబు
లభిలాష లుడుగనియతిచపేటంబులు, తాత్పర్య మెడలనితాడనమ్ము
లాక్షలు మాననిచౌశీతిబంధము, ల్భావ మూననికశౌస్పర్శనములు

తే. కలితకలకంఠకలహంసకలరవములు, పలుకు కిపకిప కపకప ప్రకట టకుట
కకుట కహకహ హసనముల్గళరవములు, చెలఁగ నిద్దఱు రతికేళి సలుపునపుడు.

మ. తెమలను నిన్నుఁ బాసి సుదతీ యని తీయనినీదుమోవి కా
యమృతరసోర్మి యేని సమమా యని మాయనిమోహదాహసం
భ్రమ మెదలోన నెంతదలపా యని పాయనికూర్మితోడి నా
తమిపరభామలందు గలదా యని దాయనికౌఁగిలింపుచున్. 243

వ. ఇట్లన్యోన్యసరససల్లాపంబుల గుప్తగుణుండు సురతకేళికాలోలుఁడై హేమరేఖతోఁ బెనంగుసమయంబున. 244

సీ. కొప్పెరపెట్టుగాఁ గొమరొప్పనొనరించి, పైసుమాలు బిగించి పచ్చడంబు
నాగవల్లీదళపూగపూరితమైన వడిలోన నిడికొన్నయడప మొకటి
చాయలఁ దనరారుసకలాతియొరతోడి, పృథుభుజస్థలినొప్పు పెద్దకత్తి
చీర్ణంపుఁబనిచేత జిగిమించుకరమున, సొంపైన సత్తునున్నంపుఁగాయ

తే. పాదములమెట్లు మొలఁదాల్పఁ బడిన బాఁకు
చల్ది గట్టినవస్త్రంబు చంకగుద్దు
నమర గమనజవోద్భవశ్రమముఁ జెంది
యప్పు డసహాయుఁ డింటికి నరుగుదెంచె. 246

క. అరుదెంచి పురుషుఁ డుండెడి, యరువెంచి నిజప్రసిద్ధి కందఱు నళికే
బిరుదెంచి రోషవశుఁడై, సరిదంచితఘోషభావఁ జానను బిలిచెన్. 245

క. జడియక యిపు డాసతి యే, వడువున బొంకంగవలయు వనరుహగంధీ
యడుగుం దప్పినయప్పుడె, పిడుగుం దప్పననుమాట పేరొకన వినవే. 247

వ. అని. 248

ఉ. ఈవిధి హంసలోకవిబుధేంద్రుఁడు ప్రశ్న మొనర్చి పల్క హే
మావతి కొంతకొంత యనుమానముతో బొటవ్రేల నేలకే
ఖావిధ మొప్ప వ్రాయఁ గుతుకంబున నీ కిది తోఁచెనేని ను
ర్వీవరుఁ జేరనేగుమని వేఁడిన నవ్వుచుఁ బోడి యిట్లనున్. 249

క. నినువంటికతలకారిని, గనివిని యెదువారి నడుగఁ గానలెఁ గా నీ
వనువంటు దానినడిగిన, వినుపింతు నె యెట్లు బొంక వివరింపఁగదే. 250

క. అని యడిగిన హేమావతి, కను రాగం బొప్ప రాజహంసకలాపం
బనియె నసహాయుఁ డటుసలె, ఘనరోషం బుట్టిపడంగ ఘూర్ణించుటయున్. 251

తే. వైద్యుఁ డప్పుడు గడగి పోవఁడకి నాను, బుద్ధియేమనిపల్క నప్పువ్వుఁబోఁడి
వెఱవకు మటంచు దిట్టయై వెన్నుఁజరచి, సంచివిడిపించి యపుడు స్వస్వామికనియె.

చ. కడుపున శూలయొత్తి నడిగాలిని ప్రాణము లేగునట్లయై
తొడిఁబడ నీవులేమి ఘనదుఃఖముచే వెతఁ బొంది యీమహా
త్ముఁడు పురినేగఁ గావు మని తోడ్కొనివచ్చితి నీతఁ డౌషధం
బిడుటను నేను జీవము వహించితిఁ బ్రమ్మఱ నేమి చెప్పుదున్. 253

క. అని యున్న రస్సు రనుచో, నన్నృతోదరి రోగమునఁ బ్రియాంగనపొరలన్
గని కుస్తరించి వైద్యుని, మనమున రంజిల్లఁ జేసి మమత దలిర్పన్. 254

తే. నిబ్బుణము దీర్పఁ గలవాఁడ నేయటంచుఁ
బచ్చడం బిచ్చి బహుమాన మెచ్చ వైద్యుఁ
బంపి సందేహమందక భార్యతోడ
నిండువేడుకనుండె నో నీరజాక్షి. 255

వ. అని మరాళశేఖరంబు చెప్పిన నరాళకచ యగుహేమవతి తనమనంబున. 256

క. సురుచిరమణితాటంక, స్ఫురితప్రభ చెక్కులందుఁ బొలయ శిరంబున్
మఱి త్రిప్పి పొగడె నహహా, గరితలమున్నదియె కాక కలదే పుడమిన్. 257

వ. ఆసమయంబున. 258

తే. మైవియల్లక్ష్మి కస్తూరిమల్లెచీర, రేయిఁ గట్టుక సడలించి రేపటికడ
నుదయరాగంబు దాల్చినయొఱపునొప్పఁ, దమముజాఱంగ సాంధ్యరాగము జనించె.

చ. పలపల నయ్యెఁదారకలు పక్షులు గూయఁ దొడంగె దీపముల్
దెలతెలఁ బాఱె దిక్కులనుఁ దెల్విజనించె బిసప్రసూనముల్
దులగుల విచ్చెఁ దావులకు దొందడిఁ జేరిరి జారచోరులా
మలయసమీరణంబు కడుమందగతిన్ విహరించె నత్తతిన్. 260

తే. తతి యనుకళాదుఁ డుదయభూధరహసంతి
నరుణహేమంబునకు వన్నియలను నిండ
గ్రాఁచి నీరార్చనెత్తినకరడు నాఁగ
సూర్యబింబంబు పొడిచె నవార్యగతిని. 261

క. మణిఘుంటలమొలనూలున్, ఝుణఝుణయని మ్రోయఁ గేళిశాలకు జని య
య్యణుమధ్యన్నృపాల్పితగుణ, గణయై వసియించె దినము కల్పముగాఁగన్. 262

వ. అని ప్రత్యుత్పన్నమతి చెప్పినవిని సంతోషించి నలుండు తరువాతివృత్తాంతంబాన
తిష్ఠుని పలికిన. 263

మ. హరకోదండ విఖండనప్రచురబాహాదండదండాయుధా
ద్యురుదిక్పాలసురాసివార్యతరబాణోద్దండదండాంకభి
ద్ధరిణాక్షీమణిజీవనాకృతినిజా భ్యాఖండఖండాబ్జభృ
ద్భరసాభృద్రిపు వాహసన్నిభయశో భా కాండ కాండోదరా. 264

క. ధారాధరఘృణివారా, వారణరాజన్యవైరి వారణధీరా
ధీరాజిత శుభకారా, కారణపురుషానతార కరుణోదారా. 265

కలహంసోత్సాహవృత్తము.

కలుషదూర భవవిదూర కమలసారలోచనా
కలితహార వరవిచార ఖరవిహార మోచకా
లలితనీరనిధిగభీర లసదుదారకీర్తని
ర్గళితహార శరపటీర ధరసుధారసోత్కరా. 266

గద్యము. ఇది శ్రీమత్కౌండిన్యసగోత్రపవిత్రాయ్యలరాజాన్వయసుధావార్ధిపూర్ణిమా చంద్ర నిస్సహాయకవిత్వనిర్మాణచాతుర్య నిస్తంద్రిశ్రీరామనామపారాయణనారా యణామాత్యప్రణీతం బయినహంసవింశతి యనుమహాప్రబంధమునందుఁ బ్రథమా శ్వాసము.

శ్రీరస్తు

హంసవింశతి

ద్వితీయాశ్వాసము.

శాంకరీశ చాపవి
నాశ ధరాధీశ వంశనలినదినేశా
క్లేశ హరాకాశ దరా
కాశరుచిరాబ్జాభిరామ కాంతియశోమా. 1

వ. అవధరింపుము నలరాజన్యునకుఁ బ్రత్యుత్పన్నమతి యిట్లనియె నట్లు హేమావతి కేళిని శాంతంబుఁ జేరి రాజవిరహంబున నొండొకరీతిఁ బ్రొద్దు గడపుచున్నంత దినాంతంబు గావచ్చిన. 2

శా. ఆహేమావతి మానసాటవిసముద్యద్దీప్తిమైఁ బేర్చుమా
రాహంకారపరాక్రమానలము బాహ్యస్థాన కేళ్యర్థమై
యోహో వెల్వడి పెక్కురూపములచే నొప్పారి కన్పట్టు నా
గేహాంతంబుల దీపపంక్తులు చెలంగెన్ రంగు పొంగారఁగన్. 3

సీ. నును పెక్కు జిగిచెక్కులను మిక్కుటపుఁ డెక్కు, గ్రమ్మెడు పంజుల క్రమ్ములలర
నిడువాలు గలకీలు జడమేలు వగఁ గ్రాలు గొప్పైన సవరంపుఁ గుప్పె దనరఁ
దెలిపువ్వు కళ క్రొవ్వు వెలిరవ్వ చిఱునవ్వు, గలుగు సెమ్మోమునఁ దిలక మమర
రహిఁ గుబ్బలుల నిబ్బరము ద్రొబ్బఁ గలగుబ్బ, కవమీఁది పైఁటఁ జీఅవిళ మెఱయ
తే. బళుకుబళుకున గతులయందళికి బెళుకు, కులుకుఁ గౌనున జాలువాలు కులాలుక
మేటిరెయొడ్డాణ మలరార నీటుఁబూని, పచ్చిరాయంచకడ నిల్చె వనరుహాక్షి. 4

వ. ఇత్తెఱంగున నిరుపమశృంగారతరంగితాంగయై రాజపుంగవసంగమార్గంబరయుచు దన చెంగట నిల్చిన యారాజాననావతంసంబునకు రాజహంస యిట్లనియె. 5

నాల్గవరాత్రికథ.

క. గమ్మత్తుచిమ్ము నొకకథఁ, గ్రమ్మఱఁ దెల్పెదను వేణిఁ గ్రమ్ము విరులపైఁ
దుమ్మెదలు జుమ్ము జుమ్మనఁ, గొమ్మా తలయూఁచి మెచ్చుకొమ్మా నన్నున్. 6

వ. అని యిట్లు చెప్పఁదొడంగె. 7

క. కలదభ్రంకషకేతన, చలదభ్రం బైన చైత్రశకమనుపురము
జ్జ్వలదభ్రకచాదర్శన, దలదభ్రపురీసుపర్వదారోదరమై. 8

సీ. వేదశాస్త్రపురాణ విద్యాగరిష్ఠులై, విలసిల్లుచుండెడి విప్రవరులు
గరిడిలో నెఱిహొంత కారులై సాముల, మీఱినరాజకుమారమణులుఁ
గోటికిఁ బడగెత్తుకొని యున్న టెక్కెము, లెక్కువై వర్ధిల్లు బేరిజనులుఁ
గడుధాన్యరాసులు గగనంబుతో రాయ, కలిమిచే మించిన కాఁపుప్రజలు
తే. భూమిమదధార లూరెడు వారణములు, ధాటిపాటవమున నొప్పు ఘోటకములు
ఘోరరణరంగపటులైన వీరభటులుఁ, బ్రబలియుండగ వెలయు నప్పట్టణంబు. 9

క. ఆపట్టణంబులోపలఁ, జూపట్టును దంతువాయ చూడామణి రే
ఖాపట్టభద్రుఁ డెసిరి, నేపట్టున నొరపొర మింతయు లేకన్. 10

సీ. కుంచె మగ్గపుగుంత గూటంబు పగ్గంబు పరిపెట ద్రొక్కుడుపట్టె పలకదోసి
పరిపరియచ్చులు చరికుండ యూడిత, చీడుదబ్బలు దండె వాడె కోవి
కోఁతిపుల్లలు నాల్క కుడుతక్కొయ్యలుఁ జొప్పయూచలుఁ గోఁత చూరుకత్తి
కొరంపుఁ బడుగులు గండెలకప్పెర, గోలము లాకలు నిలికడవ
తే. గంప డొల్లకళాసంబు కదురు చెమికె, నూలురాట్నంబు జాలంబు గ్రాలుగ్రోడ
వఱల నాశుభభద్రు నివాసభూమి, యప్పురంబున సంతతం బొప్పుచుండు. 11

తే. గొప్పకన్నులు చిఱునవ్వు గులుకుమోము బవరిగడ్డము చక్కనై పరఁగు ముక్కు
నెగుభుజంబులు విపులత్వ మెసఁగు రొమ్ము, జిగిమిగులులీల గనుపట్టుఁ దొగటసెట్టి.

ఉ. అఁటది నేర్పుతో నగల యందముఁ జందము జూపఁ బూని కో
లాటము వేయుకై వడిని లాలితదృక్తరళప్రభావళుల్
పాటిఁగ బోఁగు వెంబడిని బార్శ్వములం జరియింప వస్త్రముల్
ధాటిగ నేయు నప్పులుక తట్టున బెట్టు ఖణిల్ ఖణిల్లనన్. 13

తే. అరవిరుల తేనియలచాలు మరునివాలు, మిసమిసలప్రోలు పలరాజు మేటిడాలు
మురిపెముల మెచ్చుకొనఁ జాలు ముద్దరాలు వానియిల్లాలు దొమ్మర వానిడోలు. 14

ఉ. దానిముఖప్రభాగరిమ దానికపోలకళావిశేషముల్
దానికడంగుచూపులును దానికుచంబులఁ బొందునందముల్

దానివచో విలాసములు దానికచారిరుచుల్ గణింపఁగా
మానవతీలలామ విను మర్త్యులమర్త్యులు నైన శక్తులే. 15

క. జిగిఁజిలుకు కులుకుగుబ్బలు, నిగనిగలు చెలంగు నెఱులు నిద్దపుఁ గన్నుల్
నగవు దళుకొత్తు మోమును, మగువా యాబిడకె కాక మఱికలదటవే.

క. తొడలందము కటిచందము, నడుగుం దమ్ముల బెడంగు నాస్యము రంగుల్
జడతలుకుల్ మెడకులుకు, న్నడబెళుకుం జూడ నాఘనస్తని కమరున్. 17

తే. చిన్నచీమల నునుబారు చెలువయారు, గదలికాకాండములమీఱు కొంతయూరు
లందముల జెందు రతిఁగేరు నతివసౌరు, దాని కెనయైననారు లిద్ధరణి లేరు. 18

క. కందర మాచెలి పొక్కిలి, కందర మావీనసనంబు కచము రదంబు
ల్కుందరమానసములు నా, కుం దరమా పొగడ నలకు కుందరనుకటిన్. 19

సీ. మిళదంబుజలదంబు బలుడంబుచెలుడంబుఁ, దులకించు నమ్ముద్దు కలికి వేణి
సిరిపట్టు గలిగట్టు జిగిగుట్టు వెలిఁబెట్టు, చెన్నారు నక్కన్నె చన్నుదోయి
నునుకందు పైఁ జెందు నని యిందురుచి గ్రందు, పఱపఁగాఁ జాలు నబ్బాలమోము
తెలిదమ్ములను గ్రమ్ము కళజిమ్ము ననయమ్ము, మిన్నయౌ నబ్బోటి కన్నుఁగవయుఁ

తే. దావి తేనియ బావియందముల దీవి, మావిచిగురాకు చెంగావి మారుఠీవి
కప్పురంబుల కోవి యక్కాంత మోవి, యనుచు వినుతింపనా నేత వనితయలరు. 20

తే. పరిమళ మెనంగు బంగారు ప్రతిమవంటి, తొగట వాల్గంటి జిగినిటు తొలకరింప
సొగసుకాండ్రకు మోహరాసులు జనింప, నూరయొక యోరఁ జెలువార బారసాచి.

సీ. పోఁగు వెంబడిఁ బర్వి పొల్చు వాల్చూపుల, ధళధళ ల్పావడంచ కళలనీనఁ
బుంజంపుకట్లు దెం పుటకుఁ బన్నిత్తుచో, మట్టెల ఖణఖణ ల్బెట్టు మొరయ
గీలెత్తుచో బాహు మూలజాతప్రభా, చకచకల్ పైఁడి వసంతమాడ
బరిటఁ ద్రిప్పఁగ జాఱు పైఁటలోఁ గన్పట్టు గుబ్బలమిసమిస ల్దొరిబ్బులాడ

తే. వింతవగకప్పు నెఱిఁగొప్పు వీట మెఱయు, నిగనిగ ల్జాతినీలాల నిగ్గునింపఁ
గుచభరంబున నడుము కొంకుచు వడంక, నూలుదోఁడును వేడ్క నవ్వాలుఁగంటి.

చ. కరములఁ గంకణాలి ఘలుఘల్లన రాట్నము ద్రిప్పువేళఁ బైఁ
టర దిగజాఱి వెల్కుఱుకు నబ్బురపుల్ వెలిగబ్బిగుబ్బపై
సరులిసుమంత చిందుగొనఁ జిక్కని చూడ్కులుఁ జూచువారి పే
రురమున గాడ నవ్వాలఁది యోర్పునఁ గండెలు చుట్టు నేర్పునన్.

ఆ. పడుగుఁ జేయువేళఁ బటము లల్లెడువేళఁ, గూడు దిసెడువేళఁ గూర్కువేళ
మగని కన్నొరంగి మార్గ్గలను గూడు, నింటిపొరుగుసఖుల యిండ్లలోన. 24

క. గడిదేఱి జారవిద్యకు, వడిగట్టి దురంతకంతు వనజశరాళిన్

బడఁజాలనిక్షతమున నా, యెడువున నత్తొగటబోటి వర్తిలఁదొడఁగెన్. 25

వ. ఇత్తెఱంగున నత్తెఱవ చిత్తజాయత్తచిత్తయై వర్తింపుచున్న సమయంబున. 26

సీ. నొసలిపైఁ జుక్కల♦మిసిమి నామపురేఖ, లనువొంద భుజముపై♦నసిమి సంచి
వాలువీనులగాజు♦నీలాలపోఁగులు, పైనొప్పు పప్పళి♦పచ్చడంబు
మెలిగొనఁ జుట్టిన♦తలపాగ చెఱఁగుంచి, పైటపేటాచుట్టు♦పట్టుశాలు
కడిఁదిమీఱఁగఁ జంక ♦ నిడినబొట్టియకోల, డాకమోసెడుడుబు♦డక్కకేల

తే. వఱల దిక్కుల నెంచి దు♦ర్వారమైన, కీడు మేలును దెల్పుచుఁ ♦ గేళలిడుచుఁ
గొర్లికొనుమను దనపేరు ♦ కేరికొనుచు, వచ్చె నచటికి డుబుడక్క♦వాఁడొకండు. 27

ఉ. అడుబుడక్కవానికి ర♦యంబున భిక్ష యొసంగ నేఁతపూ
బోఁడి ప్రకోష్ఠకస్థలికిఁ ♦ బోయి తనుం గొనియాడువాని నా
మ్రేడితసూక్తిపైఁ బెదవి♦మీఁదను లేనగ నంకురించి చిం
దాడఁగ ముష్టిఁ బెట్టి బహి♦రంగణభూమిని నిల్చి యుండఁగన్. 28

సీ. మెలిఁబెట్టి చుట్టిన ♦ తెలిపైఠిణీపాగ, చెవిసందిపొగలోఁ ♦ జొక్కకలముఁ
దొడిగిన నెఱచల్వ ♦ నడరు నంగిజోడు, జీరాడునడికట్టు ♦ చెఱఁగుకొనలుఁ
బదతలంబుల నెట్టు♦పాఱుపాపోసులు, టెక్కుగాఁ జంకఁ జీ♦ట్రీఖలీతి
నడికట్టులో మొల♦నిడినకలందాను, హస్తాగ్రమున వ్రేలు ♦ దస్తరంబు

తే. మించుబాహువుమీఁదఁ గా♦శ్మీరశాలుఁ, జెవుల ముత్యాలపోఁగులు♦ చెలువుదనర
కలఁతి నిర్వాకవిదోపతి♦యమర నటుకుఁ, బారుపత్యంబు సేయు వ్యా♦పారి వచ్చె. 29

తే. వచ్చుచుండెడి వ్యాపారి ♦ పెచ్చువగలు
మెచ్చి యచ్చెలి తమి హెచ్చి ♦ రచ్చ సేయఁ
బగటువగమీఱఁ గోర్కులు ♦ బారుదీరఁ
బొగరుఁ జూపులతోఁ బడా♦వగలఁ జూచె. 30

ఉ. చూచినయంతలో మరుఁడు ♦ చొక్కపుఁ గప్రపుటాలపుంటలన్
లేఁజివురాకుఁ గ్రొవ్వి నల♦లేమ పయోధరచక్రవాకముల్
వే చలియింప హృత్పుటము బీటలు వారఁగఁ జెప్పు తెప్పునన్
గోచునదాఁక నూఁది మది గోలుపడన్ బడి నార్చి వ్రేసినన్. 31

క. ఊహలు కుత్తుకబంటై, మోహము తలమునుఁక లగుచు ముద్దియ మదిలో
బాహాబాహి కచాకచి, హూహాక మతిపట్టి పెనఁగి కో యనుచు వడిన్. 32

తే. అంత నయ్యింతి యింతంత యనఁగరాని
వంత మదిఁ గొంత చింతించి కంతువిశిత
కుంతహతి కోర్వలేక దినాంతవేళ
మంతనంబున వెడలి గేహాంతరమున. 33

చ. ఉరిసినపల్లవెండ్రుకలు నూడినదంతము లంబకంబులం
గురిసెడు బాష్పజాలములు గూను వడంకెడు మస్తకంబుఁ గం
థరఁ దగు తోలు పాదములు దర్శనము ల్వడి చీరపోఁగునూ
త్తైరసెడు మంత్రసానిఁ గని మించెడువేడ్కఁ నుతించి మ్రొక్కినన్. 34

ఆ. అలకించి లేచి యది యెవ్వ రని చీరి, యమ్మ నీవఁటే య టంచుఁ బొదవి
యేమిపనికి వచ్చి తీసందెవేళల, ననుచు నడుగఁ దొగట వనిత పలికె. 35

ఉ. అరయ నిమ్మహాపురికి హాసము మీసము మీఁదఁ జిల్కఁ వ్యా
పారి యొకండు నిండు రతి భర్తను బోలినవాఁడు వచ్చెనే
సారసికాగ్రణిం గదియఁ నాస వహించితినమ్మ వానితోఁ
గోరినపొందు నాకు నొనఁ గూర్చిన నీ కొనరింతుసంపదల్. 36

సీ. నవరైన రతనాల బవిరెకమ్మల నిత్తు, నవి నీకు మనసురా నంటివేని
యాణిముత్యమ్ముల హారమ్ము లొసఁగుదు, వానిపై నీ కిచ్చ పూనదేని
గరుడపచ్చలకీలు కడియంబులర్పింతు, నందుకు నీయాస చెందదేని
తళుకుఁగెంపులసంది దండలు చెల్లింతు వానిపై నీబుద్ధి యానదేని

తే. నూసకము తీఁగ మెడనూలు సొబగునాను
గుండ్లపేరును గైకొన్కఁ గోరిసేతు
నమ్మ నావిన్నపంబు నీ వాలకించి
వాని ననుఁగూర్చు నీ నేర్పు పూని మెరసి. 37

మ. అనుచుఙ్ వేఁడిన మంత్రసాని విని నెయ్యం బారఁగాఁ బల్కె నో
నవబోఁడీ నినుఁ జూడ మన్మథునకైన న్మోహము ల్పుట్టఁగా
మనుజుం డీతఁడు భీష్ముఁడో సనకుఁడో మౌనీంద్రుఁడో వ్యాసనం
దనుఁడో యెంతటివాఁడు వీఁ డనఁగ బం దాకోరుఁగాఁ జేసెదన్. 38

క. సొనయందు రసముఁ బసరును, ఘనమణిమంత్రౌషధములఁ గైకర్ణికకా
వును మొగసిరి క్రియ బంతిబ, దనిక గుళికమూల్కె బూతిఁ దవిలిచి తెత్తున్. 39

వ. అని చెప్పి వీడ్కొల్పిన. 40

క. తనయింటికి హేమంతిని, చనె నానిశిఁ గడపి మంత్రసాని రహస్యం
బునఁ బొరుపత్తెగాఁడుం, డిన చక్కికిఁ బోయి మ్రొక్కి నిపుణత మెఱయన్. 41

సీ. దాక్షిణ్య మనురక్తి దయయు విశ్వాసంబు, బాంధవ్యము హితంబు భయము భక్తి
యంతఃకరణము సఖ్యంబుఁ బోరామియు, నేస్తంబుఁ జెలిమియు నెనరుఁ బ్రేమఁ
జల్లఁదనంబు వాత్సల్యంబుఁ గలుపుఁ గో, ల్తనముఁ బ్రీతియు మంచితనము మైత్రి
ప్రాణపదంబుఁ దాత్పర్యంబు గారాబ, మనుగుణ్య మనుబంధ మనుసరింపు

తే. మచ్చికయు జొట్టరిక మైక్య మిచ్చకంబు
స్నేహ మనురాగ మాసక్తి మోహనియతి
సలిపి కడుఁ దక్కఁ ననిపించి సొలయఁ జేసి
వెగడుపడ కప్పు డాత్మప్ర వీణమహిమ. 42

చ. స్తుతులు ప్రసంగము ల్కథలు సుద్దులు వార్తలు రాచకార్యముల్
చతురతలేతిహాసములు శాస్త్రములం దగుజాతిగాథలుఙ్
సతకడము ల్పురాణములు సామెతలుం బరిహాసకంబు లిం
గితములు జారజారిణుల కేళిచరిత్రముల న్వచించుచున్. 43

ఉ. దేవపరాకు హాసనుకళ దేలెడు నీదగురూపవైభవం
బేవిధినో కనుంగొనె ర తీచ్ఛనుఁ బొల్పడి చిక్కి సొక్కి నీ
సేవయు చేయఁ గోరి నిను శీఘ్రమె రమ్మని చెప్పి పంపె నో
భావజరూప యాతొగట భామిని కామవికారచిత్తయై. 44

తే. హత్తుకొనవచ్చు నీవంటి యందగాని
కట్టిముద్దులగుమ్మను గుట్టుతోడ
ననిన మన సిచ్చి మదిలోన హర్ష మెచ్చి
మంత్రసానికి విడె మిచ్చి మమతతోడ. 45

క. ఆపనులకె యేఁకారెదు, తాపము గలవాఁడు గనుకఁ దగ నాతఁడు ని
క్షేపముఁ గనిన దరిద్రుని, యేపున ముద మంది దాని కిట్లని పలికెన్. 46

ఉ. అచ్చటి కేను వచ్చునమ యం బగు వేళ యెఱుంగఁ దెల్పనఙ్
ముచ్చట దీర్తునంచు మది ముద్దియతో వివరించి పంపఁగా
నచ్చెలి తంతువాయకుల టాంగన చెంగట నీ ప్రసంగముల్
చెచ్చెరఁ జేయ నత్తఱిని చెట్టిదుకూలము లమ్మువేడుకన్. 47

సీ. కలసమీపపుటూళ్ళ కాఁపుగుబ్బెతలని, మ్మళికి నాకర్షింప మంత్రవిద్య
బచ్చుఁ బ్రాయపున్నృషభవ్యూహముల నెల్ల, వఱలంగ గుమిగూర్ప వశ్యత్రాడు
చిల్లరసరకుల సెట్లబేరాల కిం, పుగ లాభ మొందింపఁ బూఁటకాఁపు
వెనుకోలుకాండ్రకు జనసమూహంబుల, గణితిచూపెడు నాయకప్రభుండు

తే. ముద్రగరిటియు భుజముపై మొనయఁ బెట్టి
ఘంట ఖం గని మ్రోయ నం గళ్ళఁ బడిని
మరిగి తిరుగు సళాదికి మణియకాండ్ర
కవనిబడికాఁపు సాలింత నలరు నంత. 48

క. అంతట నాసంతికుఁ దన, కాంతుఁడు వస్త్రమ్ము లమ్మఁ గా నేగిన హే

మంత్రిని వ్యాపారివిటో, పాంతమునకు మంత్రసాని ననిపిన నదియున్. 49

తే. పోయి సమయంబుఁ దెల్ప న బ్బోటిఁగు వేడ్క
వింత నెఱపూఁత గందంబు విరులు సరులు
కప్రఁపువిడెంబు జిగిచెల్వ గలుగు సొగసు
దనర హేమంతి యిలు సేరెఁ దత్క్షణమున. 50

ఉ. చేరినఁ దంతువాఁడుసతి సిస్తుగ నిస్తులరత్నవస్తువి
స్తారసువర్ణపర్ణముల సంపద లిం పొనరించు కేళికా
గారములోన దివ్య మగు కమ్మనితావుల హంసతూలికం
జేరిచి మేర మీఱుతమిఁ జీరగ మాయనిపోరి కయ్యెడన్. 51

చ. త్వరపడి గబ్బిగుబ్బ కడ వాఁడినఖంబులఁ జీఱి చీఱి పై
సిరితళుకొత్తుతేట నునుఁ జెక్కులు ముద్దులు పెట్టి పెట్టి వా
తెఱ మొనపంటికొద్ది కసి దీఱఁ జుఱుక్కున నొక్కి నొక్కి యీ
కరణిఁ బరస్పరంబు జయ కాంక్షఁ బెనంగఁగ నింతి పైకొనెన్. 52

సీ. చిటిలెడుగందంబుఁ బెటిలెడుకస్తూరి, చలియించురత్నకుండలయుగంబుఁ
గదలెడునెఱివేణి వదలెడుపువ్వులుఁ, జెమటఁ గరంగుకుంకుమపుఁబొట్టు
వికసించుకన్నులుఁ బ్రకటించుమణితము; ల్గంకణఝణఝణత్కారరవముఁ
బొదలెడుచనుదోయి కదలెడుహారము, ల్ఘననితంబాఘాత నినద మధర

తే. నిటలసంచలదలక ముత్కటనఖాంక
మమితవిశ్వాసమారుతం బతను గేహ
దర్పనోత్సాహిపతిచపే టప్రదాయి
యైనపుంభావసురత మయ్యతివ సలిపె. 53

వ. మఱియు నయ్యుపరిసురతంబుతమి యెక్కువయై దృఢకుచాశ్లేషణంబు విడువఁ జే
యంజాలక శీతకాలంబును బ్రకటీకృతతారకంబును సంశ్లిష్టప్రియతమంబుఁగావున
నిశాసమయంబును సంచలితపయోధరంబును నిర్గళితకృష్ణవేణ్యాదికమలంబుఁ గావు
న శరత్కాలంబును బల్లవరాగసంపాదకంబును గలకంఠకూజితంబునుం గావున
వసంతకాలంబును ధ్వనిప్రధానంబును గలితవిశ్రమంబుఁగావున సత్ప్రబంధంబును
గళితవసనంబును బహుబంధబంధురంబును గావునఁ బ్రబుద్ధసిద్ధమార్గంబునుఁ బోలి
వెలయుచుండె. 54

ఉ. ఆసమయంబునం జెమట లాస్యముఁ గప్పగ నిండుబల్మిక
ల్గా సిలఁ జేయఁగాఁ గబళి కాంక్షకు జీవము వేగురింప ని

శ్వాసము బాయకీర నిజ వల్లభుఁ డౌ శుభభద్రుఁ డట్లు సం
వాసముఁ జేరవచ్చి తల వాకిలిఁ దీయని పిల్చె వల్లభన్. 55

తే. అప్పు డేరీతి నుపనాథు నవల కనుప, సుందరీ యేయుపాయంబుఁ జూడవలయు
జాణ వౌదువు జారవాం ఛలకు నైతె, తెలుపుమనిపల్కెఁ గలహంస దేవవిభుఁడు.

క. అని యడిగిన హేమావతి, విని దీర్ఘోచ్ఛ్వాస మొనర విడిచి నిజాంఘ్రిం
గనుదృష్టి నిలిపి మెల్లన, మునివ్రేల న్నేల గీచి మునుకొని పలికెన్. 57

క. తెలియ దెటుపనుపవలెనో, పలుమఱు నే బ్రహ్మలోక పర్యంతంబుం
గలయ విచారించి చూచితి, నలవడ దది నీవె తెలుపు హంసవిభో జా. 58

క. అని యడిగిన హేమావతి, కనురాగం బొప్ప రాజహంసం బనియెన్
వినుము నిజాధిపు డటువలెఁ, దనుఁ బిలిచిన యువతి లేచి తరలక ప్రీతిన్. 59

క. పిలిచిన గుండె లొటుక్కనఁ, గలఁగుచు వ్యాపారి వెడలఁ గానెటు లనుచున్
దలఁచినచో వెఱవకు మని, నిలిచిన దార్ఢ్యమున మానినీమణి వేడ్కన్. 60

ఉ. అత్తఱి బిత్తరై ఘనము దాత్తసుచిత్తపు మత్తుపొత్తుతో
బిత్తరి తత్తరింపకయ పేర్కొని వాకిలి దీసి వేగమే
చిత్తజువంటినాయకుని చెంతను నిల్చి తదీయనేత్రముల్
మెత్తనిచేత మూసి దయ మించఁగఁ దోడ్కొనివచ్చెఁ జెచ్చెరన్. 61

ఉ. ఆవగఁ జూచి యవ్విటమహామకరాంకుఁడు చిత్తవీథిలో
నావగమాన మానిని నయం బొదవం గనుసైగచేసినం
దా వగు చోటి కేగెఁ దదనంతర మత్తులివేల మూసి తే
పోవఁగరా దటంచుఁ బతి ముద్దియ నిట్లడిగెం బ్రియంబునన్. 62

తే. అటుల నడిగినప్రియభర్త యంబకముల, మూఁత చాలించి యామించు ముద్దుగుమ్మ
సిగ్గు కడ్డంబుగాఁ బతిచేల మలమి, కొనుచుఁ బలికెను జిన్నెలు కొసరు చూప. 63

చ. జలకము లాడఁ గోరి బురుసావని చీర సడల్చి సందులో
పలికిఁ జనంగ నీదు నునుఁబల్కు వినం బడఁ దల్పుఁ దీయఁగా
వెలువడి వచ్చితిన్ వలపు వెల్లువ దొట్టఁగ నంచు నాయకుం
గులుకుమిటారి గబ్బిచనుగుబ్బల గౌఁగిటఁ జేర్చి పల్కినన్. 64

తే. భామ తనమీఁద నెవ్వరైన బాగుఁ జూచి
చిత్తము గరంగి శుభభద్రశేఖరుండు
గుణవతి వటంచుఁ బ్రియురాలిఁ గుస్తరించి
నిండుమోదమ్మున సుఖాన నుండె నపుడు. 65

క. ఇంతయుపాయముఁ గలిగిన, నింతీ చనవమ్ము జారు నెనయఁగ లేదా

కాంతుఁ డెఱింగిన నృపమణి, చెంతను నేమొగముతోడఁ జేరెదొ చెప్పుమా. 66

తే. అనుచు రాయంచ నుడివిన విని శిరంబుఁ
ద్రిప్పి హేమావతి ప్రమోద మొప్పఁ బలికె
నౌనె మజ్ఝారె యదిగాక యాఁడువారి
తల్లి యనుచును జిరునవ్వు దలకొనంగ. 67

క. తెలవారె నపుడు దీపపుఁ, గళికలతో వెల్లఁ బాఱఁగాఁ దనమోముల్
భళిర కథాలాపం బని, జలజేక్షణ చనియె కేళిసదనంబునకున్. 68

చ. చని జలజాప్తుఁ డస్తగిరిచాటున కేగినయంత మజ్జనం
బొనరిచి వ్రాఁతపుంబనుల నొప్పు దుకూలము గట్టి రత్నకాం
చనమయభూషణంబులును సారపుమేల్తిలకం బమర్చి ఘు
మ్మనువిరు లూని యచ్చెలి నృపాగ్రణి చెంగటి కేగుచున్నెడన్. 69

మ. కని చంద్రాంగబిడౌజుఁ డిట్లనియె శృంగారంబు లెస్సాయె మే
ల్దనరారెన్ భళి హేమంతకారివిగదే తన్వంగి రాజాంతికం
బునకుం బోయెద వేమొ యొక్కకథ యొప్పం దచ్చమత్కారము
ల్వినిపోనిల్పిన నంటిపండ్లనె నవుల్ ప్రేయించు మంత స్వైసన్. 70

క. అన విని హేమావతి మో, మున నవ్వు జనింపఁగతలమునిపుట్ట సుమీ
కన నీదుకడుపు బ్రహ్మకు, వినఁ దరమా యనుచుఁ బలికి వినుపింపు మనన్. 71

క. కప్పురపుఁదునుక లలవడ, విప్పుగ విరి తేనె వాన విడివడి కురియం
జొప్పడర హంస నరపతి, చెప్పెను హేమావతీకుశేశయముఖికిన్. 72

అయిదవరాత్రికథ.

క. అలింపు మహాభ్రంకష, కేళీప్రాసాదనీలఘృణిగాఢతమః
పాళీ సతతవిహారిసు, రాళీ పురజాలకులట్టమై సర మనఁగన్. 78

తే. పుర మొకటి యుల్లసిల్లు సంస్ఫురితపూర్ణ
మానిశాకరధిక్కారిమంజులాస్య
యందు నొకగొల్ల సంపల్లతాంగి పిల్ల
విజయుఁ డనుపేర నిరులచే వెలయుచుండు. 74

సీ. కంబళితలగుడ్డ కవ్వము మజ్జిగ, బాన గొడ్డలి నుచ్చు పాఁతలగుది
కావడి యుట్లు చిక్కము సందికడియంబు, నూకలతోఁప పాగాకత్తి
బొప్పి మజ్జిగముంత బొటమంచిపిల్లల, గూడు దామెనత్రాడు కోఁతకత్తి
తొల్లగట్టెయుఁ జలదుబ్బచిల్కుడుగుంజ, బూజబిందెలు వెన్నపూసచట్టి

తే. పాలబుడిగలు వడిసెల ప్రాఁతమెట్లు
మలిపపందులపాడి బుఱ్ఱ మన్నెముల్లు
తోలుకుళ్లాయి తొడుపును దొడ్డికంప
చుట్టు చవిరెయుఁ గొమరొప్ప సొలయు నతఁడు. 75

చ. కుఱుబలిదోరచారనలగుం డ్లెఱగొండిలిమాలబొల్లివిల్
నఱిగివి నెట్టుజోడు ఫులి నల్లని వెఱ్ఱవిపుల్ల చిల్లవిల్
బఱిగివి మొఱ్ఱవిల్ గరకపల్లవి నాఁదగుపేళ్ల నొప్పెడుల్
గొఱియలు వేనవేలుఁ గలగుంపు లసంఖ్యము లుండువానికిన్. 76

తే. బోడ పొడమట్టినామంబు బొల్లిపూరి, జాలనల ఫుల్లవెరబట్ట నారబరగి
కఱుకుగడ్డము తెలిమొఱ్ఱ గొరదోర, పనెడుపేరుల మేకగుం పతనికుండు. 77

తే. మట్టె చేమటె కరపన్నె మైలబట్ట, కోరతలపూజ దెఱ్ఱనిచార బోడ
పొడకపిలకన్నె బొలిచుక్కపుల్లవియను, పేళ్ల నొప్పారిమందలోఁ బెక్కుగలవు.

క. పల్లవి నల్లవి యెనుములు, ఔల్లల నిడుగోడిగలునుఁ బెంపుడు పెదపొ
ట్టెళ్లును దుక్కిడ్లును వెల, సిల్లఁగ నావిజయుఁ డచట నిస్తుగ నుండున్. 79

క. అతనికి మంజుల యనఁగా, సతియొక్కతె గలదు దాని సరి యెన్నుటకుం
గొతుకుపడు రతికిఁ జతురత, యితరుల నేక నెన్న నేల యిందునిభాస్యా. 80

క. అకులుక్కు లాయొయారము, లాగనుదమ్ముల మెఱుంగు లాగౌను బెడం
గాకుచయుగ్మము బింకం, బాకోయిలముద్దుఁబల్కు లతివకె చెల్లున్. 81

క. ఆబిడ గరోభత్ప్రవృత్తికి, నై బగిసియు మాలి పతిరతాదృతిమీఁదన్
లోఁ బొడమిన రుచిమించినఁ, బ్రాబల్యము గలుగు విటులపా లిది యయ్యెన్.

సీ. వేశ్యాపతిచకోర విసరంబులకు నురి, విట మృగావళికి లవిత్రకంబు
యువరాజికరులకు నొనరారు నోదంబు, కాముకవ్యాఘ్రింపు గమికిబోను
పాంథమానసమత్స్య పటలికి గాలంబు, పల్లవోత్తములకు నల్లెత్రాడు
షిద్గకపోతరాజికిఁ జేర దీమంబు, లలిభుజంగవిహంగములకుఁ జివురు

తే. జారకీరిపంక్తులకు మోటు సరసశలక, ములకు గట్టువయుపకాంత ముఖ్యచటక
సంఘములకును గుబ్బికళంబరారి, ఘోరరణహారి జయభేరి ఘోషనారి. 88

తే. ఇత్తెఱంగునఁ జిత్తజాయత్తచిత్త
వృత్తిఁ గైకొనిఁ జారులపొత్తు సలిపె
నలసటయు వేసటయు లేక యటుల నయ్యుఁ
జాలు గాంచఁగ లేక యాసుదతి గుంది. 84

చ. తిరుమలకంచిపుష్పగిరితీర్థములుం జని కొంగుముళ్లతోఁ
వరములు దంపతు ల్వడయ వారికిఁ గాన్కలు వైచియంతటన్
బరికలు దృష్టిదీపములుఁ బన్నినగద్దెలు పెట్టి యేమిటన్
గర మగు పుత్రవాంఛకడఁ గానఁగలేక విచారఖిన్నులై. 85

వ. ఉన్న సమయంబున. 86

ఉ. కొమ్ములు వీరణాలు జిగిగుల్కెడుప్రాఁతలకృష్ణలీలలం
గ్రమ్ముగుడార్లు వీఁడగు కాటమరాజుకథానులాపముల్
బమ్మినపుస్తకాలు ముఖపట్టికకట్టురుమాలలున్నెడా
సొమ్ములు నామము ల్వెలయ సుద్దులగొల్లలు వచ్చి రంతయున్. 87

వ. ఇట్లు వచ్చి. 88

సీ. ఘెళఘెళవీరణాల్ ఘళిపెళివాయించి, పోటుబో కొమ్ములు నాట నూఁది
వానకొండగంగను వాలుత సన్నుతిచేసి, కృష్ణున కతిభక్తిఁ గేలుమోడ్చి
యాదికాలపుగొండ్ర నందఱఁ గొనియాడి, తాతతండ్రులపేళ్లు దలఁచి పొగడి
బిరుదుల నరుదుగాఁ బేర్కొని మొఱయించి, దీవించి వీరుల త్రోవలెన్ని
తే. కులము పెద్దలకథ లామికొనఁగఁ జెప్పి, సివము పుట్టించి పుత్రులఁ జెందఁగలరు
వీరులను గొల్వుఁ డని తెల్పి వీడుకొల్పఁ, జనిరి సుద్దులగొల్లలు సంతసిల్లి. 89

వ. ఇట్లు వారలు చెప్పిపోయిన నత్యంతభక్తిప్రియపూర్వకంబుగా నంతట. 90

మ. కొలిచెంగాటమరాజులన్ నతులు చేకూర్చన్ మహావీర్లకుం
బొలములన్ రాజుల నెంతభక్తిపరతం బూజించె నాగంగకున్
వెలయన్ వేటలు బోనముల్ సిడులు గావించెన్ సుతోత్పత్తికై
చెలి యాలాగున నల్ప దైవముకృపన్ సిద్ధించెఁ దద్వాంఛయున్. 91

వ. అంత. 92

ఉ. మోము వహించెఁ దెల్వి జిగి మోవిరుచుల్ దగ సందడించె మృ
త్స్నమతి మించెఁ జన్మొనలు శ్యామలకాంతి వహించె యానముల్
జోమలు మందగించెఁ గడుపృద్ధి భజించెను గౌను చిట్టుముల్
రామకు సంభవించె నభిరామతరంబుగఁ జీరచిక్కనన్. 93

తే. అంత నొకనాఁడు శుభముహూర్తాంతరమున
మంజులాంగన రంగైన మంచిమణుల
నొఱపుగాఁ దీర్చి కట్టినయొక్కదివ్య
మందిరములోనఁ జిన్నికుమారుఁగనియె. 94

చ. పడఁకెడుకాను రంగుతలపాగెనగట్టినకొంగు పుక్కిటన్
విడియపుఁజొంగు మైలఁ గొని వ్రేలెడుచేలచెఱుంగు పాలచే
పుడుచనుదోయిపొంగు వసపూసలవింతబెడంగు నూనెక్రొ
మ్ముడిరుచి చుక్కబొట్టమర ముద్దియ యొప్పెను బిడ్డకాన్పునన్. 95

వ. అంత. 96

క. అది ప్రతిపచ్ఛశిరేఖా, భ్యుదయమువలె దినదినమ్ముఁ బొదలెడుకళలం
బొనువంబడి తేఁబ్రాయపు, మద మెక్కఁగ ముద్దుగులికె మనముల రారన్. 97

క. చన్నులపస యటుసిఁదటఁ, గన్నులపస ముద్దుగులుకఁ గలముఖమున మే
లొక్కక్రొన్నెలమిస జిగిబిగివగ చిన్నెలమస చూచి నిలచుఁ జిత్తజుఁడయినన్. 98

తే. తమకమున కొగ్గి దనెడు నేరము ఘటించి
తరుణతను వెళ్లఁ గొట్టింపఁ దలఁచి మదనుఁ
డీర్ష్యగుండలు వెళ్ల వేయించె ననఁగ
బాల్యము చనంగఁ గుచము లేర్పడియె సతికి. 99

తే. కొమరెపాక్కిలిబంగారుకుందె యందు. రతియు శృంగార మనుధాన్యరాశి నించి
దంచ నిడినట్టిరోకలి సంచుమీఱి, రోమరాజి దనర్చు నారూఢిగాఁగ. 100

క. చెందిర మా మెయిసిరి సిరి, మందిర మా మోము గోము మదనారిలస
న్మందిర మా కుచయుగ మిం, దిందిర మా వేణి యనఁగ నెలఁత రహించున్. 101

సీ. రాణించు నెఱికురు ల్వేణి కందకమున్న, కనుబొమ ల్వక్రిమఁ గనకమున్న
జిగిగుబ్బలు మొగాన కెగయ సక్కకమున్న, నునుఁబల్కు నేర్పుగైకొనకమున్న
చూపులఁ జాఱుకుగాఁ జూడ నేరకమున్న, పీనుల మరుకథ ల్వినకమున్న
లలితయానము మదాలసతఁ బూనకమున్న, కటసీమ విస్తృతిఁ గనకమున్న
తే. చిత్తజుఁడు తమ్మిపూఁదూఁపు చెఱకువింటఁ
గూర్చి గుఱిచేసి తనునేయ గొల్లవనిత
సమతఁ గని చోరసురతసామ్రాజ్యమునకు
గిట్టతనమునఁ బట్టంబు గట్టుకొనియె. 102

అవ్విధంబున ఘోషకన్యారత్నంబు శైశవయౌవనసమయంబున మన్మథప్రేరితయై
విజృంభించి వర్తించునప్పుడు. 103

సీ. చిన్నిచన్నులుగోళ్ళఁ జీరఁ జెక్కులుగొట్టుఁ, గౌఁగిలించు మటంచుఁగడియఁ దివురు
గిలిగింత లొకకొన్ని కలయంగ నెనయించి, మోవి నొక్కమటంచు మొనసినిలుచు
నిచ్చకం బిగలొత్తఁ బచ్చికేరఁగఁ బల్కు, ముద్దిరా యని యొద్ది కరగు
బకదారి కవకీవ లొకదారిమైఁ జూపి, తమిఁ గూడరా యంచు దరికి సేగు

తే. సుపరతికి నెంచుఁ బరిహాసకోక్తులాడు
చేష్ట లెనయించుఁ బొలయల్కఁ జేతఁ గుందు
వెతల నేకారు మది నిట్లు విటులఁ జూచి
చిత్తజోన్మత్తయైగొల్ల చిన్నెలాడి. 104

చ. జిగినెరవన్నెకాఁ డెదుటఁ జేరినవేళల ముద్దుగుల్క మె
ల్లఁగ నడపం దొడంగు ఘనలౌల్యము చూపులఁ జూచి మోహపుం
బిగువునఁ బల్కరింపఁ జను బెళ్కుచుఁ బయ్యెదకొంగు దీటుఁ డె
క్కఁగఁ జిఱునవ్వు నవ్వు నొడఁ గూడిన సిగ్గున నేగు నవ్వలన్. 105

తే. ఇట్లు చరియించు నయ్యింతి యొమ్మె లెఱిఁగి
పొరుగుననె యుండెడునియోగిపుత్త్రుఁ డొకఁడు
జారశేఖరుఁ డనుబ్రహ్మచారి మీఱి
యొంటిపాటైనఁ దెరవులో నొడిసిపట్టి. 106

మ. అసమాలాప మచుంబితాధర మశయ్యాన్యోన్యవిక్రీడితం
బసమాలింగన మస్థిరోత్సవ మధైర్యస్తంబతాంబూలితం
బసుదంతాంకమ నిర్భయం బమణితం బస్రస్తనీవ్యాదికం
బసిధారావ్రత మైనచోరరతికార్యం బప్డు సంధించినన్. 107

సీ. చిఱుచెమ్మటలతోడఁ బెరసినఫాలంబు, కసవంటిపీడినకప్పుఁగొప్పు
కడురక్తిమము గల్గు గండస్థలంబులు వెనకకు దిగజాఱి వ్రేలుసరులు
పులకలు నిండారఁ బొడమినదేహంబు, ధూళిధూసరితమై దొరయుపీఁపు
మందస్మితంబగు మధుధరంబును, మందవీక్షణనమ్రమస్తకంబు
తే. తడఁబడ పడంకుచుండెడు తలిరుఁదొడలు
పదలిన బిగించి సవరించి పలుప దనరఁ
దిరిగి చూచుచుఁ దనయింటి తెరువుఁ బట్టి
గొల్లప్రాయంపుఁ జిల్కల కొల్కి చనియె. 108

క. అదిమొదలు జారశేఖరుఁ, డొదవవినయపుడెల్ల గొల్లయుగ్మలి సెంతో
మదనాహవమునఁ దేల్చుచు, మది మీఱఁగ మరుని లంకె మానిసిఁ జేసెన్. 109

క. చలి విడిచి జారశేఖరు, కలయిక చవి మరిగి తెరువు కాపెట్టుక ని
చ్చలులేని పనుల నెన్నె, నలవఱచుక యుండు విరహ మగ్గల మైనన్. 110

ఉ. కమ్మనిజున్ను మంచినెయి గట్టిది మీఁగడతోఁ బెరుంగుచో
కమ్మగు జున్నుపాలు చిలుకమ్మిసి దీసినవెన్నముద్దవె

చ్చమ్ముల కైదునాల్గు దినసాలకు మూడలముల్లె లిమ్మెయిం
గిమ్ములఁ దెచ్చియిచ్చు రతికిం బ్రతిమాలుచుఁ బిల్చు నిచ్చలున్. 111

తే. ఇటుల నజ్జారశేఖరుఁ డేలఁబట్టి
యింటిలో నున్నవస్తువు లెదురువెట్టి
పలుపులకుఁ జిక్కి కేరడములకుఁ జొక్కి
సంగమసుఖంబు కొన్నాళ్లు జరిపెఁ గన్నె. 112

ఉ. అంతటఁ బెండ్లిచేసెద మటంచును దత్సతి తల్లిదండ్రుల
త్యంతమహోత్సవంబునఁ గులావళితోఁ దగురూపరేఖలం
గంతునిఁ బోలునట్టి మృదుకాయము గల్గినవాని నొక్కశ్రీ
మంతుని జూచి తెచ్చియుఁగుమార్తెవివాహముఁ జేసి రెంతయున్. 113

తే. వేగఁ దలఁబ్రాలుగాఁ జేసి నాగవల్లి
యైనపిమ్మట నత్తింటి కనుపఁ దలఁచి
పయన మొనరించి నెమ్మదిఁ బ్రమద మలర
ననుఁగుఁగూఁతును నల్లుని ననిపిరపుడు. 114

ఉ. దువ్వెనతీరుగాఁ బసపుతో నలరించినబొట్టు నున్నఁగా
దువ్విన కొప్పువన్నెగల దుప్పట మొప్పు విడెంబు పుక్కిటన్
మవ్వపుఁ బోఁగునూల్ రవలమట్టెలు చేతులఁ బూలగాజులున్
నివ్వటిలంగ గోపహరిణీతరళేక్షణ పోవ ముందటన్. 115

సీ. సద్విజరాజసంశ్రయమహాస్పదలీల, శాఖలు కకుబంతచయముఁ బ్రాఁక
సాంద్రవర్ణక్రమస్థాయిత్వమున మించు, జట లనంతావాప్తి పటిమ మెఱయ
విష్ణుపదార్పితవిహితప్రవృత్తిఁ దనర్చు, నగ్రము లస్ప్రాశ్వ ననుకరింప
మహిలోకరాడ్భూషణాధారమై యొప్పు, మూలంబు కుండలిముఖ్యు దొరయఁ
తే. దనమహాగమవిఖ్యాతి ధరణిలోన, నఖిలజనులకు నద్భుతం బావహిల్లఁ
దేటపడఁగాను జూపెడు తెఱఁగు దోఁప, మలసి చూపట్టెఁ బథినొక్కమఱ్ఱిచెట్టు.

క. అపటభూజము చెంగటి, త్రోవను ముందట విభుండుఁ దొయ్యలి వెనుకం
బోవంగ జారశేఖరుఁ, డావెలఁదికి నెదురుపడియె నంతట వేడ్కన్. 117

చ. తమకముఁ బట్టఁ జాలక పథంబున ముందరఁ బోవుభర్తవి
క్రమము దలంపఁ బోక యధికంబగు మోహము నిల్పలేక వే
గమె యెదురించి వచ్చు నుపకాంతుని పల్లవకాంత తెప్పునం
గముకముఁ జేసి గుబ్బకవకౌఁగిట దార్చి సుఖించె వేడుకన్. 118

తే. బ్రామికలు దీర నన్యోన్యభాష లూరఁ గలయికలు జాఱఁ దాపాగ్నికణము, లాఱ
సౌఖ్యములు మీఱఁ జేష్టలుసరణి దేఱఁ, జెలఁగె నయ్యిద్దఱ దృఢాశ్లేషణములు

క. ఆయెడ నిజపతి సతి రాఁ, దాయె నరి తలంచి మఱి తనుఁ జూచినవో
నాయింతి పతికి హితముగ, నేయనువున బొంకవలయు నెఱుఁగింపఁగదే. 120

క. ఆమాడ్కి హంస యడిగిన హేమవతి యనియె నెవ్వరిడు నిక్షేపం
బేమతి వాకేకనవలె, నేమనుచుం దప్పఁ దాల్చె నెఱుఁగింపుమనన్. 121

ఉ. హంసహిమాంశుఁ డిట్లనియె నయ్యలివేణిని భర్త చూడ జా
రాంసమునందు వ్రేలు కులటాంగన దేహము కంపమొంద సా
యంసమయాదిఁ గోకిలవలె నారట మందుచు వీఁపుదట్టు మో
పుంసవరా యటంచు విటపుంగవు కర్ణము నాటఁ జెప్పినన్. 122

తే. జారశేఖరుఁ డాగొల్లసకియ నప్పుడు, వీఁపుదట్టుము వెఱవకు వేయటంచు
పలుకరించెనునంతలోఁ బఱువువాఱి, దాని ప్రియనాయకుఁడుభీతి డాయ వచ్చె.

క. వచ్చి యిది యేమిచెలి యని, విచ్చలవిడి వీఁపుజఱిచి వెఱవకు మని లోఁ
జొచ్చిన భయమున నవరిన, గచ్చుగ నిట్లనియె గోపకన్యక పతికిన్. 124

ఉ. ముందర నీవుపోవ భయమునన్ వెదచల్లెడు నీవలద్రుసం
క్రందనుఁ జూచిగుండెలు వకావకలై వెతఁ బొంది యీదయా
తుందిలుపొందునం బ్రతుకు త్రోవనుసచ్చితి లేకయున్న నా
కుందరిలేక యొంటి నిటఁ గుందుదుఁ గాదె యనుంగువల్లభా. 125

క. అనిచెప్పి నిజేశ్వరుచే, తనువనమోహంపు విటునిఁ దద్దయుఁ బొగడిం
చిన లినలోచన వేడుక, దనరారఁగఁ జనియెఁ బతియుఁ దానును సరణిన్. 126

క. అట్టియుపాయము నీకుం, దట్టిన నృపుపొందుమాట దలఁపుము లేదా
గట్టిగ నీమగఁ డెఱిగిన, యట్టయినను సిగ్గుపాటు లౌగదె చెలియా. 127

ఉ. నావిని హంసపల్కు పదనంబున హాసము దోఁపఁ బల్కె హే
మావతి యద్దిరా మగలమార్చు నెలంతదిగాక యింకక
ద్దావిపరించి చూడ వసుధాస్థలిలోనను నంతలో పలక
వేవినఁ గేళికాగృహము వేగ చనెన్ నృపమోహమగ్నయై. 128

వ. మఱియు నయ్యహర్ముఖంబు ప్రకాశమానకావ్యలక్షణంబయ్యును బ్రకాశమానకావ్యలక్షణంబై యనిద్రాళువనాంతరాళపుండరీకసముదయంబయ్యును నిద్రావనాంతరాళపుండరీకసముదయంబై యప్రస్ఫుటీకృతకువలయంబయ్యును బ్రస్ఫుటీకృతకువలయంబై యవిభాసమానద్విజరాజం బయ్యును భాసమానద్విజరాజంబై యవిభాసితతారాళిగణంబయ్యును విభాసితతారాళిగణంబై యొప్పెనప్పుడు.

క. ఒకనిమిషం బొకమాసం, బొకఘటికయ యొక్కయయన మొకజా మొకయే
డొకదిన మొకకల్పముగా, సకి గడపెం బవలు విరహసంతాపమునన్. 130

క. రవి యనెడు కాలచక్రము, దివసాంతప్రళయవేళ దీపాగ్నులచే
దివిఁ గాల్చియడఁగ నమ్మషి, నిసహంబన ఘోరతమము నిండెం జెలువన్. 131

వ. అప్పుడు. 132

చ. చందురుకావిపావడపస ల్వోలిఁ జిమ్మగఁ జల్వఁగట్టి కా
లందెలు సందిదండలును హారములు న్మణికుండలమ్ములుం
బొందుగఁ దాల్చి వాసిలెడు పూలసరు ల్కచసీమఁ జుట్టి పా
ల్పొందఁ గళాస గందవొడిఁ బూసి మృగేక్షణ వచ్చి నిల్చినన్. 133

క. చూచి కలహంస మిట్లను, వాచావైచిత్రి మెఱయ వనితా చోద్యం
బై చెలువొందిన యొకకథ, యాచించి నృపాలుకేళి కరుగు మటన్నన్. 134

క. ఆమధురతరసుధారస, సీమాసామోక్తిధార చెవులకు నెంతో
యామోదము చేసిన విని, హేమావతి యనుగ హంస మిట్లని పలికెన్. 135

ఆఱవరాత్రికథ.

శా. జంబూద్వీపధరారవిందముఖి కంచద్భూషణప్రాయమై
సాంబప్రస్థ మనంగ నొక్కటిమహాస్థానీయ మొప్పారు ర
మ్యంబై యప్పురిలోన సుండు హరిశర్మాఖ్యుండు విప్రాన్వవా
యంబున్ శోభిలఁ జేయుకర్మఠుఁడు కళ్యాణాంగి యాలింపుమా. 136

సీ. బలుకంచు గుబ్బబోత్తులు పులుతీనెల, వాకిలి నడవ చావడియు మగులు
నఖిలవస్తువుల ధాన్యముల కణంజలు, దేవతార్చనమిద్దె తావిపడక
యిలువంటకొట్టంబు పలుగాఁడి పసిదొడ్డి, పసపాకుపందిరి బావి తోఁట
మడిసంచిదోవతి మడతప్రేల్దండెంబు, ధమనికుండంబు బృందావనంబు

తే. నక్షతలచిప్ప సాన చిత్రాసనమును
గిండి చిటిచాప పళ్లెంబు గిన్నెపెట్టె
కుశసమిత్పత్రములు పెట్టు గొప్పయటుక
యమరఁగా పుర ముండు నయ్యగ్రజుండు. 137

చ. అతనికి హేమచిత్ర యను నంగన శృంగినవెన్కఁ జారుభా
స్వతి యను ముద్దుగుమ్మను వివాహ మొనర్చిన నింతి యట్టె య
య్యతనునిచేతికత్తిచివు కంతయుఁ బోయినఁ బేదఁ జిక్కు స
మ్మతి నెలజవ్వనంబు పొడమన్ జిగిదేఱెడు దేహసంపదన్. 138

క. ఆపటుకుచములచందం, బౌపెద్దపిఱుందుమంద మామో మందం
బాపాంకం బౌబింకం, బాపంకజముఖికె కాక యన్యకుఁ గలదే. 139

ఉ. ఆమధురోష్ఠి గుబ్బకవ నబ్బినసిబ్బెపుఁదక్కు లంద మా
యామృదులోరుకన్నుఁగవ నన్నువ వెన్నెలలోల్కు చందమా
యామితమధ్యసోముకళ లానినమోము మెఱుంగులందమా
యేమని చెప్పవచ్చు నలినేక్షణ యాచెలిరూపసంపదల్. 140

తే. వక్రయానంబుతో నాగచక్రకుచలు
నిలువుఁ గన్నులతో దేవనీలకచలు
నాతిమృదుగతిచపలేక్షణములకలికి
క్రిందుమీఁదయ్యెఁ గాదె పూర్ణేందువదన. 141

సీ. నెఱిగొప్పు మేఘసందేశంబు కనుదోయి, యందమౌ కువలయానంద మరయఁ
బొంకపుమోము ప్రబోధచంద్రోదయం, బధరంబు మణిసారహార చూడఁ
జెలువంపుఁ జిఱునవ్వు సిద్ధాంతకౌముది, స్తనయుగంబు రసమంజరి నుతింపఁ
గరరుహంబులకాంతి కావ్యప్రకాశిక, ఘననితంబము రసాయనము తలఁపఁ

తే. దను వలంకార మతనుశాస్త్రములు చూపు
లహహ మధ్యంబు నాటకం బవనిలోన
విద్యలకునెల్ల మూల మీవెలఁదిఁ గనిన
విద్యలు పఠింపఁగా నేల వేఱె బుధులు. 142

వ. అది మఱియును. 143

చ. బుగడలు నానుతీఁగె మెఱుపు ల్గనుకమ్మలు గుండ్లపేరు బ
ల్పగడపుఁ జేకటుల్ రవలపల్లెరుపువ్వులు కుప్పె సౌరుమీఱ
జిగికడియంబులాణిమణిచెక్కినముక్కర గిల్కుమెట్టెలుఱ
సొగసు దలిర్ప నచ్చెలియసొమ్ముల నెమ్మెల నొప్పు నెంతయున్. 144

సీ. కప్పుఁగొప్పుఁ బడాబగలఁ జూడనిఘనుండు, పఠనంబునకు వింతపడనిజనుఁడుఁ
గన్నుల కాశ్చర్యగరిమఁ జెందనివాఁడు, సరసభాషలకు మెచ్చనినరుండు
గబ్బిగుబ్బలతీరు గాంక్షింపనివిటుండుఁ, గౌను నుతింపనికాముకుండుఁ
గటికి శిరఃకంపపటిమఁ బూననిమర్త్యుఁ, డంఘ్రులు బాపురే యననివిటుఁడు

తే. నాస్తి యన్నృతంబు దబ్బర నహి హుళిక్కి
కల్ల మఱియిల్ల లేదు భూగతులలోనఁ
గ్రమ్మి జిగిఁ జిమ్ము నమ్ముద్దుగుమ్మ హొయఁ
జెలువ మెటువంటిదో కాని చిగురుబోఁడి. 145

సీ. పాపట యిడి నూనెపంకెనతోనున్నఁ, గాదువ్వి నెఱులు కీల్గంటు వైచు
నెఱ యొయ్యారముతోడ నీటికాఁగులనీడఁ, జూచి కుంకుమబొట్టు సొంపుదీర్చు
గంధంబుపూసినగతి గబ్బిజిగిగుబ్బ, కవమీఁద గుత్తంపురవికె దొడుఁగు
నుమ్మెత్తపూరీతిఁ గ్రమ్ముకుచ్చెల నేలఁ, జీరాడఁగాఁ జల్వ చీరగట్టు

తే. నీటు బెళుకున దిగజార పైఁటచెఱఁగు
జగ్గుతో దోపుఁగాటుక నిగ్గుకనుల
మిక్కుటపుఁ జూపు మెఱుఁగు తళుక్కు మనఁగ
వెడలు నొకవేశగృహము నవ్విప్రవనిత. 146

క. పతిరతిని దృప్తిఁ బొందక. మతిఁ జపలత పుట్టి యన్యమానవురతికిఁ
హితముపడి మోహదశలఁ, బతిమాలి కృశించుఁ జారుభాస్వతి యెపుడున్. 147

తే. పురములోఁ గల్గు మోహంపుఁ బొగరు చిగురు
కోడె నెఱజాణవిటులకుఁ గొంతకొంత
వింతరతితంత్రములు నేర్పి విడిఁబడున్న
కంతుమదదంతి పంతంబు గదియఁ దిరుగు. 148

క. ఈలీలఁ గొంతకాలము, బాలామణి సంచరించు ప్రాయము నాఁడే
కాలూఁదియున్న యిందిర, తాలిమి చెడి నిలువ కచటు తలఁగినయంతన్. 149

సీ. కులమహీరుహమహాకుఠారంబు, శోపాగ్నివృద్ధికృద్ఘోరనాడి
సంసారసుఖశైలశరకోటిపతనంబు, దేహవ్యథాలతాదోహదంబు
శశిముఖీదృక్పాతసంరోధిజంబీర, ఫలరసం బతిధైర్యభర్మకషము
ప్రతిభాంబుహృద్గ్రీష్మపవనంబు నిజవధూ రచితనిందాసారనిచయఘనము

తే. సంతతాహారి సంపాదిసంభ్రమప్ర, యత్నవిఘ్నదమతనుక్షుధార్తిదాయి
యమితలఘుతాశ్రయస్థానమై కడంగు, భూరిదారిద్ర్యదోషంబు పొదలె నప్పుడు.

క. అట్టిమహాదారిద్ర్యము, దొట్టిన హాదిశర్మ ధృతియుఁ దూలక తృష్ణం
గొట్టుపడకుండఁగాఁ దన, పట్టపుటిల్లాలిఁ గష్టపడి పోషించెన్. 151

సీ. పంచాంగములు సెప్పి బాజారులోపల, రంజిల్ల యాయవారంబు లెత్తి
తలమీఁద మంత్రాక్షతము లుంచికలకాఁపు, టిండ్ల సుపాదాన మెత్తి తెచ్చి
గ్రహణసంక్రమణాదికాలంబులను రాచ, నగరాశ్రయించి దానములుపట్టి
తిలలు దర్భలు పూని తీర్థసన్నిధిమంత్ర, ములు సెప్పి నిరుకానులు గడించి

తే. జన్నిదములమ్మి గ్రహశాంతి జపముఁజేసి
శవములను మోఁచి దుర్దానసమితి కొగ్గి

వచ్చునాదాయములు గ్రాసవాసములకుఁ
గాఁగ దినములు గడపె నక్కాలమునను.

శా. అంభోజప్రియతిగ్మదీధితిచయవ్యాఘాతనిర్భగ్నభూ
గంభీరోరుజలోద్గతాధరజగత్క్రూరాజరాడ్భోగస
చ్ఛుంభద్రత్నఘృణిభ్రమప్రదకనత్సూర్యోపలజ్వాలికా
జృంభత్పావక మొక్క వేసవి జనించెం గాలకూటాభమై. 153

చ. శరచరసాధ్వసప్రదము సర్వబకౌఘమదప్రదాయకం
బురుజలహైన్యకారము సముజ్జ్వలసాంద్రమరీచికాసము
త్కరవనరూపకారకము గాఢపయోధివియోగ కార్శ్యభీ
కరతటినీతనుప్రదము కాసరభీష్మము గ్రీష్మ మెచ్చినన్. 154

చ. పవలను వర్తకాగ్రణి నభశ్చల సాగరమధ్యమంబులో
రవి యనునోడమీఁద నపరక్షితిభృత్పురిఁ జేర రా మరు
జ్జవగతి సుళ్లఁ బెట్ట నదిసాగక చిక్కినమాడ్కి సూర్యుఁ డ
య్యవసరమందు మందగతు లానిన దీర్ఘము లయ్యె ఘస్రముల్. 155

తే. మల్లికాకుంజపుంజాబ్ధిమధ్యమున మ
రీచికాస్వాతివృష్టి గురియ జనించి
పత్రపుటశుక్తు లెండలఁ బగుల బయలు
పడినముత్తెము లన మొగ్గ లడరఁ దొడఁగె. 156

సీ. దేహంబు బలువెట్టదీసి సిస్తుగ నుండుఁ, జలువగాఁ బన్నీట జలకమాడి
ఘనసారయుక్తమై తనరారు పాటీర, పంకంబు తనువున నింకఁ బూసి
విమలనాగరచూర్ణవిహితమౌ మాహిష, దధ్యోదనము ప్రొద్దుతతి భుజించి
బహుళలామజ్జకప్రసవసౌరభమిశ్ర, శీతలజలముల సేవఁగలిగి

తే. కప్పురపుఁదిన్నె లమర బూఁజప్పరములఁ, జిగురుఁ బాన్పున వసియించి శీతవాత
జాతకరతాళవృంతము ల్సతులు వీవఁ, బ్రొద్దు వుచ్చిరి కొందఱు భోగు లపుడు.

తే. అట్టివేసవివేళ ధనాఢ్యుఁడైన, యచ్చటినియోగి చలివెంద్ర లాదియందుఁ
బెట్టఁ గట్టడిఁ జేసినఁ బేద లగుటఁ, జారుభాస్వతి హరిశర్మ చేరి రపుడు. 158

సీ. లవణశుంఠీజంభలరసానుయుక్తిమా, నీరుమజ్జిగకుండ బారు లలర
లఘువృతైలానూనలలితసౌరభమిశ్ర, శీతలజలకుంభజాత మమర
జీరకకైడర్య్యచారుగంధములొలుకు, పలుచనియంబళ్లి పంట్లు దనర
రసయుప్పు నీరుల్లి రసము నించినకోళ్లు, గంజకాఁగులఁగంపు కడుఁ రహింప

తే. గంధబర్హిష్ఠలామజ్జకప్రశస్త, కాయమానముహుర్ముహురాయమాన
మందపవమానఘనసార బృందవేది, కాలయవితానపానీయశాల యొప్పె. 159

వ. మఱియును నచ్చలిపందిరి గవాక్షాదిప్రవాకలితవాయుజాతసంచారంబు గావున రఘురామమనోరంజకంబును బాంథజనసంతాపహరణంబు గావున సత్కృతసంగమంబును గబంధప్రచురంబు గావున దండకావనంబును సితాభ్రసంచయకలితంబు గావున శరత్కాలంబును నమృతసంపూర్ణకుంభంబు గావున సురేంద్రనివాసంబును ఛాయాసమేతంబు గావునఁ దపననిలయంబును వివిధకుసుమసుగంధబంధురంబు గావున నారామంబును బురుడించు నప్పుడు. 160

క. అచ్చలిపందిరిలోపల, నిచ్చుచుఁ బోయ్యేటిపరసవారికి జల మం
దిచ్చుచును జారుభాస్వతి, యచ్చట హరిశర్మ యుండు నాసమయమునన్. 161

చ. ఉపమరి బుద్ధిశాలి వినయోత్తముఁ డప్రతిమప్రభావళీ
తపనుఁ డవార్యధైర్యుఁడు నుదారచరిత్రుఁడు సర్వసత్కళా
నిపుణుఁడు రూపనిర్జితవనేరుహసాయకుఁ డొక్కవిప్రుఁ డా
తపపరితప్తుఁడై జలముఁ ద్రావఁ బ్రపాస్థలిఁ జేరి వేఁడినన్. 162

తే. చారుభాస్వతి శీతలజలము లపుడు
గిండితోఁ దెచ్చి యిచ్చి వీక్షించి వాని
చక్కఁదనమున కలరారి సరస కేగి
యలఘుసాహసమునఁ దమి నిలుపలేక. 163

క. ప్రక్క లెగఁబొడువ మన్మథుఁ, డక్కోమలి పతికి వెఱవ కానందముతో
నక్కునఁ జేర్చుకపాంథునిఁ, జొక్కుచు నుండంగ మగఁడు చూచె లతాంగి. 164

తే. ఎట్లు బొంకంగవలె నప్పు డిందువదన, నేర్పు గలిగినదానవు నృపతిమౌళి
కేళికైతేను నీ కిది కేవలంబు, దొడ్డగాదు విచారించి తోఁచె చెపుమ. 165

క. అనిన కలహంసపలుకులు, విని హేమావతివిచారవిపులాబ్ధిమునిం
గినమది నా కిది తెలియదు, వినుపింపుము నీవె యనిన విధి హరి యనియెన్. 166

చ. అటువలె జారుభాస్వతి ధరామరుఁ గౌఁగిటఁ జేర్పఁ జూచి తాఁ
జటులతరోగ్రభాషహరిశర్మ యదల్చినఁ దొట్రుపాటునం
బెటిలక యీతనిన్ వినుము పిన్నతనంబున దేశచారియై
పటుగతిఁ బోయె మాతులునిపట్టి సుమీ యని లేనిదీనతన్. 167

తే. కాంతునకుఁ దెల్పి మఱిమఱి కౌఁగిలించి
చెమటకణములఁ దనపైఁట చెఱఁగుచేతఁ

దుడిచి యాతనికే ల్పట్టి తోడితెచ్చి
మేల మాడుచుఁ బానీయశాల కపుడు. 168

సీ. గొనబుతో నెన్నాళ్లకో నెల్వగా నేటి, కైన నిన్నే నయ నా కబ్బెననుచు
నీవు నామీఁద నిజముగాఁ జెప్పుమా, నాయందుఁ బ్రేమ కద్దా యటంచుఁ
బదిదినా లుండక పారిపోయెద నన్నఁ, బోనిచ్చునా వెఱ్ఱిదైన ననుచు
నీప్రొద్దు నుదివసం బేనోము ఫలమొ నా, మనసులో నెంజిలి మానె ననుచుఁ
తే. జేరిక లొనర్చి తేనియ ల్చిలుకఁ బలికి
మోహ మూరించి తరితీపు మోపుకొల్పి
యతనిమీఁదను బతికిని హితము వొడమ
మున్నె యొనరించి వానితో మురియఁ దొడఁగె. 169

క. ఈకరణిఁ జారుభాస్వతి, యాకాంతుఁడు దీఱ నాఁ డహర్నిశ మతనిన్
డీకొల్పి రతులఁ జివురుం, జేకత్తి వజీరు సడ్డసేయక యుండెన్. 170

క. అటుపలెఁ గాలోచితసం, ఘటితోక్తిస్ఫూర్తి నీకుఁ గలిగిన భూభృ
న్నిటలాక్షుఁ గదియఁ జిటిపొటి, నటనలఁ బోవమ్ము కుందనపుజిగిబొమ్మా. 171

చ. అన విని మందహాసము ముఖాబ్జమునం జిగురొత్తఁ గర్ణ వే
ష్టనమణికాంతి చెక్కులహుటాహుటినాట్యము సల్ప నారయం
చును దలయూఁచి వేఁకువగుచోఁ జెలికేళిగృహాంతరంబునం
చెనసి నృపార్పితేచ్ఛఁ బనలెల్లను ద్రోయుచు నుండె నంతటన్. 172

చ. సమయమహేంద్రజాలకుఁడు సారసమిత్త్రుఁ డనేటిపద్మరా
గము వెస మాయఁ జేసి కుతుకంబున హా యని నీలపంక్తులన్
భ్రమపడఁ జూచి ఝా యనుచుఁ బల్కి నుపాణులఁ జేసి చూపెఁ జి
త్ర మనఁగఁ బ్రొద్దుగుంకెఁ దిమిరం బెసఁగెన్ దివి నొప్పెఁ దారకల్. 173

క. ఆవేళను గృహకృత్యము, తా వేగమె తీర్చి పేర్చుతమకంబున రా
డ్దేవేంద్రునిఁ జేరఁగ హే, మావతి నెమ్మదిఁ దలంచి మహితోత్సుకతన్. 174

ఉ. దిద్దిననాభినామము కదించినమేల్మడిచీఱ చీర్ణమై
నిద్దపుఁబూఁత పుష్పములు నించి ముడించినకొప్పు రత్నము
లద్దయుఁ గల్గుసొమ్ములు గళమ్మునఁ జొక్కపుఁజుక్క యొప్పఁగా
ముద్దియ వచ్చి హంసమణిముందర నిల్చె నృపాభిలాషయై. 175

క. నిలిచిన యాహేమావతి, పొలిచిన కరుణామృతంపుభూరితరోక్తుల్
పొలయఁగ దృష్టిఁ గనుంగొని, దలఁచినపని కపుడు హంస ధరణిపుఁ డనియెన్.

ఏడవరాత్రి కథ.

క. మున్నొక్కపట్టణంబున, సౌన్నారి మిటారి నేర్పు శూరత్వము గై
కొన్నదియై నడచినకథ, చెన్నుగ విని పొమ్ము కడువిచిత్రము కొమ్మా. 177

తే. అనినఁ జెలువవ్వ నవ్వి యయ్యంబుజాక్షి, యేమి చిత్రంబు గల్పించి తింతలోన
శీఘ్రముగఁ జెప్పిదయచేసి సెల వొసంగు, మరిగెదను రాజుపొందునకనిన నపుడు.

క. కాదంబవంశవల్లభుఁ, డాదృతిని బరాకు లేక యక్కానో వినవే
మోదముతో నని చెప్పెను, మేదురమాధుర్యసాధుమేధాభణితిన్. 179

క. విను మనఁగా ననఁగా నిల, ఘనమణివర మనెడుపురము గలదొకటి వినూ
తనకేతన పటజాతప, వన హతసురసురతఘర్మసనవారంబై. 180

చ. కమటము కట్ల సంచి యొరగల్లును గత్తెర సుత్తె చీర్ణముల్
ధమనియు శ్రావణంబు మొలత్రాసును బట్టెడ నీరుకావు శా
ణము పటకారు మూస బలునాణె పరీక్షలమచ్చు లాదిగా
నమరఁగ భద్రకారకసమాహ్వయుఁ డొండొకఁ డుండు నప్పురిన్. 181

చ. కరఁగను బోతఁ బోయఁగను గ్రాఁచి కదించను గమ్మిదీయఁగా
నొరయఁగ వన్నియల్మిగుల నుండఁగఁ జూపఁగఁ బాదగట్టరే
కరయఁగఁ దీరఁ జెక్కఁబడి యచ్చునవేర్పఁగ సుద్దగించఁగా
సొరిది విచిత్రచిత్రముగ సొమ్ములు సేయ నతండు నేరిచెన్. 182

క. కంతునసంతజయంతుల, సంతసమున గెలువఁజాలు సౌందర్యమునన్
సంతతసంపద్గరిమఁ గృ, తాంతజిదాప్తుని జయించు నతఁడు శుభాంగీ. 183

వ. మఱియు నాభద్రకారకుడు కాణంబు నాడీప్రచురంబు గావున శరీరంబును శుక్రాంగారప్రశస్తంబు గావున నక్షత్రమండలంబును గుంభతులాదిసహితంబు గావున రాశికూటంబును గాంగేయశిక్షగలిగినది గావున శిఖండిఖండనంబును మధూచ్ఛిష్టసంయోగంబు గావున యవననివాసంబును వప్రోన్నతంబు గావున మహాపురంబును మూషికావృతంబు గావున శూన్యాలయంబును దీక్షసాధనయుక్తంబు గావున యుద్ధరంగంబును శ్రావణయోగంబు గావున వర్షాకాలంబు ననుకరించు- 184

తే. అతనిసఘూటి శుకఘోటి నలరుమేటి, యొడయఁ డేతేటి సీమాటి యొఱపుగోటి
కొనసెగయమీటి యిదియేటి కులుకనేటి, పోటి కెదిరేటిశుభవాటి నీటు మెఱయు.

తే. దానికచకుచగళలక్ష్మిఁ బూనఁ దలఁచి, నీలశైలాబ్జములు మ్రోల నిలిచినపుడె
కసవుకట్టెలు నీళ్లనుఁ గడఁగి మోయఁ, జేసె నేమనవచ్చు నచ్చెలువ చెలువు. 186

క. కుందనపురవలు గుప్పెడు, తుందిలపుం జన్నుఁగవయుఁ దొలతేనెలకున్
విందు లొనరించుపలుకులుఁ, జందురునింబోలు మోము సకియకె యమరున్. 187

క. కువలయ మాకనుఁగవ జిగి, కువలయ మావలుదపిఱుఁదు కుచకాఠిన్యం
బవలయ మామోహనతా, రవలయ మానఖము లనఁగ రమణి రంహిచున్. 188

మ. కచశోభాగరిమంబు నెన్నడుము సైకంబుల్ మధుప్రాయమౌ
వచనవ్యూహము లోచనాబ్జములధావళ్యంబు శృంగారవ
త్కుచకుంభమ్ములపొంకముల్ ముఖకళాంకూరప్రభావంబు న
య్యచలశ్రోణికిఁగాక నేసకియలందైనం బ్రవర్తిల్లునే. 189

సీ. కుప్పెరాగడిబిళ్ల కుంకుమరేఖపా, పటబొట్టు కమ్మలు బావిలీలు
లలిసూర్యచంద్రవంకలు ముసకము కెంపు,రవలపల్లెరుఁ బూవు రావిరేక
బుగడలు నానుఁగోవులు తీఁగ మెడనూలు, కుతికంటుసరపణగుండ్లపేరు
సరిగె ముక్కెర బన్న సరము నుత్తండాలు, కంకణంబులు తట్లు కడియములును

తే. సందిదండలు నొడ్డాణ మంద మైన
ముద్రికలు హంసకంబులు మ్రోయుగజ్జె
లలరు బొబ్బిలికాయలు గిలుకు మట్టె
లాది యగుసొమ్ము దాల్చె నయ్యబల మెఱయు. 190

క. దాని నెగాదిగఁ జూడని, మానవునిం దానిపొందు మదిలో నెపుడుం
బూని తలంపని పురుషుని, గానము త్రిభువనములందుఁ గలవారలలోన్. 191

క. ఆశుభవాటి మనోహర, పేశలతర మృదులవాక్యపృథుమాధురిచే
నాశపడి మారభూతా, వేశమునఁ జరించు వీట విటయూథంబుల్. 192

శా. నీవీబంధము చక్కదిద్దునెతివేణిన్ లెస్సఁ గైసేయుఁ గె
మ్మోవిం జిల్కుదరస్మితంబు జిగిచూపు ల్వాఱఁగాఁ జూచుచుం
గ్రేవల న్నవ్వడఁ జేయు నెచ్చెలియతోఁ గేల్కేల దట్టించి వా
చావైచిత్రిని ముచ్చటాడుసకి తన్ జార ల్విలోకింపఁగన్. 193

తే. ఇటుల మదమెత్తి తమిచేత నేపురేఁగి, తిరుగు నవ్వీటఁ గల్గినధీరవిటుల
పొందునకు నాసపడి పోవసందులేక, కుందుచుండును విరహార్తిఁ జెంది యెపుడు.

వ. అంత. 195

మ. చిగురుం గత్తివజీరుమాఱుపఱుపం జెన్నొందు నొయ్యారపుల్
సొగసుం బ్రాయము గల్గువాఁ డొకఁడు మేల్పొన్నారి ధూర్తాఖ్యచేఁ
దగఁ బెంపొందినవాఁడు శిల్పఘనశాస్త్రప్రక్రియ న్నేర్వఁగాఁ
దెగువ న్నిల్చెను భద్రకారునకు నంతేవాసియై వేడుకన్. 196

క. వానికుశలత్వసంపద, వానిమనోహారిరూపపరవైభవమున్
వానిఘనబుద్ధిఁ జూచి య, హీనకరుణ నింట నిల్పి హితముల రారన్. 197

తే. కీర్తికెక్కె భద్రకారుఁ డాధూర్తునకుఁ ద, నింటనే యన్నవస్త్రాదు లిడుచుఁ గల్గు
పనులు నేర్పుచు నుండంగ భక్తిమీఱ, నలఘుశుశ్రూష సేయుచు నాతఁ డుండె.

క. కందువమాటల బెళుకుల, మందస్మితరుచిరవచనమాధురిచేతన్
దుందుడుకుఁ జెంద ధూర్తుని, డెందము గరఁగించి చెలి ఘటించెన్ రతికిన్. 199

తే. ఎడతెగని మోహ మూరించి యేపురేఁగి
వేశ్మమున నొంటిపాటైన వేళలందు
మదనకదనంబునకుఁ జాల మరులుకొనఁగఁ
జేసె శుభవాటి ధూర్తుని చిత్త మలర. 200

చ. అలయక భద్రకారుఁడు గృహంబున నుండినయప్పు డెల్ల వే
డ్కలఁ బను లభ్యసించుచుఁ దడంబడ కాతఁడు లేనివేళలం
జెలఁగుచు వానిభార్యకడఁ జేరి మనోభవకేళికాక్రియల్
తొలఁగక యభ్యసించు శశితుల్యుఁడు ధూర్తసమాఖ్యుఁ డున్నతిన్. 201

తే. స్నానపానాన్నవస్త్రాదిసంగ్రహంబు, భద్రకారుఁడు సెల విచ్చెఁ బనికి మెచ్చి
వానిచెలువంబునకు మెచ్చి వలచినపుడు, చాల శుభవాటి సెలవిచ్చె సంగమంబు.

క. ఈతీరు సకలభోగము, లాతతగతి నడచుచుండ నాధూర్తాఖ్యుం
డాతలిరుఁ గత్తిగలవొర, చేతికటారికిని సడ్డ సేయక యుండెన్. 203

వ. అయ్యవసరంబున. 204

ఉ. ఆదర మొప్ప నొక్కదివసాంతమునందు దుకాణముం బహి
ర్వేదిని భద్రకారుఁ డమరించుక ధూర్తునిఁ జూచి మిద్దెలో
బోదియమీఁదనున్న తుల పొందుగ వే కొనిరమ్మటంచు సం
మోదముతోడ నంపఁగ సముద్రగభీరుఁడు పోయి మాడఁగన్. 205

తే. వానియొయ్యార మొకవింత యైనపుడు
చూచి వలరాజు రాజ్యంబుఁ జూరఁగొలుపఁ
దలఁచి శుభవాటిధూర్తుతోఁ దారసిల్లి
తలుపు గదియించి రతికేళి సలుపుచుండె. 206

క. చెన్నారి చుంబనంబులుఁ, జిన్నారివగ ల్వినోదచేష్టలుఁ జెన్నల్
గన్నారఁ జూపి యపుడా, సొన్నారి మిటారి ధూర్తు సురతుల గడఁచెన్. 207

క. ఈలీల మదనకదనా, లోలత్వముఁ బూని యింటిలోపల ధూర్తుం
డాలస్యం బొనరించినఁ, దాలిమి చెడి భద్రకారధన్యుఁడు చింతన్. 208

చ. తడసె నిదేమొ ధూర్తుఁ డల దర్పకు బోలినవాఁడు భార్యయుం
గడు రతిఁబోలు రూపుసిరి గల్గిన జవ్వని యేమిద్రోహముం

గడిమి నొనర్చిరో యనుచుఁ గా లటునిల్వక వచ్చి గట్టిగాఁ
గడెనిడుతల్పుఁ జూచి ఘనగర్జితభాషలఁ బిల్చె శిష్యునిన్. 209

తే. అప్పు డాజాయ తమచాయ నధిపుమదికి
హితముగా భోంకవల యను నో యింత యనుచు
హంస మడిగిన దరహాస మలర మోము
వంచి హేమావతీసాధ్వి యంచ కనియె. 210

క. ఒకరొకరి బుద్ధి యెట్లో, యకటా తెలియంగ బ్రహ్మకైనను వశమా
కిపరించక యిది నీవే, యకుటిలగతి నుడువు మనిన హంసం బనియెన్. 211

మ. విను హేమావతి భద్రకారుఁ డటకు న్వేగంబుగా వచ్చి శి
ష్యునిఁ బిల్వన్ భయ మంది వాఁడు జనితాస్తోకవ్యథం గుంద నా
తని భీతిల్లకు మంచుఁ జెప్పి తులసూత్రంబు ల్వడిం ద్రెంచి వై
చి నిరాఘాటత నేగి వాకిలి సడల్చెన్ నాయకున్ దూఱుచున్. 212

వ. అట్లు వాకిలి దీసి భర్తతో మఱియు నిట్లనియె. 213

చ. తులఁగొనితేను మంచిగుణఘుష్యునిఁ బంపితి రౌను మీరలుం
బిలిచినఁ జూడవత్తుఁ గద భీతిని దారము లన్ని దెంచి యీ
తలుపు గదించి సూత్రములు త్రాసునఁ గూర్చుచునున్నవాఁ డిసీ
పలువ మఱింత నేర్పరని భర్తకుఁ జూపి దురుక్తు లాడినన్ 214

తే. ఎంతలే దింతెకద దీని కిట్టు లనకు
తానె పోయెను గాంత చేఁ దప్పిపోవ
నేమి సేయుదు మని ధూర్తు నితర మనక
డెందమున సందియ మొకింత చెందకపుడు. 215

క. ఎప్పటివలె నుండె విభుం, డప్పగిదిన సూక్ష్మబుద్ధి నారయవలె నో
యొప్పులకుప్పా నీ కని, చెప్పఁగ హాసంబు మొగముఁ జెలువము దోఁపన్. 216

క. ఆవేళ శిరఃకంపము, గావించి యయారె యని చొకాటం బగుకే
లీవాసముఁ జేరెను హే, మావతి నృప మోహ మగ్నమానస యగుచున్ 217

మ. కనదృక్షాలయ కామహాబిలమునం గన్పట్టు భాస్వచ్ఛమా
తనవానర్ఘ్యమణిం దటిన్యధిపసత్రాజిత్తునిం జేర్చె నో
ముసు దాఁ గైకొని కాలకృష్ణుఁ డన నంభోజాస్త్రుఁ డప్పశ్చిమాం
బునిధిం జేరె దదబ్జనాభఘుమ్రీనాఁ బొల్పొందెఁ గ్రౌంచీకటుల్. 218

వ. అయ్యవసరంబున. 219

సీ. విటమనోధృతిశిలావిచ్ఛేదతాటంక, తాటంకమణికాంతితతులు వెలుఁగఁ
బల్లవమానసపటుధైర్యహారక, హారకళాస్తోమ మాఘుళింప
గమనహృద్దార్ఢ్యాబ్జగణశీతకంకణ, కంకణాంగదములు ఘల్లురనఁగ
జారాత్మదృఢతాసమీరాహిసంతాన, సంతానకుసుమవాసనలు వొలయ

తే. యువజనస్వాంతకాఠిన్యదవసమీర, బంధుఘనసారఘనసారగంధసార
సారభోదారకుంకుమస్థానకంబు, దనర రాయంచకడకు నత్తరుణివచ్చె. 220

ఉ. వచ్చినఁ గాంచి హంసకులవల్లభుఁ డాతలిరాకుబోఁడిపై
లచ్చికినిచ్చగించి యనులాపకలాపకశారసజ్ఞతన్
మెచ్చి నృపాలుపాలికిని మేకొనిపోయెద వేమొ పొమ్ము నా
ముచ్చట లాలకించి కడుముద్దులుగుల్కెడు ముద్దియా యనన్. 221

క. అనిపల్కు నంచవాచా, తనుమాధుర్యమున సొక్కితత్కథయేమీ
వినియెద నన హేమవతి, కనురాగం బొప్ప రాజహంసం బనియెన్. 222

ఎనిమిదవరాత్రికథ.

మ. కలదుద్యద్ధ్వజశాటికాపటలజాగ్రద్వాతసంచారసం
చలదభ్రస్థలినిల్వనక్కితదవస్థం బాపఁదద్భ్యామిరా
ట్కులమాలిన్ శరణంబు వేఁడుటకుఁ దోడ్తో వచ్చెనో యంబుదం
బులనన్ మత్తకరుల్సెలంగ నొకప్రోల్పున్నాగపుంజం బనన్. 223

సీ. గోళ్లరక్కలజోళ్లు వ్రేళ్లుమావిచిగుళ్లుఁ, జెల్లుఁ బుక్కిళ్లుల్లశిల్లు నుళ్లు
దూరడ్లు బాహలు గిండ్లుచెండ్లుబోల్పాలిండ్లు, కండ్లు మీల్సింగాణివిండ్లు బొమలు
జూపు మారునితూపుఁజూపు మోములయేపు, బాపురే శశిరూపు మాపనోపుఁ
గప్పు పెన్నాటికొప్పులొప్పు చీకటిచొప్పుఁ, గప్పు నవ్వులు విప్పుకప్పురములు

తే. బొంగు బంగారురంగు లనం గడంగు, నంగలతల నెసంగు మెఱుంగు గురవు
లనుచు నిజరూపవైభవంబఖిలజనము, లభినుతింపంగ వెలయుదుర చెలిసతులు. 224

వ. వెండియు నప్పురంబు సర్వమంగళాభ్యుదయనివాసంబై హిమవద్భూధరంబుపోలికిని సుధర్మాస్పదరూపరమ్యంబై మేరుశిఖరిభాతినిబురుషోత్తమశోభితంబై శ్వేతద్వీపంబు కరణిఁ బుణ్యజనానందసమృద్ధిదంబై యలకాపురంబులీలను విబుధమనోరంజకరంబైయమరావతీపట్టణంబువాడ్పున రాజహంసాభిశోభితంబై పద్మాకరంబువై ఖురతటీ
రాప్యవాణీప్రచురంబై సత్యలోకంబనవొప్పు నప్పుడు. 225

సీ. గొడియబీగములావు గొలుసులాసపలియద్దు, మాత్రాసుబోల్తలుపులుమగులుగొడు
గాయుధావ్యంబుల గుణఘటీముద్రిచ్ఛ్యాయుత్త్ర, శరి శింజినీమధురకలశోఁటూళ్ల.

మిద్దెచిల్లరలు వత్తెడుదుకాణముబచ్చు, మళిగెబొక్కసపిల్లుమచ్చులుం(దుల
కపణముల్ నాణెముల్లలకట్ల పంచిగో,తమ లెక్కకడితెంబు దడము భరణి
తే. తక్కిడి సమస్తవస్తుపుల్దనరునటుక, బావినుగ్గులకచ్చెల పాడిపసుల
గాడిజాలాది దివెగూడుగాబుతొట్టి, యొప్పుధనచిత్తుఁడను శేరి యుండునచట. 226
సీ. జాజికాయలు రాస్న జాపత్రియయు హరిద్ర, నాగర గంధక నాభిరసము
లతిమధురంబు దుత్తాభ్ర కైలాశిలా, జిత్తులు మురదారుసింగుహింగు
వన్న భేదియు వస యక్కలకర పంచ, లవణచవ్యములు బోళము మణిశిల
పిప్పళ్లు కోష్టువు పిప్పలీ మూలంబు, హరిదళ నాగకేసరము లింగి
తే. లీకము సదాపవేళ్లు ధాన్యాకములును
గటుకలోహిణి పటిక జంగాలపచ్చ
కర్పరియుఁ గారవియు రేణుకమతి వసయుఁ
దాళకము మాంసనఖము నేపాళములును. 227
తే. క్షారపాషాణములునభ్రికంబు లైదు, గ్రంథితగరంబును యవానికాద్వయంబు
కచ్చురములుమరాటిమొగ్గలు కపిత్థ, కుసుమములు కుందురుష్కము లెసఁగఁగలవు.
సీ. గంటుభారంగియుఁ గంకుష్ఠమును మెంతి, మంజిష్ఠి జిలకఱ్ఱ మాత్రినిపసపు
విషకంటకాలాష్ఠవేతసంబును నీరు, చించలంబును బులిచించలంబు
జీరకంబును నల్లజిలకఱ్ఱ పుష్కర, మూలంబు కాంపిల్యమును సముద్ర
ఫేనంబు ధాతకీనూవంబు సానువు, లుప్పులులును గజపిప్పలియును
తే. గాక మాచియు స్థౌణేయకంబు చిత్ర, మూల గోరోచనములుఁ గాపోతతార్క్ష్య శ్రీ
శైల సౌవీర రసముఖాంజనములు వెలి, గారమును గల్గి యుండు నవ్వేరియింట.
వ. మఱియును. 230
సీ. వింతగాఁ బుంజీభవించి నానాధాన్య, ములరాసు లుండెడి నిలయములును
సకలరత్నాకరస్థలము లై యేకీభ, వించి విస్మయ మిచ్చు వేశ్మతతులు
నఖిలదేశంబుల నమరు నాణెములపుం, జీభవించిన చిత్ర గేహములును
జీనిచీనాంబరానూనబృందంబుల, మందీభవించిన మందిరములు
తే. సర్వరసవర్గములు టంకసాల ద్రేయు, చావడి హామాదినుసు మేలు సరకుఁగలిగి
నాల్గుదిక్కుల్లపేటల నగరజనుల, కలర నమ్ముచు ధనచిత్తుఁ డచట వెలయు. 231
క. వానికి వసుమతి యనఁగా, మానిని విలసిల్లు నొకతె మదనునిచే నా
నావసుమపూజిత మగు, చీనిజము దాళి యనఁగఁ జెలువు దలిర్పన్. 232
ఉ. అబిడమోము గోముజిగి యాబిడముద్దులకావిమోవిరం
గాబిడ కప్పుగొప్పు సొగ సాబిడ నూఁగలకోపు చూపు జ

గాబిడ గబ్బిగుబ్బసిరి లాబిడ లేయనదైనకాను సొం
పాబిడ యూరుతీరు చెలియా వచియింపఁ దరంబె యేరికిన్. 233
క. అలరుం బ్రాయపుఁజిన్నెల, కలిమిన్ రంజిల్ల మెఱుఁగుకరుగునఁ బోయన్
విలసిల్లు నటనపుత్రిక, పొలుపున నవ్వీటిలోనఁ బొలఁతుక మెఱయున్. 234
చ. పొలఁతుకవేణి కృష్ణతను బూనినయంతనె మోము సూడుచేఁ
దలకి విధుస్థితిం దనరెఁ దాళిక చన్నులు నచ్యుతాకృతిం
బొలిచె సహింపలేక నడుమున్ హరిరూపు వహించె నిట్టివా
ర్తలకు మధుద్విషత్త్వమును దాల్చెను జక్కెరలొల్కు మోవియున్. 235
సీ. కులగోత్రములవారి నిలిపి కట్టైలు నీళ్లు, మోయించుచుండెడు ములుచఁదనము
తనుగన్నవారలఁ దన్నిత్రొక్కక నిల్చి, చెలఁగి పంకావాప్తి చేర్పు సూడు
వినుతకళాఢ్యుఁడై ద్విజరాజు నవిశంబు, దోషాకరుని జేయు దూషణంబు
ఘనరసస్థితిఁ జెంది తనరు మానససీమ, బహుభంగములఁ గూర్చి ప్రబలు నగడు
తే. బ్రహ్మ వారించికొనియె నప్పద్మనేత్ర, కలీరు కుచశైలములును హస్తాంబుజములు
నవ్యముఖచంద్రబింబంబు నాభిసరసి, మెఱయఁ గౌశల్యశక్తి నిర్మించిమించి. 236
క. అంబుజముల బింకంబులఁ, గంబుల నగు నయనయుగము గళముఁ గుచంబు
ల్బెంబులఁ గ్రొంబ గడంబుల, డంబుల నిరసించు నప్పడంతి బెడంగుల్. 237
క. డాలా మెఱుఁగులు గ్రొంబగ, డాలా నెత్తావిమోవిడంబులు కోదం
డాలా కనుబొమ లతనుని, డాలా వాల్చూపు లన మిటారి రహించున్. 238
ఉ. గుబ్బలనీటు మోమువస కుంతలబృందమునిగ్గుఁ గౌనులో
జబ్బుదనంబు గన్నుఁగవచందముఁ జెక్కులతేటమోవినున్
గబ్బిచకచ్చకల్ రదనకాంతి కటిస్థలియుబ్బు గంధరం
బుబ్బుర మారుతీరు దరహాసము హాసము డంబు చూడఁగన్. 239
తే. దానిసొగసొత్తులో మెచ్చి, తలఁ గదల్చిఁ కేరిమీసంబుపై ముద్దుకేలు వైచి
యడరి నిటూర్పువెచ్చి యయ్యారె యనని, మానవుఁడులేఁడు ధారణిలోనఁజూన.
క. అటువంటిరూపరేఖా, పటిమం దనరారియుండు భామిని రతులన్
ఘటియింపక పరతరుణీ, విటుఁడై ధనచిత్తుఁ డెపుడు వెలయుం జెలియా. 241
తే. అటువలె నిజాధినాథుఁడు డన్యమృగదృ
గానుకూల్యాగ్రచిత్తుఁడై యహరహంబుఁ
దిరుగఁ దనమీఁద వసలేని తెఱఁగుఁ జూచి
వసుమతియుఁ గాంచె జాశాంకదాహనంబు. 242

క. పతి నడచునట్లు నడచెడు, సతియ పతివ్రతయటం డ్రు సజ్జనులనుచుం
బతి పరదారలఁ గూడిన, సతి జారులఁ గూడఁ దోడఁగె సతతము వేడ్కన్. 243

తే. ఇటుల నావైశ్యదంపతు లేవురేఁగి, మనసు లెచ్చోటఁ గల్గిన మరులు కొల్పి
నెరిమరునితూపు తమచూపు నిర్గమంబు, నెట్టి మరచివ్వకేగుదు రెట్టులైన. 244

క. ఈతీరు కొంతకాలము, నాతియుఁ దానును బరేచ్ఛ నడచుచు నొకనాఁ
డాతతమదనశరాహత, చేతఃకంజాతుఁడై నిశీధిని వేడ్కన్. 245

క. అత్తింటికోడలికిఁ గా, హత్తుక నతఁ డుండె నొకయువాగ్రణికొఱకై
యత్తన్వి యటకె పోయినఁ, జిత్తజుఁ డెసకొల్పె వారిచిత్తము లలరన్. 246

తే. తాను గోరినకన్య యీతరుణి యనుచుఁ, జేరె నాసక్తిచే ధనచిత్తుఁ డప్పు
డాయు వాగ్రిసరుం డితఁ డౌ నటంచుఁ, గదిసె వసుమతి యత్యంతకాంక్షతోడ

వ. అయ్యవసరంబున. 248

మ. సహసాసంఘటితస్తనగ్రహణసంజాతాంగరోమోద్గమం
బు హఠాచ్చుంబితపాటలాధరముఖాంభోజాక్షిగండంబు డు
స్సహనీవీచ్యుతికంచుకావృతినఖాంచద్దంతగాఢక్షతా
వహనం బిర్వుర కయ్యె సంగమము దిగ్వ్యారార్పితేక్షాళియై.

క. కలయికల నాఁటిజంబులఁ, గులసతిఁగా నతఁ డెఱింగెఁ గోమలి మగఁ డీ
యలఘుఁ డని తెలిసె నపు డెట్టు,వలె నచ్చెలి బొంకవలయు వనితా చెపుమా. 250

తే. అనిన హేమావతీభామ హంసదిక్కుఁ, జూచి యదియెటు బొంకెనో చోద్యమహహ
తెలియఁగాఁ జాలనిదినీవె తేటపడఁగ, దెలుపు మనిపల్కి రాయంచ తెలుపఁ గనియె.

క. ఆవేళ నాయకుఁడు కో, పావేశహృదంబుజాతుఁడై యీనిశిలో
నీవిటకు నొంటి నేటికిఁ, గావచ్చితి వనుచుఁ గినియఁ గామిని యనియెన్. 252

తే. మగఁడ నామీఁద నీకింతమమతలేని
తెఱఁగుఁ గన్గొని కాళికాదేవి కేను.
బడుచుఁదనమున మ్రొక్కితి నాపతిని రతికిఁ
గూర్ప నీసేవ సేయింతుఁ గోర్కిమీఱ.

క. అని వేఁడుకొనిన యప్పుడె, ఘనకరుణామృతకటాక్షగరిమను గాళీ
జనని నను జూచి యో పతి, సెనసెద వనునింతలోన నిటు నెత్తిగితి నిన్

ఉ. వింతలు కాళికాజనని విశ్రుతసత్యములంచుఁ బల్కుఁగా
వంతకుమున్న యచ్చెలియకై చను దెంచిన జారుఁడిపోక్కఁగుఁ

జాంతరసీమ నుండి యిది యౌ నిజ మంచు వచింప వర్తకుం
డెంతయు విస్మయాకులితహృత్పటుఁడై నిజభార్య నున్నతిన్. 255

తే. స్తుతులఁ గరఁగించి సాష్టాంగ నతులొనర్చి, గ్రుచ్చికౌఁగిటఁ జేర్చినికోర్కు లలర
జేసెదనటంచు బాసలు చేసి సతిని, దొడరి ధనచిత్తుఁ డింటికిఁ దోడితెచ్చె. 256

క. అది మొదలుగఁ బరభామలఁ, గదియక ధనచిత్తుఁ డెపుడు కాంతామణికిన్
ముద మలర వశ్యుడై తగఁ, బొదివెను నీ కట్టినేర్పు పొసఁగినఁ బొమ్మా. 257

క. అనవిని నాసికఁ దర్జని, యునిచి కడుశిరంబు ద్రిప్పి యోహో చిత్రం
బని తెల్లవారుచుండుటఁ, గని హేమావతి వియోగకలనం జనియెన్. 258

వ. అని ప్రత్యుత్పన్నమతి చెప్పిన విని సంతోషించి నలుం డాతరువాతివృత్తాంతంబు
జెప్పు మని ప్రార్థించిన. 259

మ. స్మరవాత్సల్యవిశేషరక్షితపనీమాతంగమాతంగసం
హారయోషిన్నుత పాదపంకరుహశోభాభంగభాభంగభా
స్వరసర్వామరవాహినిచిత్రజలరుట్సారంగసారంగరా
ణ్ణిరవద్యస్తుతిజాతముత్ఫలకవన్నీలాంగనీలాంగదా.

క. నవనానవ జగదవనా, దవనామ విషాగ్నిహరణ దారుణ భువనా
భువనాధిపనుత సవనా, సవనాభ్రద్యుతిజితార్కజాసరసవనా. 261

పృథ్వీవృత్తము. కులాచలకులాచలావలయకూటఘోణీఫణీట్
తలాతలతలాతలాది జగదభ్రిదిగ్దార్ఢ్యవ్యా
త్కశాధరకశాధర ప్రబలకార్ముకారోపకృ
త్కశాధరయిలాధర ప్రతిమధైర్యచర్యాకరా. 262

గద్యము. ఇది శ్రీమత్కౌండిన్యసగోత్రపవిత్రాయ్యలరాజాన్వయసుధావార్ధిపూర్ణిమా
చంద్ర నిస్సహాయకవిత్వనిర్మాణచాతుర్యనిస్తంద్రశ్రీరామనామపారాయణనారా
యణామాత్యప్రణీతం బైనహంసవింశతి యనుమహాప్రబంధమునందు ద్వితీయా
శ్వాసము.

శ్రీ ర స్తు

హంసవింశతి

తృతీయాశ్వాసము.

జానకీక్షణోత్పల
రాజా రాజాధిరాజ రాజన్నిజసే
వాజాతహర్ష మునిజన
తాజలరుహచండధామ దశరథరామా. 1

వ. అవధరింపుము ప్రత్యుత్పన్నమతి నలరాజ్యునన కిట్లనియె నట్లు ప్రభాతసమయం
బుగా వచ్చినం గనుంగొని. 2

మ. చని పూఁజప్పర మొప్పుచుండెడు మణీసౌధంబులోఁ గెంపుటా
మొనముక్కుల్గలపచ్చటాచిలుకకో ళ్లొప్పొందు బంగారపుం
బనిరంగారెడుతూఁగుటుయ్యలపయిన్ బాగొప్ప మేన్సేర్చి యా
వనజాతాక్షి దినాంతవేళ మనుజస్వామిస్పృహాధీన యై. 3

చ. మిడిగలవజ్రపున్ రవల మిన్కులకమ్మలు జాతికెంపుటా
కడియములున్ సుపాణులచొకాటపుహారములున్ మృగీమదం
బడరెడుపట్టుచీరసొగసౌ ననఁ దాల్చి నృపాలు కేళికిన్
నడిచె వధూలలామ తమినాటినచిత్తము తత్తరింపఁగన్. 4

క. అరెయెడ హంసకులాగ్రణి, యాయోషామణిని గాంచి యనుపమవచన
శ్రీయలరఁగ నొకచిత్రో, పాయపుఁగథ విను మటంచుఁ బలికి వచించెన్. 5

తొమ్మిదవరాత్రికథ.

ఉ. సాలము మిన్నునంటె ఘనసంపదఁ గాంచె నగర్త యీర్ష్యచేఁ
దాళ కనంతభోగములు తద్దయుఁ బద్దునఁ దాను జెంద నా
మేలనఁ గోట యున్నతియు మిక్కిలి ఖేయము లోఁతు గల్గి శో
భాలలితం బనంగ నొకపట్టణ మొప్పు నితంబినీమణీ.

క. ఆవీటిలోన రంగా, జీవకులాంభోధి పూర్ణశీతమయూఖుం
డై వెలసి చిత్రఘనుఁ డనఁ, గా వార్తకు నెక్కి యతఁడు కాఁపుర ముండున్.

తే. హరితహారిద్రకృష్ణరక్తావదాత, శబలపాటలధూమలశ్యామకపిశ
వర్ణములఁ గూర్చి చిప్పలవాగెలునిచి, చిత్తరువు వ్రాయుగుళ్ళలోఁ జిత్రఘనుఁడు.

క. సురవిద్యాధరకిన్నర, గరుడోరగసిద్ధసాధ్యగంధర్వహరి
ద్వరయక్షాసురనలినజ, హరిహరసత్యర్షివరుల నతఁడు లిఖించున్.

సీ. హరికరిమృగఖడ్గకిరితరక్షుద్వీప, సైరిభగోకర్ణశరభచమర
గంధర్వరోహిషగవయభల్లుకరామ, శశజంబుకోష్ట్రాశ్వశల్యకోక
వామీఖరోరణశ్వానాతుకపిబభ్రు, సరటేర్కలూతాఖుసర్పమకరి
శతపదిబస్తమత్స్యడులీకులీరాళి, గాధేయరక్తపాకమఠనక్ర

తే. గోమహిషజలశుక్తిచిక్రోడములను, సింగిలీకాలురయుమింద చెలిదిపురువు
కొక్కువెంట్రుపవలికిరి కోర్ణ లాది, గాఁగలుగు జంతువులఁ జిత్రఘనుఁడు దీర్చు.

తే. గరిమిడిబ్బంది చోఅపంది గాఁడు మంద
గరడ బెగ్గోలురేచు గర్దరమురాళ్ల
రాచిపెంకులజెట్టి పున్నారిపక్కి
పేచిచెక్కలచేరనుపేళ్లఁగలుగు.

సీసమాలిక. గరుడుండు సంపాతి గండభేరుండంబు; చీకురా యాడేలు చెవులపంత
వార్ణెము భైరిజాపళము సాళ్వము డేగ, గూడ బాతుల్లంగి కుందటీల
పాలనారాయణపక్షి పాముల మ్రింగు, డంచవేష్టము గ్రద్ద క్రౌంచ మాబ
లగు లోదె గొరవు తెల్లనిపంతబలసట్టి, గూబ శంబరకాకి గుబిలిగాఁడు
నామాలకేతఁడు నల్లాస కప్పెర, కాకి యంబటిదారిగాఁడు మూఁగ
చిందర లకుముకి చిటుత తీతువకోడి; కొరుకో డేకులనారిగాఁడు
మునుఁగుకోడియు డాలముట్టెకోడియు బోద, పొన్నంగి కక శేటి బొల్లికోడి
గొంగడి కక్కెర గొక్కెర గోరవంక, పూరేలు కనుపెంటి నీరుకాకి
వెలిచె లావుకపిట్ట చిలుక జీనువకాఁజు, పెడిసకేర్జము డబ్బుబెలవ నెమిలి
జిట్టువ మునుగపూజిట్టువ గిజిగాఁడు, వల్లడ పొడిపిట్ట వంగపండు
బరతము కోకిల పసిరికె తంగేడు, గోరవంక జక్కువ చెటువుకోడి
పట్టుజీనువు కొంగ పాపేరు పిచ్చుక, పోలిక పిక్కిలి మాలముచ్చు
చిలుక చకోరంబు జిబ్బిటాయజటాయు, కొండపిచ్చుక వానకోకిలయును
మ్రోనుపొక్కటిగాఁడు మాలకాకి బెనాసి, పాపెర గోరవంక పంది కైర

గబ్బిలంబును జాతకము కంకచిటిచెల్వా, పానుపెంటి మేత్రింత భూతపోతు
గున్నంగి కనకాక్షి గుడిసె బయ్యాకపుల్ల, సీతుప బెగ్గరు జిక్కుతురక. 12

ఆ. పికిలి నేల నెమిలి పెనుగువ్వ బకదారి
పావురాయి సివదు పలుపరింత
చదలుకోడి గువ్వ పదపుతోఁకలవేడి
యాది రైనపక్షు లతఁడు దీర్చు. 13

వ. అదియునుంగాక. 14

ఉ. వానిమనోహరాంగవిభవంబును వానిముఖేందుకాంతియున్
వానిపటూక్తివిస్ఫురణ వానివిలోచనదైర్ఘ్యసంపదల్
వానియురస్స్థలోన్నతియు వానిభుజప్రతిభావిశేషముల్
మానిని యేమిచెప్ప ననమానములౌను తదీయవైఖరుల్. 15

క. ఆతనిగృహమున విద్యా, చాతురికలరారి నృపులాసంగ రహించున్
జాతిహయవస్త్రభూషణ, మాతంగద్రవ్యమణిసమాజము లెపుడున్. 16

క. పౌరుషముఁ దారతమ్యముఁ గారుణ్యము దానధర్మగరిమయుఁ గులవి
ద్యారసికత్వము వినయము, గారవమును గలిగి చిత్రఘనుఁ డట్లలరున్. 17

క. ఆచిత్రఘనున కలవల, రాచవజీరునిజిరాగుజానకు సెనయై
సూచింపఁ దగినసొపసుది, వాచాలి యనంగ నొక్కవనిత చెలంగున్. 18

ఉ. ఆకమలాక్షి చంచలదృగంచలసీమల బెళ్కుతళ్కులా
యాకలకంఠిపల్కు లలరార సుధారస మొల్కుకుల్కులా
యాకనకాంగియంగరుచిహాటకకోటులఁ జిల్కుబెళ్కులా
హా కుటిలాలకా సరసిజాసనుఁడైనను నేరఁ డెంచఁగన్. 19

క. హరు లాపల్కులు తుమ్మెద, గరు లాకచరుచులు నడలు కరులా కదళీ
తరులాతొడ లిందునిభి, త్తరులా గోళ్లెంచఁ బ్రౌఢతరు లాసరసుల్. 20

సీ. మాటలా యమృతంపు తేటలా కపురాల, మూటలా యని జారఁకోటులెన్నఁ
గన్నులా తెలిదమ్మిచెన్నులా మగతేఁటి, యన్నులా యని పల్లవాళులెన్నఁ
జేతులా సుమలతాజాతులా కిసలయ, ఖ్యాతులా యని యుపకాంతులెన్న
గుబ్బలా యపరంజిలిబ్బులా రుచిమించు, దిబ్బలా యని పాంథధీరులెన్న
తే. గోరులా రిక్కసౌరులా కులుకుతళుకు
నవ్వులా జాజిపూవులా నాఁటునీటు
చూపులా వాఁడితూపులా సొలపుదెలుపు
ననుచు విటు లెన్నఁదగు నింతి యతనుదంతి. 21

చ. వగ లిగురొత్తఁ జిత్తరువుఁ వ్రాయుము సారెసు దీనిఁ జూచుచుం
దగ నని పద్మసంభవుఁడు దారదయామతిమీఱ మేలుబం
తిగ నొనరించి తత్ప్రతికిఁ దేకువ నిచ్చినమేటి జాళువా
జిగిబిగిఁగ్రమ్ము బొమ్మ యన సింధురగామిని యొప్పునున్నతిన్.

తే. కురులు ఘనసంపదలఁ జెంది గొమరుమిగుల
ముఖము రాజవిభూతిచే మురియఁ దొడఁగెఁ
గటిమహాచక్రవిభవము గ్గాంచె ననఁగఁ
జెలఁగు వాచాలి గమననిర్జితమరాళి. 23

ఉ. ముద్దులుఁగారు నెమ్మొగము మోహరసంబులు చిందు గుబ్బలున్
దిద్దినయట్టులుండు జిగిఁ దేఁటెదు చెక్కులు కావిమోవియున్
నిద్దపుజాళువాపసిఁడి నిగ్గులు జిల్కు నయారె దేహమున్
దద్దయు నెన్నఁగా వశమె దానినవీనవిలాససంపదల్ 24

తే. దానివగలకు లోఁ జిక్కి దర్ప ముడిగి
దర్పకాస్త్రాగ్నికీల దందహ్యమాన
మానసుఁడుఁ గానివరుఁడు భూమండలమున
వెదకినను లేఁడు సుమ్ము సాధ్వీలలామ. 25

చ. అది తమయూరిజేనళిమునందు దయన్నెలకొన్న భక్తకా
మదుఁ డగురామచంద్రపెరుమాళ్లలరం దిరునాళ్లలోన నిం
పొదవఁగఁ దార్క్ష్యవాహుఁడయి యున్నతితోఁ దిరువీధు లేగఁగా
ముదమున నమ్మహోత్సవపుముచ్చటఁ జూడఁ దలంచి రా నటన్. 26

తే. పరఁగఁ బదియాఱుగుజ్జులప్రభ యొనర్చి, గంటవేదియు బంగారుకలశమెత్తి
కంచుగుబ్బలు రావిరేకలును తోవ, పక్షములు దీర్చి గొప్పచప్పరము రాఁగ. 27

మ. జగతీజ్యోతులు కాగడాలు బలుబంజాయీలు మోంబత్తులుం
బగలొత్తు ల్దివిటీలుఁ దిర్వళిఘులుం బంజాల్మహాజ్యోతులుం
దగ సూర్యప్రభ లాయిలాయులును జంద్రజ్యోతులున్ మైనపున్
జిగటాల్నిచ్చెనపంజు లాగతులు నగ్నిజ్యోతులున్ వెల్గఁగన్ 28

వ. అప్పు డప్పద్మపత్త్రాయతాక్షుని తాదృశమహోత్సవం బేకశరీరంబున నిరీక్షించిన
సంతుష్టి గాదని కాయవ్యూహయోగసామర్థ్యంబున ననేకదేహంబులఁ దాల్చి
భక్తిసంయుక్తి నిరుచక్కిఁ జేరి వీక్షించు సూర్యచంద్రబింబంబులడంబువం
బొల్పుచు వెట్టుగొడుగులు ధవళాతపత్త్రంబులు రాణింప గరుడధ్వజాదివివిధకేతన
జాతవాతాహతి పటురత్నంబున నుండి జాఱిపడుచుండెడు నుడుగణంబుల నడుమున

నక్షత్రబాణపరంపరలు చెలువుమీఱంబాతాళభూతలంబుల సంచరించు సంచున వియత్తలంబునం దారు విహరించం దలంచి విషవహ్నిజ్వాలికలు గురియుచు గగనంబున కెగయు కౌక్షోదరానీకంబులవీక రివ్వురివ్వున నెగిరి చను నాకసపుంజువ్వలు మింటనెఱయ ననంతకోటిబ్రహ్మాండనాయకుండైన పుండరీకనాభుం డేతేరం గనుంగొని ప్రమోదంబున మహావేదండయానలు సేసలు సల్లిన నుల్లసిల్లు వెండి పసిండి క్రొవ్విరితండంబుల పాండిత్యంబునం బలుదెఱంగులబిరుసుల వింజామరల ఫెళఫెళారభటి నెఱయ రాలు సువర్ణవర్ణనీయంబు లగుపూవుమొత్తంబులు భూనభోంతరాళంబులం గప్పి యొప్పుచుండం దదుత్సవవీక్షణకుతూహలసమాగత శుక్ర బృహస్పతి బుధాదులపగిదిం బగులొత్తులువెలుంగ వెండియుం జక్రబాణంబులు నాకాశచక్రంబులుం బిట్టబాణంబులు శతముఖబాణంబులుం దాటబాణంబులు దేలుబాణంబులు గురుజులు కుండబిరుసులు సంపంగిపూలబిరుసులు జక్రబిరుసులుం బంచవన్నెబిరుసులు గజబిరుసులు మొదలయిన బాణవిద్యలవైఖరులు చిత్రవిచిత్రంబుగాం జూపుచు బాణకారులు ముందరనడువ డమరుపురభిడ్డమరు సహచరభయదఢక్కాహుడుక్కారవచానుకలహ పటహ తమ్మటావజనిస్సాణఝల్లరీమర్దళమురజమణాతుత్తుంభికజర్ఝరీ పాశకోశక్రోలు మోరీభేరులును డోలు గౌరు గుమ్మెతమ్మెట వీరణయురుమ యొంటికంటియురుమ పంబజిమిడికతప్పెటగిడి బిడితుడుము చక్కిచుయ్యాంకియునుందాళమహోత్తాళంబులును జేగంట చిటితాళంబులుం జిటికెలు ముఖవీణ శంఖకాంస్యశృంగకాహళంబులును సన్నెగాశెన ఫీరు కరకొమ్ముసాగసరమును నుతిచెంగు చేసన్నాయి సింగినాదము పిల్లంగ్రోవి మ్రోలుం బీకలును వీణె రుద్రవీణ స్వయంభువీణ మనోహరవీణ నారదవీణ బాణవీణ సరస్వతివీణ స్వరమండలంబు తంబుర రావణహస్తంబురవాలుం గిన్నర తిపిరికిన్నర సిద్ధకిన్నర దండె మొదలయిన హృద్యానవద్యవాద్య విశేషంబుల దిక్కులు పిక్కటిల్ల నిర్ఘోషంబులు భోరుకొల్ప నడుగడుగునకు నీరాజనంబులు నేకారతి పంచారతి యుళిఘారతి కుంభారతి శేషారతి గరుడారతి పురుషమృగారతిమంగళారతి యేకదళారతులు కూర్మ స్వస్తిక నభోమంటప రంగవల్లిక లింగస్వస్తిక సర్వతోభద్రగిరి బంధమయూర నాట్యనాగబంధవింజామరవ్యజనచ్ఛత్ర సింహతలాట బృందావన కల్పవృక్ష పాలసముద్ర గంగాతరంగ శంఖచక్ర పద్మంబు లనుపేరు గలిగిన ముగ్గులు మాణిక్యమౌక్తిక ప్రవాళ మరకత పుష్యరాగ వజ్ర నీల గోమేధిక వైడూర్యంబు లను నవరత్నంబులం దీర్చి పుణ్యభామినులెత్తుచుండ దశాంగగుగ్గులు సాంబ్రాణిసజ్జరసశ్రీవాససరళ యావనవృక్షధూపంబులు ఘుమ్మురను వాసనలుం గ్రమ్ముకొనం బళ్ళెపుభాగంబులం బరమభాగవతోత్త

ములు శ్రీవైష్ణవులుం గులశేఖరులం ద్రైవర్ణికులు యతిరాజవింశతి పూర్వదినచర్య యుత్తరదినచర్య క్షమాషోడశము శఠగోపస్తవము శ్రీగుణరత్నకోశము ముకుందమాల యష్టశ్లోకి చరమశ్లోకి యాళవందారుస్తోత్రముం దిరువాయిముడి తిరుమంత్రద్వయ చరమశ్లోకంబులు మొదలయిన ద్రావిళపాత్రప్రబంధములు ప్రపత్తిపూర్వకంబుగాం బ్రసంగింప స్థల పరస్థలంబులనుండి చూడవచ్చిన బ్రహ్మక్షత్రియవైశ్య శూద్రులునుం గోమటి కమ్మ వెలమ వేకరి పట్రగొల్లబలిజ కుమ్మర వలగండ బెస్తల చిప్పె కమ్మరి వడ్రంగి కాశె కంచరయగసాల పడసాలె సాలెన సాతని కటిక భట్టుజెట్టి జాండ్ర తొగట గాండ్లవారును జిత్రకార వందిమాగధవైతాళిక జైన ఘూర్జర గౌడమిశ్రులును భేరి భళియ ఘటికి సృగాలక చత్రజాతులును బోయయెఱుకు చెంచు యేనాది జిలగరి వానివన్నె గట్టి రంబళి యీడిగె మేదర వీరముష్టిమాష్టియొడ్డె యుప్పరులును నసిధావక మైలారి తురక పింజారి విప్రవినోదులును జాతికర్త దొమ్మరి డొమిణి బొమ్మలాట వారును నింద్రజాలిక మహేంద్రజాలిక హస్తలాఘవసూత్రనాటక క్షౌరక రజకులును బోగమువారును దెరనాటకపుజంగాలును జంగాలు బిద్దమువాండ్రు తెల్లకోకబత్తులు సివసత్తులు మత్తులు పలునాటివీరులు పరిహాసకులు సుద్దులకుమాళ్లు కొమ్మారిదాసళ్లు తవిరుదాసళ్లు కోణంగులు సేవకులు పరసలు పడిగెవారు కంచికావళ్ళవారు పరంగు లింగిలీసులు పఠానులు వలందలు సన్యాసు లేకదండ త్రిదండు లేకాంగులు వానప్రస్థులు యోగు లవధూతలుపరమహంసలు బైరాగులు జటాధారులు దిగంబరులు గోముఖులు నియమస్థు లూర్ధ్వబాహులును గోరడజోగులు కాటిపాపలు మందపిచ్చులు పిచ్చుగుంట్లు చర్మకర్ములు చండాలమాతంగులు తలక్రిందు జోగులు రామగోవిందులు మొదలగు వారును బురోభాగంబున నేల యీనిన చందంబున వెల్లివిరిసిన చాడ్పున నుసుళ్లవిధంబున మిడుతగమిలాగున బేడిసెకదుపుభంగిని యాకుం జిలుకలమొత్తంబువంతునం బెరయీగలపగిదిని స్వాతిబకంబుల వీకను గంగాతరంగంబులకైవడి జలబుద్బుదంబులవైఖరి వర్షధారలపోల్కిని రామరావణబాణపరంపరలరీతినిం బుంఖానుపుంఖంబులుం దండోపతండంబులు లక్షోపలక్షలు శాఖోపశాఖలుం గోటానకోటులు సంఖ్యాతిసంఖ్యలుగా నడుచు సమయంబున. 29

క. నెఱిఁగంట మాళ్లిఘనుదు ని, ద్దఱుమంచి కుమాళ్లుగలుగఁ దయచేసినయో
పెరుమాళ్లని యావాచా, లిరుమాళ్లనొసంగి మ్రొక్కి యేగుచు నుండన్. 30

క. ఆయెడ వర దత్తుం డను, కాయజరేఖా సమాన కలితాకారుం
డా ఘంటి యున్నచక్కటిం, బాయక నిల్చుచుండి బానిసై మోహమునన్. 31

ఉ. కందువమాటలాడి వగకారితనంబులుసూపి సన్నలం
పొందఁగసల్పిచేరికల నల్ల మురంజిలఁజేసి తమ్మలం
బందఁగనిచ్చి మెచ్చి భుజమందుఁగరంబిడి నవ్వుచేష్టఁగే
ళిందమిరేఁచి గుబ్బలు భళీయని నల్చిరతైకచిత్తుఁడై. 32

క. ఆవాచాలిని సంకే, తావాసమ్మునకు రమ్మటని ప్రార్థింపం
గావలచి మనసుమెత్తని, దైవానిమనోభిలాష మరలం దీర్చెన్ 33

క. అదిమొదలు సుదతి మదమునుఁ, బొదలఁగఁ దుదలేనిమోహములకాస్పదమౌ
మదిని ముదంబులు గుదిఁగొన, మదన ప్రదర ప్రభగ్న మర్మస్థలియై. 34

చ. చవిఁగొనిజారవీరవరసంగమ సంగ్రహణక్రియా మహో
త్సవ పరిశుద్ధబద్ధఘన తద్ధిత బుద్ధిని సంచరింప న
య్యువిదకునొక్కపుత్త్రుఁడు సముద్భవమొందె మఱంతనైనఁ
ల్లవసురతంబ సహ్యాతఁ దలంపక యెప్పటి యట్ల సల్పఁగన్. 35

ఉ. సొంపుల నింపుచిత్తరువుఁ జూడఁగ వచ్చితిమంచు వేడ్కమో
హంపువయస్సుదిచ్చటికి నై పఱతెంచె నటంచు మీదె యీ
సంపదలుల్లసిల్లఁ ఘన సద్మవటంచును దానికోసమై
గుంపులు గూడి వీటివిట కోటులు వత్తురుబోఁటి యింటికిన్. 36

క. ఈలాగు జారకోటికి, మేలౌ నభిమతముఁదీర్చి మెలఁగుచు నుండే
కాలమున నొక్కనాఁ డొక, జాలుండను విటుని బిల్చి సంధ్యావేళన్ 37

తే. పురమువెల్వడి కాళికాపుణ్యభవన, సీమ సంకేతమటకీవు చేరు మనుచుఁ
జెప్పివాచాలి పతిలేని చొప్పుఁ జూచి, పుత్త్రు నిద్దురఁబుచ్చితాఁ బోయెనటకు.

తే. పోయి యాకాళికాలెల పొంత నిలిచి, కటికి మబ్బున నలుదెస లలయఁ జూచి
జాలుఁడాచాయ లేకున్న సంశయించి, మనసుదెలియంగ డాఁగెనో యని తలంచి.

ఉ. చీమచిటుక్కుమన్న వినుఁ జిమ్మట బుట్టిననేగునంతలో
నేమురమంది చూచు సరణిం బశుపక్షిమృగాదిజంతువుల్
వేమఱుఁబోవుచప్పుడులు విస్మయమందఁగ నాలకించు నా
హా మతిరాకతక్కెనె యటంచుఁ దలంచు వియోగవేదనన్. 40

క. ఏరా తాళఁగలేరా, రారా వన్నెచనేల రారా రాపుల్
మేరా మోహనరూపశ, రీరా యటుడాఁగి పల్కరింపవదేరా. 41

మ. అనివాచాలిప్రియంపుఁబల్లవుని డాయం బిల్వఁగా మోఁచియు నా
ర్ధ్వను నాలించి నిజాంగనాగళరవవ్రాతం భిదా నిశ్చయం
బమరం దద్విభుఁ డప్పుడొక్కపనికై యాదారిగాఁ బోవుచుం
గనియుల్లోటికిఁ జేరఁదీపసుచుఁ బల్కంగ్రాఁతతావంటటన్. 42

క. ఎటువలెబొంకఁగవలెనో, కుటిలాలకనీవు తెలిసికొమ్మ నియనఁగా
నిటునటుఁ జూచిది తెలియదు, పటుసూక్తిని నీవె తెలుపు పత్రిప యనినన్. 43

క. ఆమాన శోకమప్పుడు, హేమావతికనియెఁదను నిజేశుండడుగన్
భామినిధైర్యము వదలక, తామగనికినియె వేడ్క దనుకొత్తంగన్. 44

ఉ. అయ్యలు సందెవేళఁ జనియాడఁగ నింటికిరాక తక్కతే
నియ్యెడనీదువెంటఁ జరియించుచు వచ్చెనో యంచు భీతిచే
నుయ్యలలూగుప్రాణముల నోర్వక చీఁకటి వీటఁజూచితే
నెయ్యడ లేఁడు చల్లనిఁక నేమియొనర్తు మనోహరాధిపా. 45

క. అనివాపోవుచు సతిప, ల్కనవిని యాచిత్రఘనుఁడు కినుకెడలి దిగుల్
గొనిమనసువకావకలై, చనఁజెడితినె శేగెనంచు సతితో ననుచున్. 46

తే. నగరమునకేగి యిద్దఱు నాల్గువీథు, లరయుచుండంగ వాచాలి యంతలోన
భవనమునకేగి చనుదెంచి భర్తతోడ, వేడ్కలిగురొత్తఁ జెప్పెను వింతగాఁగ. 47

క. నేనింటికేగిచూడఁగఁ, దా నిద్రాసక్తిఁ బూనితనయుం డున్నాఁ
డో నవ మదనాకృతిని, మానినిదోడ్తెచ్చెమగని మందిరమునకున్. 48

తే. అట్లు తోడ్తెచ్చి నిద్రించు నసుఁగు సుతుని, లేపి ముద్దాడుకొనుచుఁ దొల్లింటియట్ల
చిత్రఘనుఁడును వాచాలి చిత్తమలర, నిండుమోదంబున సుఖాసనుండి రపుడు.

క. ఆరీతి నేర్పుగలిగిన, భూర మణుని జేరుమనుచుఁ బులుఁగులదొర తగ
జీరఁగ హేమావతి విని, యౌరా చెలియాగడం బటంచు గణించెన్. 50

క. ఈరీతి కథనుజొక్కప, యోరుహముఖి మెచ్చు నప్పు డుత్ఫుల్ల త్వం
కేరుహ గంధానిల మరు, దేరఁగఁ దెలవారవచ్చె దృఢమని యంతన్. 51

సీ. పట్టెమంచము మెత్త పయిఁదలగడబిల్ల లగరుధూపముదివ్వె లడపముచిటి
చాపజాబిల్లికె సానపువ్వులచెండ్లు తబుకు దంతపుగద్దె తావి కుడుక
గొడుగుపావలు గంధ వడిపెట్టె గంధపుగిన్నె సున్నపుకాయ గిండి సురటి
తంబుర నిల్వుటద్దము తమ్మపడిగము వీణకస్తురి రుద్రవీణ పునుఁగు

తే. కరవటంబాకు సంబళి కప్పురంపుఁ, గ్రోలిబాగాలు బకదారి గూండ్లుఁడనరు
లొవతీనెలు చిత్తస్వతీవిఁవనను, కేళినిలయంబుఁజేరె నక్కీరవాణి. 52

క. చేరి దినాంతంబైనన, నేరుహశరకుసుమచాపనిర్ముక్తశరా
సార మొకయింతసైఁపక, భూరమణీరమణుఁజేరఁ బోయెదు బుద్ధిన్. 53

సీ. జలదావళిరహించు చంచలాలతలన వేణిఁగైతకదళశ్రేణి మెఱయ
దినవిభాంకురముమైత్రిని దన్మిఁజేరెనాఁ, గాశ్మీరరేఖచత్త్రిమునఁదనర
జయశంఖమునకు ముత్తియపుఁజిల్లులు వేసె, మరుఁడు నాగళమున సరులుదూఁగఁ

బుప్పగుత్తులఁ గప్పుపుప్పొడి యనఁగ, నడిపొంత గుబ్బలఁ బరిమళింప
తే. రమ్యమేఖలఘుళుఘుళల్ రత్నహేమ,కలితనూపురఝుళఝుళల్ చలువవలువ
ఘళిఘళిల్ గిల్కుమట్టెల గిలగిలల్ ర, హించ రాయంచకడ నిల్చెఁ జంచలాక్షి. 55
తే. నిలిచి హేమావతీనామ జలరుహాక్షి, హంసకులపట్టభద్ర నేఁ డైన మాన
వేంద్రుకడ కేగుమని సెల విమ్మటన్న, శిరము గదిలించి రాయంచ చెలయ కనియె.
శా. ఆకారత్నపుబొమ్మ సొమ్ములివి లెస్సాయెన్ దుకూలంబహో
చొక్కంబై తగెఁ బుక్కపూతసుమముల్ సొంపారెసేబాసు నా
దిక్కుం జూడు శిరోవిధూననము సంధిల్లన్ వచోమాధురిం
జొక్కం జెప్పెద నొక్కగాథ విని మెచ్చుల్ మెచ్చి పొమ్మంతటన్. 56
క. అనుచున్న హంసపలుకులు, వినుచున్ నళినాక్షి పలుకు వినియెద నని తన్
గనుచున్నఁ దేనె ధారలు, పెనుచున్ నవభణితి నపుడు బిసభోక్త యనెన్. 57

పదియవరాత్రికథ.

క. వినుము సుధానిధి యనుపే, రునఁ గృష్ణాతీరమందు రుచిరోన్నతకాం
చనగోపురాధరీకృత, ఘనగోపురమైనపురము గలదొకటి సతీ. 58
సీ. సౌధకేళద్వధూ జనదత్త ఖనదీబిసాహార తుందిలహంసచయము
హితవయస్యాసమర్పితకల్పతరుసుమస్రగ్వ్యాప్తసౌధయోషాజనంబు
సాలశృంగగశారికాళీపునఃపునః, పఠిత నిర్జర సతీభాషణంబు
జనకార్పితోగ్రాప్తవనభూజఫలపృద్ధ, భర్మగోపురశుకీపైక గణము
తే. మందిరవిటంకకలరవామందకలక, లారవప్రతిరావకార్యమరనాథ
కేళికాగారమణి కుడ్యవాళికంబు, దనరువస్తుసమృద్ధంబు తత్పురంబు. 59
వ. వెండియు నప్పురంబు విబుధరాజ మనోరంజకంబై సుధర్మాస్థానంబు వైఖరి బురు
షోత్తమాధిష్ఠానంబై మెఱుపుపోలికిని రాజశేఖరకుమారాధీనంబై యమర
సైన్యంబు శేవను జనసమృద్ధంబై యలకాపురంబు చాడ్పున నొప్పుచుండు. 60
క. కరితురగరథభటోర్వీ, సురభూవరవైశ్యశూద్రశుభసౌధాళీ
వరణజలఖేయతరుణీ, పురుషోపవనాదిగరిమఁ బుర మది వెలయున్. 61
ఉ. భూతియుఁ గావిబొట్టు మెయిఁ బూనిన మాల్కెలునుక్కుకల్కెముల్
చేతఁ గడెంబుఁ దాయెతులఁ జేర్చినమందులు మంత్రతంత్రకో
పేతపునాగబెత్తమరఁ బెట్టెలు నొప్పఁగ రౌద్రకర్ముఁడన్
భూతచికిత్సకుండొకఁడు పొల్పుగ నచ్చటనుండు మానినీ. 62
సీ. పైగాలిసోకినఁ బాఱుఁ బిశాచక, తండంబు లెల్లను దల్లడిల్లి
పొలఁకువఁ దనుఁగొన్నఁ బోపుదయ్యంబుల, విసరఘుల్భితిచే విస్తరిల్లి

పేరువిన్నప్పుడే మూరమైచను భూతచయములు దిగులున సరభసిల్లి
తొడరి నిల్చినయంతఁ దొలఁగు దుష్టగ్రహ, ప్రచయముల్ భయమునఁ బరిఢవిల్లి
తే. యుఱుకు నారౌద్రకర్మునికరము సోఁకఁ, బేరితభేతాళమోహినీ పిశితభోక్త్ర
కామినీ శాకినీ ఢాకినీ మదాంధ, భయకరబ్రహ్మరాక్షసుల్పల్లటిల్లి. 63
క. క్రూరగ్రహచోరగ్రహ, చారగ్రహ కూర్మశాక చండిగ్రహకా
శేరిగ్రహాంతరగ్రహ, వారిగ్రహములును బోవు వానిఁ దలంపన్. 64
క. వెలగల రావుల మఱ్ఱుల, వెలుగులఁ బాడిండ్లశూన్య విపినస్థలులం
గలుఁగుల నిలువక తొలఁగును, పలయకభూతములు వానిమంత్రోద్ధతికిన్. 65
క. ఈలాగు మంత్రమారుత, తూలతృణీకృత సమస్తదుష్టగ్రహుఁడై
యాలోకాలోకాంచిత, భూలోకఖ్యాతి నతఁడు పొలుపొందు సఖీ. 66
తే. వానిప్రియురాలు విరివాలుఁ బూనజాలు
ఱేఁడు తమినేలు జవరాలు రేఖఁబోలు
మేలుగల జాళువాడాలుఁ గ్రాలు ముద్ద
రాలు ఘనురాలు పేరు నవ్వాలుఁ గంటి. 67
క. కుందనపుబొమ్మ తేనియ, చిందెడు క్రొవ్విరులకొమ్మ శృంగారము చె
ల్వొందెడు గుమ్మ శుభాకృతిఁ, గందర్పుని కమ్మ దానికథ విని పొమ్మా. 68
తే. వాలుమీలఁ బోలువామాక్షి చూపులు, సోము సాము గోము భామమోము
మించు మించు సంచునెంచుమై దులకించు, మిన్నుచెన్నుఁ దన్ను సన్ననడుము.
మ. భళిరా ముద్దుమొగంబు తేటలవురా పాలిండ్లసొంపద్దిరా
బెళుకుంగన్నులసోయగంబు కటిబల్బింకంబు సేబాసురా
కులుకుం జెక్కులనిక్కు మిక్కుటపుఁ డెక్కుల్బల్చొకాటంబురా
తలరా దీనికి సాటిలేదని విటుల్ తన్ మెచ్చ బోఁటొప్పగున్. 70
చ. ఘనకనకంపుసొంపుగల కాయము కాయజుతూఁపు రూపులన్
జెనకిన చూపు కజ్జలవివేషముతోషముఁ జిల్కుపల్కులుం
దనరు నవీనసూనముల నవ్వెడు నవ్వులు తేనెసోనజా
ల్వాను పెనుతావిమోవి యల కోమలికే తగు నొప్పు చెప్పఁగన్. 71
క. నెలరా మొగమును నునువె,న్నెల రాజీవాక్షి నవ్వు నీలపురా వ
న్నెలు రాజిలు బలుకీల్జడ, నెలరాలజయించు మిగులనెలఁతనఖంబుల్. 72
క. నెఱికురులగుఁ గంధరములు, ధరములకన్నన్ గుచములు తగనుందరముల్
దరముల సిరి బిత్తరముల్, తరమె లతాతన్వి గళము ధర వర్ణింపన్. 73

క. ఇటులఁ మలలేనిరేఖా, పటిమయు యౌవనముఁ దనరఁ బతిపైని రుచు
ల్పాటమరిల కన్యపురుషుల, ఘటియింపం దొడఁగె రతికిఁ గామిని వేడ్కన్. 74

సీ. ఏనాఁటి కేపాప మెఱుఁగనికన్నులకిడియెఁ గాటుక రేఖ లేపుగులుకఁ
బుట్టిపుణ్యా మెఱుంగనట్టి నెమ్మేనికిఁ, బసపున్గుఘటించె మిసిమి బెళుకఁ
గలనైనఁ బంకించి కలయమవ్వని వెండ్రు, కలుదువ్వి కొప్పిడెఁ జెలువమొలుక
నెన్నఁడుసొగసేనియెఱుఁగని గుబ్బల, కలరించెఁ గంచుళివలపుచిలుకఁ

తే. బూర్వమెకాలమందైన మునుపఁగనని,
విరిసరులుఁజుట్టెఁ గ్రొమ్ముడి సిరులుదొలుక
నునుటవిటకోటి నెన్నెటిమదము నాఁటి,
యాఱజమువించి యాచంచలాక్షియపుడు.

ఉ. పాటలు మోము త్రిప్పలుచు బైఁ దిమిరించుట లోరచూపులున్
మాటలు ముద్దు జంకెనలు మవ్వపునవ్వులు గోఁటిచిమ్ములున్
నీటుదొలంకుచిన్నెలును నెవ్వగసన్నలు లేని యూరుపుల్
మేటిగసల్పువింత పగమిండలఁగాంచి పధూటి మాటికిన్. 76

సీ. పూటపూట మెఱుంగునీటు గాఁబెట్టుచుఁ, గమ్మలు క్రొమ్మించు కాంతులీన
మాటిమాటికిమానె పాటు గాఁబదనిచ్చి, తలదువ్వికొప్పిడు వలపుఁగులుకఁ
గడెగడెకును బెట్టె నిడియున్న గడితంపుఁ, జలువలుగట్టును జెలువు దనర
దినదినంబును వింతదేఱఁ జొక్కటపుసొ, మ్ములుదాల్చు నెమ్మేనఁ దళుకులొలుక

తే. గళమునను బూయు గందంబు గందవడియుఁ
గ్రొమ్ముడిని జెక్కు సవరంబుఁ గ్రొవ్విరులును
సొగను దనరార విటకోటి సొక్కి తిరుగఁ
జిత్తజాయత్తచిత్తయై చిగురుబోఁడి. 77

తే. మదనపీడితయై యన్యమానవాభి, లాష మెదఁబూని యిటుల నలంకరించి
తిరుగుచుండెడుపిననాఁడె వెరవుపఱుచు, కొనియెఁ దమిదీఱ నమ్ముద్దుగుమ్మ విటుల.

క. కరణమును నూరిరెడ్డిని, గరిమందగుపారుపత్తెగానిఁ దలారిన్
దత్తిరైయినవేళ నినలు, గురితోఁ బాలివోనిరతులఁగూడి సుఖించున్. 79

సీ. పురిబాహ్యసంకేతపరిగృహంబునకేగి, యామికాభిప్రాయమరలఁ దీర్చుఁ
దత్తిరైయినయెడఁ జేని దగ్గఱకేపోయి, ప్రియముగొల్పఁగ రెడ్డి ప్రేమఁ దీర్చు
సంచారికాలయుస్థలికిఁ బిల్పించుక, యధికారికోరిక లమరఁ దీర్చుఁ
వెనయవేళైయున్నఁ దనయింటికేపిల్చి, గరిమతోఁ గరణంబు కాంక్ష దీర్చుఁ

తే. బగలు రాతురులను నెడఁ బాయకుండు, మోహపరితాపవేదన ల్మదిరిచెదరి
చెదరఁ జేయంగ వేఱొకచింత లేక, చండమదమత్తభద్రవేదండగమన. 80

తే. సొగసిసొగయించు నెఱయోరచూపుచూచి
పలికిపలికించుఁ జిన్నెలు బయల నెరపి
భ్రమసి భ్రమయించుఁ దనకు లోఁబడఁగఁ జేసి
వలచి వలపించు నదియెంతవానినైన. 81

క. ఈస్థితిని గొంతకాలం, బాస్థన్విటకోటిఁ గూడియలరుచు మోహా
వస్థలఁ జరుపఁగఁ బతిరాక, ప్రస్థానము సంభవించెఁ బ్రమదం బెసఁగన్. 82

చ. పరపురభూమిభర్త కులభామిని కుగ్రములైనభూతము
ల్తిరముగఁ బట్టిబాధలిడు తెంపుననుండఁగ నానిమిత్తము
న్నరపతి పిల్వనంప గమనంబగు వేడుక రౌద్రకర్ముఁడా
తఱి నెఱమాంత్రికుండగుటఁ దద్దయు నేగెఁ జికిత్స సేయఁగన్. 83

తే. అటుల నిజనాయకుం డేగి యన్యరాజ, పురవరముఁ జేర నంతటఁ బొలఁతి యలరి
తొడుసు మానెఁగ దాయంచు దుడుకుచేసి, విటుల నలరించె నిచ్ఛానువృత్తి మీఱి.

క. ఆజ్ఞయొకింతయు లేమి మ, నోజ్ఞవయోవిటవులకు మనోభవసమర
ప్రజ్ఞలఁ జూపుచు రతిపై, నుజ్ఞానము వొడమి పడఁతి సొంపున నుండెన్. 85

క. ఈతీరు కొన్నిదినములు, చేతోజాతాహవములచేఁ దనరారన్
శీతాంశువదన మెలఁగఁగ, నాతలపరి యొక్కనాఁటి యామిని వేడ్కన్. 86

ఉ. పువ్వులతోడి కోరసిగఁ బొందుగఁ జందురుకావి జాళువా
మవ్వపుటంచు పద్మపురుమాలు సుగంధపుఁబూఁత నేఁతచే
రవ్వగుచల్వ దుప్పటి కరంబున నాకులఁ జంక పట్రముల్
నివ్వటిలంగ దానికడ నిద్దురఁ జెందఁ బిరానవచ్చినన్. 87

క. చూచి ముదమంది దిగ్గున, లేచినదై యెదురుగా నిలిచియును నొక్కకేల్
డాచికొని పట్టి మెల్లనె, యాచెలి తన కేళిగృహము నతనిం జేర్చెన్. 88

ఉ. చేర్చి సరాళముల్గలుగు చిల్కలకోళ్ళఁ దనర్చు పట్టెచేఁ
దీర్చిన తూఁగుపాన్పునఁ గదించినకమ్మనిపువ్వు సెజ్జకుం
దార్చి వినోదముల్సలిపి దర్పకదర్పరణప్రవీణయై
పేర్చుచునుండఁగా రతికిఁ బేర్కొని రెడ్డి ప్రియంబు సంధిలన్. 89

సీ. కమ్మపచ్చడమును గంటీలపోఁగులు, మొలఁజీటికమ్ములముదుగువల్లె
నిండుచల్వరుమాలు రెండొంకుటుంగరం, బులఁ జక్క బొట్టుసొంపులయు పిడను

గందంపునుబూఁత కర్ణయుగంబున, నేర్పుగాఁ జెక్కు గన్నేరుపూలు
కత్తెరగండంబు గజ్జెలు నందెలు, నాదించు జిగిసకలాదితిత్తి
తే. పాదములఁ గిఱ్ఱుకిఱ్ఱని పలుకుమెట్లుఁ, గుచ్చుటద్దాలఁ జేపట్టు కోలయమర
రెడ్డి ప్రియురాలివాకిటఁ బ్రేమనిలిచి, వాకిలిసడల్పుమనుచుఁ బిల్వంగనపుడు. 90
క. తలవరి గడగడవడఁకినఁ, గలఁగకుమని వీఁపుఁ జఱచి ఘనురాలతనిన్
నిలిపె నొకమూల నటుక, న్నెలమిని వాకిలి సడల్చి హితమలరారన్. 91
తే. రెడ్డి నింట్లోకిఁ బిలిచిని రెయహాత్తి, వాకిలిగదించియపుడుఁదా వానికేలు
పట్టుకొనివచ్చిశయ్యపైఁ బవ్వళించి, ననవిలుతు కేళినిద్దఱు పెనఁగుచుండ. 92
చ. తెలితలపాగ చొక్కమొలతిత్తి భుజంబునఁ జల్వపచ్చడం
బలచిటిప్రేలముద్రిక యొయారముమీఱఁ బొగాకుచుట్ట సొం
పలరెడు కావిదోవతి పదాబ్జయుగంబున ముచ్చెలొప్పగా
నలవిభుఁడంతగ్రామ కరణం బటకైచనుదెంచి వేడుకన్. 93
క. పెనుతలుపుగడియఁదీయని, ఘనురాలి నతండుపిల్వఁ గాఁపుకొడుకు తా
వినిదిగులొందిన వెఱపకు, మని రెండవమూల నటుక నాతనినుంచెన్. 94
తే. ఉంచికదలకుమిచ్చోట నురగ మొక్కటి, కలదటంచును జెప్పియా కాంత వేగ
కరణమును డాయఁగాఁబోయి గడియఁదీసి, లోపలికిఁబిల్చిమరలఁ దల్పునుగదించి.
మ. దయ కద్దా యని పల్కరించి తమిఁ జెందంజేసి లేనవ్వులం
బ్రియమొందించి కదించి ముద్దులిడుచుం బృథ్వీధరోరుస్తన
ద్వయిబల్ ఱొమ్మునఁ గ్రుమ్మి క్రుమ్మి యనుమోదంబొప్పఁగావించి యా
వియదాకారసుమధ్య సంగమసుఖోద్వేలస్పృహాధీనయై. 96
క. తనివారక పరికట్టక, యనివారకమోహదోహళామోదము పై
చ్చనువారట్లనోన్యము, చనువారఁగళాదులరసి సమరతిఁ బెనఁగన్ 97
వ. ఆసమయంబున. 98
క. నిలువంగి యోరమెలికల, తలపాగ ఖలీతిశాలు తావిమెయింబూఁ
తలు పోఁగులంఘ్రిరక్షలు, వెలయఁగ వేపారిమీఁటి వెలఁదుకకడకున్ 99
మ. వగకాఁడై చనుదెంచి శివిని బహిర్ద్వారంబునన్ నిల్చి తే
ల్పుగ డెందీయుమటంచు నా ప్రవిమలాంభోజేక్షణం బిల్వఁగా
దిగులుంబొందె నియోగి యెట్టులనుచున్ దేహంబు కంపింప నా
చిగురుంబోడి యమాత్యువీఁ గడఁచి తాఁ జెన్నొందఁ శీఘ్రంబునన్. 100
క. మూఁడవమూలను నట్టుక, పైడించి నియోగి నయ్యబల యధికారిం
గూడఁ జని తలుపుసడలిచి, వేడుకఁ గ్రీడాలయంబు వేగ మెచేర్చెన్ 101

తే. చేర్చి వాకిలిగదియించి చెలిమి మించి, కాంక్షలూరించి చిన్నెల కలిమిఁగాంచి
మొలకనవ్వులఁ దేలించి మోహ ముంచి, కళలఁ గరగించి సంధించి కౌఁగిలించి. 102
చ. నుడుకొనిమూఁడుమూలలను ముప్పురుగ్రుక్కిలు ్రంగఁ జెంగలిం
చిన తమిచేత హెచ్చి మరుచెట్టు తెఱంగున డొంకిడొంకి పా
ర్లినగతిఁ బొర్లుకాడి చనులీలలనిద్దఱు నేకకాంక్షతో
ననవిలుకానిపోరునఁ బెనంగెడువేళ నిజేశ్వరుండొగిన్. 103
తే. పరధరాధిపుభార్యకుఁ బట్టినట్టి, భూతములవెళ్లఁగొట్ట భూభుజుఁడు మెచ్చి
దనపరిష్కారసత్రము ల్దనకొసంగి, యంపకము సేయఁ దనయింటి కరుగుదెంచి.
క. తలుపుసడలింపు మనుచుం, గులభామనుమాంత్రికుండు కూపెట్టినచోఁ
దలఁకెడివ్యాపారి మన, శ్చలనము పోవీఁపుఁ జఱచి సంభ్రమమొదవన్. 105
ఉ. నాలవమూలయందు నుపనాథునినుంచి కృశాంగవల్లియై
యీలువు భక్తియుక్తిఁ దమిహెచ్చు భయంబునఁ దల్పుదీసి యా
నీలశిరోజ నేత్రముల నీళ్లు నెకౌళులుఁగ్రడ్డి కౌఁగిటం
దేలిచి యింటిలోపలికిఁ దిన్నఁగఁ దోడ్కొనివచ్చె మెచ్చుచున్. 106
తే. పరధరాధిపుభార్యకుఁ బట్టినట్టి, భూతముల వెళ్లఁగొట్టిన భూభుజుండు
దనరఁగా నీకొసంగిన ద్రవ్యమేది, కనుఁగొనెదఁ జూపుమన రౌద్రకర్ముఁడపుడు. 107
చ. తెమలని చిమ్మచీఁకటిని దీపములేమిని జూపుటెట్లు దీ
పముగొనితెమ్ము చూపెదను భద్రముగానివి నీవె దాఁచిపె
ట్టుము మునుదాఁచుమూలనె కఠోరకుచాయని పల్కరింపఁగా
నమితభయార్తచిత్తులయి యయ్యధికారిముఖుల్ చలింపుచున్. 108
క. మునుదాఁచు మూలదాఁచు మ, టనిభార్యను బొడిచియాడె నదిదీపము చూ
పినఁ జూచి వీఁడు మస్మే, మనునోయనుశంక చేత మదిఁ దహపడుచున్. 109
చ. నలువురుగుప్పుగుప్పునను నాలుగుమూలలనుండి దూకి వి
చ్చలవిడిఁ బాఱసాగినను సాహసమొప్పఁగఁ దద్విభుండు గొం
దలపడి చూచి వీరెవరు దాపక చెప్పుము చెప్పకున్న న
గ్గలమున నివ్వధింతు నని కత్తిని దానొఱదూసి పల్కినన్. 110
క. ఆవేళ నెట్లు బొంకం, గావలయునొ కొమ్మ తేటగాఁ జెప్పి ధరి
త్రీవిభుని నెనయఁ జనుమనఁ, గా వినియోజించి వనిత కళవళపడుచున్. 111
ఉ. వింతకథాగహాస్యములు వీనులవిందుగ వింటిఁ బార్వతీ
కాంతునకైన శక్యమిది గాదు వచింపను బ్రష్టలోకప

ర్యంతము చూడఁదోఁప దిది హంసవతంసమ నీవె చెప్పి భూ
కాంతునిఁ జేర నన్ననుపు గాథలచేతనె ప్రొద్దుపుచ్చఁగన్. 112

క. అనవిని మేల్మేలజాణవు, గనఁజెప్పఁగరాదె యెంత కథయిది నే నీ
కును దెలియకున్నఁ జెప్పెద, వినవే ఘనురాలిబోంట విశదముగాఁగన్. 113

చ. వినుమునిజేశ నీవు చని వేఁటలొకయూరికిఁబోవ నాఁటిరా
త్రి నిన్నొకతెం బరుండఁ గను దృష్టికిఁ గన్పడెఁ గొన్నిరూపముల్
కనుపడి మమ్ము నీమగఁడు కాలిడనీయఁడు మాస్థలంబులం
దునిపెడ మేము నిన్ననుచుఁ దూటిన నందొక భూతమయ్యెడన్. 114

తే. నాతి యీవేళ నిను గాచినాము నిన్ను, నీదు మగఁడింటికరుదెంచి నిలిచినపుడు
మాతెరువు దానురాకుండ మనివిచెప్పు, చెప్పకుండిన నీచావు సిద్ధమనుచు. 115

క. బెదరించినాఁటిరాత్రికిఁ, గదలెఁ భూతమ్ములంతఁ గనుమూర్కొఁడు వే
ళ దినము దినమును పడినా, యెదుటంబొడకట్టి నాపయింబడి యల్కన్.

క. పదియైదునాళ్లు భూతము, లదయత ననుఁజూచి నీనిజాధిపుఁడు మముఁ
బెదలంగనీయఁ డియ్యెడ, విదళింతుము నిన్నుఁబట్టి వెలఁదీ యనుచున్. 117

క. ఇంతకుమును దనుకను న, న్నెంతయు బాధించె నింటికీవిప్పుడు రాఁ
బంతము చెడి నీభయమునఁ, గాంతుఁడ యవి పాఱిపోయెఁ గడుపడిఁగంటే. 118

క. ఈరీతి నీభయంబునఁ, బారెడు భూతములఁజూచి భామా వారె
వ్వారని సంశయమున ననుఁ, గారింపఁదలంచి తహహ కరుణయు లేకన్. 119

క. నీవింట లేనితఱి భూ, తావళిచే నొచ్చుకంటె నదయుఁడ నీచేఁ
జావగుట లెస్స తనకటుఁ, గావుననిదె నఱుకుమనుచుఁ గంఠము వంచెన్. 120

ఉ. వంచిన భామినీమణి నవార్యకృపం గని తద్విభుండు హ
స్తాంచిత మండలాగ్రము రయంబున నవ్వలఁ బాఱవైచి రా
జించిన వేడ్కఁ గౌఁగిట నునిల్పి నెఱుల్ కొనగోళ్లఁ దీటిలో
నుంచకు భీతియంచు వినయోన్నతి నూఱటఁ బుచ్చి యంతటన్. 121

తే. భూతకాఁపును బెట్టి విభూతిబెట్టి
యంత్రములుగట్టి వెఱవకు మనుచుఁ దట్టి
పోయెలెమ్మన్న స్నానాన్నభుక్తిరతుల
మగనిఁ గఱఁగించి ఘనురాలు మమత నుండె. 122

క. అనియంచ పలుకు నత్తఱి, నినుఁ డుదయాద్రిని వసింప నింటికిఁజని యా
దిన మెల్లఁ గడపి యామిని చనుదెంచిన నృపతి నెనయ సంతోషమునన్. 123

ఉ. కొప్పున జాజిపూలు మణికుండలముల్ చెవులందుఁ గంధరన్
గొప్పను పాణిపేరుఁ జనుగుబ్బలఁ గుంకుమపూఁత పుక్కిటన్

గప్పురపుంబవిడెంబుఁ గనకంపు కడెంబులు చేతులం గటిం
జొప్పడు చల్వదువ్వలువ సొంపుఘటింప లతాంగి వచ్చినన్. 124

క. కనుఁగొని హంసము తరుణీ, విను మొండొక పిన్నకథ వివేకముతోనే
వినియెద నని నీవడిగిన, వినుపించెద ననిన విరహవిహ్వలబుద్ధిన్. 125

క. దినములు నీ గాథలచేఁ, జనెఁగాని నృపాలుఁజేర సాగకపోయెం
జనియెద నేఁడైనను నా, మనవిని విని వేగ తెల్పుమా పతగమణీ. 126

పదునొకండవ రాత్రికథ.

క. అని పలికిన హేమావతిఁ, గని పల్కెఁ బతంగవిభుఁడు కనకంబను పే
రునఁ దగు పురినొక విప్రుం, డనవద్యుఁడు చంద్రశర్మ యనఁ దనరారున్. 127

వ. అతఁ డక్షర లక్షణ ఋగ్యజుస్సామాథర్వణంబులు వేదాంత వైశేషిక భాట్టప్రభా
కరపూర్వోత్తర మీమాంసశాస్త్రంబులును, బ్రహ్మాండ విష్ణు నారద మార్కండేయ
వామనాగ్నేయ గారుడ భవిష్యద్భాగవత స్కాంద మాత్స్య లైంగ కూర్మ
వాయు వరాహ పద్మ బ్రహ్మవైవర్త బ్రహ్మోత్తరఖండంబు లనుపదునెనిమిది పురాణం
బులును ఆదిసభారణ్యోద్యోగ విరాట భీష్మ ద్రోణ కర్ణ శల్య సౌప్తిక స్త్రీశాంత్యను
త్యనుశాసనికాశ్రమవాసాశ్వమేధ మౌసలమహాప్రస్థానిక స్వర్గారోహణంబులను
పదునెనిమిది పర్వంబులును, శిక్షా కల్ప జ్యోతిర్వ్యాకరణ నిరుక్తములును, ఉక్తా
త్యుక్త మధ్య ప్రతిష్ఠ సుప్రతిష్ఠ గాయత్రి ఉష్ణిక్ అనుష్టుప్ బృహతీపఙ్క్తి
త్రిష్టుప్ జగతీ అతిజగతి శక్వరి అతిశక్వరి అష్టి అత్యష్టి ధృతి అతిధృతి కృతి
ప్రకృతి ఆకృతి వికృతి సుకృతి అభికృతి ఉత్కృతియను నిరువదాఱు ఛందస్సు
లును, బైలజ రోమజ వాసిష్ఠ సోమసూర్యాది సిద్ధాంతంబులును, ఉపమా రూప
కదీపకావృత్త్యాక్షేపార్థాంతరన్యాస వ్యతిరేక సమాసోక్త్యతిశయోక్త్యుత్ప్రేక్షా
హేతుసూక్ష్మ లేశ క్రమ సర్వప్రియోర్జస్వపర్యాయోక్తిసమాహితోదాత్తాపహ్ను
వశ్లేషోక్తి తుల్యయోగితా ప్రస్తుతప్రశంసా వ్యాజస్తుతి నిదర్శనాసహోక్తి పరి
వృత్తి సంకీర్ణవిభావనాద్యలంకారంబులును, అమరామరశేష విశ్వశాశ్వత శబ్దార్ణవ
యాదవ వైజయంతీ నానార్థ రత్నమాలికాకార హలాయుధ వాగురికేశవ తార
పాల ధన్వంతరీ ధరణీ ధనంజయ రభస విశ్వప్రకాశ మాధవ చింతామణి జయ
ప్రతాప శుభాంగజయపాల క్షీరస్వామ్యేకాక్షరాది నిఘంటులును, సంస్కృత
ప్రాకృత శౌరసేని మాగధి పైశాచి చూళికోక్త్యపభ్రంశాంధ్రములను నష్టభాష
లును స్వరనిత్యసమానప్లుతకాక్వాదేశ ప్రాదిప్రాది యోగవృద్ధ్యభేద దేశీయోభయశ

కంధ్వాఖండవిభాగ వికల్ప ప్రభునామ భిన్నవర్గ సంయుక్త వికల్ప సంయుక్తము
లను జక్కటియెక్కటిపోలికలును సరసానుస్వార బుజూవు లనంబరఁగు యతుల
విధంబులును సమనామసంయుక్త సంధిగతోభయ ప్రాది వికల్ప బింద్వగ్రబిందు
బుప్రాస త్రికారసములఘుప్రాస మైత్ర్యంత్య దుష్కరద్వంద్వ త్రిప్రాస చతుర్థ
ప్రాసా ద్యష్టాదశ ప్రాసంబులును, షగణ యగణ రగణ సగణ తగణ జగణ భగణ
నగణంబులును, జంద్రేంద్ర సూర్యగణంబు లను నుపగణంబులును బ్రయోగించి
తత్తద్దేవతాలక్షణంబు లెఱింగి కదళ్యాద్ద్రాక్షా నారికేళపాకంబుల కవిత్వరచన
లెఱింగి సకల విద్యాపారంగతుండై యుండె నప్పుడు. 128

తే. అతఁడు తనసతు లిద్దఱు నహరహంబు, వాదొనర్చుట సైఁపక వలపుఁగులుకు
పిన్న పెండ్లాముపక్షమై పెద్దభార్య, భాషిణీనామఁ గడనుంచె దోష మనక. 129

సీ. నెఱిగొప్పు నెఱరంగు నీలంపుసద్రుచుల్, నారదభావంబు జూఱఁగొనఁగఁ
గలికి కాటుకకంటి చెలువుభారద్వాజు, గరిమంబునైనఁ జీకాకుపఱుప
మించు సిబ్బెపుగుబ్బ మినుకులు కుంభజ, సద్వృత్తమంతయు జడియఁజేయ
మందయానపుఁ బ్రౌఢిమము మతంగజధైర్య, పర్యాయ మెంతయుఁ బగులఁ జేయ

తే. నవసుధామయ మధురోక్తి నైపుణములు, శుకమనోవృత్తి నెంతయుఁ జులుకఁ జేయ
మెఱుఁగు జిగినిచ్చునగజక్కనెఱతనంబు, వెలయఁజరియించునది మునవ్వీటిలోన.

తే. మగఁడు పెఱవాడవైచిన మట్టుమీఱి, బిడ్డపాపలఁ గనియెత్తి పెంచుజోలి
లేదుగావునఁ దిండిచే నూఁది పోఁత, బొమ్మగతి నుండు నక్కొమ్మ యెమ్మెచిమ్మ.

చ. కుడువ సమస్తభాగ్యములు కోరికమీఱఁగఁ గట్టవస్త్రముల్
దొడుగ విశేషభూషణములుం దనరార నలంద గంధమున్
ముడువను మంచిపుష్పములు మొత్తముగల్గిన భోగహీనలై
పడఁతుక లుండనేర్తు రటె ప్రాయమునం బెఱతో వడాయకన్! 132

తే. పిఱుఁదుఁ బిక్కలుఁ జెక్కులు బెడఁగుఁదొడలు
వెడఁద యొడలును జన్నులు వెంద్రుకిడను
నందులేకుండ బలియుట సకియమనసు
జారసంభోగకేళికి స్వారివెడలె. 133

వ. అది మఱియును. 134

క. జారుల మదిజారఁగ నా, నారీమణి మోవి లేఁత నవ్వెసగించున్
హారంబుల వారంబుల, హీరంబులనన్ రదాళి యించుక మెఱయన్ 135

తే. మనసు నిలుపక తమిహెచ్చి మాఱుమగల, వెదకుచుండంగ నప్పుడా వీథివెంట
వింతపరదేశి చతురాఖ్య విప్రుఁడొకఁడు,వచ్చె భాషిణి కనువిచ్చి మెచ్చి చూడ. 136

ఆ. విప్రుఁ డివ్విధమున వీథి సేతెంచుచు, సొలసి కొలను లరసి మూచికొనుచుఁ
దన్నుఁ జూచుచున్నధరణీసురాగ్రణి, గరుణిగాంచి దాని దఱియవచ్చె. 137

తే. నచ్చి ధర్మాభివృద్ధిఁ గావలె నటంచుఁ, బరమభాగీరథివి మహాభాగ్యశాలి
ననుచు దీవించి నా కింత యన్న మనుచు, వేఁడ భాషిణి యావిప్రవిభున కనియె.

క. పేరెయ్యది యూ రెయ్యది, మీ రెయ్యెడ కేగఁదలఁచి మెట్టితి రిటకం
చారసి యడిగిన బాడబ, సారసలోచనకు వేడ్కఁ జతురుం డనియెన్. 138

చ. మునుపు ప్రసిద్ధిమీఱఁ దమమూఁడవతాతతరాన నుండియుం
డిన యది కాణయాచిగను డెంకణధారణియందుఁ దండ్రి నన్
గని చదివించు బుద్ధి నయగారికి నప్పనసేయ నక్షరా
భ్యనిగ నొనర్తునంచు బడి కొయ్యనఁ దోడ్కొనిపోయి యచ్చటన్. 140

సీ. నన్నయ్య వార లోనామాలు దిద్దుకో, మ్మనినచోఁ గడుప్రనొప్పనుచు నేడ్చి
దండమ్మునను గుణింతము పెట్ట రమ్మన్న, నంగుళి వ్రణమాయె ననుచు జుణిగి
శిష్యులచేఁ గాలు సేతులు గట్టించి, తెచ్చి పద్యముఁ జెప్పఁ దెమలకుండి
పలక వ్రాయుమటంచు బడి కెత్తుకొనిపోవ, బలపంబు లేదని పలుకకుండి

తే. యలుక చే నుండ బుగ్గలు నులిమి తిట్టి, తొడలు వడిపెట్టి కోదండ మడరఁగట్టి
రెట్ట లెగఁబెట్టఁ బట్టించు తీపు మాపుఁ, గొట్టుబెట్టుగ సజ్జనకోలదెగను. 141

సీ. గద్దించి వడిదిట్టి దిద్దమంచును వ్రేలు, వెట్టింప నచటనేఁ బెట్టకుందుఁ
బలుమాఱు లో యని పల్కుమంచును గొట్టి, చెప్పినశిలవృత్తి దప్పకుందు
నొకటికి సెలవియ్యనుతికి చీఁకటిదాక, బనులగాపరుల వెంబడిన పోదు
జననియడుక్కొని చదువుకోఁ బొమ్మన్న, వినక వేమఱువెక్కి వెక్కి యేడ్తు

తే. సారె పద్యపుఁబలుకపైఁ జమురుపూఁతు
నెప్పుడును బెద్దపలక పాక్కఁత్తఁజేతు
బాలరామాయణము పుస్తకాలు దాతు
వేయుసజ్జనకోలలు విఱిచివైతు. 142

క. చరికుండ పగులఁగొట్టుదుఁ బరువడి సూత్రంబు ద్రెంచి పాఱఁగవైతున్
మరిమరి బలపము లిచ్చినఁ, బొరిదినమును బగులఁగొట్టి పోయె నటంచున్. 143

తే. నన్ను బింగీలు పెట్టించునాఁడె యయ్య, వారు నిద్రింపఁగాఁ జూచి చేరి యచటఁ
జింతవ్రేల్కొమ్మ వంచుక సిగనుగట్టి, విడిచి యుఱికితి నయగారు మిడికివూయ. 144

తే. అంతఁ దలిదండ్రు లయగార లదిమొదలుగ, వేఁడిపెసలట్లు వేసరి విడువ నేను
గొంటెనగ నారతాయిలఁ గూడుక పలు, గాకిచేష్టల నాటలఁ గ్రందుకొంటి.

వ. అంత మఱియును. 145

సీసమాలిక. దూచియు జాబిల్లి బూచి కన్నులకచ్చి, గుడిగుడిగుంజాలు కుందెనగిరి
చీఁకటిమొటికాయ చింతాకుచుణుకులు, పులియాటలునుఁ జిట్లపొట్లకాయ
తూరనకుక్కలు తూనిగతానిగ, చిడుగుడు మొకమాట చిల్లకట్టె
దాఁగిలిమూఁతలు తేనుబిల్లయాలాకి, గుబ్బట గురిగింజ కొండకోఁతి
చిక్కణబిల్లయు జెల్లెను ఁడుగుడు, బిల్లబిద్యను లక్కిబిక్కిడండ
గడ్డెనభోడి యొక్కసికొక్క బరిగాయ, పోటు గీరనగింజ బొంగరములు
పెంచులబేరివోపిల్లిగాలిపటంబు, సరిజేసి పుటచెండు చాకిమూట
గోట దొర్లుడుకాయ గొబ్బిళ్లమోపిళ్లు, నీగపోగిసబంతి దూగిలాట
వెన్నెలకుప్పలు ప్రేఁబుబొట్టగ గిరి, సెంగన్నసత్తియుఁ జిందుపఱుపు
గచ్చకాయలు కిఱ్ఱు గానుగత్రిప్పుళ్లు, గుజ్జుపెక్కుడు మంటు గూళ్లసూళ్లు
కాలికంచంబును గట్టెగుజ్జువినా, యకుతిరితూనె కోట్లాటచెమట
కాయత్తుగొడుగు బొంగరముదామన్నాట, పొడుగుళ్లనుయ్యాల బోర్లపక్క
బండ్లికలును జోప్ప బెండ్లమంచంబులు, గంగెద్దులాటలు గనికెకుండ
వీనెగాజులుపోతుటీనెగుజ్జంబులు, నాల్గుకంబాలాటనట్టకోఁతి
దంటికిన్న రమంటిగంటిపోట్లాటలు, సింగన్నదాటులు జిరుకురాతి
దాబాటలను మంచితాటాకు చక్రచ, క్రౌలత్రిప్పుడుతోఁచి గాయపడుపు
పాడుపాతేరమాళ్లు పాతరల్ బంతులు, చిమ్మనగ్రోవులు చిఱ్ఱుబుఱ్ఱు
లాకుపీకలు జంద్రలాటలు చంద్రాళ్లు, గిలకలు చిటికెలు కీచుబురలు
కోలాటములు పిల్లఁ గ్రోవులు గుమ్మడి, క్రోవికూఁతలు నూఁదుకొమ్ముపులొడ్డు
విడుపునెట్టునుగాయ విండ్లమ్ములాటలు, పులిజూదములుకట్టెపుట్టచెండ్లు
దాయాలు సోగటాలు దాట్రాయ చదరంగ, మునుజోటురాళ్లను మూఁతపాడుపు
వామనగుంటలు వడిగుప్పిగంతులు, చెఱకులపందెముల్ చిమ్ముడాయి
తుమ్మెదరేఁపుళ్లు కుమ్మరసారెలు, బందారుబసవన్న పత్తికాయ
తిరుగుడుబిళ్లల త్రిప్పుళ్లు జరుగుళ్లు, చిటితాళవిూళలు నెటికెతట్లు
తే. తాటియాకులచిలుకలు తాళ్లపాము, లకటయగచాట్ల ప్రాఁతనై యాడుకొనుచుఁ
జదువుపై సంధ్యపై నాస్థ చాలలేక, పొలతి యీరీతి నేఁబ్రొద్దు పుచ్చుచుండ.
క. విను మాట్లాడఁగఁ బెద్దలు, ననుఁగని పనిసేయుమనుచు నాటినకోపం
బున నేవలాడ వినలే, కనుదేశభ్రమణవృత్తిఁ గైకొని మతిముఖ్. 147
క. సత్రాశన పాత్రుఁడనై, విత్రాసము మాని వింత విషయయలపడిన్
యాత్రావస్థలఁ దిరిగితి, రాత్రి పవళ్లనక వినుము రాకేందుముఖీ. 148
వ. ఇంత యేమిటికంటేని. 149

సీ. తల్లికిఁ గలనైన దయలేదు నామీఁదఁ, దండ్రి యెప్పుడు చూచి వేండ్రపడును
బినతండ్రి బెదరించుఁ బెదతండ్రి కోరించుఁ, బెదతల్లి యూరక బెట్టుఁదిట్టుఁ
బినతల్లి మెటికెలు పెళ్లనవిఱుచును, నన్నదమ్ములు చూడ రతులకరుణ
పదినెలు మఱఁదండ్రు పదరుచు శాపింతు, రక్కలుఁ జెల్లెండ్రు లెక్కఁగొనరు
తే. మేనమామలు బావలు గానివానిఁ గాఁగఁ జూతురు మావాడ కట్టువారు
కంటగింతురు నన్నంటెఁ గములజాతు, వాఁతఫలమేమియో కాని వనజగంధి.
తే. ఇంక నెన్నైనఁగలవు నాహీనదశలు
నాపదలుఁ జెప్ప నేఁటికిమీఁ దాఱునెలలు
పట్టునది యేటిజోలి నాపాపఫలము
నేఁటితోఁ దీఱె నోకొమ్మ నిన్నుఁ జూడ. 151
క. అని చతురాఖ్యుఁడు వేగమె, తనవృత్తాంతంబుఁ జెప్పి తరలాక్షి క్షుధా
ర్తిని డస్సితి భోజనమిడు, మని భాషిణినడుగఁ గానె యది యిట్లనియెన్. 152
క. ఈవేళమాత్ర మన్నము, గావించెదఁగాని మాపు కదలక దినముల్
నీవు పరుండెదవా సుఖ, జీవితముగ నిచట నొకటి చెప్పెద నీకున్. 153
తే. అనినఁ జతురాఖ్యుఁ డామాట కాశఁ బొంది
నీవు చెప్పినమర్యాద నిజము నేను
జేయఁగలవాఁడ నని బాసఁ జేసి యపుడు
భోజనమొనర్చి వెలువడి పోయి యతఁడు. 154
సీ. అప్పుడె యేమని యడుగనైతి నటంచుఁ, బలుమాఱుఁ దలఁచి యార్పులఁ నిగుడ్చు
నీసారిచని వేఁడ నేమనునోయని, సంకోచమునఁగొక్కి చక్కఁబోవు
నస్తమానముగా దటంచుఁ బాదచ్ఛాయ, లొనరించు ప్రేళ్లెంచికొనుచునుండు
నీయూర గడియార మేడ లేదాయని, వీథివెంబడిఁ బోయి వెదకి చూచు
తే. లీలఁ బవళించు దిగ్గన లేచిపోవు
నిలుచుచోటను నిలుపక నిప్పద్రొక్కు
కోఁతిచందానఁ జతురాఖ్యకుండుదిరుగు
వెలఁదిపై మోహమెద హత్తి వెత్త్రియెత్తి. 155
క. ఇటులఁ దమి హెచ్చి యతఁడు, నటులం బెట్టంగ నొచ్చి సడి నటునిటుఁ జెం
దుటకు వెలిసొచ్చి రతిసం, ఘటనార్థము మిగుల వేగు కాలమునందున్. 156
ఉ. భానుఁడు గ్రుంకఁగాఁ గనియపారముదంబునఁ బొంగి భాషిణీ
మానిని యిల్లుచేరి వగమాటల లేటలఁ బ్రొద్దుపుచ్చి య-

హా నిపుణోక్తులం జెనక నాబిడఁ జూచి టురమ్మటన్నచోఁ
బూనిక నిట్లు! చేకొనెడు బుద్ధిటువచ్చితి నేమి చెప్పరా. 157

తే. మంచి తగినగృహస్థుఁడ వెంచఁబరక, కెత్తుకొమ్మన్నఁ బాతికె కెత్తుకొంటి
ననినఁ జతురుండు నణఁకంగ నప్పళించి, జడియకు మటంచుఁ గౌఁగిటఁజక్కఁజేర్చి.

క. తరితీపు నగలుఁ జిన్నెలు, మురిపెములు వినోదకథలు మోహపుభాషల్
పరిపరివింతలవలపులు, నెఱయంగాఁ జూపి సురత నీరధి ముంచెన్. 159

వ. ఇట్లు చెలంగి. 160

చ. కురు సురతక్రియాం ప్రణయకోపమతం త్యజ పూర్వసంగమం
పరిచిను దేహి గాఢభుజబంధనమంగజశాస్త్రవాసనాం
స్మర దద ఖండనం ఘటయ మామవ మారశరాన్న ఖక్షతం
విరచయ యంచుఁ బల్మఱును వేడ్కఁ బచింతురు జారదంపతుల్. 161

వ. ఇట్లన్యోన్యసరససల్లాపంబుల నెడతెగని మోహాతిరేకంబున సంఫుల్లహల్లకభల్లమల్ల
యుద్ధమహోద్ధతసన్నద్ధబుద్ధిని సరికట్లం బెనంగి యుల్లసిల్లి కరంబులు కరంబుల
నురంబు నురంబున ముఖంబు ముఖంబున నూరువు లూరువులం గీలుకొల్పికొని
నిద్రించు సమయంబున. 162

చ. వనితయు నిద్ర లేచి తెలవారెను లెమ్మని జారులేపి నీ
వనుదిన మిట్లు రాత్రిసమయంబున వచ్చి యనంగసంగరం
బున నను డాయుచుంచు నెరమోహముతో వినుతింప మంచి దం
చును వచియించి వేడ్కఁ బడుచుం జతురాహ్వయుఁడేగె నంతయున్. 163

తే. వీగి సంధ్యాద్యనుష్ఠాన మెలమిఁదీర్చి, పురములో రచ్చరావులఁ బ్రొద్దుపుచ్చి
యస్తమయము సమీపమా నంతనేటి, కేగి మజ్జనమాడి యథేచ్ఛతోడ. 164

క. అక్షసరం బార్ద్రాంశుక, మక్షయ కరపాత్ర మమర నతఁ డప్పురిలో
భిక్షాందేహి యటంచు న, పేక్షం బ్రతిగృహముఁ దిరిగి భిక్షం బెత్తున్. 165

తే. ఎత్తి తెచ్చిన భిక్షాన్న మెల్లఁజల్ల, శాకమిడునింట భుజియించి సకలవైశ్య
జాల యాచితలబ్ధతాంబూలచర్వ, ణోష్ఠశోణిమ మోమున నొఱపు నెఱప. 166

క. మనుజులు నిద్రాళయులై, యొనరినతఱి నాల్గుదిక్కు లొగిఁ జూచుచు వే
చని భాషిణియింటికి ముద, మునఁ జతురుఁడు నిచ్చదాని ముచ్చటఁ దీర్చున్. 167

వ. ఇట్లు ప్రతిదినంబున నతండు భాషిణీయోషాభిప్రాయంబు దీర్చునంత. 168

మ. ఉహుహుహూకారితనూవిధూనన జనవ్యూహోపభూజృంభమా
ణహూఘంతీజ్వలనంబు శీతపవమానస్పర్శరోమోద్గమా

వహానాంగాఖిలజంతుసంఘము హిమవ్రాతాంబుజాతాండ మి
ష్మహిమీఁదం బొడసూపె నెయ్యెడల హేమంతంబు దుర్దాంతమై. 169

సీ. సకలదివావ్యాప్తభక సితీకృతములు, బహుళనిద్రాముద్రపంకజములు
నిబిడవర్షితమహానీహారకణములు, శీతలోత్తరజాతవాతతతులు
వర్ధితనిర్ధూమవహ్నిహసంతులు, కైరవవికసనకారణములుఁ
చాలవృంతవిహారకేళిదారణములు, యామినీసముదయాయామదములు

తే. సరసమృగమద మేచకాగురుసుగంధ, బంధురశ్రీకుచద్వంద్వబాధయుక్తి
చకితపురుషావళీశీతసాధ్వసములు, భాసురము లయ్యె హేమంతవాసరములు 170

ఉ. శాంతములయ్యె నెండలు నిశాంతములయ్యె సధూమకుంచంబుల
త్యంతము వాడి వేఁడిమికిఁ దాంతములయ్యెఁ బయోజము ల్విరిశా
క్రాంతములయ్యె నాతెఱలు కొంతములయ్యె మహోష్ణవస్తులా
శాంతములయ్యెఁ దావులు నిశాంతములన్ హిమవారివారికిన్. 171

తే. అట్టి హేమంతకాలంబునందు నొక్క, నాఁడుచతురుండు భాషిణితోడఁగూడి
రాత్రిఁ బరిపరిరీతుల రసికవృత్తి, సురతకేళుల నైపుణిఁ జూపు నపుడు. 172

చ. నెలవునఁ జందరశ్మి గనిష్ఠకుటుంబిని లేనిపోనివా
దులజగడించు చిత్వైపలఁ దోలిన వ్రాలిన చింతనొంది యూ
ర్పు లెనయ దైవమా యనుచుఁ బొక్కుచు నెవ్వరు బల్కరంచుఁ జే
రెలుఁగున భాషిణీయువతి యింటికి వచ్చె నతండు ఖిన్నుఁడై. 173

తే. వచ్చి యచ్చందరశ్మి తావాకిటికడ, నిలిచి తనయగ్రమహిషినిఁ బిలువఁగానె
గుండె ఝల్లని చతురుండు కొంకుచుండ, నతని నెట్టింటి యిలువెళ్లి ననుపవలయు.

క. ఇది తెలిసిన నృపునెనయుం, బద మని యోయంచు పలుక భామమణి నా
కది తెలియ దెటుల ననిపెను, విదితముగాఁ దెలుపు మనిన విహగం బనియెన్. 175

తే. అటుల నిజపతి తనుఁబిల్వ విటునికేలు, పట్టితోడ్తెచ్చి భాషిణీ పద్మగంధి
తలుపుఁ దెఱచుచు నామూల నిలిపి వాని, నాత్మనాథుని కెదురుగా నరిగియపుడు

ఉ. నెయ్యము మీఱఁగాఁ జరణనీరజము ల్తలసోఁక మ్రొక్కి వే
డ్కయ్యెడఁ బల్లవింప హృదయంబున భాషిణి యాత్మనాయకుఁ
జయ్యనఁ దార్చి దివ్వె లిరుచక్కి వెలుంగ మునుంగు వెట్టి నే
డెయ్యెడకైన నేగవె చెలీ యని పల్కఁ బతుండు దిన్నఁగన్ 177

చ. అనువచనంబు దన్ను నొకయన్యగృహంబున కేగు మంచుఁ బ
ల్కినసడని యారి నెంచి పడి కేహము వెల్వడి యూళిటుండు పో

యునతరువాత భాషిణి నిజేశునిదగ్గఱఁ బండఁ బ్రేపకం
గొనకొనలేనివాఁడు లొనఁగూర్చి చరించెను వేఁగునంతకున్. 178

క. జారులపై నాసక్తులు, నారుల కున్నటుల నాత్మనాయకులపయిం
గోరిక లున్నవె యని ఖగ, మారయ. పచియించుతఱి నిశాంతం బైనన్. 179

మ. కని హేమావతి దాని మెచ్చుచు సమగ్ర స్వర్ణసౌధాంతరం
బున నక్షీణనిజాళువాగొలుసులన్ బొల్పొందు నుయ్యాలపై
ఘనతం జేరి వసుంధరాధిపతి యోగప్రాప్తి ఘస్రాంతమా
దనుకం గుండి తమిస్రమాట కెదమోదం బంది యాపిమ్మటన్. 180

సీ. సకటాక్షదీప్తికాంచనరత్న తాటంక, ధగధగల్చెక్కిట్లు దలఁగఁద్రోయ
సకపోలకాంతి వజ్రమౌక్తిక హారవల్లికా, చకచకల్సాంద్ర చంద్రికలు గాయ
సవలయధ్వని హేమస ప్తకికింకిణీ, ఘుణఘుణల్ శ్రుతి కౌతుకము గమ్రోయ
సస్థానక సుగంధసారసదళదామ, ఘుమఘుమల్ ఘ్రాణోత్సవము గఁ జేయఁ
తే. గళుకు పనిచిల్కుసగలేఁత తళుకు లొలుకు, జాళువాకమ్మి సరిగంచు చలువవలువ
ధళధళల్ జాజిపువ్వుమొత్తములు గురియ, నంచకడఁ జేరె సాతానిమిండబోఁడి.

క. చేరిన హేమావతి ముఖ, మారసి నెఱజాణవౌదు వనుదినము మెయి
న్వేలొక వగ గుల్కఁగ శ్రీం, గారింపఁగ ననుచు ముదము గల్పించి యనెన్. 182

పండ్రెండవరాత్రికథ.

చ. మనవి పరాకుమాని విను మానిని పూనికమై కళింగభూ
మిని సిరి కాస్పదంబు జనమేజయుఁ డేలు సుగంధబంధురం
బను పుర ముల్లసిల్లు మణిహర్మ్యవినూతనకేతనచ్ఛటా
జనితసువాతధూతసురసాలపతత్సుమధూతవీథియై. 188

శా. అం దుండున్ భసితత్రిపుండ్రమును గామాత్తల్జడల్ కుత్సపా
లం దెల్ దండము కావివస్త్రములు రుద్రాక్షల్ దువాళించు కా
లం దెల్పాదుకలు న్మృగాజినము బెత్తం బొప్ప సంసారియో
గీంద్రుం డొక్కఁడు కూర్మిఁ డీశపదభక్త్యేకాగ్రచిత్తాబ్జుఁడై.

వ. ఆతండు పృథివ్యప్తేజోవాయ్వాకాశంబు లను పంచభూతంబులును, త్వక్చక్షుశ్శ్రోత్ర జిహ్వాఘ్రాణంబు లనుజ్ఞానేన్ద్రియంబులును, వాక్పాణిపాదపాయూపస్థలను కర్మేంద్రియంబులును, శబ్దస్పర్శరూపరస గంధంబులనువిషయేంద్రియంబులును మనోబుద్ధిచిత్తాహంకారంబులను నంతఃకరణచతుష్టయంబును, జీవునితోఁ గూడి పంచవింశతితత్త్వంబులగు నవియె యెఱింగి యమ నియమాసనప్రాణాయామ ప్రత్యాహార ధ్యాన ధారణ సమాధు లనంబరగు నష్టాంగయోగంబులఁ జతురుండై కమల యోగ బ్రహ్మ గారుడ సుఖ వీర కూర్మ సిద్ధానంత కుక్కుటాసనంబుల నిశ్చలత నిలిచి రేచక పూరక కుంభకంబులను, ప్రాణాపాన వ్యానోదాన సమానంబు లను ప్రధానవాయువులను, నాగ కూర్మ కృకర దేవదత్త ధనంజయంబు లను నుపవాయువులను స్వాధీనత నొందించి యిడాపింగళసుషుమ్నామార్గంబులను, నున్మనిమనోన్మనులను నాదబిందుకళలను, సాంఖ్యతారకామనస్కంబులను, మంత్రహఠ లయ రాజయోగంబులను, మూలాధార స్వాధిష్ఠాన మణిపూరకానాహత విశుద్ధాజ్ఞా సహస్రారంబు లను చక్రంబులను దెలిసి నేర్చి యాత్మాంతరాత్మ పరమాత్మజ్ఞానాత్మ స్వరూపంబు లెఱింగి సత్పురుషుల నాశ్రయించినయుఁ దక్కల లబ్ధిఁ గానక కేవలంబు శైవమతధురంధరుండై యుండె నంతట. 185

క. ఆరాధ్యుఁడు తనునంశా, చారమునకు గురుమహత్వ సత్తముఁడు ప్రియం
బారఁగ నతనికిఁ బెట్టిన, పేరుమ శివదత్తుఁడందు విసువహాగంధీ 186

తే. సంతతమ్మును జంగమార్చనలు సల్పి, భౌమవారంబునను వీరభద్రపళ్లె
రంబునిడి వారిపాదతీర్థమున భుక్త, శేషమునఁ దృప్తిఁ బొందుచుఁ జెలఁగు నతఁడు.

సీ. అయ్యావళీ ముఖ్యమైనరాగము, మిండజంగంబులు మెఱసి నడుమ
గౌరఘుమల్లప్పగంగకు ననుకంచి, కావళ్లవారును గలసి చనఁగ
గుమ్మెత లిక్కన్నర ల్గూడి వాయించుచు, భైరవజోగి వెంబడిని కదల
బసవగంటలు బృహత్పటుశంఖములు మ్రోయ, శివరాత్రి జంగాలు చేరికొలఁద
తే. లశునతిలపిష్టచూర్ణ భాగశనమిసిమి, యుల్లిపచ్చళ్లు పులినోసె లూరుబిండ్లు
మూటజోలలు చిటిగాళ్లుమ్రోనితేగ, నాతఁ డేఁటేట శ్రీశైల మరిగి వచ్చు. 188

తే. వీరశైవంబు ముదిరి యేవేళనైన, హరహర శివా మహాదేవ యనుచుఁ బల్కు
పలుకు నేకాని యితరసంభాషణంబు, లాడఁ డెన్నఁడుఁ బెండ్లామతోడనైన. 189

క. ఆతనికి విశాలయనం, గాఁ దరుణి యొకర్తు దనరుఁ గమ్మవిరిలకో
రీతురక కౌతులాయము, లో తేజీరతన మనుచు లోకులు పొగడన్. 190

క. దానివిలాసపువదనము, దానిచొకాటంపు గబ్బి తళుకులగుబ్బల్
దానిపసమించుదేహము, మానవతీ పొగడ శక్యమా విధికైనన్. 191

సీ. నీలాల రుచినవ్వు నెఱివేణి మొత్తమ్ము, తమ్ములనిరసించఁ దగు మొగంబు
గంబూరభుగభుగల్ గలపించు నునుఁ బల్కు, పల్కుదు రాణులపసను మించు
మించులనిర్జించు మెయితీవపొంకంబు, కంబుసోయగముల గళము మీరు
మీరుగు డారము ల్మానినిగుబ్బలు, బలుదీవి నగు నితంబంబు మహిమ

తే. హిమమయూఖాస్యయూరులయేపు తెగడు
గడును రంభలసొగసు జంఘలుజయించు
నించు విలుకానిశరధుల నేణనయన
యానఘు పదములు కెంజివుళ్లపహసించు. 192

క. చివురా వాతెఱ నల్లని, కవురా నునుసోఁగవెండ్రుకలు పుత్తడిమేల్
సవురా దేహము ముద్దుల, దవురా యని జనులుపొగడ నాబిడ యుసుసన్. 193

తే. దానివెన్నెను మెఱుఁగు దాఁ బూనఁగడఁగి
పుత్తడివెలంది చిదపలై ముద్ర వేసి
యొఱసియొట్టంబు నడికొఁగి నెఱయఁజిమిడి
కఱఁగి నీరయిపోవును గలువకంటి

ఉ. సారసమానవీనఘృణి సంపద కొంచును నెమ్మొగంబు కా
సారసమానవిభ్రమము సారె జయించును నాభియుక్ సుధా
సారసమానమాధురిని జాల రహించును మోవి చంద్రికా
సారసమానహృద్యరుచి సంతతి మించును గాంతహాసముల్. 195

శా. పున్నాగంబును గెల్వఁజాలు రుచిరాంభోజాస్యవేణీరుచు
ల్పున్నాగంబును నవ్వనోపు నెఱయన్ లోలాక్షియానంబులుం
బున్నాగంబును గేరిమీఱి మెఱయుం బూఁబోఁడినూగారు డాల్
బున్నాగంబును మించు నాభిచెలువంబున్ సారె నర్తింపఁగన్. 196

క. అతనుజయధర్మలీలా, హితవృత్తిన్ గన్బొమలు రహించె ననుచుఁదా
నతనుజ యధర్మలీలా, హితవృత్తి రహించి మించు నింతికుచంబుల్. 197

చ. అది పతిభక్తిమీరక దినాంతముదాఁకను సేవఁజేసియుం
పాదవఁగ నారగించి వసనోత్తమభూషణపుష్పగంధసం
పదలను దేలి రేలుప్రియభర్తను సిబ్బెపుగబ్బిగుబ్బలన్
గదియఁగఁ గౌఁగిలింపఁ జనఁగాఁగని కోపవిఘూర్ణితాత్ముఁడై. 198

క. శివదత్తుఁడు హరహరయని, యనలికిఁబో రంకులాడి యని తను ద్రొబ్బం
గనయుసుదిగనుక నాశలఁ, దివురు వ్రతికతివ మోహదీక్ష చెలంగన్.

సీ. పదము లొత్తెదనంచుఁ బదిజంఘికలు దన, తొడలపై వ్రేసికొ మిడిసిపడును
నడుము పట్టెద నంచు నాథునిచిఱుతొడ, ల్పుడికినఁజీయని పొరలునవల
నుపబర్హ మొగఁ ద్రోయ నుకించి మోముపై, మోముఁజేర్చినఁజూచి మునుగులాడు
వ్రేల్లైటికెలుధీయు వెసగొత్తి హస్తంబు, కుచములపై వ్రేసికొనిదట్టు

తే. భక్కలోఁజేరి కౌఁగిటఁ జిక్కఁ బట్టి
కులుకుగుబ్బల నెద యొమ్ము గుమ్మిక్రమ్మి
రతి బలాత్కారమునఁ జేయ ధృతి వహించు
ప్రేయసిని జూచి రోయుచుఁ ద్రోయు నతఁడు. 201

క. ఈలాగు నిచ్చ నిచ్చలు, వాలుగుటెక్కెంబుఁ బూను వానిమరంబుల్
లీల నొనరింపఁ జూచు వి, శాలను చీ రంకులాడి చను మని తిట్టున్. 202

తే. అతఁడుపరసౌఖ్యమునెకోరి యాసఁబొందఁ, డిహమునం దుచ్ఛసౌఖ్యాప్తికింతయైన
జాతి కిడునట్టి గిలిగింత లైతనర్పఁ, గాని ప్రియురాలిచేష్టలు గలప వతని. 203

వ. మఱియును. 204

సీ. ఎడలేక కవ గూడి యేప్రొద్దు రతిసల్ప, వారివైఖరుల కేకారఁ దొడఁగు
సయ్యాటములు గల్గు జంపతీక్రీడకుఁ, గెరలి వేమాఱు గ్రుక్కిళ్ళు మ్రింగు
గందర్పకేళులఁ బొందుసతీపతు, లాసక్తికిని భావమందుఁ గుందు
సురతఖేలనవధూవరుల మైత్రికిమాన, సమున నిట్టూర్పులు సల్పి పొక్కు

తే. విరి లకోరీ దు నేదారి దురముఁగోరి, మీరి పోరాడు సుకుమారమిథునతతుల
వైభవముఁ గాంచి హాయంచు వడిఁ దపించు, సంగమవిహీనయైన యాజలజనయన.

తే. కుసువఁ గట్టను దొడుగను ముసుపఁ బుడన, నెంతగలిగినఁ బ్రాయంపుటింతులకును
గ్రామ్యధర్మంబు లేకున్నఁ గలుగు దుఃఖ, మెంతని వచింపనచ్చునో దంతిగమన.

తే. వినుము నానావిధంబుల దినము దినము
రాత్రి రమణుని గదియఁబో రంకులాడి
పోవె యని త్రోయ గుబ్బలఁ బొఁదు పైఁట
చెరఁగు బఱుచుకఁ బండు నున్సురు మటంచు. 207

ఉ. మిన్నక యిట్లు భర్త తనమీఁద విరాళి వహింపకున్న యా
కన్నియ చూచి యీముదిబికారునితోఁ బని యేమి నా కటం
చున్నిరసించుఁ బంచశరసుందరరూపుల జారవీరులం
గ్రొన్నన వింటివాని మొనకుం గదియించెద నంచు నెంచుచున్. 208

క. వేవిన శివదత్తుకునకును, సేవలు సేయుటలు మాని చిత్తం బలరన్
భావజనిభు లగుజారుల, తోఁగ్రీసలు గనుచుండె విరహదోహాళికాంతన్. 209

చ. చికిలి విభూతిరేఖ జిగిఁజిల్కెడు కమ్మలకాంతిఁజోక హా
టకమణిభూషణంబులమిటారపుఁడెక్కులమూఁక వాసనా
ధికసుమగంధసంపదల తేటగుసిస్తులవీఁక యొప్పఁగా
నకట విశాలనామసఖి హర్షముతోఁ జరియింపు చుండఁగన్. 210

క. అంతట నితాంతహర్ష, స్వాంతయుతద్యూత జనరవక్షుభితవారి
ద్వంతిశ్రుతియై నగర, ప్రాంతంబునఁ గోడి పందెము సాఁగెన్. 211

తే. కావిప్రాఁతలు దారాలు కట్టుముళ్లు, ముష్టులును నీళ్లముంతలు మూలికలును
గత్తులపొదుల్లు మంత్రము ల్కట్టుపసరు, లెనయ వచ్చిరి పందెగాళ్లేపు రేఁగి.

తే. డేగ నెమిలి పింగళి కోడి డేగకాకి, పస్నెలైదింటి కిరులందు పస్నెలందు
రాజ్యభోజనగమననిద్రామరణము, లను విచారించి యుపజాతులను పచించి. 213

సీ. పట్టెజుట్టుని మైలపుట్టమిట్టుది గూబ, బిలుకజుట్టుది మూఁగ బిట్టుకోడి
పట్టుమాప్పది యర జుట్టుది బోరది, బూడిదెపస్నెది పొడది సెల్లు
కాలుది గుజ్జుది గాజులగాడునో, గలది పందెఱ్ఱది గద్దెకోళు
దెఱ్ఱనిదురగలి దీకెలదారెము, నల్లది కొప్పుడి తెల్లయురగ

తే. పిల్లవెళ్లది మొద్దుది నల్లయురగ, లనఁగఁ దగుకత్తికాల్పుంజు లందులోనఁ
బసపుపావళ్లు కాలందె లెసఁగునట్లు, రావిరేకలు బిరుదులు శీవి గలుగు. 214

సీ. గరుడండు శరభంబు కంచుడమారము, రణభేరి కొర్చిచ్చు తాతిబొమ్మ
రాముబాణము మిత్తి రాహుత్తి పిడుగు హ, వ్వీరుండు పుంజుల వేరువిత్తు
గండగత్తెర గుండె గాలంబు మాష్టీఁడు, పట్టభద్రుఁడు బెట్టి భైరవుండు
కత్తులపొది సింహ గాలి బేతాలుండు, పసులపాతర పాదరసము చిలుకు

తే. టమ్ము సుడిగాలి చక్రంబు నలజడదరి
శూలము పిరంగి వెలినక్క సాలువంబు
కాళరాత్ర్యంతకుఁడు పందెగాండ్రు మెచ్చు
లనెడు పేరులపుంజులఁ గొని ముగించి.

చ. చోరఁబడి కొంచి ప్రాఁతలును చుట్టియుఁ గత్తులు వ్రేసి సందిటం
బెరయఁగఁ బట్టి చెక్కుగఱపించి గి రేర్పడ గీది నిల్పి కొ
క్కరయఁగఁ జూచి పందియపు టెంకువ దిద్దుచుఁ జిక్కు వేసి స
ళ్లిరి మరిపో యటంచును ఖిళీపెళిపుంజులు దన్నులాడఁగన్. 216

క. కృకలాసపులం బుట్టిన, కకపికలా దడఁచుచుండఁ గాలజ్ఞరణో
ర్వికడసు నిలిచిన కకనా, మకు నొకనాయకునిఁ జూచి మానిని మెచ్చెన్. 217

ఉ. మెచ్చినయంతలోఁ జిగురుమే లడిదంబు బిగాన దూసి బల్
పచ్చనివింటిబోయ చెలిపైఁ బడి నిబ్బరపుబ్బుసిబ్బెపు
న్మచ్చగలట్టి గుబ్బకవ నాఁటఁ గఁచిక్కునఁ గ్రుమ్మిత్రిమ్మి తా
వచ్చుగఁ జేర్చి యార్చి హరిణాక్షిమనంబు గలంగ నెంతయున్. 218

తే. అపుడు తనుదానె తెలుసుక యబ్జనయన, కులుకు గుబ్బలఁ జిస్నారి క్రొత్తరవికె
పిగలఁ బోకము దూడిపోఁ జేర్మి తోడ, శకునిఁ జూచుచుఁ దనయింటిచక్కి నిలిచి.

చ. అతఁ డొకనీటికాల్వకడ కంతట వే చనితామ్ర చూడ కో
టితయుతహస్తముల్ గడుగు నేర్పున నుండఁగ వానిచెంతకుం
గుతుక మెలర్పఁగాఁ జని శకుం గని కోమలి కొంకుపాటుతోఁ
గొతుకుచుఁ బల్కె నొంటి నిటు గూడునె రాఁదనపంటిదానికిన్. 220

క. అని నీళ్లఁ గాళ్ళ గడుగుచుఁ, జనఁ గావలె నమ్మ చెల్ల సరె తడవాయెం
గన నెవ్వారును లేరని, ఘనకుంతల పల్కుచుండఁ గా శకుఁడంతన్. 221

క. ఇంతీ యెవ్వరు లేరని, గొం తేటికిఁ జేసె దెవరు గొనిపోయెదరే
యెంతపనివచ్చినను నిదె, చెంతనె యున్నాఁడ భీతిఁ జెందకు మనినన్. 222

చ. విని చిఱునవ్వు నవ్వి భువి వింతలు పోమగనాండ్ర నీగతిం
బనుపడి యొంటి నుండఁగని పల్కుట న్యాయమె యంచుఁ బల్కి నీ
వనుదిన మెందు నుందు వెవరైనను వచ్చెద రేల చెప్పుమా
ననవిలుకానివంటి నెఱనాయక యంచు విశాల వేఁడినన్. 223

క. నేనుండు చెప్పుడు మాపురి, లోన స్నాపేరు శకుఁడు లోలాయతనే
త్రానారుల మానసములు, పూని కనుంగొనెడు బుద్ధి భూమిఁ జరింతున్. 224

వ. అని చెప్పి నవ్వుచు వెండియు నిట్లనియె. 225

క. ఈవీట నొండుచిత్రము, గావించెడిపాటిదానిఁ గన మీవంటిక్
నీవైతె జాణ వౌదువు, గావ లు స్మాట లటులఁ గావినఁబడియెన్. 226

క. అదిగాక నిన్నుఁ జూచిన, మొదలుగ మదనాస్త్రతతుల మొనఁబడితి వనుం
గదియించి గబ్బిగుబ్బల, పొదుగున నీ డేర్పరతులఁ బొసఁగించి సఖీ. 227

తే. అనిన విని యావిశాల యరాశయటనుచు, మెచ్చి తనమదిలోఁ గల మేలిమెల్ల
దెలిసితివి జాణ వౌదని పలికి యతని, రమ్ము నాయింటి కిపు డని నెమ్మి మీఱ. 228

క. త్వరితగతిం దనయింటికిఁ, దిరిగి తిరిగి చూచుకొనుచుఁ దెరవయు జవనా
సరణిని వడి శకుఁ డోడఁ, శరణమునకుఁ జనియె వేడ్క సఫలతఁ బొందన్. 229

తే. ఇద్దఱీరీతి నింటిలోఁ కేగినప్పు, డొంటిపాటయ్యె శిపదత్తుఁ డింట లేని
కతన నని పొంగి యన్యోన్యకాంక్షలూర, సురతకేళికిఁ జెలరేఁగి చొచ్చి మెచ్చి.

చ. అలసటలేక సద్గుణ మందక తగ్గక తొట్రుపాటునం
గలఁగక ప్రాలుమాలక వికారముఁ బొందక యాలసించకం
దొలఁగక నిద్రముఖ్యగొని తూలక నిద్దఱు నేకకాంతుతోఁ
దలియక టోరిచానిబెడిదపుదురం బొనరించి రెంతయున్. 231

చ. లకుముకులట్లు సర్పములలాగునఁ గుక్కుటజాతిచాడ్పునం
బికములలీలఁ బావురపుబిట్టలతీరునఁ జెట్లవీఁక ధే
నుకముల వైఖరిం గపులనూఁకుడుభంగిని భైరవాశ్వయుం
గ్మకములరీతి సింహములకైవడిఁ బోరి రనూనచాతురిన్. 282

తే. అటులఁ దమిదీర కుండెడి యాస్థతోడ
ముచ్చటలు దీర నిరువురు మొనసి పెనఁగు
వేళ శివదత్తుఁ డింటికి వేగ వచ్చి
చూచె నాశ్చర్యకోపవిస్ఫురితుఁ డగుచు. 233

వ. ఇత్తెఱంగున. 284

క. ఘర్షించి కనులనిప్పుల, వర్షంబులు గుఱియఁ జూచు వల్లభునకు నా
ధర్షిణి యపు డేవిధమున, హర్షము గావింప వలయు నని యడుగుటయున్.

తే. హంసకులసార్వభౌమ నీ వనుదినంబు, కథకుఁ గథ కిట్లు నన్నడుగంగ నేల
చెప్పు మేలాగు హర్షింపఁ జేసె మగని, ననిన హేమావతిని జూచి హంసయనియె.

క. విను మటుల మగఁడు కోపము, పెనఁగొని ఘర్జించి పలుక భీతిల్లక యా
వలజదశాకారవిలో, చన ధైర్యము చెదరనీకఁ జతురత ననియెన్. 237

క. మరుకేళిఁ గవయ కవ్వలి, కరుగవె చీ రంకులాడి యని నను నిచ్చల్
నిరసింతువు యోగివ గన, నరకా నీవాకె తాఁకె నాకుంజూడన్. 238

చ. పలుమఱు రంకులాడి యని పల్కెదు నీవచనం బమోఘమై
చెలఁగొని తాఁకె సిద్ధుఁడవు నీమహిమం బదియేల వ్యర్థమై
తొలఁగు నటంచుఁ బల్కి చెలి దూరిన నాత్మతపోవిభూతిచేఁ
దలఁకొను వాక్యసిద్ధికి ముదంబు గొనెన్ శివదత్తుఁ డెంతయున్. 239

చ. అటుల నిజాధినాథుఁడపు డాత్మమహత్త్వగుణోపలబ్ధికు
త్కటమగు మోదమందఁగను గామినిఁ జూచి ననుం బతివ్రతా
పటిమ వహించు మంచు బహుభాషలఁ బల్కుము పల్కుచున్న నీ
కిటు ఘటియింతు హత్య తను వేటికి నేఁటికి నింద వచ్చినన్. 240

తే. అనెడు సతివాక్యమునకు స్త్రీహత్యకులికి, తనదువాక్సిద్ధికిని నద్భుతంబుఁ జెంది
నీవిఁక మహాపతివ్రతాభావమహిమ, వెలయవే యనియోగి దీవించెఁ బ్రీతి. 241

క. అటువలె దీవించుచు నెప్పటియట్లునె వేఱులేనివత్నంబున న
జ్జటిలుండుండెను జెలియును, బటుముదమున మెలఁగుచుండెఁ బడఁతుక వింటే.

క. ఆరీతి మహోపాయము, నేరిచిన జారుఁ గనయ నెలకొను మనవా
కారజగజంతి యని తెల్పు వారుట గని భావు కేళి ఖలతికిఁ జనియెన్. 243

వ. అని ప్రత్యుత్పన్నమతి చెప్పినవిని హర్షంబునొంది నలుండను దరువాతివృత్తాంతంబావ
తిమ్మని ప్రార్థించిన. 244

మ. నిరవద్యస్వయశోవినిర్జిత మహానీహారనీహారభూ
ధరపుత్రీశ్వర కావ్యగోత్రవిధికాంతా గౌరవా గౌరవా
కరమందార పటీర శంకర శతకా తారకా తారరా
డరవిందోద్భవవాహ పథ్యతిథిపాకాహార కాహారసా. 245

అనులోమవిలోమకందము. రామానుజరాజనుత ర
మామరసుమరాగకర సుమాకర సమరా
రామ సరకమాసుర కగ
రామ సురమమారతనుజ రాజనుమారా. 246

తోటకవృత్తము. వారణ వారణ వారణరక్షా
సారస సారస సారసపక్షా
శారద శారద శారద కీర్తీ
హారిమ హారిమ హారిమమూర్తీ. 247

గద్యము. ఇది శ్రీమత్కౌండిన్యసగోత్రపవిత్రాయ్యలరాజాన్వయసుధావార్ధిపూర్ణిమా
చంద్ర నిస్సహాయకవిత్వనిర్మాణచాతుర్య నిస్తంద్రశ్రీరామనామపారాయణనారా
యణామాత్యప్రణీతం బైనహంసవింశతి యనుమహాప్రబంధమునందుఁ దృతీయా
శ్వాసము.

శ్రీరస్తు.

హంసవింశతి

చతుర్థాశ్వాసము.

పదుమూఁడవరాత్రికథ.

రాజిత జితవారిధి
వారిధితనయాంశజాతవసుధాపుత్రీ
హారిస్తన కుంకుమఘన
సారమృగీమదనుగంధచర్చితవక్షా. 1

వ. అవధరింపుము ప్రత్యుత్పన్నమతి నలునకిట్లనియె నట్లు ప్రభాతకాలంబు గానచ్చినఁ
గనుంగొని. 2

క. చిగురాకుబోఁడి యప్పుడు, మగరాజిగిరాయిడించు మందిరభూమిన్
బగరాజిల్లెడు తొగరా, జగరాతిక నది రసించు సాయంబైనన్. 3

క. కని జలకమాడి సొమ్ములుఁ, దనరంగ నలంకరించి తగ లేక్షణరా
త్తనయునిపై మోహంబునఁ, జనఁగా రాయంచ చూచి సఖితో ననియెన్. 4

తే. అక్కరుచిఁగల్గు చక్కెర లానవాలు, పెట్టెదవె యొక్కగాథఁ జెప్పెదను వేడ్క
నది నవీనప్రవాళరాకాధరోష్ఠి, వినిన నొక్కింత సేర్పు నీకనయు సుమ్మి. 5

క. అనవిని చిఱున వ్వొలయఁ, బని చెలువులకథలు చెప్పి పార్థివుఁ జేరం
జననీయ వైనఁ జెప్పుము, వినియెద నన సతికి హంసవిభుఁడిట్లనియెన్. 6

తే. పూర్వమున బ్రహ్మసభకు నేఁబోయి కొంత
కాలమందుండి యజుఁ డంపకంబు సేయ
మానససరంబునకు వచ్చిమామకీన
కులజాలను గాంచి భువిఁ జూచుకోర్కి వొడమి. 7

సీ. హిమవన్నిషధమేరుహేమకూటాస్తోద, యద్రోణమలయవింధ్యాత్రికూట
మాల్యవన్మందర మైనాక గంధమా, దనసహ్యపారియాత్రకసువేల

ఋక్షమత్క్షత శృంగి ఋశ్యమూక మహేంద్ర, సౌమాన గోశృంగ చంద్రపృష్ఠ
కాలేయ నశిరబీజ మతంగ కైలాస, శతకేతు భృగుసీల చక్రవాళ

తే. కనక మేఘాంశుమత్పుష్పగరుడభద్ర, చిత్రకూట సుదర్శన శేషసింహ
రోహణ శ్రీగిరి క్రౌంచ రుద్ర మత్స్య, సూర్యరోహణముగిరు లూచియంత. 8

సీ. కోరింద నలతుమ్మ గొటికె కోడారయు, నెఱుతు రూఁడుగ దంతి వెట్టినిమ్మ
చిటిగార సుందర చీకెత్తుదుమ్మయుఁ, దెల్లమమ్మల్లింద కల్లితొట్టి
జమ్మి బలుసు గార చంద్రపటికి తెల్ల, వుప్పిలొమ్దుగ జిడ్డు బుడ్డతుమ్మ
కలివిరి గుండ్రియు గచ్చ పెన్నంగయు, దుద్దుసుంగయు భూత తోటుత్రికోవె

తే. మాడ్చు చిటికొక్కి సీకాయ మద్ర తొట్టి, వెలఁగ వావుడు వల్లేరు ములకవేఁప
నగిరె నీర్గొబ్బి మొదలుగా జగతిఁగల్గు, కంప లన్నియు వేవేగ గడచి కడచి. 9

సీసమాలిక. జిల్లేడు వెంపలి జిడ్డువెంపలి సైఁడి, తంగేడు తంగేడి తగిడి నుస్తె
ములువెంపలి ములుస్తె గలిజేరు గుంటగ, లజ్జగుడు దంతిబం దారి నేల
తంగేడు మెట్ట బందారి దుంఘగ బ్రహ్మ, దండి భూతులసెట్టుదొండి చల్ల
పిల్లిమాడుపు చార పిల్లడ్గు చిత్రమూ, లము నల్లతీఁగె కోలాకు పొన్న
ముయ్యాకు పొన్నయు మొగబీర తుత్తెర, బంకదుత్తెర హంసపాది గంటె
కామ జిలుగుమెట్టదామర నెత్తిసె, నగ జంబిరను కాచి నల్లకాచి
శీత్రితులసియు సంబరేణు నేలుసిరి కే, శ్వరి నేలవే మూటి చల్లగడ్డ
సహదేవి జుట్టుప చలిపిండి చిటిముటి, పెన్నేరు విషబొద్దిపిండి దొండ
నెనుటాయి గొలిమిడి నీరుబచ్చలి ప్రబ్బి, వేరు గన్నేరాఁడు బీరనేతి
బీరపేరా ముట్టి పీచరములు గొలి, మిడి చేదుపొట్ల యుమ్మెత్త తిప్ప
తీఁగె విష్ణుక్రాంత తీండ్రిత్త చిత్రమూ, లము దొండతీఁగె ముల్లంగి గొల్ల
జీడెద్దు మర్రేకు చేగొడ్డ చంద్రకాం, తెజ్జనియుబ్బెంద యెత్తుమ్మి
కుప్పి సూర్యక్రాంత మువ్వడు నరవండు, గాడిదెకడపర కస్నెకొమర
నల్లగంటెనపూలి తెల్లగంటెన యుత్త, రేణు గుబ్బిరి సంబరేణు బండి
గురిగింజ గురువింద తురతపత్తియుఁ బత్తి, తిలదిడ చబ్బంది నులియచీకె
వెలగ విషముదారి వెత్తికుందెన మంచి, కుందెన కలబంద గువ్వగుత్తి
మామెనయును నేలమామెన యటకమా, మిడి దూల గోవెల మేఁకమేయు

తే. నాకు నల్లేరు నులిజము డాకుఁజెముడు
నేలతటక సిందెయుఁ గోలచెముడు
బొంతచెము డుళ్లియును, సదా ముష్టి మొదలు
గాఁ గలుగునట్టి చిఱుపట్లఁ గాంచి యంత. 10

సీసమాలిక. రావి మామిడికొండరావి మేడియు ప్రష్మ, మేడియు జీడిమామిడియుఁ జింత
పులిచింత మోదుగు ములుమోదుగును నెల్లి, పుల్లవెలఁగ వెట్టిబిల్ల చిల్ల
బూరుగ కలుగొట్లు భూత పాసిరి కుక్క, బూరుగ చిటిగొట్టి భూతనెరిద
నేరేడు మఱి యల్లనేరేడు పాచెరి, తడగూబ తడఁబేఁడు కడపబట్ట
కడపకొడిశ పాలకొడి శెట్టిలొద్దుగు, చిరిబేఁకు లొద్దుగు జీడిపాల
కలు జువ్వి వావిలి గండువావిలి యేఱు, మద్ది మగ్గియును నేలొద్దియొద్ది
తెల్లకాంచనము తుందిల మెట్టకాంచన, ముప్పి తెల్లుప్పి నీరుప్పి యిప్ప
తాండ్రిచందన మేపి దాసాన మెఱ్ఱదా, సానము బందుగ జారజేన
మఱ్ఱివిరికి తొండ్లి మఱ్ఱితూ కిచ్చెడ, పెద్దవిరిగి వక్కి గద్దనెల్లి
కాకితూ కందుగుకానుగ పరగోఁగు, గోఁగుబొట్టు కచిక్కి గోఁగుకొండ
గోఁగుపొగడ ములు గోరంజలును బెద్ద, వెలమ సుంకేసరి వెఱ్ఱిచిక్కి
నాఱప సురపొన్న వారిజమును బొన్న, నెల్లి మాలుగబిల్లు నెమిలియగుడు
కొండగుమ్ముడు రేఁగు గొరమి సంపఁగికొండ, సంపెంగ మారేడు సరళదేవ
దారు గుమ్ముడు మోవి తపసియుఁ గుమ్మర, పోల్కి గుగ్గిల మెఱ్ఱిపోల్కి వేగి
దేవదారు సిరికె తిలకము తెల్లన, గిరి వేఁప కరివేఁప తురకవేఁప
వేరుపనసగుత్తి వెఱ్ఱినారు వరేల, పనస కరకకొమ్మి పలుకరేణి
బండచింతయు నల్లబలుసు నురభి చీకి, రేని కూకుడు నెమ్మి పేర్రింఖణమ్ము
భూతాండసళ మశోక భూర్జపత్రమ్ములు, బోళము మంకెనపులును గంగ
రేఁగు తక్కిలి ములువేగి భూచక్రము, మొక్కస కొక్కస మొల్లమ్రాను
హనుమంతబీర మంకెన గిరికర్ణిక, పెడమల్లె కొండముక్కిడియుఁ గోల
ముక్కుదాడిమ బీర మొగలింగ గోదాడు, నేదాడు ఖర్జూర మీఁత నేల
తాడి బగిస పోఁక తాడు కొబ్బెరచెట్లు, పెద్దమాను పతంగి బెండగలుగు
తే. కఱుదు రిరుసడు కాఁకిగ కాన్గ సన్న,
విరిగి సోమింద గున్నంగి దిరిసెనంబు
మొదలుగాఁ గల్గు బహువిధభూరుహములు
నిండి యుండెడు కొనలపిండు లరసి. 11

క. వెస జంబూప్లక్షక్రౌం, చసుపుష్కరశాల్మలికుశ శాకద్వీపా
లెసఁగఁ గనుగొంటి లవణే, క్షుసురాఘృతదధిపయోవిశుద్ధజలాబ్ధుల్. 12

సీ. స్వాయంభువోత్తమ స్వారోచిష బ్రహ్మ, దక్ష వైవస్వత తామసేంద్ర
రౌచ్య రైవత రుద్రభౌచ్య చాక్షుష సూర్య, లనెడు చతుర్దశమనువు లమరి

బ్రాహ్మ్యర్ష దివ్యబార్హస్పత్య సౌరచాం, ద్ర గురు పావన పితృనామకవన
మానవమ్ములును గేతుమాల కింపురుష హి, రణ్మ యైలావృత రమ్య కకురు
తే. భరత భద్రాశ్వ హరిసంజ్ఞ వర్షములును, భారతేంద్ర కశేతు గభస్తి నాగ
తామ్ర రోహిణి సౌమ్యగాంధర్వకాఖ్య,లమరు నవఖండముల నొప్పు నవనియందు.

సీ. ద్రవిళ విదేహ మాళవ మత్స్య మళయాళ, కొంక ణాంగ విదర్భ కురు పుళింద
చేది టంకణ వత్స సింహళ కర్ణాట, మగధ ఘోట కళింగ మద్ర యవన
కుకురు బాహ్లిక పౌండ్ర ఘూర్జర నేపాళ, శక వంగ కాంభోజ సాల్వ లాట
సౌరాష్ట్ర చోళాంధ్ర శబర పాండ్య వరాట, కుంతల కేక యావంతి కాశి
తే. నాట కరహాట సింధు గాంధార నిషధ, కేరళ తురుష్క పాంచాల శూరసేన
కోస లోత్కల కాశ్మీర కుత్స బర్బ, రమరు హూణాఖ్య సర్వదేశములు చూచి.

క. యమునాతమసామధ్య, క్షమఁగమలోత్పలమరందసంగ్రహణాద
భ్రమతిభ్రమద్భ్రమరవి, భ్రమగీతతతాభ్రసురతరంగిణి చెంతన్. 15

సీ. పొడయెండ గాయని పొన్నగున్నలనీడఁ, గ్రొమ్ముత్తియపుటరంగులు చెలంగ
గొజ్జంగి పొదరిండ్లపజ్జలఁ బచ్చక, ప్రములు నిండిన ద్రాక్షపందిలి తగ
శశికాంతకుట్టిమస్థలులను బన్నిటి, పరజల్లు జలయంత్రపాళి దనర
కేళి కేళాకూళి క్రౌంచ చక్ర చకోర, హంసభ్రమత్సారసాదికలిత
తే. కలకలారావ విస్తార కమల కుముద, సౌర భాగార నీహార నీరపూర
వీచికావార దుర్వార విహృతి ధీర, శీతలసమీర కాసారసీమఁ గంటి. 16

వ. మఱియుఁ దత్కాసారంబు ననిమిషసంచారయోగ్యంబై యమరావతీపురంబును, శంఖమకరకచ్ఛపాధిష్ఠానంబై యలకాపట్టణంబును, ధార్తరాష్ట్రవిహారస్థలంబై హస్తినగరంబును, బకనివాసంబై యేకచక్రంబును, శంకరాధారంబై కాంతారంబును, శింశుమారచక్రవికాసితంబై మేరువునుం బురుడించుఁ దత్తీరంబున. 17

క. పల్లవిత కలిత పుష్పిత, సల్లలిత మరంద వళిత సత్ఫలిత మహీ
జోల్లసితాభ్రంకషమై, యుల్లము రంజిల్లఁ జేయు నొకవన మొప్పెన్. 18

ఉ. అవనసీమ నొక్కతరు వంబరచుంబితశాఖియై ముదం
బావహిలంగఁ జేయఁ గని యాగమనశ్రమముక్షుధార్తియుం
బోవఁగుటింపఁ బూనియును భూజముపై వసియించి నాకగం
గావనజాతజాతబిసఖండము లానుచు నుంటి నయ్యెడన్. 19

ఉ. కొండలు క్రిందుమీఁదుగను గూల దిశావళి వ్రీల నుష్ట్రవే
దండము లుర్వి వ్రాలఁ దద్వరితంబున వారిధు లింకి క్రాల బ్ర

ష్ఠాండమూ తూల నాదిమసహోహిపసూకరకూర్మమూర్తు లొం
డొండఁ గలంగి సోలఁ జటులోద్ధతి నుర్లెను నేలయ న్నొగిల్. 20

వ. అప్పుడు. 21

చ. హరిశిఖిదండిదైత్యవరుణానిల యక్షపభర్గు లెక్క యా
మరకరిమేషవాహరిపుమానపనక్రమృగాశ్వనందులన్
గురుపవిశక్తిదండపరకుంతగుణధ్వజఖడ్గశూలభృ
త్కరులయి కుంభయంత్రగతిఁ దాల్చిరి దిక్పరసైన్యసంగతిన్. 22

క. అతఁడి నేనాకసమున, కౌతతసంరంభగతుల నతిజవ మొప్పం
గాఁ దెలిపి నెగసి చూడఁగ, భూతలచలనం బడంగి పోయినపిదపన్. 23

క. ధరణీసుర భూభృద్వి, ట్పరణజభటరథగజాశ్వపద్యస్తులచే
నిర వొందు పాండ్యభూమిని, బరిపూర్ణం బనఁగ నొక్కపట్టణ మున్నన్. 24

తే. కని మహామోద మొనరింపఁగాఁ బురంబు
కాపురంబుగ నుండెడు ఘనజనముల
కలిమి బలిమియు వీక్షించు కొంత్ష వొడమి
యొక్కసౌధంబుపై డిగ్గి యుంటి నందు. 25

తే. పరకతలగుడ్డ యొకపాటిపచ్చడంబు,ముదుక నీర్కావిదోవతి మొలనుసంచి
తిత్తి వెండుంగరము వ్రేలహత్తి యొప్ప,నుండు శతుఁ డను పేదనియోగి యొకఁడు.

సీ. క్షేత్రఘాతంబులస్థితులు వక్కాణించి, సౌవర్ణగణితోక్తసంఖ్య దెలిసి
మిశ్రితగణితార్థమిళితమనన్యుఁడై, గాఢప్రకీర్ణకగణిత మెఱిఁగి
త్రైరాశికాద్యంతసారాంశము గ్రహించి, సూత్రగణితంబులు జొచ్చికలఁచి
మఱిభిన్నగణితంబు మార్గమెల్లను గాంచి, పరగణితంబులు పారఁజూచి

తే. నిఖిలసిద్ధాంతసూత్రము లెన్నరిచ్చి జగతి
గణకకులసార్వభౌమత్వగణనకుఁ దగి
గణితమర్మజ్ఞుఁ డితఁ డని ఘనులు మెచ్చఁ
దెలిసి యతఁ డెంతలెక్కైనఁ దేటపఱుచు. 27

గణితముపేరులు.

సీ. త్రైరాశికప్రకీర్ణసువర్ణపంచరా, శికమేరుపొర్ణరాశికసమాధి
కారవీరాచారఘాతకుంటాహ్వయ, చ్ఛాయార్యభటబృహజ్జాతకోత్క
లితసప్తరాశికలీలావతీవర్గ, వర్గమూలక్షేత్రవాస్తుభాగ
గణితసారచతురంగప్రశంసాఫలీ, నాదియబీజభిన్నవరాశి

తే. ఘనఘనామూలశిల్పిసంకలితసూర్య, సోమసిద్ధాంతయుగలబకోధరత్న

ఘట్టితైకోనరాశ్యాదిగణితతతులు, దెలిసి యతఁ డెట్టిలెక్కైనఁ దేటపఱుచు. 28

తే. సరవి గుడికట్టుగా చెంగ వరసి వ్రాసి, యంతకము లేసి కులవర్గు లాయకట్లు
దీర్చి దినపహీనపరగతిప్రతీర, సారవణి నిర్ణయింప శేషాహి యతఁడు. 29

చ. చదువులుచెప్పి చూచె మతిసారెకుఁ గూలికి లెక్కవ్రాసి చూ
చదయతఁ గోలుకాఁడగుచు నన్నిఁట మండువలన్నటించి చూ
చదియునుగాక రాయసపుటార్యుల ఘంటము లాపు దుద్దులున్
వదలక మోసి చూచె నొకపట్టునఁ బొట్టకు లేక తక్కినన్. 30

క. పొరుగిరుగువారికలిమికి, గుఱిగాఁ దా నెంతకూడు గుడుచుచు వీటం
దిరుగాడి ప్రౌఢుగ్రుంకెడు, వర కాకపాతికకుఁ గొలుచు వడిఁ గొని తెచ్చున్.

తే. తెచ్చి సుఖమతి యనునామధేయమునను
పరఁగు ప్రియురాలిచేతి కేర్పడఁగ నీయ
నాబిడన్నంబు సంకటి యంబలియును
జేయ సమరేయివేళ బోసేసి పోవు. 32

క. అతఁ డీలాగున గ్రాస, స్థితికై యూరెల్లఁ గలయఁ దిరుగాడంగా
నతనాలు మరునికేళికి, వెతఁగొని తిరుగున్ భుజంగవీరులఁ గలియన్. 33

క. ఒసపరి వగలది ముద్దుల, నసియాడెడు గౌను గలది యందము గలపైఁ
డి సరైనమేనుచాయల, వస గలదని విటులు దానిపని కలవడుచున్. 34

తే. ఎనయు నేవేళ నెందైన నేపు రేఁగి
పురిని గలజారు లత్యంతమోహు లగుచుఁ
గ్రుక్కిళులు మ్రింగికొనుచు నొక్కొక్క రొకరె
తిరుగుచుందురు దానింటితెరువుఁబట్టి. 35

ఉ. ఇందుఁడు కందునిద్దపురహిం దగు సుందరిమోముగోము తా
నందమి నెందిరేందుముఖినందనుఁడుం దన డెందమందు నిం
దిందిరకందబృందకచదృక్తతిచందముఁ జెంద జాళువా
లొందమిఁ గుందు జారులిఁక యుగ్మలిఁ బొందమిఁ గంది కుందరే. 36

శా. నెత్తావు ల్వెదచల్లుపుష్పలతల న్నెమ్మేను సింగంపురా
మొత్తంబున్ నునుగౌను శ్రీలగరిమంబున్ వీనులుం దమ్ముద
మ్మొత్తుం గ్రొవ్విరిగుత్తులన్ మినుకులొల్కున్ గబ్బిచన్గుబ్బలున్
నెత్తమ్మిన్ గళికేరువారాము దెగడు న్నీమాటికీ రంభన్ నగ్రున్. 37

క. అనుఖమతితరుణవయస్సు, శ్రీసంగతి నలరు విటులఁ జేరి రతులకున్
వేసారక సుసికొల్పఁగఁ, దా నుఖమడి పచ్చునట్టి నస్యూలలోనన్. 38

చ. ఒకనికి మోముచుంబనము లొక్కనికిన్ మొనగుబ్బపోటు వే
ఱొకనికిఁ జెంపపెట్టు మఱి యొక్కనికిన్ బిగికౌఁగిలింపు లొం
డొకనికి గాఢసంగమము లొక్కనికిన్ రతిబంధనైపుణుల్
కకవిక చూపు మన్మథుఁడు గట్టినధట్టి సడల్ప నియ్యకన్. 39

చ. దుసికలఁ జారుచీఁకటుల దూఁకొనుచుండెడుకీలుగంటుపైఁ
బస పొనరించునిగ్గు గల ఫాలతలంబునఁ జాదుబొట్టు దృ
గ్వసతికిఁ గజ్జలంబు నరకాలున వంచులుఁ జీఱుచీరఁ దా
రసమగుపుప్పకంచుకము రంజిలఁగాఁ జరియించు వీథులన్. 40

తే. ఇటులఁ జరియింపఁగా దాని యొప్మై లెఱిఁగి, పట్టియనుమానములచేత బెట్టుగుంది
కని విరూపినిఁగాఁ జేసి కాంతవిడి, చనియెద నటంచు నెమ్మది శతుఁడుఁ దలఁచి.

క. ఒకనాఁటిరాత్రి యింటను, సకియకడం బవ్వళించి సంభ్రమమునఁ బౌం
డ్రకదేశమునకుఁ జనియెద, నొకపని కని వేగ యామ ముండెడువేళన్. 42

తే. పయనమై లేచి పోవుచో భార్యతోడఁ, జెప్ప నొక్కింతదూర మచ్చిగురుబోఁడి
సాగ నంపి బహిశ్శంక కేగ నతఁడు, దిరిగి కిసురించి వేగ మందిరము సొచ్చి. 43

ఉ. దూలముమీఁదియుట్టుకను దొంగవిధంబున నిశ్చలాంగుఁడై
తాలిమిఁ జిక్కఁబట్టి కులతామరసేక్షణచర్యలెల్ల నా
మూలముగాఁ గనుంగొనెడు బుద్ధిని నాశతుఁ డుండునంతఁ బ్రా
క్శైలశిఖాగ్రభాగమున సారసమిత్రుఁడు దోఁచె నంతటన్. 44

క. పనిపాటఁ దీర్చి సుఖమతి, పనిపడ నేఁ డింటితోడుసు బొసెఁగదా యం
చును వెల్వడి చని వీథిని, మనసిజవేదనల జాలి మాలి తిరుగఁగాన్. 45

సీ. గౌరిపంచాంగంబు గౌళిపంతులపంచ, పక్షుల శకునము లై ఱేఁడికంటి
పలుకులరీతులు ప్రశ్నభాగంబులు, గల్యాలు గూఢంగఁ గలుగుమేలు
కీడును బోచిల్లజా డెఱింగెడునేర్పు, దిక్కువిదిక్కులు దెలిసి నుడువుఁ
దుమ్ములక్షణములు తొడరు కాకరవంబు, సాముద్రికస్థితిఁ జతురమహిమఁ
తే. దెలియ నేర్చినయొకమహాధీరవరుఁడు, శకునవిద్యావిచక్షణాధికుఁడు సొకు
మార్య రేఖల మార్కట మారుఁడైన, యనవిదివిజ్ఞుండు మతిమంతుఁ డనెడువాఁడు.

క. ఎమకైనఁ జూచి సుఖమతి, కదియం జని వాని సొబగు కలిమికి మోదం
బెదనొంది యతని నో నవ, మదనా యని పిలుచునంత మాత్రనె యతఁడున్.

తే. దీనిఁ దగిలించుకొనవలెఁ దియ్యవిలుతు, దురము సనిల్లొకి నేఁడు ముద్దుగ నటంచు
ఫలఁచువంతటిలోన జాణతనములాడి, లోఁబఱచి వానిఁ దోడ్తెచ్చె లోలనయన.

మ. అటులం దోడ్కొనివచ్చుచోఁ గలుకు టొయ్యారంబుగాఁ జూచి చొ
క్కటపుఁ బిబ్బెపుగబ్బిగుబ్బ నెలవంక ల్సాము గాన్పింపఁ బై
పట మొక్కింతి సడల్చుఁ బచ్చిదొరలన్ భాషించు లేనవ్వుతో
సటులుం జేష్ట లొనర్చుఁ బైపయిఁ బమున్ జారుండు హర్షింపఁగన్. 49

చ. నిలయములోని కిట్లు విటు నిన్ వెసఁ దోడ్కొని వచ్చి హెచ్చి కం
బళము ముదంబునం బఱచి పల్లవుఁ డందు వసించినంత న
య్యళికచ యేక్రియం గనెనొ యట్టుకపై నిజభర్త యుండుటం
దెలిసిన భీతిలేక సుదతీ యపు డేమని బొంకెఁ జెప్పుమా. 50

చ. అని యలవాన జాలిపులుఁగా వనజాక్షినిఁ జేరి వేఁడినన్
విని తలపోసి చూచి యిది వింతసుమీ తెలియంగలేను నే
ర్పున నది భర్తకింపు మదిఁ బుట్టఁగ నెట్టులబొంకెఁ జెప్పవే
యనఁ గలహంస వంశకల శాంబుధిచంద్రుఁడు కొంత కిట్లనున్. 51

క. విను హేమావతి సుఖమతి, తనవల్లభుఁ డటుకమీఁద దాఁచుక యున్నాఁ
డని తెలిసి ధృతి చలింపక, యనుపమచాతుర్యధుర్య యై విటుమోలన్. 52

క. ఏకొక్క కిడి సద్భక్తిని, మ్రొక్కి కసుంగీఁటి శకునములు చూడు వరుం
డెక్కార్యంబున కేగెనొ, యక్కార్యము లెసఁగ సఫల మౌనో కావో. 53

తే. లెస్సఁగాఁ జూచి చెప్పుము లేమిచేతఁ
జనిన నాపతి శీఘ్రంబె సఫలుఁడై సు
రక్షితంబుగ వచ్చునో రాఁడొ యనుచుఁ
దెలుప యడిగిన నాసైఁగఁ దెలిసి యతఁడు, 54

సీ. అంగుళిక్రమమున నశ్విని భరణియుఁ, గృత్తిక రోహిణి మృగశి రార్ద్ర
పొసఁగఁ బునర్వసు పుష్య మాశ్లేషయు, మఖ పుబ్బ యుత్తర మఱియు హస్త
సరవిఁ జిత్రయు స్వాతి వరుఁగ విశాఖాను, రాధలు జ్యేష్ఠయు రమణ మూల
పూర్వోత్తరాషాఢ లుర్విని శ్రవణ ధ, నిష్ఠలు శతభిష ప్రోష్ఠపదలు
తే. నుత్తరాభాద్ర రేవతు లొనర నెంచి
మేష వృషభ మిథున కర్క మృగప కన్య
కౌతులాళి ధనుర్లగ్న కలశ మీన
రాశి సంఖ్యలు వరుస నేర్పడ గుణించి. 55

తే. సూర్య శశి భౌమ బుధజీవ శుక్రమంద, రాహు కేతుగ్రహస్థాన రాశికూట
చారహోరోపచయకేంద్ర సారసిచ్చ, పరమసోచ్చాంశలగ్నము లుదిలపఱిచి. 56

తే. జన్మకర్మసాంఖ్యాతిక సామదాయ, కౌంగజామిత్రవైనాశికారివామ
పార్శ్వవేధలులత్తలు భావమస్వ, భావసిచాస్తమయయములఁ బరిహరించి. 57

సీసమాలిక. ద్వాదశాబ్దాబ్దమాత్రగ్రహమాత్స్య, క్షుత్త్రాంశరాశిమాసదిన మరసి
పద్మసింహాసన పణకూర్మనరచాప, కుంతలఖలజీవ కుంభవర్గ
శనిఖడ్గరథగజాశ్వవ్యూహనాడికా, దిద్విధచ్ఛత్రద్వితీయపంచ
విధదశవిధరాహు వృశ్చికలాంగూల, పంచసప్తశలాక పక్షిడింభ
కామాఖ్యతోర్మణ గౌళిత్తుతశ్యేన, యాత్రాత్రికాలసూర్యఫణిజయక
ఘోరకాలానల గూఢకాలానల, భూచరఖేచర పుణ్యభూమి
చంద్రకాలానలసంకటసూర్యకా, లానలరాహుకాలానలకలి
వర్తులభాస్వరవామగౌడద్వితీ, యతృతీయమాతృకా చతురదీర్ఘ
వర్ణేశ్వరాహ్వాద్వె వతయోగతుంబురు, ప్రస్తారసర్వతో భద్రకులక
లాలకోటావహా లక్ష్మీనఖక్షితి, వలయలక్షత్రేత్రవాలభూమి

తే. ఘనపుళిందకోల్లాపురి వెనకపటక, కాలరేఖమహామాలి కానిరామ
యాఖ్య అలంకారచక్రము లందు బీజ, పంక్తి లిఖియించి తత్ఫలా ఫలము లరసి.

క. ఈలాగుచక్రముల గ్రహ, జాలము లిఖియించి చూచి చంద్రాస్యవరుం
డాలయమున డాఁ గుండుట, కాలజ్ఞుఁడు దెలిసి పలికెఁ గౌతుక మెసఁగన్. 59

తే. కడుపులోఁ జల్ల గదలక కలికి వినుము
నేఁడు రేపటఁ దలపువ్వు వాడ కతఁడు
రాఁగలఁ డటంచు శపథ మేర్పడఁగఁ జెప్పి
యతఁడు దానిల్లు వెలువడి యపుడ చనియె. 60

ఉ. ఆసమయంబునందు శతుఁ డట్టుపపై వసియించి యుండి యెం
తో సుముఖత్వ మొప్పఁ గని తొయ్యలిభక్తికి సచ్చరిత్రలీ
లాసుగుణప్రసిద్ధికి భళా యని మెచ్చుచు డిగ్గి వచ్చి రా
వే సరసీరుహాక్షి యని వేగమె కౌఁగిటఁ జేర్చి వేడుకన్. 61

క. ప్రమదానిపాతివ్రత్యము భక్తియుఁ గంటి సందియము లేదిఁక నం
చు మనోరాగంబున శతుఁ, డమితస్తుతు లొనరఁ జేయ నది యిట్లనియెన్. 62

తే. కాంత నే నెన్నఁ శూరాదు గాక నన్నుఁ
బోలఁ గలసాధ్వు లున్నారె పుడమిలోన
[illegible]
[illegible]

చ. అని కలహంస చెప్పిన నయారె కథాస్థితి యంచు మెచ్చికొం
చును దపనోదయప్రభలు సుందరి గన్గొని యింటిలో నికిం
జని పవలెల్లఁ బోఁగడపి సారసమిత్త్రుఁడు పశ్చిమాద్రికిం
జనినయనంతరంబ మనుజప్రభుపై విరహంబు మీఱినన్. 64

సీ. కళదేరు కస్తూరితిలకంబు వాసన, ల్లపనవంధములకు లంచ మొసఁగ
నవరత్న తాటంక వివిధకాంతిచ్ఛటల్, సునుఁజెక్కుఁ జిగికిఁ గానుక నొసంగ
నలరుమానికపుసోయగంపు దండల మెక్కు, కలితాంగదీప్తికిఁ గట్న మిడఁగఁ
జెంగావిపలి పెంపు చీరంచు సరిగడా, ల్పదశోణఘృణులకుఁ బగిడి బెట్ట

తే. మదనమదహస్తివిడివడ్డమాడ్కిఁ బడఁతి, పుడమి యొడయనికడ కేగ బెడఁగునడల
నడుచువడిఁ గడుక్రొమ్ముడి సడలి విరుల, జడి పాదను నిల్లు వెలువడి చనఁగనవుడు.

క. కని రాజహంసవరుఁ డి,ట్లను భళి మేల్జాణ వౌదువౌ సొగసు మెఱుఁగ
జననాథు సెనయఁ బోయెదొ, విని పొమ్మొకకథ యటన్న వెలఁది యిట్లనియెన్. 66

మ. కలహంసాధిప నీవ్వబుద్ధి నిటులం గల్పించెదో కాక పె
ద్దలచేఁ బూర్వము విన్నవాఁడవొ మహాదైవప్రసాదంబొ విం
తలును మ్మట్లు రచింప నన్యులకు మేధాశక్తి నిక్క బోలువా
రలు లేరింక భళారె చెప్పు మనుచుం రాజాస్యప్రార్థించినన్. 67

పదునాల్గవకథ.

క. ఆహూనసౌక మభినవ, తామరసమరందబిందు తరబృందంబుల్
నేమించుగుఱియు వాక్కుల, హేమావతి కనియె మోద మిగు రొత్తంగన్. 68

చ. వినుము విదర్భ దేశమున విశ్రుతమై సిరులందు విప్రాలం
బన నొకపట్టణం బమరు నచ్చట నొండొకవైశ్యుఁ డెంతయుం
దనరు హిరణ్యగుప్తుఁ డను నామముతోడఁ దదీయభార్య హా
స్తిని యనుపేరునం బరఁగుఁ జెప్ప నశక్యము దానివైఖరుల్. 69

క. మిలమిలమిలఁ దసుకులజలు, పాలయలరుల వలపుగులుకు పొలతుఁక నవ్వుల్
మొలకరిక ల్చలదలకలు, చెలిసొలపులపలుకు లలరు చిలుకలకొలికిన్. 70

క. విరులా నగవులు నీలపు, సరులా కుసులంబ్బుగబ్బి చన్నులు జాళ్వా
గిరులా యూరు లవంటుల, సిరులా యని జనులు మెచ్చఁ జెలువ చెలంగున్. 71

క. చిందం బనఁదగు గళమును, గుందమ్ములతీరురదన కోరకపంక్తుల్
మందమ్ములు గమనమ్ములు, నందమ్ములు పొగడఁ దరమె యతివపదమ్ములున్. 72

ఆ. కలువచెలువు చెలువుఁ గైకొనుకన్నులు, జగ మెఱుంగురంగు జిగి మెఱుంగుఁ
గులుకు దొలుకు మొలకగుబ్బల పసగల, వనిత మేలు కొక్క వనిత మేలు. 73

సీ. బలితంపుఁ బులినంపు వెలఁబెంపు జఘనంబుఁ, బోఁడి మెన్నఁగనొక్క నాఁడు పట్టుఁ
విరితమ్ములను గ్రమ్ము సిరిజిమ్ము వదనమ్ము, చెలువ మెంచుట కొక్క నెలయుఁ బట్టు
నిగులెప్పుడును గుప్పు నెఱికప్పు గలకొప్పు, వర్ణింపగా మహాబ్దంబు పట్టు
జితజంభకరికుంభతతడింభ కుచకుంభ, యుగ మెన్నుటకు నొక్క యుగము పట్టు
తే. జొక్కటపు టిక్కగమినిక్కు టెక్కుజక్కు, సుఖములనుతింపగల్పకాంతంబు పట్టు
గెంజిగురు సంజకెంజాయపుంజిఁ దెగడు, పదము లెన్నంగ బ్రహ్మకల్పంబు పట్టు.

క. ఘనజఘన స్తనయుగములు, వెనుకను దను మ్రోల నుద్దవిడి నొత్తంగాఁ
జనలేక యూరుమురుఁగులు, బనుపడ దాఁగెనఁ గొను భామమఁదనరున్. 75

సీ. విష్ణుపాదంబంటు వేమఱు మేఘంబు, చంద్రుండు ముట్టె నీశ్వరుశిరంబు
తీర్థంబుతోఁ గొని ధృతి నిల్చె శంఖంబు, కోరి ప్రసాదంబు గొనె ఘటములు
దండనుండిన సాధుతరులదాఁ టెనులత, లతనుధర్మములతోఁ దనియె విరులు
పుణ్యనదీనదంబుల నిల్చెఁ బులినమ్ము, లలపితామహునాజ్ఞ నలరె నంచ
తే. కుంతలానన కంధర కుచసు బాహు, నఖకటీయానపటుశోభనత వహించి
దీటురావే మటంచును దృఢమనీషఁ, జెలియ యంగమ్ములకుఁ బాస చేసినటుల.

ఆ. మొగము నిండియుండు మోహంపుఁగన్గవ, యురము నిండియుండు నుబ్బుచనులు
వీఁపు నిండియుండు వేనలిజొంపంబు, దానిఁ బొగడఁ దరమె మానవులకు. 77

క. అహ స్త్రీని యౌవనము, త్సాహమునన్ బిడ్డపాపసందడి లేమిన్
మోహనతరవిటవృషభ, వ్యూహములకు వల్లెత్రాఁటి యొఱపున మెఱయున్. 78

చ. మిడిమిడి గానిచేకటులు మేలిమిసూనలదండ జోడుబోల్
కడెములు సందిబొందె విడి కమ్మలమించులమించుమించులన్
నిడి బుగడల్ జరాసరిహొణీలఁ దనర్చినకట్ల దండచే
గడ కుతికంట్లు సూసకము ఘల్లను మెట్టెలు పూని వీఁగుచున్. 79

క. అది గరగర నగుపురుషుం, డెదుటం బడ వీఁడు జీవితేశ్వరుఁ డయినన్
మది గలదుఃఖం బెల్లను, దుదముట్టు నటంచు మోహ దుర్దశ నొందున్. 80

వ. అది మఱియును.

చ. ముదమునఁ బల్లెబట్టలకు మూఁటను ముల్లె కటంచు నాథుఁ డిం
పొదవఁగ నేగ జారజనయూథహితప్రదభాగధేయ మై
కదిసి చరించుఁ జిన్నెలను గాసిలఁ జేయుచు మోహకాంక్షతో
మదనుఁడు సానచిమ్ములు సుమాళముతోఁ దుతఁ జిమ్ముచుండఁగన్. 82

వ. ఇట్లు సంచరించు నయ్యవసరంబున. 83

సీ. హారాది యొడ్డాదిభారానులను వచ్చు, గోనెలు తణగాలు గోతములును
సూలానునగలు కంట్లాలు కంబడికట్లు, మూఁటలు చిక్కాలు బాటసుండు
వలలావణము పట్టి వారతుక్కొఁబను, సుంకము బీటికాసులును మగలు
కావలి దేవళ్లకానులు కుప్పబ, త్తెము విశేషము దోవతీర్వ యర్థ
తే. మాన్యములు తరుగువిడుపునుమడుపుమణియ, గానికొల్లానిబంటొ్రతుకరణములకు
నారిపెట్టి బసివిగణాచారు లచట, వాదిలెక్కలు రాఁబట్టువాఁ డొకండు. 84

ఉ. సుంకరకొల్వుకాఁడు సరసుం డనుపేరిఁటివాఁడు చూడ నే
ణాంకవసంతకంతుల జయంతుని నెంతయుఁ బోలువాఁడు ని
శ్శంక నలంకరించుక హుశారున వీథికి వచ్చి యప్పు డా
పంకజలోచనం గని సెబా సని మెచ్చినయంతలోపలన్. 85

చ. పొగడలు చారుచెంగలువబొందల మేలకిపువ్వు ధట్టి సం
పఁగి విరితేఁటిమేల్గనినపాగ శిరీషపుగోషు ఫేషు మేల్
జిగితొగడాలు జాజిబరిసిం గొని చిల్కలవాజి నెక్కి పెం
దెగువను గంతుపాదుష హదే యని యార్చెద వొమ్ము గ్రమ్మినన్. 86

సీ. వ్రీడావహిత్థప్రవేగోన్మదోగ్రరో, షప్రదోషవితర్కచపలదైన్య
మతిసుప్తత్రాసకచరమలీలాపని, ర్వేదనాసూయవిషాదగర్వ
మోహాంచితాస్మృతిమోహనమాధుర్య, జడసుప్తిధృత్యపస్మారహైన్య
హర్ష విజ్ఞానశం కాలస్యసుఖనామ, ధేయముల్ గల్గి వర్తిల్లునట్టి
తే. ముప్పదియు మూఁడు సంచారములను బ్రగ్గి, స్వేదవైవర్ణ్యలోమాంచ విశ్రుతాస్య
కంపముల్ ప్రళయ స్తంబకము లనఁ జను, సాత్త్వికపుభావములచేత జడిసి తెలిసి.

సీ. సాక్షాత్కరించిన చంచలాలతికయో, మాటాడ నేర్చిన మణిశలాకో
జీవంబువచ్చిన చిత్తరుబొమ్మయో, కడురూపుదాల్చు శృంగారరసమొ
చేష్టలు వెలయించు చివురుపూరెమ్మయో, చెఱలాడుజాబిల్లిచిన్నికళయొ
కలితరేఖ నటించుకమ్మనెత్తావియో, మోహింపఁ జేయు సమ్మోహనంబొ
తే. కాకయుండిన నీతళుకు కాంతిముఱువు, సొగ సలంకృతికళయును సురభిశుభద
విభ్రమంబులు గలవె త్రివిష్టపముల, నిండి యున్నట్టి చక్కనిసెలఁతలందు. 88

క. కరములు సుమలతికాళిన్, కరములు చిగురువవ్వు లబ్జకరములు పద్మా
కరములు నాభీరుచు లా, కరములు సొగసులకుఁ జెలికిఁ గలయవయవముల్. 89

క. నారికెన సఖులు లేరే, లేరేదొరఁ దెగడు నిటలలీల లయారే
యారేవునమరు నారే, నారేఖకుఁ దనుఘనాళి నాఁగను మెఱయన్. 90

క. బాలాద్యుక్తి వాలా, వాలాఱుఁగన్ను లతులవనజశ్రీలా
శ్రీలా చెవులు సులీలా, లీలావతికంధరపము లెరబాబాలా. 91

సీ. శశిరేఖశశిరేఖ సత్కళాసౌందర్య, ములు మాయఁ జేయు నిచ్చెలుపతీరు
పద్మినీపద్మినీపరిమళజాతుల, నలరింపుచుండు నిక్కలికిసొరు
రేవతీరేవతీరేఖావిలాసముల్, తలకింపఁ జేయు నిత్తరుణిమురువు
వరహేమవరహేమసురుచిరలీలలు, గఱఁగంగఁ జేయు నీకాంతహరువు
తే. తారతారనుదారనుదారసించు, భద్రభద్రను భద్రను బరిహసించు
నౌర యిట్లుండ వలదె శృంగార మనుచు, మెచ్చి పల్మాఱు బలుమోహ మెచ్చి కెరలి.

క. మిఱు కైనయాకృశాంగీ, మణి నిప్పుడు మోహినీసుమతమంత్రాక
ర్షణకళ నాకర్షించక, కణకం బలుగతుల రతులఁ గవిసెద ననుచున్. 93

క. మది నూహచేసికొని తన, సదనంబున కపుడె వచ్చి చలమునఁ దన్నున్
మదనుం డేచఁగఁ దమిచే, నొదవిన యొకయమృతసిద్ధయోగమునందున్. 94

సీ. వైష్ణవి కౌమారి వారాహి చాముండ, బ్రాహ్మి మాహేశ్వరి బగళ లలిత
కాత్యాయ నింద్రాణి కాళరాత్రి భువనే,శ్వరి మహామాయి పంచదశ దుర్గ
భగవతి మాతంగి బాల మహాకాళి, కామేశ్వరియు భద్రకాళి శక్తి
మలహరి కృష్ణాక్షి మాధవీ శాంభవీ, శాకంభరియు లఘుశ్యామలాంగి
తే. మోహినీ కామరాజాఖ్యముఖ్యదేవి, రాజరాజేశ్వరియు మంత్రరాజరాజ
ముఖి వరూపిణి భైరవి ముఖ్యమాల, మంత్రములలోన మోహినీమంత్ర మరసి.

సీ. కడుభక్తి శుక్లపక్షమునఁ బుష్యార్కమి, నాఁడు హస్తిని వీథి నడుచువేళఁ
గుడియెడు గిడుసున్న గొని తెచ్చి శయనము, దిరము గోమయమున నెఱయ నలికి
మధ్యమంబున నెఱ్ఱమంటిప ట్టిడి పస,పున ముగ్గు గ్రోసఁగి మధ్యమునను మన్న
నెఱపి యాపైని నన్నెలఁతరూపము వ్రాసి, చుట్టుయంత్రము గురుస్తుతి యొనర్చి
తే. మొదల నోం హ్రీంవినిర్మించి మోహ మోహి, నీపటుస్వాహయనిమంత్రనియతిఁ దీర్చి
యందు దిగ్బంధన మొనర్చి యరుణగంధ, పుష్పదీపాదులను లెస్స పూజఁ జేసి.
ఆ. లక్షజపముచేసి లక్షణయుతముగఁ, దద్దశాంశము మధుతర్పణంబు
తద్దశాంశ మగుచుఁ దగు పలాశలతాంత, హోమవిధియుఁ దీర్చు చున్నయపుడు.

సీ. మినుకొప్పు సనుగొప్పుమినమిన ల్దొలాడఁ, గన్నులధళధళ మిన్నులాడ
బునుఁగిడ్డ నెఱపూతభుగభుగ ల్చెఱలాడ, గుబ్బలచకచక ల్దొబ్బులాడ
జిగిపూని తగుమేనిధగధగ ల్దిరుగాడ, నగుమోము నిగనిగల్ నాట్యమాడ
గుమిగూడుసరిదండఘుమఘుమ ల్పొరలాడ, నందెలఘుళఘుళ ల్చిందులాడ
తే. నెదుట సాక్షాత్కరించుమోహినికి నతఁడు
గరిమెతో లేచి మ్రొక్కినఁ గరుణఁ జూచి
తనకుఁ బూర్ణాహుతి యొనర్చి తప్పకుండఁ
దంత్రము ముగింపుమా నీవు దలఁచినట్లు. 98

క. వర మొసఁగెద నన నటువలెఁ, జరిపి మనోజాత పంచశర యని యంత్రా
వరణము దుడిచి మదీప్సిత,ము రయంబునఁ దీర్పు మనిన మోహిని యంతన్. 99

తే. మంచి దని యచ్చెలిని నావహించి శక్తి, తెచ్చి ముందట నిల్పి యదృశ్య యైన
సంభ్రమంబున సరసుండు సరసరతులఁ, బరవశత్వంబు నొందించి భ్రమము గొల్ప.

చ. కనుఁగవ విచ్చి చూచి యల కామిని యెక్కడి దీనికాంత మీ
ఘనుఁ డితఁ డెవ్వఁ డిట్టిరతి గల్గుట యేమని విస్మయంబుచే
మనమున నెన్ని యేమయిన మంచిదె నామదిఁ గోర్కెఁ దీర్చెఁ బ్ర
బ్బినమకరాంకు నింకఁ దనభృత్యునిగాఁ బని పూని యేలెదన్. 101

వ. అదియునుంగాక. 102

తే. భద్రుఁ డన దత్తకుఁ డనంగఁ బరఁగు కూచి, మార పాంచాల విట పీఠమర్దనాగ
రిక విదూషకు లనఁ బ్రౌఢరీతి మెలఁగు, నాయకులవంటిరసికుఁ డీనాయకుఁ డని.

చ. మనమున మెచ్చి నాయకుఁడు మానెఱజాణవు ప్రౌఢ వే క్రియన్
గొని రతి నేలిపాఁడ పనుకూలము నా కిది నిచ్చ నిచ్చలున్
ననవిలుకానికేళికల నన్ వెలయించు మటంచుఁ బల్కినన్
విని సరసుండు మంచి దని వేడుక నాతినిఁ బంపె నింటికిన్. 104

క. అది మొదలుచేసి హస్తిని, మది రంజిల సరసుమీఁది మమతను నిచ్చ
ల్మదనునికేళికిఁ బిల్చును, మదిఁ దనగృహమునకు సంచు దొరికినయెడలన్. 105

వ. ఇట్లు విహరింపుచుండి యొక్కనాఁడు. 107

క. మధ్యాహ్నవేళ జనతా, రాధ్యుం డగుసరసుఁ డలరి రతిపతికేళీ
సాధ్యత బుద్ధిమతాంకిమ, సాధ్య మ్మని యావధూటి సదనమె చేరెన్. 106

తే. చేరినప్పటిసరసునితీరుఁ జూచి, భుజము లుప్పొంగి హస్తినిపుష్పగంధి
కలయఁబడి మతి పన్నిటఁ గాళ్లుగడిగి, మేల మాడుచుఁ బోత్తెచ్చె ఘుచ్చుపోచ్చి.

సీ. జీవదంతపుజగాజీనినఖానుమే, ల్తళుకుటద్దపుబిళ్ల బెళుకురవలు
వింతసంతనఁ జేసి విప్పఁగాఁ దాపిన, హురుమంజుపోసల మెఱుఁగుకుచ్చు
లునిచి తీర్చినసొంపు మిను కైనకెంపురా, మొనముక్కు లూడెడు ముద్దుగులుకు
కలుకుఁగ్రొంబని పచ్చచిలుకలు రహిమించు, తొగరాచలువరాల నెగడు లోవ
తే. గలవగలనిండుపచ్చనిజిలుగుప్రతిమ, కతల నిరవొందు చిత్తర్వు కప్పురంపు
మెప్పు మేల్కట్లు చవికెలో మెరయ హంస,తూలికాతల్పమునఁ జేర్చి తోయజాక్షి.
క. తొడరి నునుగబ్బిగుబ్బల, పొడ వడఁగఁగఁ గౌఁగిలించి పొడమినదార్ఢ్యం
బెడలంగనీక మన్మథు, బెడిదపుదురమం దతనికిఁ బ్రియ మొందించెన్. 110
తే. ఇత్తెఱంగున వారిద్ద ఱేపు రేఁగి
మిథునకార్యప్రవిష్టులై మెలఁగుచుండ
దానిపతియింటి కరుదెంచి తలుపు దెరువు
మనిన నది యెట్లు బొంకెంగఁ జనునొ చెపుమ. 111
తే. తెలిసెనా నీవు హేమావతీలతాంగి
తెలియకుండినఁ జెప్పెదఁ దెలిసికొనుము
విభుఁ డటులఁ బిలిచిన విటుఁడు వడఁక
వెఱువకు మటంచు ధైర్యంబు గఱపి యపుడు. 112
చ. ముసుఁగిడి పండుకొమ్మనుచు మోహముతోడ వితర్దిఁ జూపి తా
నును రసు రంచు ఖిన్నయయి యొయ్యన నేగి కవాట మవ్వలన్
బెసబెసఁ ద్రోచి మాటఁ దలఁ బెట్టుక వచ్చినభర్త కింత సా
ధ్వస మొదవంగఁ జెప్ప విని వాఁడు వితావిత యేమి యంచనెన్. 113
వ. అని హీనస్వరంబున. 114
క. అడిగినపతితో నిట్లను, దడవాయెను సుంకరీఁడు తమలెక్కలకై
పడియున్నాఁ డిదె కనుమని, పడఁతి యతనిఁ జూపఁ జూచి భయ ముప్పొంగన్.
క. వెను కడుగు లిడుచు నవ్వలఁ, దనపొరుగింటను విభుండు దాఁగినచో జా
రునిరతితృప్తాంగ వే, తనిపి వెడల ననిపి తరుణి ధవునిం బిల్చెన్. 116
తే. పిలువ నతఁ డెప్పటట్లన ఖేదపడక, కూర్మితో నుండెఁ బతి దాను సుందరరదన
వింటివా యిట్టిచాతుర్యవిశదశక్తి, నీకుఁ గలిగినఁ బోవమ్మ నృపతి నెనయ. 117
చ. అని కలహంస చెప్పఁగ సుహాదరణంబున నాలకించునం
తనె తపనోదయప్రభలు తద్దయుఁ గాన్పడఁ గేళికానికే
తనమున కేగి యచ్చట సుధాకరబింబనిభాస్య ప్రొద్దుగ్రుం
కినఁ దను కావియోగమునఁ గేవలమున్ వెతఁ జెంది యుండుటన్ 118

క. కుముదమ్ములు కుముదమ్ములు, సముదమ్ములు గాఁగఁ మెఱయుఁ సాయం బైనన్
రమణీమణి ఘనరుచిభా, రమణీఘృణి సిరులు నిరులు రంజిలువేళన్. 119
సీ. తారకావృతపయోదముమాడ్కి సుమదామ, పరివృతం బగుకొప్పు పరిఢవిల్లఁ
దీఁగను వనలు హత్తినచందమున మేన, సొగసుగా రతనంపు సొమ్ములలర
వదనచంద్రునిగూడ వచ్చినరోహిణి, ముఱువున ముత్తెంపుముక్కు రమర
మంచు గప్పినగట్ల సంచున వలిపెంపుఁ, బైఁటలో గబ్బిగుబ్బలు చెలంగఁ
తే. బరఁగు జగడాలపగడాలభరణిలోనఁ, గ్రాలు మగరాల నిగరాలలీల విడెపు
టరుణరుచిఁ జిల్కు నోరఁ బల్వరుస మెఱయ, వచ్చినిల్చినయా హేమవతిని గాంచి.
క. జలజభవాశ్వం బిట్లనుఁ, జెలియా యింకొక్కగాథ చిత్రతరంబై
చెలు వొందెడిఁ జెప్పెద వినఁ, గలవే యని యడుగ వినెదఁ గాకని నిల్చెన్.
వ. హంసం బిట్లనియె. 122

పదునేనవరాత్రికథ.

మ. ఇతరధ్యానము మాని నీవు వినుమా హేమావతీ ద్రావిడ
క్షితిలోఁ జిత్రవిచిత్రవస్తువితతిన్ జెన్నారు కాంచీపురిన్
స్థితుఁడై కాఁపుర ముండు శూద్రుఁ డొకఁ డాశ్రీదృష్టికిం బాత్రమై
శ్రితనానాజనభాగధేయ మగుచున్ సీరాంకనామంబునన్. 123
సీ. ముంగిటఁ బులిజాదములు గీచి యుండిన, రచ్చబండలు గొప్పప్రహరిగోడ
పంచదిన్నెలు చాదుపట్టెలు ముమ్మూల, గూండ్లు దీర్చినయట్టిగోడ లలరు
దేవరచవికె పందిరి కోళ్లగూడులు, గొఱ్ఱు గుంటుక కాడి క్రొత్తపల్చ
లట్టువగల గాడి కొట్టంబు పలుగడి, కంపపాతినలేగ కదుపుదొడ్డి
తే. ప్రత్తిగూటంబు తొట్టియు బలకపీట, బావి పిడకలకుచ్చెల పసులమేపు
మంగలము దాలి యోలుల్కి మారినిసందు, గలిగి విలసిల్లు నాతనినిలయ మెపుడు.
వ. అదియునుంగాక మఱియును.
తే. ముద్దగిద్దజపులమార్పు ముసుకుపచ్చ, మార్పుజీఁకపురిపరంగి మల్లెమార్పు
పాల్పసరకొమ్ముసూగూరిపైరజొల్ల,మసరవల్లెఱ్ఱజొన్న లమ్మంగఁ గలవు. 126
సీ. జడకొఱ్ఱ కొఱ్ఱలు చామలు వెలిచామ, కుట్టారి కారిక కొండబరిగె
బరిగెసజ్జయు గిడగిరసజ్జ మజ్జపా, ల్గిడ్డచే న్పెద్దరాగియును యవయు
గోధుమ పెదనువ్వు కుఱునువ్వు తెలినువ్వు, కులుమవెల్లగిసెయు గోఁగుజనుము
చిటితోట వెలిపెద్దచెవరఁగి పేరామి, దము చక్కెర చిఱుముదమును మఱియు

తే. మినుము పెర తెల్లకంది చిర్సెనగ సెనగ, పిచ్చ సలపిచ్చ కుఱుపిల్ల పెసరగాయ
మళ్ళు జలసందు లుబ్బ డాల్ నల్ల తెల్ల, యులవలు పటాణములు పుట్లకొలఁదిగలవు.

సీసమాలిక. బంగారుతీగెలు గంగాజలమ్ములు, కస్తూరినిగరాలు కటకసరులు
నిప్పపూరాజనా లేనుంగుకొమ్ములు, మల్లెశ్రీగంధులు మదనగంధు
లేలికరాజనా లీశ్వరప్రియములు, రావిపూరాజనాల్ రత్నసరులు
కుసుమపూరాజనా ల్గుత్తిబల్గుత్తులు, కస్తూరిపట్టెలు గంధసరులు
మందిగంద్రలు నాగమల్లెలు తీఁగెమ, ల్లెలు కృష్ణనీలాలు వెలువడాలు
మన్మథబాణాలు మరువంపుమొలకలు, సన్నమణింగెలు జున్నుఁబ్రాలు
పొన్నశ్రీరాజనా ల్పునుఁగురాజనములు, ముద్దుప్రాఁ బారళ్ళ ముత్తుసరులు
సన్నసూదులు పచ్చగన్నేర్లు గోదండ, రామము ల్కేసర్లు రాయసర్లు
చంద్రవంకలు జీనిసరులు కాంభోజులు, వంగాకు బోడములు పొఁగుబ్రాలు
జిరకర రాజనా ల్చింతపువ్వులు గోరు, రాజన ల్బాదపోర్లిల్ రాజనాలు
రామబాణాలు రెక్కేములు వెన్నముద్దలు జిల్మ బుడమలు దాళువాలు
గొప్పకొయాలు బలుగుత్తులు పాలమీఁ, గడలుశ్రీరంగాలు కామదార్లు
తెక్కపాలలు కాకి తెక్కలు పుష్పమం, జరులు సీతాభోగసరులు గౌరి
కుంకుమల్ రణబెండ్లి కొడుకులు పిచ్చుక, గోళ్ళు ప్రయాగలు గొజ్జఁబ్రాలు
గరుడసరు ల్పోతుగంటరాజనములు, మొగుగతొడిమలు ముదుకసరులు
పచ్చసరుల్ రెడ్డిపాలవంకెలు సుఖ, భోగులు పచ్చకర్పూరసరులు
నిప్వరు ల్దెబ్బస ల్నీరుకావులు గాజు, కప్పెర ల్కురువడా ల్కంఠసరులు
సాలంక లలుగురాజనములు సంభావు, లవసరదార్లు మోహనపుసరులు
మణిసరుల్మసరులు మంకెన ల్పగడంపు, తీఁగెలు మడిప్రాలు దేవసరులు
లత్తుకబొత్తలు లక్ష్మిమనోహరా, ల్భారతీసేసలు బాహుపురులు
వజ్రపుఁదళుకులు వాసనరాజనా, ల్జవ్వాణివంకెలు గవ్వసరులు
సంపంగిపూవడ్లు జాజిరాజనములు, గంబూరరాజనా ల్కన్నెసరులు
తుమ్మిపూరాజనా లమ్ముడుకొణిగెలు, జీనువముక్కలు చిలుకముక్కు
లేదుకత్రులు నంకె లిసుకరాజనములు, పులిగోళ్లవంకెలుఁ బొగడసరులు

తే. జిలితొగలరాజనమ్ములు నలఘరులును, డెల్లనల్లచెన్నంగులు దీపసరులు
నాది యగుపేరు గలుగువడ్లతనియింట, నుండుశతకోటిపుట్టులొక్కొక్కడినుసు.

తే. దొండకాయ ములుకకాయ తొట్లకాయ, జంబికాయయు నెత్రలసందకాయ
చిలయు నుస్తికాయయు రామములుకకాయ, మేడికాయ కాకరకాయగూడ నిండ.

సీ. రామగుమ్మడి యోబరాజుగుమ్మడి చార, గుమ్మడి బూడిదెగుమ్మడులును
గిండిసొఱయు దీఁగెకిన్నరసొఱయును, బీఱసముద్రపుబీఱ నేతి
బీఱ పిచ్చుకపొట్ల పెద్దపొట్లేసుఁగు, దంతపుట్లలు తంబలు వెలి
కాకర పొట్టికాకరలు మేఁకచెవి చిక్కుడు పాలగణపులగోరుచిక్కు

తే. డులు సుగంధాలు బొంతవంటులు సురభులు, గంజిపందిటికపురపొంకాయతరులు
బూజుపుచ్చకదోసానిపుచ్చ పెద్ద, దోస నక్కదోసలు వానితోఁటఁగలవు. 130

ఆ. చేమకంద గెనుసు చిత్రిగోరు పెండ్లము, పొసఁగు తెల్లగెనుసు భూతగెనుసు
లల్ల ముల్లి పసపు ముల్లంగి వెల్లుల్లి, గాజరయును మొదలు గాఁగఁగలవు. 131

చ. గురుగెఱ బొద్దె చెంచలియుఁ గుచ్చలి చిత్రి తగిర్సి తుమ్మి ను
స్సరి బలుగూటిబొద్దనెలి చల్మిలి పల్లెరు రూకపాత్కె పె
ల్వరిగిసె మున్గ వెల్గ చెవిపావిలి దొగ్గలి పొన్నగంటి దే
దరి నరవంజిచేత రసదాపయు గొండలి కొండపిండియున్. 132

తే. పాల వామింట తక్కలి బచ్చలి కొయి, గూర చక్రవర్తము చిల్కకూర గోళి
కూరగుంప బచ్చలి తోఁటకూర కొతిమ, రాకుసోపు మెంతాకు చుక్కకుగలదు.

సీ. పనస సీతాఫలా ల్చిననిమ్మ గజనిమ్మ, దూదినిమ్మయు నారమాదిఫలము
నాగదఖర్జూరనారికేళాదులు, రామఫలంబులు జామఫలము
లలరారు బొంతకిత్తళియుఁ బోఁకయుఁ బోక, పిప్పలి నేరేడు పెద్దవెలఁగ
రామాపళియు గమరక జీడిమామిడి, బాదంగి పెనురేఁగు పాలఫలము

తే. చెట్లుపండెడితోఁటలు చిట్టు గొట్టు, చెఱకు రసదాళిచెఱకెఱ్ఱచెఱకు నల్ల
చెఱకుతోఁటలు కలుజొడ్లు సీర్పి దినుసు, కారపాకొకుతోఁటలుగల వతనికి.

సీ. మామిడికాయయు మారేడుగాయయుఁ, గొండముక్కిడికాయ కొమ్మికాయ
గరగుకాయయు మొల్గకాయ యంగుగుకాయ, లుసిరికెకాయలు నుస్తికాయ
లేకరకాయయు వాకల్మికాయయుఁ, జిటినెల్లికాయయుఁ జిల్లకాయ
కలబంద గజనిమ్మకాయ నార్దపుకాయ, చిననిమ్మకాయయుఁ జీడికాయ

తే. కొండనపుకొమ్ము మామెనకొమ్ము బుడమ, కాయ యల్లము మురియంపుకాయ బీఱ
కాయ కంబాలు కరివేఁపకాయ లాది, యైన యూరుఁగాయలు గలవతనియింట

తే, పంట మోటాటి పెడగంటి పాకనాటి
యరవెలమలాదికొండాగె మొఱుసుగోన
కోణిదెకాఁపులు మొదలైనక్షోణిఁ దనరు
కాఁపులకు నెల్లమిన్న యక్కాఁపుకొడుకు. 136

తే. అతనికొక్కకులాంగన యగ్రమహిషి, చనినపిమ్మట సత్యకేశిని యనేటి
పేరుగల్గినచిన్నాలు బిసరుహాస్యి, డేలుప్రియురాలు నాఁగ సొంపెక్కఁ గ్రాలు.

సీ. మెఱుఁగంచుకమ్మలు మెట్టెలు గెరలము, క్కర యుద్దబుగడలు కట్లసరులు
దండితీరైన చింతాకుతీఁగెయు నాచు, పల్లేరుబూవులు బన్నసరము
కుప్పెసౌరము మెచ్చికొన్నసూనలదండ, యందగించినజోడు సందిబొందె
నిగర మైనసిరాజిపగడాలచేకట్లు, కాంతికడెంబు లంగరపుజోళ్లు

తే. గిలుగుమట్టెలు గెంటీలఁ గులుకు అవికె
సన్నపూ వేయుఁగన్నుల చలువచీర
పసిమిఁ జిల్కకుముంజేతిపచ్చలమర
దుడ్డెతనమునఁ దిరుగాడు రెడ్డిసాని. 138

క. ఆచొక్కపుజిగి చన్గవ, లావిక్కలి మెఱుఁగుటూవు లా మోమందం
బాచక్కనిరూపముపస, చూచిన మరుఁడైన భ్రాంతి సొలయక యున్నే. 139

సీ. మేఘేందుకార్ముకమీనదర్పణవజ్ర, కచముఖభ్రూనేత్రగండనాస
దరసుధాబింబకుందశ్రీమణీకీర, గళవాగధరదంతకర్ణజిహ్వా
పద్మలతాధరభంగభోగమృగేంద్ర, కరభుజాకుచవళికత్రుమధ్య
బిలతుండచక్రకాహాళితారపల్లవ, నాభ్యూరుతటిజంఘనఖరపాద

తే. ప్రసవవిభ్రమచలదళపత్రకనక, కదళికాపర్ణకాముదీగంధసార
మారవాంగుళ్యనంగసద్మరుచిరముగు, హాసవాసన యగుచు నయ్యబల మెఱయు.

క. మినమినలీనెడు నునుమే, నునవోనరిన వనజనయననూతనవలి నా
నలమున ననువుగఁ గనుఁగొనఁ, దనరిన కనదనఘనఖనిదానసునాభిన్. 141

సీ. పలుకులు కప్రంపుఁబలుకుల వర్షించు, చూపు మారునితూపు రూపుమాపుఁ
గరములు బిసభీతికరము లై సిరులొందు, జడజగ్గు విరులకు జడత సేయు
మందయానము హంసమందము నిరసించు, మించుమైనిగ్గు క్రొమ్మించు నొంచుఁ
గుచములపస లాలికుచముల నిర్జించుఁ, జెక్కుఁల్గు ముకురాలఁ జెక్కువైచుఁ

తే. దావి కెమ్మోవి యమృతంబు బావి కీవి
యూరు చెన్నారు చీమలబారు దూరు
నూరు లలరారు ననఁటుల సౌరు గేరుఁ
గాంత యగుఁ గాంతలతికాంతకుంతకంత.

క. కమలంబులఁ గమలంబులఁ, గమలాననలోచనముల కాంతి జయించుం
బ్రమదాళులఁ బ్రమదాళుల, రమణీమణివాలుఁజూపు రహి నిరసించున్. 143

తే. దానిబిగిగబ్బిసిబ్బెంపుఁ దళుకుటుబ్బు, గుబ్బచన్నులకౌఁగిలిఁ గోరనట్టి
మానవాగ్రణి వసుమతీస్థానములను, వెదకి చూచిన లేఁడు పో విద్రుమోష్ఠి.

తే. అది మనోజ్ఞము లైనయాహారములను, గండమెం డైనమదముచేఁ గన్నుఁగాన
కమితపల్లవరతికేళి కౌస వొడమి, మీఱుచిత్తముతోడ నేకారఁ దొడఁగె. 145

సీ. పనివంటవార్పులబాధ లించుక లేక, తీరిన మంచిసంసార మొదవె
నత్తమామలపోరు నారుదూ రెఱుఁగక, పొం దొంద నిచ్చఁగాఁపురము దనరెఁ
గుడువఁ గట్టను బూయఁ దొడుగ వస్తువులు య, థేచ్ఛముగా నుండు నిల్లుదొరకెఁ
బట్టిపల్లార్చ కేపట్టున దయఁ జిక్కు, మనసు గల్గినయట్టిమగఁడు గలిగె

తే. నింతగల్గిన నేమి నాహృదయ మెఱిఁగి, మమత దీరను బదివేలమంది మగలఁ
గలుగఁజేయక చెడుదోసకారి బ్రహ్మ, యొకనిగాఁ జేసె ననుచు నూరక తపించు.

క. ఆపాప మేమి చెప్పుదు, గాఁపుది మదమెత్తి కన్నుఁ గానక పురిలోఁ
జూపరుల నెవరి నైనను, నేపున సంభోగకేళి నెనయం జూచున్. 147

చ. అటువలెఁ జూచువేళ నొకఁ డంగదనాముఁ డాయుధోపజీ
వటుఁ బ్రయోజనార్థము రయంబున వచ్చిన వాని టెక్కుచొ
క్కటపుటొయార మారఁ గని కాఁపది మోహము నిల్వలేక మి
క్కుటపురతిప్రయత్నమునకుం గరఁగించెద నంచు నిట్లనున్. 148

తే. ఎన్నడును రానివాఁడ వీ వేమి పనికి, వచ్చినాఁడవు కూర్చుండు వన్నెకాఁడ
మంచ మదె తెచ్చి యింటిలో నుంచినా న, టన్న విని వాఁడు పోవలె ననుచుఁ బలుక

ఉ. పోవలెనంటి వారమణి పో మటుచూడక నీడ నుండ లే
వో విలపించుబిడ్డలకు నొయ్యనఁ జన్నిడి నిద్రఁ బుచ్చఁ బోఁ
గావలెనో భ్రమించు పటకత్తెలయల్కలు దీర్చఁ బోయెదో
శ్రీవిభవోత్తమా యెఱుఁగఁ జెప్పు మటంచును టెక్కువట్టుచున్. 150

తే. కోళ్లు నిండారఁగా దొడ్డగొంగ డపుడు, పరిచి యాతనిమంచంబు పైకిఁ జేర్చి
వలచి వలపించి చిన్నెలవగలు చూపి, యొనసి రతికేళి నేలెన య్యగురుబోఁడి.

వ. ఇత్తెఱంగున. 152

క. అనిరుద్ధచేష్టఖేలన, మనివారితదంతఘాత మతిచిత్రతరం
బనిశము పూర్వానందం, బనుపమగురుసురతసౌఖ్య మబ్బినయంతన్. 153

క. ఈలాగు నిచ్చనిచ్చలు, మేలుగఁ గోరికలు దీర మిథునత నన్నుక
డేలింపు మనుచు ననిపినఁ, జాలం బాదుగ నతండు సలుపుచు నుండెన్. 154

క. అలకాఁపువగల చిలుకల, కొలికికిఁ దమి యింతయైనఁ గోల్పడక ముదం

బలరాఁరి యుండ నొకనాఁ, డెలమిని నయ్యూర బేరి హిత మలరారన్. 155

చ. ముదుకరుమాలుగుడ్డ భుజమూలమునం గిడితంబుమీఁదఁ బ్రాఁ
తది యగుదుప్పటంబు మొలఁ దాఁ్రిసును గీసరయుండు తిత్తి స
న్నది నెలవంకనామము వినాయకు నుంగర మంగుళంబునన్
బొదవఁగ రత్నగుప్తుఁడు సమున్నతి నింటికి రాఁ బ్రియంబునన్. 156

క. అసత్యకేళినిసతి, నా సత్యసమాను వైశ్యనాయకురూపం
బాసఁ గొని చూచి మోహము, తో సరసము లాడుకొనుచుఁ దోషణ మొదవన్.

క. పక్కాకుఁ బోగా కిడు మని, చక్కటికిని బోయి పైఁట జాఱఁగ నెదుటన్
మొక్కనఁగ వొప్ప నిలఁబడి, దక్కితి వీఁక నెందుఁ బోయెదవురా బావా.

తే. అనుచుఁ దమి నిల్పలేక నయ్యంబుజాక్షి
పలుదగుబ్బలఁ గౌఁగిట బలియఁబట్టి
సురతకేళులఁ దేలించి చొక్కుచుండ
నపు డటకు వచ్చి యయ్యంగదావ్వాయుండు.

ఉ. వచ్చితి రెడ్డిసాని తలవాఁకిలి దీయు మటంచుఁ బిల్వ లో
హెచ్చినసాధ్వసాప్తి నపు డెంతయు వైశ్యుఁడు సంచలింపఁగా
నచ్చపలాక్షి వాని భయమందకు మం చొకగా దెలోపలం
జెచ్చెర నుంచి నాయకుని చెంతకుఁ జేరి మహానురాగయై. 160

ఉ. వాకిలి దీసి చొక్కటపు వాలుగకన్నులఁ దేలఁ జూచి నా
ళీకదళాక్షికుందనపులిబ్బుల నేలెడు గుబ్బచన్నొనల్
సోఁకఁగఁ గౌఁగిలించి నెఱ సొంపునఁ గేళిగృహంబులోనికిం
దోకొనిపోయి వానిరతినూతనసంభవపారవశ్యయై. 161

క. అలకాఁపుసంపదల నల, రలకాఁపువధూటియానవాలంకృతికా
ర్యాలకాపుంజతయై వే, డ్కలఁ గాఁపుర మొప్పఁ జేయుకాలమునందున్. 162

ఉ. నల్లనికమ్మిపచ్చడము నామము బొట్టును గుచ్చుటద్దముల్
తెల్లరుమాలు వల్లె మొలఁ దిత్తి కరంబునఁ గోలవేల్రిళ్ల సం
ధిల్లిన వంకుటుంగరము తీరగుపూజలజంటగుండ్లు రం
జిల్లఁగ వచ్చి రెడ్డి తనచెల్వగువాఁకిలి దీయఁ బిల్చినన్. 163

క. ఆయెడ నిద్దఱు మిండలఁ, బాయక రతిసల్పుకాఁపుపడఁతుక యెటులన్
మేయించి బొంకవలెఁ జెపు, మా యని చక్రాంగపఁళమండన మనినన్. 164

ఉ. ఆవచనంబు వేడ్క విని యాదల యూఁచి నిడూర్పు పుచ్చి హే
మావతి పల్కె హంసవర మాటికి మాటికిఁ బృచ్ఛ యేల నీ

వే వినుపింపుమా వినెద వింత సుమీ తెలియంగరా దదె
ట్లో విశదంబుగా ననిన నుత్పలగంధికి హంస మిట్లనున్. 165

చ. తననిజనాయకుం డిటులఁ దల్పు సడల్పు మటంచుఁ బిల్చినన్
విని యలవన్నెకాఁడు భయవిహ్వలుఁ డైన పడంకవద్దురా
యని నగి వీఁపుఁ దట్టి చను మాపగఁ జాటుచు మళ్లి చూడ కే
మనకయు రెడ్డితోడ నని యాసఖి పంచిన నాతఁ డంతటన్. 166

వ. మంచి దని యప్పుడు. 167

క. త్వరితమ్మునఁ దలవాఁకిలిఁ, దెరచుక బంట్రవుతు నోటితీఁటయుఁ దీరన్
బోరిపోరి పదరుచుఁ జనియెడి, తెఱఁగు నిరీక్షించి రెడ్డి తెగువ న్మగువన్. 168

తే. పిలిచి కోపారుణాక్షుఁడై పేర్చి పలికె, నేమిబంట్రవుతుగాఁ డిటు లెమ్మె మెఱసి
వచ్చినాఁ డదిగాక తా పదరుకొనుచుఁ, బోవుచున్నాఁడు సెప్పుమా పువ్వుబోఁడి.

క. అని పతి యడిగిన జడియక, వినుమా యని రెడ్డిసాని వింతలు గులుకన్
నునునగ వొప్పఁగఁ జెప్పెను, గనుమా యీ సెట్టిగానిఘుర్షణ మొదవన్. 170

తే. నగరివారలు పిల్చుచున్నా రటంచుఁ, దఱుముకొని రాఁగ నిలుఁజొరఁదలుపు వేయ
గో డతఁడు దూఁకి వచ్చితోడ్కొనుచుఁ బోవ, రెడ్డి లేఁడుగదా యని యడ్డపడితి.

ఉ. అంతట నీవు వచ్చితివి యాతఁడు నాగ్రహవృత్తిచేత న
న్నెంతయు దూఱుకొంచుఁ జనియెన్ మగఁడా యని చెప్పి వైశ్యునిం
జెంతకుఁ జేరఁ బిల్చిన వసించుకుసూలము వెళ్లి సాధ్వసా
క్రాంతశరీరుఁడై యెదురుకట్లకు వచ్చిన రెడ్డి యిట్లనున్. 172

తే. వానిదయఁ జూచి నే నున్నవాఁడ నీవు, భయపడకు సెట్టిగా యని పల్కరించి
పొమ్మనిన మస్తకవిధూనమ్ము చేసి, యేగె నాతఁడు తనయింటి కేమి యనక. 173

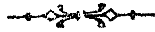
ఉ. ఆవిధి బొంక నేర్చిననృపాగ్రణిదగ్గర కేగ మున్న హే
మావతి నాసికాగ్రమున మాటికి వ్రేలిడి కర్ణపత్రశో
భావళి చెక్కుల న్నటన మాడ శిరం బటు లూచి మెచ్చుచున్
వేవినఁ జూచి యంత నిజవేశ్మముఁ జేరఁగ నేగె నొబ్బునన్. 174

క. ఈగరిమను నిజగృహమున, కేగి ధరాధీశమోహహృదయాంబుజయై
యాగజగామిని యొండొక, లాగున దినమెల్లఁ గడపి లలి నిశి యైనన్. 175

చ. ఘనశితికంఠకంఠకలకంఠఘనాఘననీలకంఠకం
జన యన ఖంజరీటబలశాసననీలతమాలమాలికా
ప్రణుతమృగేక్షణాచికురభారమృగీమదచంచరీకకా
ననకిటికోటికజ్జలవనద్విపసన్నిభ మైనచీఁకటిన్. 176

ఉ. కొప్పున జాజిక్రొవ్విరులు గుంకుమగంధపుఁబూఁత గుబ్బలం
గొప్పసుపాణిరాసరులు గోమలదేహలతాంతపల్లికం
గప్పెడుసొమ్ము పెక్కెసరులు గన్నులపండువు లాచరింపఁగా
నెప్పటియట్ల వచ్చి హరిణేక్షణ నిల్చెను హంససన్నిధిన్. 177

ఆ. నిలువఁ గలుపకంటిచెలువంబు వీక్షించి, దినముదినము క్రొక్కుతెఱఁగు దోఁప
సొగసుఁ బూననేర్చుసుందరాంగివి నీవె, యనుచు మెచ్చి హంస మనియె సతికి.

పదునాఱవరాత్రికథ.

మ. పొగడం జొప్పడు సౌరసేనజగతిం బుణ్యోపలబ్ధం బనే
నగరం బొక్కటి యందుఁ గాఁపురము దీర్ఘప్రౌఢితో నుండు భ
ద్రగుణోపేతుఁడు సూతవంశజుఁడు మద్దాలాభిధానంబునన్
దగఁ బెంపొందినవాఁడు రూపజితకందర్పుండు భామామణీ. 179

తే. రాజ నలరాజ రతిరాజ రాజరాజ, రాజరాజాత్మజామర్త్యరాజ వదన
రాజ రాజితరేఖావిరాజమాన, సౌష్ఠవాకారసంపత్తి జరుగు నతఁడు. 180

క. తరణిజను ధరణిధరణీ, తరుణీరమణీయవేణిఁ దతనిర్ఝరిణీ
వరరమణీమణిశ్రితజన, దురితాటవ్యరణిసుగుణధోరణి యమునన్. 181

తే. ఈఁదుకొయ్యలు తెప్పలు నీఁదుకాయ, లరడ లరిక్రోళ్లు పడవలు తరులు పుట్లు
చేపడవ లోడ లాదిగాఁ జెలఁగునట్టి, యంబుతరణంబులకు నెల్ల నధిపుఁ డతఁడు.

క. అకర్ణదఘ్నపుణ్యక, థాకర్ణనలలితహృదయుఁ డసమానయశుం
డాకర్ణధారుఁ డంహాతి, ధీకర్ణుఁడు ధీవరకులదేవుం డరయన్. 183

తే. కొడమ తిజ్జడ్డకొడమ ద్రొబ్బుడుపటంబు, చాప యెత్తిలిగూడయుఁ జల్లుడూఁదు
లుంటకాలంబు తెరదీములునుసుగాల, మొసుకుగోరకపుణుకుసాక్షు లెసఁగుచుండు.

క. మెడుపల సన్నపువల త్రోవ, పుడుపల డొంకవల మింటముక్కిడివల దాఁ
టుడువల సింగిత మనుకువ, లెడసల కుండెపల లాము లెసఁగెడివలలున్. 185

సీ. నీరుకుమ్మరపుర్వు నీరుఁగె తలకప్ప, తెలిదెమ్మ కరివేల్ల పాలికె నత్త
గుల్ల చుట్టుడుగుల్ల కురిమింద నాచుడు, గవ్వ మురుండము కొకిచిప్ప
నులిగుల్ల యెరబిల్ల పురుగు గోదుసుగప్ప, కప్ప కత్తెరి యెండ్రకాయ జెలగ
గులకరింతయు నీరుగుట్టు శంఖనఖంబు, పలుకొసినసిమిరి బంగపురువు

తే. పెలుక నిర్ఘాత క్రోచుఁ దాఁబేలు పిడక, మొసలి శింశుమారము పెద్దమొసలి నీరు
పాప నీరెన నీర్పిలి ప్రాచిపురువు, లాదిక్రొరగానిజంతువు లన్ని విడిచి. 186

సీ. కొరడు దాసరికొయ్య క్రొఱ్ఱమీను సులసముచ్చంగి బేడిస జెల్ల చారమీను
వాలుగు ముకుదొమ్మ వల్లికతట్టపు, తెడికొను పూమేను కడిసెలంబు
పక్కెచిత్తర నీరుపాపెర మలఁగు మీను, నరిజె యిల్లెపుచేఁప యాకుజెల్ల
మిసికల్లు రుజు తేలు మేను త్రొల్లికటాతి, గొరక మాపురము నుగుంటముక్కు

తే. మోర పక్కెర దొందును గూరముక్కు, పుల్లరుజు గెజ్జె గెండయు బొమ్మడాయ
యల్లెద మ్ముప్పచేఁపయు గొల్లదొందు, పరిగె రొయ్యాది యగుమీలఁ బట్టు నతఁడు.

క. కులకాయకపుంజాలరి, కులనాయకమంబుతరుణకోటీశత్వం
బులు జార్ఘ్నక్రియశాసన, మలపడ కుద్దాలుఁ డందమానన మెలఁగున్. 188

తే. మేలుబలువాలుగల నేలుమిసిమిగ్రాలు, కన్నుఁగవడాలు మరువాలుకరణిఁబోలు
మురిపెములప్రోలు కల దొక్కముద్దరాలు, వానియిల్లాలు దొమ్మరవానిడోలు.

తే. దానినామంబు తగు భద్రసేన యనఁగ, రూపయౌవనగరిమ నారూఢి కెక్కి
యీడుజోడును సరి సాటి యెంచులేక, విఱ్ఱవీఁగుచు నుండు నావిద్రుమోష్ఠి. 190

సీ. జడ చిల్వ యాస్యంబు శశి నొసల్ నెల బొమల్ ధనువు లక్షులు తొవల్ నాస గంధ
ఫలి చెవుల్ శ్రీ దంతములు మొల్ల లధరంబు, తలిరు చెక్కిళ్లద్దములు గళంబు
జిగిశంఖ మంగుళుల్ పగడాలు కరము ల, బ్జములు కక్షములు భోగములు భుజము
లు లతలు గుబ్బలద్రులు నళు లూర్ములా, వాల్నాభి గుహ గొను బయలు కటులు

తే. దొడలనంట్లు మోఁకాళ్లు బిరడలు పిక్క
లు శరధులు గుల్భములరడలు ప్రపదములు
కూర్మములు గోరు లుడు లడుగులు మహోత్ప
లములు వెక్కె బల్కయి యొప్పు లలనకపుడు. 191

క. కెంపా వాతెర జిగిబిగి, శంపా నును మేను మోము సొరిందుని మేల్
సొంపా బలభిన్మణిఘృణి, గుంపా కుంతలవిభూతి కోమలి కెన్నన్. 192

సీ. సారంగసారంగసారంగములఁ గేరు, గమనంబు కనుదోయి కచభరంబు
సారాబ్జసారాబ్జసారాబ్జముల నేలు, వదనంబు కంఠంబు పదయుగంబు
పున్నాగపున్నాగపున్నాగములఁ బోలుఁ, దీరైన నాభినూగారు నడుము
తారకతారకతారకమ్ముల మీఱు, దంతము ల్నఖములు దరహాసములు

తే. వడిఁ బ్రవాళప్రవాళప్రవాళగతి న, ధరము భుజములు వ్రేళ్లు నెత్తావి మోవి
రమ్యతరచక్రచక్రచక్రములఁ దెగడు, ముదితజఘనంబు చనుగవ మొణుగులరయ.

క. మబ్బులు గ్రమ్మెడు క్రొమ్ముడి, జొబ్బిల్లెడు తేనెమోవి సొబగౌ మొగముం
జిబ్బెంపుగబ్బిగుబ్బలు, నిబ్బరమౌ పిఱుఁదు తొడల నిగ్గు చెలంగున్. 194
సీ. మృగధరబింబంబు మెలఁత నెమ్మోముప్పుఁగంబు కన్దోయి ధరంబు లుదుటు
గబ్బిసిబ్బెపుచనుగుబ్బలు బింబంబు, తావిచక్కెరలొలుకు మోవి కీవి
సుమచాపబాణంబు లమరు పాదమ్ములు, సుమముల నవ్వు చాపములు బొమలు
బాణము లొక్కింత్రివ్వాఁడి రాణించు వాల్చూపు, లళులు నిద్దపుఁగుటిలాలకంబు
తే. లమృతధరమావిహారంబులలరు కురులు, నమృతములు పల్కులు దరంబురమణిగళము
మోవికెంపు చివుళ్ళు సన్యక్కరములు, హారములు దంతపంక్తిసోయగము లరయ.
ఆ. భ్రమరకములఁబోలుభ్రమరకముల డాలు, పృథులకుచములొ ఱయుఁబృథులకుచము
లతనుభామఁ గేరు నతనిభామాకృతి, యలరుఁ గొమ్మఁదెగడు నలరుకొమ్మ. 196
శా. ఆరాజన్ముఖి మావినీలచికురం బాచెక్కుటద్దంబు లా
శ్రీరమ్యాధర మాభుజాలతిక లాసిబ్బెంపుచన్గుబ్బజో
డారో మాపళిపొంక మానడలయొయ్యారంబు వీక్షింప న
మ్మారుండైనను దానిసంగతికిఁ బ్రేమం బంటు గాకుండునే. 197
తే. అదియుఁ దల్లికి జనియించి నది మొదలుగ
సంగమాపేక్ష తలకెక్కి చాలఁ దివురు
నంత నుపకాంతసంగతి యబ్బెనేని
యాకసము తూఁటు వోడుచుకయైనఁ జనును.
సీ. కలికిచోకౌటంపు బెళుకు చూపులు ముద్దు, కనుబొమ ల్జంకించుకొనెడు హాయలు
కలయికమాటలఁ గరఁగించు చెలువంబు, లాస పుట్టఁగ నవ్వునట్టి నేర్పు
తేలించి చేతులు ద్రిప్పెడు పొంకంబు, హర్షించి తాను చుక్కనెడు సొబగు
చిన్నెలపసఁ జూపి సన్నఁ జేసెడితీరు, ముక్కుపై వ్రేలిడి చొక్కునగలు
తే. పలుదగుబ్బలఁబయ్యెద వైచు కీవి, నఱుకుమెట్టెలరొదవిన నడుచు సొబగు
విను త్రిలోకములందుండు వెలఁదులందుఁ, గానఁబడ దెన్నటికి నైనఁ గమలగంధి.
తే. అదియుఁ బ్రౌఢ్వన వీఁడు వాఁ డనక చొచ్చి
టెక్కు గలవాని రూపుసొం పెక్కువాని
బలము గలవాని రతులఁ బేర్వడి వానిఁ
గనిన విడువదు వానితోఁ గలసి కాని. 200
వ. ఇట్లు ప్రతిదినప్రవర్ధమానానూన మోహాతిరేకంబున నన్యమానవవితానమీనకేతనా
యోధనాధీనమానసాంభోజయై యయ్యంభోజనయన విజృంభించి మెలంగుచున్న
యనంతరంబున. 201

చ. ఒకఁడు కిరాతదేశమున నుండెడు కోమటిపోలిసెట్టిపు
త్రకుఁడు హిరణ్యనామకుఁడు తండ్రి యడల్చిన నల్కతో సఖి
ప్రకరము గొల్వఁగా సుకృతిపాటవ మొప్ప మహానదుల్నిధుల్
సకలముఁ జూడఁ గోరి చనె సత్వరయానమునన్ ముదంబునన్. 202
వ. ఇట్లు చని చని. 203
ఆ. బదరికాగుహోత్థుకదళికాచంపక, నహుషదేవదారునైమిశములు
దండకావనంబు దనరు వింధ్యాటవి, యాది యగుమహావనాళు లరసి. 204
సీసమాలిక. గంగ సరస్వతి కాళింది గౌతమి, చిత్రోత్పలా విశాల శిత చంద్ర
భాగ కావేరి విపాశ సితాలక, శీతలవాహిని సింధు సరయు
గిరి విరావతి గండకి దశార్ణ కృష్ణవే, ణిక శంఖమాల దేవిక తృణఘ్ని
బహుళి విశాఖిని బ్రహ్మభాగ సురస, వాలుకావాహిని వర్ధమాన
శోకాపధూతపినాకిని ఋభుతామ్ర, పర్ణి పలనితామ్రవతి వితద్రు
నర్మద బాహుక నంద చిత్రిత యుత్ప, లావతి కపిల మాల్యవతి త్రిదివ
లక్షణ హారిణి కలాంగలిని త్రినామ, ద్యుమతి కుముద్వతి తుంగభద్ర
ఋషిత జితాపగ ఋజ్వభద్ర సునంది, భృగువర గండకి భీమరథి మ
హాజల గోమతి హంసావళీశ్వర, గండక హరిగండక శతభద్ర
బ్రహ్మగండిక సిల పద్మావతీ శాన, తి హిరణ్యశాఖావతి హిమక్రౌంచ
హారితల మానస హంసకంబు సుమేఘ, సౌభద్ర కౌశికి చక్రధార
శ్యామ మహోత్కట సోమ మహావక్త్ర, శాక్లిపాశావతి చంద్రమత్త
పంచగం ధ్యరుణప్రభాంజని వలరవ, వజ్రవాలుక శూక వరుణ వక్త్ర
పంచమహామాయి ఫల్గుణి సురకర్త్రి, పథనుష్మతి వితస్త చంద్రవక్త్రి
స్కందావతి సమూల చతుక దంబక, పుండరీక పయోష్ణి భూత పాద
కూట వైఘయుఁ జిత్రకూట వేదవతి న, క్రవతి వేగవతి వేత్రవతి గర్భ
వతి యింద్రనందియుఁ గృతమాలకృష్ణపా, దజయంత వందశాత్రాఖ్య శుక్తి
మతి హరిధృతి సువర్ణతటీ మణిప్రభా, ప్లక్ష కుజల పిప్పల శుచి సింధు
వర్ణ కౌస్యపి మణికర్ణిక మందాకి, ని మలప్రహారి సానుమతి క్షీర
కౌమోదకీ సఖీమోమిత కరతాల, వేదత్రయి మయూఖ విలయ విదిత
భవనాశనియు సర్వపాపహ కటికక్షి, పారిదవేదస్మ జంబూర కుంభ
కరణి త్రిసంధ్యయు గాయత్రి ఋషికుల్య, ప్రభ విష్ణువు వికూట రత్నకృష్ణ
తోయపాపఘ్ను విద్యుత దౌర్గ్యసగ్వదా, వైర్ణదృష్టిద్యుతి వందవార
శిఘ్రోదయుఁ బ్రణీత శార్యేరు గుండ్లక, మ్మయుఁ గుంద మొదలుగా మహీఁదనర్చు

తే. పుణ్యకూలంకషాబృందము లన మంద, వికస దరవింద గంధిల విమల కమల
ఝరరవంబుల నురుభక్తి జలక మాడి, సకలదానాదిసత్క్రియల్ సలిపె నంత.

తే. శార్ఙ్గకోటి గదాకోటి శంఖకోటి, చంద్రకోటి శిరఃకోటి చక్రకోటి
సిద్ధకోటి మహాకోటి చిత్రకోటి, పుణ్యకోటి ధనుఃకోటి ముక్తికోటి. 266

తే. పద్మసర సీంద్రసరసిని బ్రహ్మసరసి, శుభ్రసరసి మహాసర సభ్రసరసి
గృధ్రసర సీందుసరసి నిక్షీరసరసి, మానసరసి నన్నింట స్నానమాడె. 267

సీ. స్వామిపుష్కరణిలో స్నానంబు గావించి, శశిపుష్కరణి నీళ్లు చల్లులాడి
చంద్రపుష్కరణిలో జలకంబు ఘటియించి, సోమపుష్కరణిలోఁ జొచ్చి పొరలి
గుహపుష్కరణి నీత కొమరొప్ప నొనరించి, యమృతపుష్కరణిలో నాడి వెడలి
నిత్యపుష్కరణిలో నీళ్లాడి చిత్రపు, ష్కరణిలో స్నాతకక్రమము జూపి ..

తే. శంఖపుష్కరణిని గ్రుంకి చక్రపుష్క, రణి మునింగి దేవతాపుష్కరణిఁ దోలంచి
క్షీరపుష్కరణిని దూఁకి సేతుపుష్క, రణిని మజ్జనమాడి సరాళముగను. 208

సీసమాలిక. మత్స్య కూర్మ వరాహ మాండవ్య నరసింహ, రామ పరశురామ రామవామ
న మహేంద్ర చక్ర గో నారద శంఖపాం, డవ శార్ఙ్గి వత్స్యగస్త్య విజయ జయ
కపిల వసిష్ఠ మార్కండేయ భృగు జహ్ను, వాయుముని బ్రహ్మ వరుణ విష్ణు
ధర్మ పరాశర దామోదర కంపిజ, ల శుక గౌండిన్య గాలవ హిరణ్య
వసు కృష్ణ శాండిల్య వజ్ర కౌశిక ధనం, జయ ముక్తిదేవర్షి సర్వపిప్ప
ల సరస్వతీ ముద్గల భరత పర్వత, పరను కాశ్యప శేష పంచగోప
రైభ్య భరద్వాజ శైభ్య తుంబురు గౌత, మ జటిల భార్గవ మాధవ గురు
భాభ్రవ్య పుణ్య గోపాల ముకుంద త్రి, విక్రమ సౌర గోవింద మోక్ష
కు ల్యాచ్యు తామృత గోమద సురకృప, నారాయణ మను జనార్దన హరి
వైకుంఠ కేశవ వాసుదేవ పతంజ, రిజరథ ధన్వంతరి కురు భోగ
పావన శ్రీధర పావన ప్రద్యుమ్న, పురుషోత్తమ పరమపురుష సిద్ధ
పాతకనాశన పాపహర జ్యోరు, విమతి భాస్కర మధుకమల సోమ

ఆ. నామధేయములను భూమిలో సార్థత్రి, కోటితీర్థములను మేటి వనఁగఁ
దనరు నట్టినూటయెనిమిది తీర్థాల, స్నానదానవిధులు సలిపె నంత. 209

క. తిరుకోళము నూతిలోటయు, చెరువు మడువు లొండు కుంట చెలమ వడియకో
నెరు బుగ్గ చాఁగు దొనతల, పరిగుండము కాల్వ డిగ్గి బావి దొరువులన్. 210

సీ. సంకల్పములు సెప్ప సాగు బ్రాహ్మణు లుండ, భైరవాఖ్యం బిచ్చి భక్తితోడ
స్నానంబు గావించి సంధిమాత్రము దక్కఁ, గలధన మెల్ల బాఘల కొసంగి

కపిలగోఘృతములు గ్రముకపర్ణంబులు, గుడుములు ఫలములు గుగ్గిలములు
గానుక ల్వత్తులకట్టలు పూలసరాలు గైకొని మోదరసముఁ జిల్క

తే. నార్ద్రవస్త్రంబు లంగంబు లంట గడఁకి, కొసుచు నమ్రత నడుగడుగునకుఁ బెద్ద
మాట గోవింద యనుచునునూటయెనిమి, దితిరుపతులలో స్వాములఁ దెలియఁజూడ.

వ. మఱియుఁ దలంచి చనిచని. 212

మంజులగతిరగడ. శ్రీవైకుంఠక్షేత్రంబునఁ దగు, వాసుదేవునకు వందన మొనరించి
యామోదస్థలియందలి సంకర్షణునకుఁ గర్ణాచ్ఛాదనములు నిడి
సరవిఁ బ్రమోదస్థలమునఁ జెలఁగిన, ప్రద్యుమ్నునకును బ్రణతి యొనర్చుచు
సమ్మోదాఖ్యస్థలమున నుండెడు, ననిరుద్ధునకు సమారాధన మని
సత్యలోకమున సతముగ నెనసిన, విష్ణువునకు గోవిందలు సల్పుచు
సూర్యమండలము సొంపుగఁ బ్రబలిన, పద్మాక్షునకుఁ బ్రపత్తి వహింపుచు
క్షీరాబ్ధిస్థలి శేషశయనునకు, హస్తస్వస్తిక మనువందింపుచు
శ్వేతద్వీపక్షితిఁ బ్రభవించిన, తారకహరికిని దండము లొసఁగుచు
రమణబదరికారణ్యం బందలి, నారాయణునకు నమ్రత లొసఁగుచు
నైమిశపుణ్యవనంబునఁ బొందిన, హరికిని మంగళహారతు లెత్తుచు
దనరు హరిక్షేత్రంబున నెలకొను, సాలగ్రామస్వామి గణింపుచు
బొసఁగ నయోధ్యాపురిలోఁ జెలఁగెడు, రఘునాయకులకుఁ బ్రణిపాతము లని
మధురాపురిలో మహిమలఁ జెందినఁ బాలకృష్ణునకుఁ బ్రాణాచారము
మాయాస్థలిలో మధుసూదనునకు, నిరతం బల్లో నేరేళ్లను కొని
కాశస్థలిభోగశయానునకును, నమరఁగ నూర్ధ్వాశయంబుఁ జొనుపుచును
దలఁప నవంతీస్థలిలో నవసి, పతిదేవునకును బ్రాంజలు లిడుచును
ద్వారవతీ యాదవకులభర్తకుఁ, దాళహస్తములు దప్పక కొట్టుచు
వజ్రపురిని దావలమై చిక్కిన, గోపప్రియునకు గొబ్బిళ్లనుచును
వసతిగ బృందావనమున నిలిచిన, నందాత్మజునకు నతు లొప్పించుచు
నలరఁగఁ గాళియహ్రదతలమునఁ గల, గోవిందునకును గొండీ లెన్నుచు
గోవర్ధనమునఁ గొలువై కన్పడు, గోపవేషునకుఁ గొణిగె లొనర్చుచుఁ
దనరు భక్తలోచనము భవఘ్న, స్వామికి భక్తస్తంభనఁ బట్టుచు
మహిమ వెలయ గోమతపర్వతమునఁ, జేరినశౌరికి సేవ లటంచును
రమ్యహరిద్వారమునఁ బ్రసన్నం, దైనజగత్పతి కభివాదన మని
చాలబ్రయాగస్థానమ్మునఁ గల, మాధవునకు సన్మానకరంబులు
గయలో సాక్షాత్కారము నొందు గ, దాధరునకు జోతలు చెల్లింపుచు

గంగోదధిసంగస్థలిఁ జెలఁగిన, శ్రీవిష్ణువునకు జేజేలాగుచుఁ
జిత్రకూటమున సేమం బందిన, రాఘువునకు నేత్రనిమీలన మని
నందిగ్రామమునను జెలువొందిన, రాక్షసఘ్నుఁ డగు రాముని కెరగుచు
సరవిఁ బ్రభాస్థలి సంచారుం డగు, విశ్వరూపునకు వినుతులు సేయుచు
శ్రీకూర్మస్థలిఁ జేకొను కూర్మ, స్వామికిఁ బుష్పాంజలు లర్పించుచు
నీలాచలమున నెలకొను పురుషో, త్తమునకు హాణిగలు దండిగఁ జేర్చుచు
సింహాచలమున జెందు మహాసిం, హాకారునకు జోహారులు నెరపుచుఁ
దులసీవనమునఁ దులకించు గదా, ధరునకుఁ జర్యలు తలుచుగఁ గలుపుచుఁ
గృతశౌచస్థలిఁ గేళిక లొందెడి, పాపఘ్నునకు సపర్యలు సలుపుచు
శ్వేతాద్రిస్థలిసింహాలోచనున, కెలమిని గేకిస లిచ్చుచు భక్తిని
ధర్మపురక్షేత్రము యోగానం, దస్వరూపునకు దాస్యము సలుపుచు
శ్రీకాకుళమున సిస్తుగఁ దోఁచిన, యాంధ్రనాయకున కర్చన మనుచును
ఘనత నహోబలగరుడాద్రిహిర, ణ్యాసురవధునకు నతిజోబిళ్లని
పాండురంగమునఁ బాటిలు విట్ఠల, దేవునకు సదా దిగ్విజయము లని
వేంకటగిరిపై వెలసిన తిరువేం, గడముడయానులఁ గాంచి నమస్సులు
యాదవపర్వత మందలినారా, యణునకు జయజయ లావర్తింపుచు
ఘటికాచలమునఁ గల్గు నృసింహుని, గృపణత్వంబునఁ గీర్తన నడుపుచు
వారణగిరిపై వరదస్వామికిఁ, బిడికిలింత లని పెంపుగ నొడువుచుఁ
గాంచీపురిలోఁ గమలాక్షునకును, మోదముతోడుత ముకుళితకర మని
యొప్పున నుండు యథోక్తస్థలము య,థోక్తకారునకు దోయిలి దీర్పుచుఁ
బరమస్థలిలోఁ బరమేశ్వరునకుఁ, గర మర్థింపుచుఁ గన్నుల మ్రొక్కుచుఁ
బాండవభూస్థలిఁ బాండవదూతకు, వలయుబాహువులు వైపునఁదీర్చుచు
విక్రమస్థలిఁ ద్రివిక్రమహరికిని, సారెకు సారెకు సాగు భళా యని
కామాళికిలో గణుతికి నెక్కిన, శ్రీనృసింహునకుఁ జేతులు మొగుసని
యష్టభుజస్థలి నష్టభుజునకును, జిత్తము రంజిలఁ జిన్నిపువ్వు లని
ప్రవాళస్థలిని బ్రవాళవర్ణునకు, నమర నమోనమ యని వర్ణింపుచు
దీపాభస్థలిదీపాభునకును, మోహముతోడ నమోవాకం బని
రాజిలు గృధ్రసరస్తీరస్థలిఁ, గలుగు విజయరాఘవునకు శర ణని
రసికతవీక్షారణ్యశయానవు, వరరాఘవులకు పరపుకరం బని
తోతాద్రిస్థలిఁ దుంగశయాన, స్వామికి నిత్యోత్సవములఁ బనిగొని
యలరు గజస్థలమందు గజార్తి, ఘ్నునకు శయద్వయిఁ గోలాటం బని

బలిపురమందుల బలియు మహాబల, దేవున కిదిగో తిరువారాధన
భక్తసారమునఁ బ్రబలు జగత్పతి, కిని సంధించిన గిడిగిళ్లో యని
యైంద్రస్థలమున నవతారముగొను, దేవదేవునకు ధృతహ్వాత్పుటములు
గోపపురస్థలి గోపదేవునకు, నెలమిఁ బ్రదక్షిణ మేగెద గొబ్బున
శ్రీముష్ణస్థలిఁ జెలఁగు వరాహ, స్వామికిఁ బేర్చెదఁ జంకలఁ జేతులు
మహితస్థలమున మసలక పొదలెడు, పద్మాక్షునకును బడుబాటలు వడి
శ్రీరంగస్థలి శేషశయనుఁ డగు, రంగస్వామికి రహి మ్రొక్కెద నని
శ్రీరామస్థలి సీతాప్రియునకు, మానక యెపుడు నమస్కారము లని
శ్రీనివాస మను క్షేత్రంబునఁ గల, పూర్ణమూర్తి కిదె పొరిఁ బూజింపని
స్వర్ణమందిరసువర్ణస్వామికిఁ, గేరుచు జరిపెద గిడిగిళ్లనుచును
వ్యాఘ్రపురస్థలియందు మహాబా, హుస్వామికిఁ గే లొసఁగెద హితముగ
నాకాశనగరమం దనువొందెడు, హరిమూర్తికి నిదె యప్పాల్ దిరిగెదఁ
బరఁగ నుత్పలావతగస్థానం, బందలిశౌరికి నారాధన మని
మణికూటస్థలి మలయు మణిప్రభు, పెరుమాళ్లకుఁ గడుఁ బింపిళ్లాడుచు
విష్ణుపురంబున విలసిల్లుమహా, విష్ణుస్వామికి వెన్నెలకో లని
భక్తస్థానము భక్తిప్రదునకుఁ, బొసఁగఁగఁ జేసెదఁ బొర్లుదండములు
శ్వేతప్రార్థన క్షేత్రం బందలి, శాంతమూర్తికిని సంసర్గంబులు
నగ్నిపురస్థలియందు మురద్విష, నకు నొనరింతుఁ బ్రణామము లాకొని
భార్గవతలమున భరతస్వామికిఁ, గిలించెద లంకెగఁ గేల్మొడతలు
వైకుంఠపురీవాసుండై తగు, మాధవునకును నమస్కృతిఁ బేర్కొని
పురుషోత్తమునకుఁ బొల్పుగ భక్తిస, భాస్వామికి నిజకైంకర్యం బని
చక్రతీర్థసంచారిసుదర్శన, దేవుని మదిఁ బ్రార్థించుచు నంతటఁ
కుంభకోణమునఁ గొనకొని కదలని, శార్ఙ్గధరు నుపాసనఁ జేసెద నని
భూతస్థానము పురమును నెళవగు, శార్ఙ్గస్వామికిఁ జాగుబడికె లని
యరయఁ గపిస్థలమందలి దంతా, వళవరదునకు సివాళికరము లని
చైత్రకూటమున సరసతఁ గొల్వగు, గోవిందునకును గొల్పెడు చేతులు
నుత్తలతలమున నుత్తమహరికిని, ఘనతరభక్తిని గైలాటము లని
శ్వేతగ్రామక్షేత్రంబునఁ గల, పద్మలోచనునిఁ బ్రస్తుతి సేయుచుఁ
బార్థస్థలమున బాగ వసించు ప,రబ్రహ్మమునకు రామరామ లని
కృష్ణకోటి యను క్షేత్రము లోని మ,ధుద్విషునకు నిదె తొంగలిపాట్లని
నందిపురీభవనంబందు మహా, నందునకును శరణార్థి ఘటింపుచు

వృషపురస్థలిని విడియు విహాశ్రయ, దేవుని కిడిగో దీవెనకో లని
కడక సంగమగ్రామం బందలి, సంగమస్వామికి సాగిలింత లని
తనరు శరణ్యస్థలము శరణ్య, స్వామికి నిదె కైవారపుచె య్యని
చె న్నగుసింహక్షేత్రమహాసిం, హస్వరూపునకు హస్తార్పణ మని
మణిమంటపమున మల్లరిసామికిఁ, బొందించెద గోవింద లటంచును
నిబిడస్థలిలో నిబిడాకార, స్వామికి మతిఁగై చాపు లొసంగుచు
ధానుష్కస్థలిఁ దలఁకొను జగతీ, శ్వరునకుఁ బెట్టెద సరి టెంకణ మని
మాహురమందసమానతవిడిసిన, కాలమేఘునకుఁ గైమోడుపు లని
చక్కని మధురాస్థానమ్మునఁ గల, సౌందరరాజస్వామికి మేలని
యనిశంబును వృషభాద్రిని యళఘరి, పేరిటిహరికిని బేడిస లెన్నుచు
వరగుణస్థలవ్యాపకుఁ డగు నా, థస్వామిని బరధ్యాన మొనర్చుచుఁ
గురకస్థలమునఁ గూర్చున్నరమా, సఖుని మంత్రపుష్పము లిడి వేఁడుచు
గోష్ఠిపురస్థలి గోష్ఠపురస్వా, మికి నర్చించెద మేలుకొల్పు లని
దర్భసంస్తరస్థానంబందు శో, యానదాశరథి కతికై విష్కృతి
ధన్విమంగళకతలమున నెలకొను, శౌరికిఁ దగు పరిచర్య లొనర్చుచు
భ్రమరస్థలమునఁ బరఁగు బలాఢ్య, స్వామి సలా మని సత్కార మెత్తుచు
ధరణిఁ గురంగస్థలమందలిపూ, ర్ణస్వామి నివారణమునఁ గొల్చుచు
నవనివటుస్థలమందలివిష్ణు, శ్రీమూర్తికి నిదె చెంగనలో యని
క్షుద్రనదీస్థలి శోభిలుచుండెడు, నచ్యుతునకును శిరోవనతులు నిడి
యంత ననంతశయనమందుండెడు, పద్మనాభునకుఁ బాణిమోడ్పు లని
ధృతి నూటెనిమిది తిరుపతులందుల, నవతారంబుల నలరఁగ వెలయుచుఁ
గృపతో మము రక్షించెడు స్వామికి, సలుపుదుఁ బదివేల్ సాష్టాంగంబులు.

వ. అని ప్రపత్తిపూర్వకంబుగా నష్టోత్తరశతతిరుపతులు సేవించి యంత. 214

సీసమాలిక. అభిషేకవల్లి మోహనవల్లి విద్రుమ, వల్లి చంపకవల్లి వజ్రవల్లి
మకరందవల్లి కోమలవల్లి మాణిక్య,వల్లి చందనవల్లి వచనవల్లి
జంబూరవల్లి కాసారవల్లి వసంత,వల్లి శోభనవల్లి వసుధవల్లి
మరకతవల్లి నిర్మలవల్లి మౌక్తిక, వల్లి కస్తూరికావల్లి గంధ
వల్లి విభ్రమవల్లి పత్రులవల్లి వరహావల్లి నిక్షేపరాజవల్లి
యంబుజవల్లి విహారవల్లి వినోద, వల్లి నిత్యోత్సవవల్లి చిత్ర
వల్లి మనోహరవల్లి కేతకివల్లి, సారంగవల్లి కర్పూరవల్లి
కల్యాణవల్లి శృంగారవల్లి మనోజ్ఞ,వల్లి నాయకవల్లి స్వచ్ఛవల్లి

సౌభాగ్యవల్లి కేసరవల్లి మాధుర్య, మాలతీవల్లి సామ్రాజ్యవల్లి
మంజులవల్లి సంభ్రమవల్లి శుకవల్లి, నర్తితవల్లి యానందవల్లి
కేయూరవల్లి కోకిలవల్లి సుందర, వల్లి సుమంగలవల్లి మదన
వల్లి సరసవల్లి వైభవవల్లి కి, సలవల్లి రుచివల్లి చారువల్లి
కౌతుకవల్లి శర్కరవల్లి వికసిత, వల్లి మండనవల్లి పరమవల్లి
హసవల్ల్యమృతవల్లి యనురాగవల్లిక, సుమవల్లి సుఖవల్లి శుభ్రవల్లి
చంచలవల్లి భూషణవల్లి సుకుమార, వల్లి వనజవల్లి వామవల్లి
రంగవల్ల్యకలంకరత్నవల్లియు శ్యామ, వల్లి కుండలవల్లి వకుళవల్లి
విచికలవల్లియు వేదవల్లియుఁ బెరుం, దేవివల్లియు భూమిదేవివల్లి
యలమేలుమంగతాయారును బీబినాం, చారు శ్రీరంగనాంచారుతాయి
కోమరొందు శ్రీచూడికుడుతనాంచారమ్మ, చెలువొందుచుండెడు శ్రీపిరాట్టి
నం దగుపెళ్లిఁ జెన్నొందు దయాన్విత, సీతాభిధాన లక్ష్మీస్వరూప

తే. ములను నూటెన్మిదితిరుపతుల వసించు, విష్ణుమూర్తులతోఁ గూడి వివిధగతుల
ననుపమవిహారములమించు నమ్మవార్ల, పాదపంకజముల కతిభక్తి మ్రొక్కి. 215

సీ. వారక పొయిఘాళువారల గొనియాడి, పరల పూదత్తాళువార్లఁ గొలిచి
ధీరతఁ బేయాళువారల దర్శించి, పెరియాళువారల పేరు దలఁచి
నమ్మాళువారల నెమ్మదిలో నిల్పి, తిరుమంగయాళ్వారిఁ దెలియఁ జూచి
తిరుమళిసియాళ్వార్లఁ బరికించి మఱి తొండ,రడిపొడియాళ్వార్లఁ గడిమిఁ బొగడి

తే. వేడ్కఁ గులశేఖరాళ్వార్లవినుతిఁ జేసి, మఱి తిరుప్పాణియాళ్వార్లమరుగుఁ జెంది
మధురకవియాళువారుల మాట లెన్ని, నాథమునియాళువార్లకు నతు లొనర్చి.

క. సాక్షాద్వైకుంఠం బిదె, వీక్షింపుం డనుచు జూపువిధిని బ్రపత్తిన్
నిక్షేపించి సుమేరుస, దృక్షంబుగ నున్నవైనతేయునిఁ గొలిచెన్. 217

సీ. మత్స్యావతార నమస్తే మహాకూర్మ, దేహ నమస్తే వరాహవర న
మస్తే నృసింహ నమస్తే వటో నమ, స్తే భృగుకుల నమస్తే దశరథ
తనయ నమస్తే ర్కతనయావిభేదనో,ద్దండదోర్దండప్రచండవిక్ర
మతిబలోదగ్ర నమస్తే బలానుసం, భవ నమస్తే బుద్ధ భవ్యరూప

తే. ధరనమః కల్కివేషసుందరసురారి, శక్రముఖదిక్పతిపయోజజాతరుద్ర
సిద్ధసాధ్యాదినుత నమస్తే యటంచు, వివిధవిష్ణుస్థలములు సేవించి వేడ్క. 218

వ. తదనంతరంబ శ్రీశైల ఝిల్లి చక్రేశ్వర మూకాంబికా కోటీశ్వర గోకర్ణ కేదారహా
టకేశ్వర జంబుకేశ్వర బ్రహ్మేశ్వర పుండరీక పంచనదీశ్వ, రారుణగిరీశ్వర జటా
నాథ వైద్యనాథ గౌరీనాథ రామేశ్వర శంకర నారాయణ సుబ్రహ్మణ్యస్థలాద్య

ధీశ్వరులగు నీశ్వరులను సేవించి వెండియు మహీమండలిం గలపుణ్యస్థలవిశేషంబు లంజూచుచు సంచరించు నయ్యవసరంబున. 219

శా. సర్వద్వీపవతీప్రపూరితపయస్సంబంధధారాధరా
ఖర్వధ్వానభయోత్పతిష్ణుబిసభుగ్రాజ్యాద్యకూర్మాదికం
బుర్వీంద్రాయుధపాతభగ్నకుటిలవ్యూహక్షురద్వ్యాఃపత
త్తర్వశ్మక్షుభితాహిలోక మగుచుఙ్ దర్పించె వర్షం బిలన్. 220

సీ. నెళనెళధ్వనులతో ఫెళఫెళ మనుగర్జి, తములు కర్ణక్షోభిదాభ మెనయ
ధళధళద్యుతులతో మిలమిల ల్గలమించు, లక్షీబలౌద్ధత్య మడఁచుచుండ
ఘుళఘుళార్భటులతో ఫళఫళా రనువాన, ధాత్రిరాష్ట్రాద్రి మహార్తినింపఁ
జిటచిటారవముతోఁ దటతట వడగండ్లు, యువరాజముఖ్యుల నొదుగఁ జేయ
తే. విజయవిఖ్యాతి నమ్మహావృష్టిసమయ, మమర వరధర్మవిలసనం బనిలజాత
ఖేలనము కృష్ణఘనయుక్తి చాలఁ గలిగి, యువనిజనములు వినుతింప నతిశయించె.

క. ఆయెడ సఖు లొకఁ డొక్కఁడు, కూయిడి జతగూడ కెడసి గునుకపరువులం
బోయిరి చెంగటియూరుల, కాయూరవ్యుఁడు హిరణ్యుఁ డట్లతిగతితోన్. 222

తే. వడఁకు చట భద్రసేన యావాసమునకుఁ, బోయి నేను బ్రవాసి నోపుణ్యురాల
తడిసితిని వర్షధారలఁ దాళఁజాల, నేర్పెఱుఁగ నిందు రానిమ్ము నిద్రఁ జెంద. 223

క. అని వేఁడిన వైదేశికు, ఘనకరుణాదృష్టిఁ జూచి కామిని పడుకొ
మ్మని ముంగలిచావడిఁ జూ, పిన హా లక్ష్మి యటంచుఁ బేర్కొని యచటన్. 224

చ. తడిసినవస్త్రము ల్విడిచి తాళ్లపయి న్వెస నారవేసి యో
పడఁతుక నీదుపెద్దలకుఁ బల్కఁగ శక్యముగానిపుణ్య మ
య్యెడు నిట కగ్నిఁ దెచ్చి సెగ యించుక చూపు మటంచు వేఁడఁగాఁ
దొడిపడ నట్లొనర్చి యలతొయ్యలియాతనిరూపసంపదల్. 225

తే. మంటవెలుఁగున వేమాఱు మనసు దూలఁ, దళుకు తెలివాలుగన్నుల బెళుకుఁజూచి
యెప్పు డేగ్రామమందుండు దేమి పనికి, నెచటి కేగెదు నీదుపే రేమిచెపుమ. 226

క. అనినసఖి కనియె నుండుదు, ననిశంబు కిరాతదేశమందు హిరణ్యుం
డనఁ దగుఁ దనపేరిలఁ బు, ణ్యనదీనిధు లెల్ల జూచి యరిగెదఁ బురికిన్. 227

చ. అని వచియించు తైర్థికున కానవజాయతపత్రనేత్ర యి
ట్లను నవయౌవనంబున రతాస్థఁ దొలంగి కులాబ్జగంధిపైఁ
గనికర మింత లేక తిరుగ న్మనసొగ్గ నటోయి నీకు నా
విని నిజమౌను నీపలుకు వే యున నేల వివాహహీనుఁడన్. 228

తే. ఆళికే నంగలార్చుచు నన్యసతులఁ, జూచి గ్రుక్కిళ్లు ప్రుంగుచు సుఖము లేని
కతన యాత్రఁ జరించెడికతయె కాని, మనసు సంభోగవాంఛల మఱిగి తిరుగు. 229

చ. అనుపరదేశికుం గని సహాదరణంబున లేచి కౌఁగిటఙ్
నను జిగిగబ్బిసిబ్బెపుఁజనుంగవ నాటఁగఁ జేర్చి మోహముం
జినుకఁగ మోవి నొక్కి మరుచిహ్నముఁ దార్చిన వాఁడు పేర్చుచుం
డినతమిచేతఁ దద్రతికి కీవి సమున్ముఖుఁడై ముదంబునన్. 230

తే. గుబ్బ లనునట్టు లూఁతఁగాఁ గొని మనోజ, కేళికావార్ధిలోపల నోలలాడు
చుండె నవ్వేళ దానినాథుండు వచ్చి, యెవరు వా రని ఘూర్ణించి హెచ్చరింప. 231

క. ఆసమయంబున నెటువలె, భాసురమతిఁ బొంకవలయుఁ బలుకంగఁ గదే
యోనువతీ యని యడిగిన, నాసఖి యిది తెలియ దనుచు నటుమొగ మయినన్.

తే. హంస హేమావతికి నిట్టులనియె వేడ్కఁ దెలియకుండిన నేమాయెఁ దెలిసికొనుము
వింటివా సతి ఘూర్ణింపవిటుఁడు వడఁక, వెఱువకు మటంచుఁ జెలి వానివెన్నుఁ జఱచి.

ఉ. కీలెలుఁగుఙ్ ఘటించి పరికింపక పండుకయుండి పల్కె యా
త్రాలసదుర్విచారులము రాత్రి జనించిన నేఁడు తావకీ
నాలయమందు మేమి దె సుఖాప్తిని సుప్తి యొనర్చి రేపుపః
కాలమునందుఁ బోయెదము కారుణికోత్తమ పండరియవే. 234

తే. అనిన మంచిది యని లోని కరిగె నాథుఁ, డరిగినది చూచి సఖి లేచి యంతలోన
బంటితో నీళ్ళు పట్టుక యింటిలోకిఁ బోయి యేడుంటి వీసరి ప్రొద్దుదనుక. 235

క. ఒక్కతనె గ్రుక్కుమిక్కని, దిక్కడసినరీతి నుండి తెరువరు లెవరో
యిక్కడికిఁ బండవచ్చిన, నక్కట ప్రాణమ్ము లుండె నధిపా యనినన్. 236

ఆ. నిండినింటిలోన నీకేల భీతిల్ల, గోల యూరఁ బ్రొద్దు గ్రుంక లేద
టంచుఁ గౌఁగిలించి యనుమాన మొందక, యొప్పుతో సుఖాప్తి నుండెఁ జెలియ.

శా. ఈలీలఙ్ వెస బొంకనేర్చిన నృపత్యేకాగ్రమాడామణీ
కేళీసంభ్రమభూమిపాలసురతక్రీడాచమత్కారచ
ర్యాలాలిత్యకథాప్రయత్నముల కత్యాసక్తితోఁ బొమ్ము లే
దా లోలాంబక యూరకుండు మని కాదంబేంద్రుఁ డిట్లాడఁగన్. 238

చ. తెలతెలవారవచ్చుటఁ సతీమణి యప్పుడు చూచి కేళికా
నిలయముఁ జేర నేగి ధరణీధవుపైఁ దమిమీఱ నుండెనా
చెలి యనుచుం బురోహితుఁడు చెప్పిన నాత్మ జనించువేడ్క నా
నలనరపాలవకాళి తదనంతరగాధ వచింపుమా యనన్. 239

శా. రక్షశ్శిక్షకరక్షయక్షయన్నపాధ్యక్షా సదాక్షేమకృ
ద్వృక్షా రక్షితశుభ్రిపక్షహయ దార్ధక్ష్మాఖ్యమద్రారిస
ర్వక్షా యన్యనిలాక్షరాక్షసజలాధ్యక్షాగ్నివాయుఃక్షపా
ధ్యక్షేక్షార్భకపద్మరక్షకరమాధ్యక్షారవిందేక్షణా. 240

పాదభ్రమకకందము. రామానుతతనుమారా
ధీమదనవధీనసానధీనవదమధీ
తామసజయయుజసమతా
నామగతాఘునయతతయనఘుతాగమనా. 241

మణిగణనికరవృత్తము. హరిహయహరిణాభ్యదయసభరణా
హరిహయహరిణాభ్యదమవిభరణా
నరవరవిగమననవినుతచరణా
నరపరవిగమననవిమలకిరణా.

గద్యము. ఇది శ్రీమత్కౌండిన్యసగోత్రపవిత్రాయ్యలరాజాన్వయసుధావార్ధిపూర్ణిమా,
చంద్ర నిస్సహాయకవిత్వనిర్మాణచాతుర్యనిస్తంద్ర శ్రీరామనామపారాయణనారా
యణామాత్యప్రణీతంబైనహంసవింశతి యనుమహాప్రబంధమునందుఁ జతుర్థా
శ్వాసము.

శ్రీరస్తు.

హంసవింశతి

పంచమాశ్వాసము.

క. శ్రీధర ధరధర వరధా
రాధరనిభవర్ణ సమదరావణమకుట
క్ష్మాధరచరశర విబుధా
రాధిత కరుణాభిరామ రఘుకులసోమా. 1

వ. అవధరింపుము నలరాజన్యునకుఁ బ్రత్యుత్పన్నమతి యిట్లనియె నట్లు ప్రభాతంబుగా
వచ్చిన నిజమందిరంబు చేరి మరునాఁడు దినాంతం బయినయనంతరంబ హేమవతీ
కాంత యత్యంతసంతోషంబున. 2

సీ. నిటలాధరీకృతస్ఫుటచంద్రకళలీల, నెలవంక నామంబు నిటు గులుక
మరుదాప్తిరేఖగా నెఱయు పద్మరజంబు, వలె వక్త్రిఘుసారతిలక మమర
నంతస్థనృపవిరహాగ్ని పైఁ బర్విన, గతి గుబ్బకుంకుమకలప మమరఁ
జిగిరించి పూచినచిన్నారిలత రీతిఁ, జిత్రపట్టాంబరగాత్ర మమరఁ
తే. గనకసుమదామఘుమఘుమల్కాచములందుఁ, గంబురాపూఁతభుగభుగల్గళమునందు
నంద మొందంగ వాసింప హంసమున్న, నెలవునకుఁ జేరె సాతానియలరుబోఁడి.
తే. చేరినప్పుడె కలహంసశేఖరుండు, తవిరి హేమవతీకాంతదిక్కుఁ జూచి
వేడుకలరంగ నొకగాథ వింటివేని, చెప్పెద నటన్న మంచిది చెప్పు మనిన. 4
వ. హేమావతికి హంసం బిట్లనియె. 5

పదునేడవరాత్రికథ.

క. పరఁగు నొకపురమ్ము రత్నా, భరణంబనఁ దరణికిరణపటలీసంరో
ధ్యురుసౌధస్థిరకేతూ, త్కరచిత్రపటాంశుచిత్రితద్యుతలం బై. 6

తే. తనయుఁడగురాజు ఘనమార్గమునను రాఁగఁ, గోట యాత్రోవ నరికట్టుకొన్న మద్ది
విని జలధి దానిచుట్టును విడిసె నవఁగ, నారసాతలనిమ్న ఖేయంబు దనరు. 7

ఉ. అందొక కుంభకారకమహాన్వయమండలదుగ్ధవార్ధిపూ
ర్ణేందుఁడు చక్రదాసుఁడన నెన్నిక కెక్కిన పేరుఁగల్గి చె
న్నొందు మనోహరాంగరుచిరాకృతిసంపదచేత నిందిరా
నందనుఁడే యితండగు ననందగి కాఁపుర ముండు నెప్పుడున్.

ఆ. సలుప కడవ రాయి సారె కలాసంబు కత్తెయిసుము జల్లి కడవ ముల్లు
మంటిముంత గుబ్బ మ్రాను నావంబును, మన్ను మోయఁ బోతు మలయుచుండు

సీ. ఆదివరాహంబు మేదిని నెత్తిన, మాడ్కిఁ జొప్పడఁగఁ దా మన్ను మోయుఁ
బ్రథమవేళలసృష్టి బ్రహ్మ చేసినయట్లు, ఘటకోటు లుత్సాహగరిమఁ జేయు
విష్ణువుచక్రంబు వేడుకఁ ద్రిప్పెడు, చాట్పునఁ బలుమారు సారెఁ ద్రిప్పు
బయలిపురంబులు భర్గుండు గాల్చిన,డంబు నూపట్ట నావంబుఁ గాల్చుఁ

తే. గపివరుఁడు పర్వతంబులు గమిచి తెచ్చి, కుప్పలిడురీతిఁ గుండలు కుప్పవెట్టు
నవిదివియు ధాతకాండంబుఁ లడఁచు సరణి, సాధుపదవర్తి ఘటకారచక్రవర్తి.

తే. కాఁగు మజ్జగముంతయుఁ గడవ గూన, బాన వెసలయు బుడిగెలు పరపుచట్టి
కడవ ముంత కరిగెదుత్త పిడతగురిగి, కుంచెలటికయు మూఁకుడు బింది ప్రమిదె.

చ. చెవులపెనంబు గోలమును జిల్లులసిబ్బియు దోనితొట్టియుం
గువిచిలుమూఁతమూలయును గుమ్మెత యందపుధూపపాత్రమై
సవరని బూజిపెందొనయు సానికెయొప్పు కమండలంబు వే
డ్రొవతెపకంబిదుత్త నెరడుల్చియుఁ గప్పెరపంటు లాదిగన్. 12

తే. తీర్థిపూదెలు కులుకులు త్రేటగట్లు, గరలమురువులు పడికట్లు కిరుదుకట్లు
బొమ్మటీనలు నునువులు మొదలుగాఁగఁ, బనులు నిర్మించుఁ గుండలపైనతండు. 13

సీ. దేవకార్యములకుఁ దిరునాళ్లకును మహో, త్సవములకును గంగజాతరలకు
సంప్రోక్షణములకు జన్నములకుఁ బెండ్లి,వడుగునోములకును వ్రతములకును
సత్త్రంబులకు సహస్రంబులకును సమా, రాధనపితృకార్యయాగములకుఁ
బండుగులకు వాలపంబులకును బొంగ,లికిని దేవలకు గొబ్బికిని నడరు

తే. జంగమార్చనలకు బాలదాసభోజ, నములకును దండు వెట్టికి నగరివారి
కొండబక్కలకును భిక్షుకులకు నైనఁ, గొఱఁతపడకుండఁగుండ లాతుమ్మరిచ్చు. 14

క. ఒకపాటికలిమిచేతను, గకపికపడకప్పలేక కనకాభరణాం
శుకముల గరగరికల నిం, చుక తక్కువగాక నతఁడు సుఖమున నుండున్. 15

క. ఆతని కొక్కకులాంగన, శీతాంశునిభాస్యరూపసేనాఖ్యను వి

ఖ్యాతిని వెలయును గంతుని, చేతిజగాబాఁ కనంగ జిగిబిగివగతోన్. 16

ఆ. ఘనము ఘనముకన్నఁ గచనైల్యవిస్ఫూర్తి, మెఱుఁగు మెఱుఁగుకన్న మేనిచాయ
విపుల విపులకన్న నుపమింపఁ గటితటి, దాని కెనయె భూమిలోని సఖులు. 17

ఉ. పోఁకలరీతి నొంది మెఱుపుల్గొని మిట్టలు గట్టి పైమొనల్
జోకుఁగఁ దీసి తాళములచొప్పునఁ గన్పడి చెండ్లవైఖరిన్
దీకొని యొప్పి గిండ్లపగిదిం గొమరొప్పఁ బసిండికుండలై
వీఁకను దండనుండి యలివేణికుచంబులు పొల్చు నెంతయున్. 18

ఉ. పంచశరాహితుండికుఁడు భామిని పొక్కిలిపెట్టెలోనఁ దా
నుంచినకాలసర్పము సమున్నతి నాడఁగ శేవ మీఱు బు
స్సంచుఫణాగ్ర మెత్తి యలరారెడుచాడ్పున రోమరాజి య
భ్యంచితలీల మించి మది హర్షముఁ జేయు జనాళి కెప్పుడున్. 19

సీ. చంద్రభాగనిరూఢి సతిమోము రాణించు, నెఱిగొప్పు కృష్ణవేణిగతిఁ గాంచు
నువిదవాల్గనుదోయి యుత్పలావళి నొంచు, సఖియ పల్కులు సరస్వతిని మించు
శంఖవర్ణారూఢి సఖిగళంబు జయించు, నవ్వులు క్షీరసుందరత మించు
స్తనము లుత్తుంగభద్ర సులీలవర్పించు, నాఱు నివ్వరికృతి నందగించు

తే. జఘనము విశాలసోలల సంభ్రమించుఁ, బదయుగము పల్లవాకారమదము డంచు
నడలు హంసావళిఖ్యాతిఁ గడువహించు, నంగము హిరణ్యకళలతో నతిశయించు.

క. తమ్ములు చెలికరములు కుం, దమ్ములు పలువరుస పర్వతమ్ములు బలుచం
దమ్ములు చన్నులు తొవలం, దమ్ములు కను లలక లంబుదంబులు పొగడన్. 21

చ. హరివరకాంచనాబ్జకమలాళిఘనాకృతు లందు కొంతయ
బ్బురము పటూక్తి నాస గళముం గరముల్ కుచయుగ్మ మంచు న
త్తెఱవ సుమధ్యదేహముఖదృక్తతిమంతలకేశపాశముల్
హరివరకాంచనాబ్జకమలాళిఘనాకృతులందు నిచ్చలున్. 22

ఉ. దానిమిటారిసోయగపుదట్టపుమోహము లూరుచూపులన్
దానికచంపుసొంపువగఁ దాల్చినచాయలరాయఁ డించుకన్
దానిరసోక్తులాకులమనంబు గనుంగొని లోనుగాని య
మ్మానవుఁ డెంచులేఁడు వినుమా యనుమానము మాని మానినీ. 28

చ. అది నెఱిప్రాయపున్ సొగసు దాట నొకానొకనైన గర్భముం
బొదలని దాట యింటియెను బోఁతునకంటె మదంబు హెచ్చి నె
మ్మది పరసంగమంబునకు మార్గొని సొక్కఁగ జారవీరులన్
వదలక చూచుచుండఁ దలవాఁకిలి గాఁపుర మయ్యె దానికిన్. 24

క. చిటిపొటిసొమ్ములు వెట్టుక, పుటపుటగా వీథివెంటఁ బోరిగిండ్లఁబడిన్
విటులనిమిత్తము మట్టెలు, చిటుకుచిటుక్కనఁగఁ దిరుగు సిస్తగు వగతోన్. 25

సీ. జేజేలరారాలజిగిఁ గ్రాలు నిడువాలు, కురులు వేమరు దువ్వి కొప్పు బెట్టు
బలువాలుగలనేలు తెలిడాలు గలమేలు, కనులరేఖలదీర్చఁ గజ్జలంబు
కపురంపురుచిఁ బెంపు కనునింపుఁ దులకింపు, పెదవిపైఁ గెంపెక్క విడెముసేయు
పలిసిబ్బెముల గుబ్బలులనిబ్బరపుగుబ్బ, చనులఁ బూయును మంచి చందనంబు
తే. మంగళాభంగరంగద్రథాంగవృత్త, ఘనజఘనసీమ సవరించుఁ గలువచెలువు
నలవరుచునల్లనైన దువ్వలువ మెఱయఁ, జిత్తజునిదాడి కుమ్మరచిగురుబోఁడి. 26

సీ. తరితీపువగలు బిత్తరపుఁ జూపులు మోవి, విఱుపుల సొలపులు వింతమాట
లుమటుచొక్కాటంపుటొయ్యారిచేష్టలు, సోబానపాటలు సొగసుగుల్కు
పొగరువికావికనగవులు బెళుకించు, కనుసన్న నేర్పులు కలికికతలు
సామితెల్పిన్నెలు జాణతనంబులు, తెచ్చికోల్మొరుపులు తేటపడని
తే. జంకెనలు బొమ్మతాటింపు సాహసములు, పచ్చి తేరగఁ బల్కెడి ముచ్చటలను
విటులఁ గనుగొన్నవేళల విస్తరించు, రూఢి మించినతమితోన రూపసేన. 27

క. ఈలాగునఁ జెలి పల్లవ, జాలచకోరములకెల్లఁ జంద్రోదయమై
చాల విహరించుచుండెను, కాలంబున నొక్కనాఁటికడయామమునన్. 28

మ. పరఁగం గూలినయిండ్లు పేళ్లు గరిసెల్ పల్లేరులుమ్మెత్తలుం
జిటిపెంకుల్ చిగిరింతలున్ గునుకలున్ జిల్లేడులున్ మూషకో
త్కరముల్ దున్నినపెంటదిబ్బలును నక్కల్పందికొక్కుల్ దరు
ల్దారుఁగం బూడినపాతరల్ పడినగుళ్లున్ గల్గు పాడూరిలోన్. 29

ఉ. లాడికి మాఁగుకొకులపఱ్ఱాయున మొందఁగఁ జేయ వీఁపుపై
ద్రాడునవ్రేలు నీఁకె గుదితాపినదేహము పేఁడి కాళ్లకున్
రోడి నళించుతోఁక బలుగోమును లంటినజోఱుటీగలున్
గూడిన బంధముం గలిగి కూర్కుచునుం డొకబక్కగుఱ్ఱమున్. 30

తే. మందగుదిరిప్పగొరిసెలు మక్కిగొళ్లు, బరతుమురుకొమ్ములును దోటుబర్గతడక
వాటు తెరడొక్కమిడితోఁక వేటుగాళ్, నేరువోసిన యొకబీదయెద్దుఁ జేరి. 31

వ. అందు పసియించి యున్నసమయంబున. 32

చ. నలువగు తుంకిచేవన గనంబడుకొమ్ములు వింత చింతని
ప్పులసరివచ్చు కన్నుగవపోసరము న్మెడ ముద్దపక్కలుం
దెలుపులరాలు లావుపొలతిం దగుపాదము లుక్కపోత సం
ధిలినవిధాన నుండు బలుదేహము గల్గినపోఁతు వచ్చినన్. 33

ఉ. ఛేరి శుభంబె ఘోటకమ శ్రీకరమే వృషభంబ మీర లీ
తీరున డస్సియుండు కథ దెల్పుఁ డటంచును బోఁతువేఁడ వే
సారక విన్మ చెప్పెదను సైరిభవర్య మదీయగాథయుం
చారసి యార్తిఁ గుందుచు వృషాగ్రణి పోఁతునుజూచి యిట్లనున్. 34

సీ. తలయేరుఁ బెట్టి బీడులు దున్ని పడఁగొట్టి, గాలుచిక్కినబండ్లఁ గట్టి మొత్తి
పొలముకొండ్లకుఁ బంచి తలదిమ్ము బట్టించి, పట్టుడుకవివెలపదను జెఱచి
పాపనమ్ములఁ జిక్కి పఱచియు రెండేసి, గొర్లుకొడి నముచ్చి గొట్టుచేసి
బలుగుంటకలచేను పాయుఁబో సాగని, తావులసెలకోలఁ దాఁకమొత్తి
తే. గానుగలఁ ద్రిప్పి సరువళ్ గలఁచి బంతి
దుడ్డుబరువెత్తి యెకిరింత దోలి యడలు
గళ్ళిపడి రెండుదుక్కలు వెళ్లదున్ని
యట్టు గడగిపోఁదోల నిపైతిసుమ్మి. 35

క. అనవిని తలద్రిప్పెనుబోఁ, తనియె మహోక్షంబ కష్ట మనుభవ మయ్యెన్
వనజభవువ్రాఁతఁగడువఁగ, మనతరమా యనుచు వగచి మహిషము హరితోన్. 36

తే. నీవు హరిరీతి గంధర్వనిచయమెల్లఁ, గొలువ దేవమణీచక్రములు వహించి
విబుధులభరింపుచుండెదు విధములెల్లఁ, దొలఁగి చిక్కితి విటులేల తెలుపుమలిన.

వ. తురంగంబు మహిషంబున కిట్లనియె. 38

క. ఆనాఁటి కటులనుండితి, నీనాఁటికి నిటుల నయితి నేమందు నయో
లేనాఁటి మేనిసత్తువ, లేనాఁటికి గలవె వినుచరించినవిధమున్. 39

సీ. పేరిమ నెదురొక్కలు పెండ్లివారల కిచ్చి, తెవులైనవారి కద్దెలకు నొసఁగి
మేయఁ బోయినచోట మెడవెంద్రుకలు పట్టి, యాకతాయలును వాహ్యాళిఁదోలి
సారె గృహప్రవేశమువారి నెక్కించి, సంత సారెకులందు స్వారివెడలి
పల్లెపట్రలనుంచి బర్వు వేనుకవచ్చి, పలసలచే కంట్లములఘటించి
తే. తీరకున్నట్టి కష్టసంసారమునకుఁ, గసవు కట్టెల లద్దుల గాసి పఱచి
లావు సత్తున చెడఁగొట్టి లాఁడె పోసఁ, జేసి తోలిన నిటుక విచ్చేసినాఁడ. 40

చ. కొఱపము చెడ్డయొట్టు చలిగొట్టినచో కవణంబు కల్ల మే
నఱసినమాదమార జల మార్పుట యెన్నఁడు కానివావి యే
తఱిఁ గలలోననున్ బడెడుదాణ యెఱుంగను బేదదంటుముం
దరఁ బడవ్రేసి యెడ్ల కడ దామెన త్రాడునఁ గాలుగట్టినన్. 41

తే. ఎడ్లు పోట్లాడి కొమ్ముల నెత్తివ్రేయ, గేదె లొకదిక్కు నెలఁగఁగఁ గ్రొపుదల్లి
లాస్థఁ దన్నంగ నమ్మహావస్థచేత, గోడిగై పుట్టియును గోడు కుడుపవలసె. 42

సీ. పిల్లపీచర నక్కపీ పెల్కచవి గొట్టె, పొలలంబును మేఁకపాలలంబు
బుడ్డకొసరియట్ల బొందిదొంతెరలంబు, మాఁసుపుగురుగును మదనకట్టె
నూనెముంతలమును నానఁబ్రాలలమును, గుండగురుగుపాలపెండలంబు
పొర్లుగాడియు నల్లపూలల మిసక చెం, చలి కందికారము గిలకలంబు
తే. కన్నెకొమరెడ్డుమట్టెకుక్క వెన్నవెదురు, లంజెసవరము వెత్తిపూలలము చిట్ట
బొట్టలము గొళ్లగొండియు కట్టలంబు, నల్లతీగాదియలములు సళ్లవిడిచి, 43
తే. కనుము లీడలికొరికె కాకివెదురు, దర్భ చిగిరంత గోరిగె దాడయంబు
జంబు నూదరతుంగ పెక్జంబు పెద్ద, తుంగ భోజవతీ నక్కతోఁక విడిచి. 44
సీ. కాచిగోగడ నెత్తికొరె బూడెడతోల, కాచి పండెడగొళ్లగడ్డయూల
ముల్లూపుచంగాయ మల్లయకరివెల, యెఱగొయ్యి వేణుతు మెఱుఁగుగడ్డి
గంపదొ ల్లాకకొమ్ము కొరెపోఁతరముల్లు, వట్రింత కదురు కార్యాకు చిత్ర
కందురుబూత రాఁకొసి పిచ్చుకబియ్య, మశ్మరి వెర్లి చేమర్లుగునుక
తే. చీమచిప్పర చిప్పర చేఁతిబోద, ఫుట్ల గడ్డుట్ల చిప్పర పూడుకసవు
పాలికె పెనుకెడ కుందేటిపొరుజు గరక, పరికి సాళ్వము సొంటెపుందురుగరిమిడి.
వ. మఱియును. 46
తే. వేరుతొణ్ణంగి తొండును మారువెల్లి, తోపరిట్రింత యెమ్మకొ మ్ముప్పి గడ్డి
ఫుల్ల పూరూచయును బూద పూలగడ్డి, కదురు తుంగాకు తుంగలు గలయ నిడిచి.
ఉ. చిక్కలమారి యాబలిజసెట్టి పయాళులగట్టి బర్వలక్
స్త్రుక్కెడలంగఁ గొట్టి తనసుందరి చేతికి గడ్డి కోసమై
చెక్కడుపార యీయఁబడి నేటది చక్కనికోడెకాండ్రపైఁ
బ్రక్కలవ్రాలి సోలి నగుబాటున కళ్కక సంజచీఁకటిన్. 48
తే. దానకపువాండ్రు లద్దిలోఁ దలకదీసి
దిబ్బలను వేరియఁ జెడుగత్తుగబ్బుగడ్డి
గంపలో వేసికొనివచ్చి చంపఁజాలు
పూనికను గ్రమ్ముకొని నా మొగాన వైచు.
క. విను మాపెచర్య కినుమడిఁ, గొనకొని కావించు దానికోపలినడతల్
కని కని వేసారితి హా, చ్చెను బాపపుఁగాల మనుచుఁ జెప్పెడువేళన్. 50
సీ. చండవేగోద్ధూతభూమండలధూళివ్యాప్తి, పంకీకృతాభ్రికూలంకషాంభ
మభోభ్రిత్పతద్వృషద్వ్యాఘాతభగ్నధా, త్రుండరతక్షరద్బాహ్యకాండకాండ
మద్రిభిత్కేల్యటవ్యగ్రభాగద్రాక్కృ, తపోభ్రిద్ధుతక్షమాస్థక్షమాజ
ముగ్రత్రిపురధీకృదుగ్రత్వరోద్ధుత, ద్యోవీధ్యటద్ధరిత్యాభ్రిన్నతపుర

తే. ముద్ధతాబ్ధిప్రహ్రాదప్రాదినిద్ధవార్ధ్య, హుర్ధ్మహుర్ధ్వాతినిపతద్వహూరుచక్ర
వాళమద్యభ్రిశ్మపూరితవార్ధివీచె, భయదగతినొక్క జంఝూప్రభంజనంబు. 51
మ. వరుణాశాగతమారుతోద్ధతశిలావ్రాతాహతిద్రాగ్ధళ
త్కరళద్యోపతనాతిభీతిభరితాంతబ్రహ్మదత్తార్జనో
త్కరముత్పత్రి స్తరముఖ్యవస్తుఘటితస్తంభభ్రిమాపాదిభీ
కరవాతోద్ధధరాపరాగవలయోగంబు ల్దనర్చె న్మహిన్. 52
వ. మఱియు నవ్వాయువు శోషితసింధురాజంబును గర్జవిస్ఫాటనంబును గావున ధనంజయపరాక్రమంబును నష్టకబంధనంబును బలాశవిజయంబును గావున దాశరథిప్రతాపంబును ఖగరాజమానభంగంబును శైలబలఘాతియుఁ గావున మహేంద్రవిక్రమంబు ననుకరించె నంత. 53
ఉ. భేకశుభప్రదం బనలభీమ మనేకపఘోణికాసరా
నీకశరీరతాపహ మనీలతటాకనదీనదాదినీ
రాకరహర్షకారణ మహాఃపతిదీప్తినిరోధి కంధరా
లోకనహృష్టభీతశిఖిలోకమరాళము సోన దోఁచినన్. 54
చ. జలదము నీలిచల్లడము శక్రశరాసన మొప్పు కాశధా
రలు తెలిజిల్లువేగుబకరాజి సహించిన బూదిపూఁతల
గ్గలపు మెఱుంగు లాయుధపుకాంతులు గర్జితగర్జ లొప్పఁగాఁ
దొలుకరివీరముష్టి కడఁ ద్రొక్కె నభశ్చలపణ్యవీథికన్. 55
సీ. ఆకాశకంధరంబై యొప్పు మొకమాలు, కాలకువిందోత్థ నీలపటము
మిహిరాంగనాఘంగ మేచకోల్లాసంబు, కకుభాంగనానీలకంబళంబు
కమలజాండభ్రాష్ట్రిగతమషివ్రాతంబు, ద్యుమణిదీపోత్థితధూమచయము
నడిమిలోకము తానినల్లపట్టుగుడారు, ప్రకృతికస్తూరికాపంకచర్చ
తే. అనుచు జగముల జనములు వినుతిసేయ, నీలకాకోలకలకంఠనీలకంఠ
కజ్జలప్రజ్వలన్నీలకంఠకంఠ, ఖంజరీటాభఘనఘనా ఘనము నెరసె. 56
మ. తగఁ దేజం బనుబల్పిరంగిజలదృత్సంఘుంబు మందుంచి పొం
దుగ శంఖం బనుగుండు వేసి పటువిద్యుద్వహ్నిచే భ్రాష్ట్రిమం
టఁగఁ గాలం బనుయంత్రకారకుఁడు చూడకే మోఱియు నామోఱితలై
జగము ల్గంపము నొంద మోఱిసె ఘనము ల్సంభీషణాహంకృతిన్. 57

సీ. వనదజనగ్రామమునఁ గనచ్ఛోణాంశు, వితతితత్కాళసుధాప్రతతు లనఁగ
జలదపూర్ణాజాండజలరాశితటమరు, చ్ఛలితవిద్రుమలతాచయ మనంగ
నమరులకడవినోదము చూపు సమయమాం, త్రికు నోర వెడ లగ్నిదీప్తు లనఁగ
ధారాధరాహ్వాంబువారుణేంద్రమదారు, ణేక్షణాంచలకాంతు లెసఁగె ననఁగ
తే. ఘనఘనాఘనగహనసంఘాతములను, గర్జితధ్వానములు మ్రోయఁ గా రహించు
దాపపావకకీల లంచంద పర్వె,ననఁగఁ దళుకొత్తెఁ జంచల లభ్రసరణి. 58

సీ. బిబిబిబిదరగరుద్భేకభీమధ్వని, వివిధజంతుశ్రేణిఁ జెవుడు పఱుప
ధిగధిగద్ఘృణిగణదేదీప్యవిద్యుచ్ఛ, టల నిశ ల్పవలట్ల వెలుఁగుచుండఁ
బెటపెటార్భటిరటచ్చటులాభ్రనిర్ఘోష, ములముజ్జగము వార లులికిపడఁగ
ఘుమఘుమారావసంకులకులాకులకుభృ, త్కుహరానిలముల దిక్కోటు లురుల
తే. భిటభిట యటంచు కరక లుత్కటమ్ము రాల
నిగనిగద్యుతి మేఘముల్నింగి నెరయ
ఫళఫళపయఃపృషత్పరంపరలు గవియ
ఝోరుఝోరున దారుణాసార మడరె.

క. పటుధాటీరటదుత్కట, పటహాలటహాకోటరములు పాటిలినటులన్
నెటనెట పటపట వెటవెట, పిటపిట చటులార్భటులను బిడుగులుఁ బడియెన్. 60

వ. అప్పుడు. 61

సీ. గగనమండలభద్రకాయమానంబున, ఘనపంక్తులను మేలుకట్లు కట్టి
ధరణివేదికమీఁదఁ గరకానికాయమహా, క్తికముల రంగవల్లికలు దీర్చి
ఘనఘోషభేరికాధ్వనులు బర్హిణగళ, ధ్వానకాహళినినాదములు మ్రోయఁ
జెగనిమెఱుంగుల దివ్వటీలు చెలంగ, ద్విజరాజమంత్రము ల్విస్తరిల్ల
తే. వృష్టిగజరాజగామినీ విభుఁడు సమయ, పురుషుఁ డయ్యెడ సమ్మగాపుత్రికలను
గాంచి పెంచి ప్రమోదంబు గడలుకొనఁగఁ, బరిణయ మొనర్చె శరధికి భవశరధికి.

తే. అప్పు డవ్వానకొట్టున నళికి యులికి, పడినగోడలు నొరుగుకంబములపట్లు
వదలి కూలినగోపురావళులు గల్గు, పాడుగుడిలోని కెనుపోతు పఱచి నిలిచె. 63

క. అంతటవర్షము నిలిచె ది, శాంతము జనియించెఁ గజ్జలాభ్రతమాలా
క్రాంతరుచి పర్వె నెల్లెడ, సంతమసము చుక్క లమరె సత్పథవీథిన్. 64

క. ఎనుబోఁతు నపుడు కుమ్మరి, తనయింటికి రాక యున్నఁ దత్పురమందున్
వనముల వంకల డొంకలఁ, గనుగొనుచున్ వచ్చి వచ్చి కని యచ్చోటన్. 65

ఉ. లంపులమారిదాన నిను లామక మాదిగవాఁడు గోయ వే
కొంపకుఁ బొమ్మటంచు మిఱుగుర్లు జనింపఁగఁ బండ్లు దీటి పై
కంపము పుట్టఁ జేగుదియ కట్టెను దిట్టుచుఁ గొట్టఁ బోతు బ
ల్గుంపెన నింటికై చనినఁ గుమ్మరి గాడిని గట్టఁ గట్టినన్. 66
తే. కట్టు విడునకు మని చెప్పి కాంతతోడ, రేయి యొకరీతిఁ గడపి యారేపకడను
గుమ్మ గయ్యాళి పల్లెలఁ గుండలమ్మ, వెడలఁ దద్భార్య జారుల వెదకుచుండె. 67
ఉ. సారణనామధేయుఁ డొక సాలియవాఁడు మనోజ్ఞమూర్తి కా
శ్మీరధరిత్రినుండి యలసింధువసుంధరఁ జేరఁ బోవఁగా
దారిని రాఁగ రాగమునఁ దప్పక యాతనిదిక్కు చూచి యే
యూ రెట కేగె దేమిపని యున్న తెఱం గెఱుఁగింపుమా యనన్. 68
తే. అతఁడు దానినెగాదిగ నరసి చూచి, దుడ్డెగట్టిది పనిలేక తొల్తఁ దానె
పిలిచె నిది పొట్లమారి గావలె నటంచుఁ, జేరి తనపేరు పురిపేరు చెప్పి నిలిచి. 69
సీ. దప్పికిమ్మన మది దప్పిన దా యనుఁ, జెంబు దెమ్మనినఁ గుచంబె యనును
గూరఁ బెట్టు మనఁ జేకూరె నాహిత మను, నన్న మడిగిన సుజహాన్న మనును
సున్న మిమ్మన్నఁ గుసున్నమె యనుఁ బోఁక, సక్కలే నన్న గుర్వీక్కొ యనును
నిప్పని పలుకఁగా నిప్పని కనియను, నాకిమ్మనిన మసియాకె యనును
తే. దేహ మలసె నటన్న సందేహమా య, టంచు నిల్లేపు రేగి యిమ్మంచుబోఁడి
యతని మాటల కలమాట లాడుకొనుచుఁ గేరి నవ్వినఁ జూచి యాసారణుండు. 70
క. నెరమాటలఁ గోడిగముల, నరమాటల జాణతనము లతిచతురతలన్
బరిహాసంబుల నీసరి, బెరకాయపుసతులు లేరు బిసరుహగంధీ. 71
వ. అని పలికి యంత. 72
ఉ. క్రొమ్మరొ ప్రొద్దుగ్రుంకె నెటకుం జనలేను బఱుండ నింత చో
టిమ్మని పల్కరించఁ దరళేక్షణ మంచి దటంచు నవ్వుచున్
ర మ్మని చేరఁ బిల్చి యరరమ్మొగి మూసి గడెన్ గదించి మో
దమ్మున రెట్టఁ బట్టికొని దర్పకకేళికి సంభ్రమించినన్. 73
తే. అతఁడు సురతాభిలాషసంగతుఁడు గాన, మంచి దని సమ్మతించిన మమతతోడఁ
గ్రుచ్చి కౌఁగిటఁ జేర్చుక కుచము లొత్తి, యొనసి మదనరణక్రీడఁ బెనఁగులాడ
ఉ. అంతట దానిభర్త నిలయాంగణసీమకు వచ్చి నిల్చి యి
య్యింతిని దల్పుఁ దీయు మని యెంతయు ఘర్షముతోడఁ బిల్చినం
జింత యొకింత లేక యల చేడియ యేగతి బొంకఁ జెప్ప మో
కాంత యటంచు నంచ యడుగన్ విని యాబిడ యూర్పు సంధిలన్. 75

తే. తెలియ దెటువలె బొంకునో జలజగర్భ, వీతిరత్నమ చిక్కులు పెట్టనేల
చెప్పినను జెప్పు మిక్కథచిత్త మలర,వినియెద నటన్న రాయంచవిభుఁడు పలికె.

చ. అటువలె భర్తపిల్చిన భయంబునఁ జారుఁడు కంప మొంద నా
కుటిలకుచంత లయ్యెడను గొబ్బున వానిభయంబు వాపి యు
త్కటధృతి సైరిభంబు మెడఁగట్టినత్రాడు వదల్చి దైవమా
కటకట యెట్లు సంగతము గానెనుబోఁతును గల్గఁ జేసితే. 77

తే. గాడిపట్టున నిల్వమ కట్టివేయుఁ, దరముగా దంచు వాఁకిలి దెఱచి పోఁతు
వెడలి పొయ్యెని వాఁకిలి వేగ్రియుమనుచు, మగనితోఁ జెప్పి యాదిట్టమమతపుట్ట

తే. ఈదయానిధి వీథిలో నేగుచుండ, బిలిచి తోడ్తెచ్చితిని మెడతలుగు పెట్ట
వింతమానిసిఁ గనఁ గట్టివేయనీక, నురుకగాఁ దల్పు ద్రేసితి నోయి రమణ. 79

క. అని చెప్పి మగనిచే జా, రుని నుతిసేయించి వారిరుహముఖియు విభుం
డును దొంటిరీతి నుండిరి, యని యంచ వచించునెడ నిశాంతం బయ్యెన్. 80

చ. పొనపొన నిద్రమబ్బునఁ బ్రఫుల్లసరోజదళాయతాక్షి మె
ల్లన నృపమోహతాపమున లంపటతోఁ జనె నంచ దెల్పఁ దా
విని కథాచమత్కృతికి వేమరు నాదల యూఁచికొంచు హా
యనుచు నిడూర్పుపుచ్చుచు నయారె యటంచును బోయె నింటికిన్. 81

తే. పోయి యభ్రంకషం బైనచాయ, లూలుకు
కలువరాజాలకళుకులోపల రహించు
తళుకుమగరాలగోడలు గలసుపాణి
మేటిక్రొమ్ముత్తియపుజాతిమేడలోన. 82

చ. పరపుపరంగిపోషుగల బంగరుమంచముపై వసించి భా
స్కరుఁ డుదయింప నూడిగపుఁగామిని లేపఁగ నిద్రలేచి త
త్ఖరకరుఁ డస్తమించుదనుకా నొకరీతి మెలంగి చీఁకటుల్
నెరసినపిమ్మటన్ నలిననేత్ర మహీపతిమీఁదికోరికన్. 83

ఉ. రాలు మెరాలు వాలుసవరాలు మెఱుంగులనూపురాలు వ
జ్రాలసరాలు మేలుబవరాలు వరాలజిరాలు తూలుహో
రాలు తురాలు ముంగవుమురాలు తరాలసిరాలు సందిలో
రాలుమటుంగరాలు బిగిరాలఁగ నాజవరాలు దాల్చెగిన్. 84

సీ. చీరకుచ్చులు నేలఁ జీరకుండఁగఁబట్టు, కొని పార్శ్వముల సఖీజనము నడువఁ
బాదుకలెట్టిరాఁ బదిలముం చుడిగంపు, టింతులు కైదండ లిచ్చి కొలువ

మనవుల కని చెలులు గనుకుపఋ్వన వచ్చి, మొగతెఱకట్టుతో ముచ్చటాడఁ
బ్రొద్దున నే పను ల్పొని చేయుద మంచు, బోనకత్తెలు వేగిరాన రాఁగఁ

తే. ద్వరితగతి నిండ్లకుఁ జనంగఁ దమకుఁ దమకు
సెలవొసఁగు మంచుఁ బాటలు సెప్ప విప్ర
యోష లేతేర నొయ్యార ముట్టిపడఁగ
వచ్చినిల్చిన రాయంచ మెచ్చి యపుడు. 85

సీ. సొగసుమిటారంబు సొంపునొయ్యారంబు, నీటు జగ్గుతనంబు నెరతనంబు
సొబగు నాగరికంబు చొక్కాటమునుఁ డెక్కు, గరకరికతనంబు ఘనత నడత
హొయలు చక్కదనంబు నొసపరి నెరతీవి, సవరణచెలువంబు సరసరీతి
హాసుచమత్కార మారజంబును నేర్పు,గహ్వారంబును నాయకంబు వన్నె

తే. నిస్తు జిగిబిగివగ బాగు చిన్నె యొప్పు
పేరునాణెంబు మురిపెంబు పెద్దతనము
కులుకుప్రౌఢత్వ మభినుతి గొనబు నెలవు
నడత యిట్లుండ వలదె హా యనుచుఁ బలికె. 86

వ. ఇవ్విధంబునఁ దను మెచ్చి పలికిన రాయంచం జూచి హేమావతి యిట్లనియె. 87

క. తురగము వృషభముతోఁ దన, తెఱఁ గెన్నుచుఁ దనకుఁ గసవుదేనిచెలిని ద
ద్వరనుతుసతి నెంచెఁ గదా, యెఱిఁగింపుము దానిచర్య లెట్టివొ యనినన్. 88

ఆ. అంచ మించుబోడియానన వీక్షించి, యడుగవలయు నిట్టు లడిగినపుడు
చెప్పకున్నఁ దనకు శేముషి యది యేల, యనుచు నిట్టు లనియె నాదరమున. 89

పదునెనిమిదవరాత్రికథ.

శా. శ్రీధామం బన నొక్కపట్టణము ధాత్రిన్ మించుఁ జంచన్మణీ
సౌధస్తోమవధూముఖేందుఘృణిసంస్పర్శస్రవత్స్వచ్ఛతా
రాధీశాశ్మపయఃపృషచ్ఛయవిధూతాకాశకూలంకషా
సాధూత్తుంగతటీమునీశ్వరతపస్సంజాతసంతాపమై. 90

తే. సాల మున్నతిభూర్భువస్స్వర్మహర్జ, నస్తపస్సత్యములు ఖేయమైన్న మతల
వితల సుతల తలాతల తతి రసాతల, మమ వహాతల బలిసదనము లెఱుంగు. 91

చ. కనఁ బురిచుట్టుతోఁటల సుగంధఫలంబులు రాల వానిపైఁ
బనసలు పండి ట్రెళ్లి పడుపాటున రొంపులు గట్ట వానిమీఁ
దనె రసదాళిమ్రీలి రసధారలు నించఁగ నైనయుబ్బలిన్
బనుపడిఁ బాంథులందఁ బడ పారె హసించుతురు శాలిపాలికల్. 92

క. ఆపురమున నొకఁడుండును, గాఁపురముగ బలిజసెట్టి గణదాసుఁ డనన్
దీపురముగాఁగ నయ్యల, కాపురమున ధనదుఁ డుండుగతిఁ గడువేడ్కన్. 93

వ. వెండియు నతండు. 94

చ. సరిపెనతోడిసజ్జ బలుసందిటితాయెతు లంగవస్త్రముల్
సరిగచెఱంగుపాగ విలసన్మణిముద్రిక లంచుకమ్ములున్
మెఱుఁగులు గుల్కుదోవతియు మిన్నగునీలపుపోఁగుజోడు బి
త్తరపువిభూతిరేఖ లెఱుతన్ రుదురక్కలు గల్గి భాసిలున్. 95

ఉ. మోరకసీధుపట్టు మొగ ముట్లతలాటముజల్లు వేరుచిం
బోరయఁ గంచుకుప్పెలును బూదెలగొల్సును బెద్దగంట సిం
గారపుదృష్టిదండ మెడగజ్జెలపేరులునందె లొప్ప లా
వేరినదొక్కపస్సె యెకిరింత మహోక్షముపొల్చు వానికిన్. 96

చ. తణగము లానుకంట్లములు తండిగము ల్సలకల్ దడెల్కతూ
గణములు చెక్కగుంపు లడిగంబులు పంబులు త్రాడుగట్లు మం
కెనములు గోతము ల్నగలు గెంటెపుబోరెము లాతనింటిలో
గణన కశక్యమై వెలయుఁ గంజసమానవిశాలలోచనా. 97

సీ. గూటపుఁదిరుగుళ్లు కొలికిదామెనత్రాళ్లు, కందళికెముకలి కదురుకోల
మఱుగజుమును మోడిమెఱుఁగుగాఁ దీసిన, పిల్లచుట్లలు నల్లబిళ్లవల్లె
త్రాళ్లును బురికొన ల్దబ్బనములును సి, గంతలు నట్టిన కట్టెలసిమ
బలుపొన్ను లలలారు బగినగూటంబులు, పెలుజోగిపట్టెళ్లు పిల్లపట్టె
తే. డలును బూవులకోరగిన్నెలు విభూతిపండ్లు గంగాళమును గుసిగెండ్లిపాల
మర్ధిభరణియు రుద్రాక్షమాలికొస, మూహములు గల్గియుండుఁ దద్గేహమునను. 98

ఉ. కాముని మేనుగాలెఁ బలుఁగాకి జయంతునిరూపు గూలె నా
సోముని సత్కళాగరిమ చూడఁగఁ జూడఁ గృశింపఁ జాలె నీ
భూమి జనించి యాక్షణమె పొల్చు వసంతునియాకు రాలె నో
హో మతి వీనిరీతిఁ జెలు వొందిగె వారని యెంతు రంగనల్. 99

చ. అతనికి నొక్కయాలు గల దన్నిట మేటి మిటారి రూపునన్
రతి నిరసించు మీఱి మరురాయనిదిగ్జయభేరి వింతలా
చతురతలందుఁ గేరి ఘనసాహసచర్యల బల్తుటారివా
క్తతిచెలువంపుకీలయభిధానముచేత విహారి యారయన్. 100

చ. కమలభవాలయారిగజగర్వ మడంచుముఖంబు యానము
ల్గమలభవాలయారికిఁ గలన్నగుఁ గరతము శ్రోణిబింబముం

గమలభవాలయారిగతిఁ గైకొనుఁ గన్నులు గబ్బిగుబ్బలున్
గమలభవాలయారిఘృణిఁ గాంచుఁ గరంబులు వేణి యింతికిన్. 101

చ. ఘనము కచంబు చెంబు లన గబ్బిచనుంగవ మించుమించులన్
దనరుచి రూపు మాపు నెలతళ్కులఁ గెల్చు మొగంబు గంబురా
నలఁ దగుఁ బల్కు పల్కు దరయారె నుపాణులు పాణు లబ్జముల్
మనసిజునారి నారియసమానపుటూరలరారుఁ దీరుగన్. 102

క. ఆలపనము శశిబింబం, బాలపనము తేనెధార లంబుదవర్ణ
శ్రీ లపనయించుఁ గబరీ, శ్రీ లపనముఁ బొగడఁ దరమె శేషునకైనన్. 103

ఆ. కౌంతకరము గళముకలముద్దురూపంబు, దరము దరము దరము తరము వరము
వాలుమీలఁ బోలు వనజాక్షికన్నులు, సారెసారెసారె సారసములు. 104

సీ. మొన యైననఖరాన మినుకీనునిటలాన, జోకగుల్కువిభూతిరేకమర్చి
నయ్యార జిగిదేఱ నొయ్యార మలరారఁ, బసపుతో సన్నంపుఁ బట్టెదీర్చి
నలదండ కలతండముల నిండుతనముండ, సరసకుంకుమరేఖ సంఘటించి
నాచెంత కౌసంత యాసంత జిగిజంత, సొగసుగా నిడు చాదుచుక్కఁ బెట్టి
తే. మెడను జందనచర్చ ధమ్మిల్లసీమ, విచికిలంబులు గంబూర కుచములందుఁ
గప్రపువిడెంబు పుక్కిటఘుమ్ము మనఁగ, విటుల వలపించుమరునైన వెస భ్రమించు.

తే. మీఱిగడిదేరి భోగము కేరచేరఁ, జీరి చిన్నారి పగఁ గేరి వారి దారి
కోరి విటుఁ జీరి రానిచో మారుబారి, సారెవేసారి పొరలు నాహారి నారి. 106

వ. ఇత్తెఱంగున. 107

క. పరపురుషచింత నచ్చెలి, నిరతము చరియింపఁ జూలు నిలిచెను వృద్ధిం
బరఁగుచు నవమాసంబులు, బరగినతదనంతరమునఁ జంద్రవదనకున్. 108

సీ. గుడిమీఁదఁ బడురావికడిలోని చెడు గీఁగె, పుణ్యనదీతీర్థమునను మొసలి
కంటిలోఁ గొరవెండ్రుకయు రచ్చమట్టిని, బ్రహ్మరాక్షసి కాఁపురమ్ము సేయు
భవనసీమను ద్రాఁచుపాము కల్పకజంబు, కడగచ్చపొదపాలకడలివిషము
వనమునఁ జిచ్చు దివ్యౌషధికినిఁ బుప్పి, బ్రతుకు బాలెడు నింటఁ బరశురాము
తే. హస్తముదకొన గ్రుడ్డు సస్యమున మల్లె
జీవవితతికి రోగంబు చెఱకు వెన్ను
మణికి దోషంబు నృపునందు మార్దవంబు
పుట్టుచందానఁ బుట్టెను బుత్త్రుఁ డొకఁడు. 109

తే. వాఁడు నానాఁటి కభివృద్ధి వఱలఁ బెఱిఁగి
కాఁకలనుదేఱి గడిమీఱి గట్టిపారి
రాలుఁగాయతనాన బేరజపుదారి
నాఱితేఱియుఁ బలుగుంటమారి యయ్యె. 110

మ. గుణమా సెబ్ర వివేకమా నహి మనోగూఢత్వమా లేదు భా
షణమా కల్ల విచారమా రవలి వంశాచారమా నాస్తి మా
ర్గణముఖ్యాపనశీలమా శశకశృంగప్రాయ మాప్తాదితో
షణమా దబ్బర సత్యమా హుళి గణించఁగా వాని కద్రిస్తనీ. 111

వ. వెండియు నతండు. 112

సీసమాలిక. అకతాయబికారి యడిబండగుండఁడు, మొండికట్టె గులాముమొప్పెగోపు
పోలెవాఁ డగచాట్లపోఁతు దుర్మార్గుండు, పడిసేటు నుగరానుపంద లండి
కొయ్యద్రిప్పు ఖరాబు కూళ బందెలమారి, ముందటిపాపాలముద్ద ధగిడి
నోగు దూబరదిండి నోచవాఁ డపలక్ష, ణములాడు గోల వ్రాత్యుఁడు బజారి
పలువిత్తు పలుగాకి ప్రాడ్వాకుఁ డుచ్ఛిష్ట, మొందునుద్దులమారి యులిపికట్టె
పాపిష్ఠి బజగేడి పంచమహాపాత, కియు వ్యతీపాత ఘోకిళ్లమారి
దదిబేసి చెడుగొట్టు బెరికి దగాకోరు, విషపాలవిత్త చిల్విషము దగులు
బాజిహరాంకోరు వ్రాజప్రక్కలముచ్చు, చీవాట్లమారి ప్రాచీనవిత్తు
మూసినమురికి నిర్మోహి స్వామిద్రోహి, దుష్టు రోఁతలమారి దోసకారి
బడిమికూళ్లకుమిత్తి పడిసె యెంగిలికాయ, బడుపుగూడెసగొట్టు పాడెగట్టు
గుండెకుల్లెడము తాకట్లమారి యభాసి, కడుపేరిత నడపీన్గు గలపడింపు
దూబదర్శనమూఁడు తోకగుక్కన గుల్ల, గుజ్జాల గోవోడె కొయకుబల్లి

తే. కొంటె కసుమాళముసు దూబ కొంపచెఱుపు
వేడిగేరియ చెరపనచేట రోను
బడియ దుర్బీజమును భ్రష్టు మడియచేట
పెయ్యకల్మచ్చు చెడుగుసాపెనలమారి.

క. అనుచుఁ బొరుగిరుగువారుం, దనవారుం గాసివారు తక్కినవారున్
దనుఁ దిట్టఁ జేయు దుడుకులు, మనమున లజ్జింప కతఁడు మఱియు న్మఱియున్.

తే. వానికెనిమిదియేండ్లది మేనమామ, కూఁతుఁ బెండిలిచేసినఁ గోడెవయసు
పొక ముజ్జూతలూఁగెడు భార్యమీద, మనసు చాలించి దుర్మార్గమతి వహించి.

క. భోగాలవారియిండ్లకు, భోగాలకు మించి యరుచిబోఁ గామించున్
భోగాలవలపు విడియపు, బాగాలిచ్చినను దీప్తిపలె మూఁ పెనయున్. 116

వ. ఇట్లు నిజవధూవైముఖ్యంబును, వారవనితాభిముఖ్యంబును వహియించివల్లవుండను
వాఁడు వర్తింపుచుండ నొక్కనాఁడు. 117

సీ. రంభ ఘృతాచి యూర్వశి మణిప్రభ చిత్ర, రేఖ మేనక శశిరేఖ హరిణి
హేమ స్వయంప్రభ హితమోహ మోహిని, పుంజకస్థల రత్నపుంజ సరస
ధాన్యమాలిని తిలోత్తమ సరూధిని మంజు, ఘోష సౌగంధి నికుంద తార
మణిమాలిక సుమంబు మంజరి మణిభద్ర, మణిక విద్యున్మాలి మదమయూర

తే. దివ్యమూర్తిసువర్ణదేదీప్యమాన, రుచిరమకరందసుమదామవిచికిలాంగి
యనఁదనరు నప్సరస్త్రీలకన్న మిన్న, చెన్నలరు వారసఖులహె చ్చెన్నఁ గలఁడు.

క. ఆవారసతులలోఁ బొగ, సై వారణలేనికలిమి నందఁగను సుశో
భావారమరునిపసిఁడిజి, రావారణ మననొకర్తు రతిసేనాఖ్యన్. 119

సీ. కలధనమెల్లఁ బోకడఁబెట్టి సన్యాసి, యై బిచ్చమెత్తనియగ్రజుండు
చేతికైదువును నాశింపక తెగఁ గట్టి, కులశేఖరులఁ గూడుకొనని రాజు
సంచిమూల్యమునిచ్చి సడి కోర్చి త్రైవర్ణి, కులజంటఁ దిరుగనికోమటీఁడు
కారుకలపమొదల్ గానమ్మి సీమపై, జోగులఁ గలియనిశూద్రబిడ్డ

తే. లేఁడు ధరలోన రతిసేనఁ గూడిమాడి, యున్నవిటులందు రతియందుచున్న వేళ
సందు గని పెట్టుకొని పెట్టుమందుగుళిగె, మహిమ యెటువంటిదో కాని మధురవాణి.

వ. అది మఱియును. 121

సీ. భారుడంబును శుద్ధపద్ధతి బహురూప, లక్షణంబులు దండలాస్యములును
బెక్కణపద్ధతి పేరణాపద్ధతి, కుండలీనృత్తంబు భాండికంబు
రాసకాఖ్యము నాటరాసకంబును జిత్ర, పద్ధతియును దేశ్యపద్ధతియును
ఝర్ఝరీకందులచానరికోలాట, ములు నాఁగఁ దగుపేళ్లఁ గలుగునట్టి

తే. షోడశంబగునృత్తంబు చౌరవ లెఱిఁగి, సరవిఁ జంచుపుటంబును జాంపుటమును
ధృవము మధ్యము రూపక త్రిపుట జంపె, యేకతాళాటతాళాదులెల్ల నెఱిఁగి.

సీ. భైరవి మాళవి బంగాళ హిందోళ, రాజమంజరియు శ్రీరాగ గౌళ
భూపాళ లెన్మిది పురుషరాగంబులు, దేశాక్షి ఘూర్జరి దేశితోడి
దేవక్రియాందోళి దేవగాంధారియు, గౌళ గుండక్రియాహారి సలలి
త బిలాహరి కురంజి ధన్యాసి పూర్వగౌ, ళ వరాళి నాట భల్లాతకి మల

తే. హరులు సారంగ రామక్రియలు ననంగఁ
గన్నడ యనంగ మంగళకౌశికి యన
వెలయు నారాయణియుఁ జతుర్వింశతివివి
ధములఁ దనరారు స్త్రీరాగములను మఱియు. 123

సీ. కాంభోజ కేదార గౌళ శోకవరాళి, పున్నాగ గుమ్మకాంభోజి శంక
రాభరణము మేఘరంజి తోడి వరాళి, నాదరామక్రియ నాట రీతి
గౌళ రామక్రియ మేళరామక్రియ, గౌళ నారాయణగౌళ మధ్య
మావతియు ముఖారి మలహరి సామంత, పంతువరాళియుబాళిరాగ
తే. చెంచు మలహరి దేశాక్షి శ్రీవరాళి, మాళవియుఁబాండి సింధురామక్రియయును
వసంత సామంత శుద్ధవసంత గుజ్జ, రియును హేజజ్జివ నీలాంబరియు నవంగ. 124

తే. పొసఁగు ముప్పదిరెండు నపుంసకములు, మాళవశ్రీ యనంగను మలహరి యన
దేవమలహరి రేగుప్తి దిరముపుంప, మలహ రన సైమిత్ర లీమన్మ మరసి. 125

తే. షడ్జ గాంధార మధ్య మర్షభ నిషాద
పంచమ షుద్ధైవతాఖ్య సప్తస్వరములు
మంద్ర మధ్యమ తారకమహిమ లెఱిఁగి
యాడఁ బాడగ నేర్చు నయ్యబలఁ జూచి. 126

క. వలచి యతఁడు కడుమోహము, తలమునుకలుగాఁగ మదనితాపరవిరితూ
పులకకబికలను లోఁబడి మలయుచుఁ దావెంటజాలిమూలం దిరుగున్. 127

వ. ఇట్లు దిరుగుచుఁ దాఁజేయుయత్నంబులఁ దన కభిమతంబు ఘటియింపం దలంపని
యారతిసేనను మరులుకొల్ప నూహించి యాపల్లవుండు వైద్యసహవాసం బొనర్చి
యంత. 128

తే. ఇంద్రగోపంబు రోచన మెజ్జులు వెలి, గారము జలభ్రమణములు నీరుగొబ్బి
విత్తనాల్పుట్టపండు రసోత్తరముగ, నూరి మడుపునఁ బెట్టిన నారి వలచు. 129

సీ. నల్లేరు కణిక గందలు తేనె వగనూరి, లేపించి కూడిన లేమ వలచు
కరక తాండ్ర యుసిరికలు కోష్టు పాలచే, నూరి పట్టించిన నారి చేరు
వెలిగారమును నెఱ్ఱవిసెపూవు నిజతనూ, జలముల నూరిడ్డ చెలియ కలియుఁ
గలుగొట్టునీ రావుకొల్మడిచేనూరి, విడెములోఁ దగిలింప వెలఁది చిక్కుఁ
తే. గూర్మి జిల్లేడుదూదిని గోశఫలర, సములను మెదించి వత్తిగాఁ జక్కఁజేసి
కునుమనూనెను దీపంబు పొసఁగఁ బెట్టి, చూప లోనౌదు రెటువంటిసుదతులైన.

తే. జాజికాయలు జాపత్రి చారపప్పు, సెనగ లనుములు గసగసల్ మునగపువ్వు
మదనవిత్తులు కొబ్బెర మందపాల, నూరి త్రాగిన మద ముబ్బుఁ జేరువేళ. 131

క. అనుచు నిజరచితవితరణ, జనితామోదమున వైద్యజనములు దెలుపన్
వనితావశ్యౌషధములు, విని యట్లొనరించి యింతి వెస వలపింతున్, 132

క. అని నిశ్చయించి యాబోజు, గనుపమమణిహేమఘటితమై సిరు లొలయన్
దనరు రతిసేనమందిర, మును గాపెట్టుకొని యుండు మోహము కల్మిన్. 133

సీ. పంచాంగమయ్యకుఁ బాగ సమర్పించు, నట్టువకానికిఁ బెట్టు మురువు
భరతంపుటొజ్జకుఁ బచ్చడం బొగిఁ గప్పు, బాగడుబట్టుకుఁ జేర్చు బోఁగుజోఁడు
కథఁ జెప్పు భూసురాగ్రణికి దోవతొసంగు, వనువుకానికి బత్తెమొనయ నడుపుఁ
బూల్గట్టు సాతానిబోడి కుంగర మిచ్చు, గండొడివానికి విందుసేయుఁ
తే. జతురికకుఁ జీర దూతికి సందిబొందె, కడెము పరిచారకకు సారికకును రవికె
తాపికకు సొమ్ము వైశ్యమాతకును గాన్క, లిచ్చి చెప్పించు రతిసేన కెచ్చుతమిని.
వ. మఱియును. 135

ఉ. గుండనికిం బసిండిపని గోరడిబండకు వెండితాయతుల్
లండికిఁ జేకడెంబు పదిలంబుగ గుమ్మెతకాని కందెలుం
బెండెము బాడుగోలునకు భృత్యునకు న్మెడనూలు చాటుకో
దండున కుంగరాలు మొలత్రాడులు గుంటెనకాని కియ్యఁగన్. 136

క. వారందఱు తమచాతురి, మీఱ మహాసంపదాప్తి మించినవాఁడీ
జారాగ్రణి యని చెప్పిన, నారతిసే నపుడు మంచి దని యియ్యకొనెన్. 137

క. పడఁతుక నతఁ డీగతిలోఁ, బడఁజేసుక మూరిపె ముట్టిపడఁ గడుదమి దుం
దుడు కొనరింపఁగఁ గోరిక, లడరఁగ రతిసేన రతుల కాయత్తం బై. 138

క. పన్నీట జలక మొనరిచి, కన్నురి రానున్న మిన్న గన్నన్నకు ముం
మున్నొసఁగి సన్నబియ్యపు, టన్నము మితభుక్తి చేసి యమితోత్సుకుఁడై. 139

తే. చాదు శ్రీగంధ మగరు కేసరి కదంబ
మత్తరు పునుంగు జవ్వాది హరిణమదము
బుక్క యత్తరు గోవగంబూర బోలు
చట్ట కలపంబు పన్నీటఁ జాది పూసి. 140

క. సిగ నరవిరిసరములు పొం, దుగ వేసి రుమాలు గట్టి దుప్పటి వలెవా
టుగ వైచి విడెముసేయుచు, సొగ సుట్టిపడంగ నతఁడు సొంపు జనింపన్. 141

సీ. సకినెలపట్టెమంచము పాన్పు తలగడ, బిల్లలు చందువ మల్లెవిరులు
కరడ సురటిగిండి గద్దె నున్నపుఁగాయ, గా జద్ద మడపము కలపము చిటి
చాప తబుకుసాన జాలపల్లిక దీప, ములు గందనడిదట్ట పునుఁగుబరణి
యాకుసంబెళతంబు రగురుధూపము పాదు, కలు తమ్మపడిగము కప్పురంబు
తే. కొప్పివి కస్తూరివీణె కుంకుమసుమంబు, పొట్లములు రుద్రవీణె మేల్కట్లుభాగ
ములకరండంబు రతిబంధకలితచిత్ర, ములు గలుగు కేళినిలయ మిం పలరఁ జేరి.

తే. బలసి కోకిలు నొడ్డీలు పల్లటీలు, పావురాయులు బకదార్లు బట్టిగాండ్రు
నంచలు నెమళ్ళు కేర్జము ల్పంచవన్నె, చిలుకలు పికాదిశకునము ల్గలసి పలుక. 143

తే. చంద్రకావి ఖురాళంబు సరిగెచెఱఁగు, జిలుగుకెందమ్మి దోదమ్మి చీనికమ్మి
పైఠిణీకమ్మి తెలిచాటుపొన్నుమీఁదఁ, బదటుతమి నుండునంతనప్పణ్యకాంత. 144

వ. మజ్జనభోజనాదివిధుల సంతుష్టహృదయ యై భావసూచక బిబ్బోకహావభావలలిత కుతూహలకిలికించితవిహృతవిచ్ఛిత్తి విభ్రమ ధైర్య లీలాహాసమాధుర్య హేలావిలాస చకితాది శృంగారచేష్టల కనువైన యాలింగనంబు సరసాలింగనంబు దృఢాలింగనంబు సర్వాలింగనంబు స్పృష్టక పృథక యనురూపగూహన జఘనోపరిగూహన కుచాలింగన లలాటిక నిరూపణ లతావేష్టిత వృక్షాధిరూఢ తండులక క్షీరకంబులను చతుర్దశాలింగనంబులు గావించి యుపాంగుతమకంబున నతండు.

తే. చుంబనంబును బీలతనంబుఁ గబళి, తంబు తూషణ మనుపేళ్లఁ దనరు నాల్గు
గతుల ముఖరతిభేదము ల్గలయఁజేసి, ద్రవముఁ బుట్టించు తాన కాల్తడవి చూచి.

తే. సఖియ యంగుష్టపదగుల్ఫజానుజఘన, నాభ్యురస్స్తనకక్షకంఠసుకపోల
దంతగల్లాక్షిఫాలమస్తకశిరోజ, ములు ప్రతిపదాదిగలకళాస్థలము లంటి, 147

సీ. చెవులనిమిత్తంబు చెక్కులస్ఫుటితంబు, నధరోష్ఠమున భ్రాంత మడరఁ గన్ను
గవదిర్యగంబును గక్షదేశంబులఁ, బ్రథితంబు చనుదోయి నధరకంబు
చిత్తజుగృహమున నుత్తరస్ఫుటితంబు, పొక్కిట సంపుటంబును శిరోధి
ననుపదం బూరుల నన్వితం బన నొప్పు, దశచుంబనములు దత్తత్స్థలములఁ

తే. బొదలు ముదమునఁ బర్యాయమున ఘటించి,కలయశశక ప్రతనుయూరఫలకరంజి
సుచ్ఛురికమండలికగండసుత్రిభాగ, ముఖముఖనఖక్షతంబులు మొనయఁజేసి. 148

తే. క్షుతరదోచ్ఛ్వాసఖండాభ్రికప్రవాళ, మణికమూఢకరుచిబిందుగుణకబిందు
మాళికాగోళచర్చితాఖ్యాళివెలయు, పది రదక్షతముల వేడ్కఁ గదియ నొక్క. 149

క. స్థితమును దిర్యగముక్తా, న్వితమును నాభిసిత మనఁగ నిపుణజనులు ప్ర
స్తుతిగొనఁ దనరు చతుర్విధ, రతుల గతుల నతుల నబ్బురము గావించెన్. 150

వ. వెండియు నఖండసురతపాండిత్యంబున విటుండును నయ్యండజయానయు మగవేదండంబులరీతి జృంభక కూర్మక రణాస్కంధయుగ గర్భపీడిత సాధుక దృఢలావుక కర్కట సముద్ధక వేణుదారిత సంయమకృత కోపరతి ధృతోరువక నాగర ప్రేమాభిరామ చక్రభ్రమణ ప్రసాదిత శూలాంచిత పాదవేష్టితబాణరంజన మదనరంజన పార్శ్వఘట్టన భావికోల్బణ మండూకకరణ గ్రామ్యకరణసర్వతోభద్ర మండలప్రభ మధురకంపితాంగ సంపుటార్ధసంపుట పద్మక అర్ధపద్మక అంబురుహభారచరణ

పాదపదక పాదబంధ పాదాశ్లేషణ మదనడోలన చంద్రార్ధ మండలార్ధ యూరుచరణ కక్షపాద విష్టిక హారిక కరణ నాగపాశాంగ చక్రగుహ్యక ద్విరదావలంబన చిత్రలాఘవ మదనకుంచిత గగనకరణోర్ధ్వబాహూద్భూత మర్కట విమర్దన వేణుకోద్వేగ పదావృత్త గజాంగ దృఢాంగ సింహావలోకన పాదారోహణ ప్రియాంగ బాడబబాణ కృత్తమదన రాజహస్త లాఘవ బాహుచరణ చక్రపాద మదన సంఘట్టన పాదమేళన గోముఖాంగ సంవేద్యకరణ సమితాంగకరణంబులను చాశీతిబంధంబులను జమత్కారంబులఁ బెనంగుచుండి రయ్యవసరంబున. 151

సీ. గంబూరమును జాజికాయ లుమ్మెత్తవి, త్తులు మర్లు మాతంగి కలువగడ్డ
పచ్చయెన్నులు కోష్టు పచ్చిక మంచేనుఁ, గమదము గుల్లసున్నమును రుద్ర
జడవేరు వస ఖురాసాని వామము పుడు, కలషోలుఁగాడు మైగారుచెమట
నీ రావుగజ్జలచేరినమష్టును, గాల్మడి బాతంటుగాను నూరి

తే. కలయ గురిగింజలం తేసి గుళిక లమరఁ, జేసి నీడనె యారించి తీసి దాచి
యున్నమం దింతమదుపుతో నొసఁగెనతని, కధికతర మోహమూన నాహంసయాన.

క. ఈబాళిమందు మసగొని, యాబిడ తనకండ్లు గట్టినట్లుండ నతం
డేబుద్ధిలేక నచ్చెలి, సోబెల కెదఁ జిక్కి చిక్కి చొక్కుచుఁ దిరుగున్. 153

తే. వాఁ డటుల మీఱి భోగము వారిఁ గేరి
చేరి రతిసేన రతిరానఁ జెలఁగు మదిని
దానిసొమ్మైన యమ్మైన దట్టమైన
వయసు మరుబారిఁ బడఁజేయు వానిజాయ. 154

సీ. బొమ్మలపెండ్లిండ్లు బుష్పఁపుబంతులు, పుణికిళ్ళు నిట్టుక్కి బొమ్మరిండ్లు
గుజగుజరేకులు గొబ్బిళ్ళునిగ్గె, బుడిగిన్స జాబిల్లి పుక్కటిల్లు
గుజ్జెనగూడులు కోలుకోలన్నలు, గీరనగింజలు పొరుపట్లు
పిప్పిళ్ళు త్రొక్కిళ్ళు బేడిసెతిరుగుళ్ళు, నచ్చనగండ్లు దాయాలు పాళ్ళు

తే. లడరు వామనగుంట లాదైనయట్టి, యాటపాటలఁ బ్రొద్దువో ననుఁగుఁ జెలులఁ
బాయక చరించు బాలకీప్రాయ మేల,వచ్చె విరహాగ్ని యిటులేల హెచ్చె ననుచు.

క. నెరవయసు పిక్కటిల్లఁగ, సురతం బొకవేళనైనఁ జొప్పడమి మదిన్
బరపురుషవాంఛ వొడమిన, విరహంబున రేయిపవలు వేగుచునుండున్. 156

చ. ఉదుటగువానిఁ బ్రాయమున నుండెడువాని మనోజ్ఞలీలసం
పద గడిదేరువాని గుణపాటవ మొందెడువాని నేపుచేఁ
బొదలెడువాని గీతములపొల్పు లెఱింగినవాని సంగమో
న్మదమున మించువానిఁ గనినన్ మరుబారికి నగ్గమై పడున్. 157

తే. ఇరుగుపొరుగులదంపతు లేపు రేగి, సంగమక్రీడ నోలాడి సరసమాడు
సొవసొవలు విన్నమాత్ర నున్సురు మటంచు, మన్మథునిబారిగొట్టరై మగువదలకు

వ. అంత నక్కాంత వేతొక్క వాసరంబున. 159

చ. అటువలె వేగుచుండి మగఁ డత్తయు మామయు నింటలేమి వె
ల్పటికి హంసారునం జని గుబాదెబవీథులవెంట జంటలై
చిటిలినపూఁతగంధముల సిస్తగుపొగల నిండుచల్వదు
ప్పటుల విభూషణావళుల బాగుగ నేగెదు దుండెకాంద్రలోన్. 160

సీ. పసిడికప్పెలకీవి పొరుకుచ్చులు నింద్ర, గోపంపుజగజంపుగుంపువారి
కుచ్చుకుక్క సిగ్గెము ల్లొల్పెల్లు ముసనాభు, చెక్కడపుంబచ్చచిలుక చెండ్లు
పట్టుపట్టంచుతాప్తాలేపు జీవదం, తపుగోడియలు పట్టుత్రాళ్ళు దిండ్లు
నేనుంగుకొమ్ము కాకేరికిఁ బేటాను, విలికెలమ్ములు సెల్లు వెండవీటి

తే. కేను లీవంగి సోఁక పొక్కిలులపోలు, పుప్పిచిమతిండియును లేఁతముందునిసుద
గణపుసదుఁపావునిలరక్తములపన్ని, కొమ్మపున్నాగ మపురం దలమ్ములంను. 161

క. వగ లుట్టిపడఁగఁ దమతమ, సొగసులతో విజ్జువీఁగు సొంపుల మీసాల్
వగలున వడిప్రేయుచుఁ జలు, నగవులఁ బద మనుచు జారనాయకు లలరన్. 162

సీ. పైచరమోరడిబలిమికం బొద్దిక, మల్లడితాకుడు జల్లికట్టు
మైసళ్ళ మెడగుడు మారువెంబడిబిట్టు, జతుకు సమాధానజతన మడుగు
లోదాటు నడ్డకాలుపపాద బెళకుని, బ్బరము సిరడికందు బలిమిదిరుగు
నుమ్మలి సెలవు పాదొత్తుకలు ధుతాళి, తోడిగట్టయుఁ గాలజడుపులావు

తే. హొయలు బూరుగ నన్నాగహొయలు బిగువు, బొట్టు డేగురురేకప్పు బెట్టడిగుము
పటమ తాకుడు మొగవోయల్పదిలమదిగొ, హెచ్చరికటంచు వడిబోయలేగుచుండ.

ఉ. సంచపురేకు దుప్పటులు జారుసిగ ల్చిగిచల్లడాలు వా
సించెడిగంధపట్టియలు బిల్లురుమాలలు వందితాయెతు
ల్మెంచుగ సానచిమ్ముసుసమీసలు దీటుచు మీఱి కేరి థి
క్కించు పటంచు గుంపుగొని కేకలు వేయుచు వచ్చువారిలోన్. 164

తే. మంతుఁ డన నొప్పు నెరవింత హొంతకారి, సొగసుబయకారిఁ జానయుఁ జూచిదగ్గి
కేకరించిన నాతఁడు కెరలి కాంచి, యిదియు వగలాడిరా యని కదియఁ జనఁగ.

ఉ. గేఁదగిరేకుటత్తమునఁ గీల్కొను చూతదళంబు నాళ మిం
పూఁదినజాజిమొగ్గ గజమత్పలపుజ్జ జలికట్టు సంపఁగిం

శ్బాదురగా నొనర్చినతుపాకిని బుప్పొడి మందు కప్రపుం
బూదియగుండు నుంచి మరుబోయఁడ మీయన నేసె నిర్వరన్. 166

వ. అప్పు డామంతుఁ డయ్యింతిచెంతకు సంతసంబున వచ్చుచు నిజాంతర్గంబున. 167

ఉ. ఆరయ నేరఁటేటియసలందులవెన్నెలతేటనించి తో
ల్కారు మెఱుఁగురంగు లిడి కమ్మసుధ న్పద నిచ్చి మేటిశృం
గారరసంబుతోడఁ బొసఁగంగ నవంగ విధాత చేసె గా
కీరమణి న్విధాత సృజియించుచు నంటినఁ గంద కుందునే. 168

సీ. దీర్ఘమై విలసిల్లుఁ దేటవాల్గనుదోయి, గుడుసైన నాభియుఁ గుల్కుచుండుఁ
గ్రొమ్మించుగతి హెచ్చుఁ గొమెరచేతులరీతు, లుత్వంబుచందాన నొప్పు జఘన
మహత్వంబుభాతిని నమరుఁ గర్ణద్వయం, బేత్వమై జడపొంక మెసఁగుచుండు
నైత్వంబువిధమున నలయూరు లలరారుఁ, దలకట్టువలెమించుఁ దళుకునొసలు

తే. నున్న నడుము విసర్గలు చన్ను లాను, పొసఁగు వలపలిగిలక యాభుజము లనఁగ
నలరు గుణితంబువైఖరిఁ జెలఁగు నంగ, సౌష్ఠవముతోడ నున్నది సకియ యనుచు.

వ. కదియం జేరి యప్పుడు. 170

చ. చెలియరో యేపురం బెటకుఁ జేరఁగ వచ్చిట నిల్చినావు వీ
కొలరప మొప్ప దగ్గితివి నెమ్మదిలోఁ గలపూన్కి దెల్పు మా
యలు పచరింపఁ బో కనిన నమ్మక చెల్లరో యీతఁ డెందు కిం
దులకును లొగ్గె నేచి కడుదొమ్మికి రాఁ దలచెక్ సెబాసుపో. 171

తే. అనుచుఁ జిఱునవ్వు మోముపై నంకురింప, భయము సిగ్గును దనుముంపఁ బలుకునెడల
గద్గదరసంబు జనియింపఁ గన్నెదాన, మేలు పడినాను జాణ నన్నేలుకొనర.

క. అనినవిని మంచి దని యొ, క్కనివాసస్థలముఁ జేరఁగా రమ్మని వ
చ్చినఁ జేరి ముద్దులిడి మె, ల్లనఁ జేష్టల నుబుసుపుచ్చి లాలిత్యమునన్. 173

క. కళలంటి ముద్దు వెట్టుక, వెలసినతేఖ మోవి నొక్కి వీపునుఁ జనుము
క్కులువెళ్ళఁ గౌఁగిలింపుచుఁ, బలురీతుల రతులఁ గలసి భ్రమ నొందించెన్. 174

క. ఈచక్కి నీవు నిచ్చలు, రాచిలుకనిపాయిరౌతురణమున వలపుల్
పీచణుచు మనిన హా యని, యాచిగురుంబోడి కౌతఁ డభయం బిచ్చెన్. 175

తే. ఇచ్చి సందైనయపుడెల్ల వచ్చిసైగ, చేసి విటుఁ డేగఁ దానేగి చెలియ యింట
సురతకేళుల నలరింప సుఖము మరిగి, తిరిగెఁ దనయత్తకన్నఁ గావరమునట్టి. 176

ఆ. అత్తకన్నకోడ లయ్యత్త కోడలి, కన్న నేపు రేగి యాప్తజార
జనులఁ గూడి పాడి చరియింప సాఁగిరి, యొంటిపాటుం దొరకి యున్నయెడల. 177

తే. అత్త యేమతి యుండెడు నంతలోనఁ, గోడలు చరించి వచ్చును గొంతదడవు
కలయఁగ గుణాలు వచ్చునాక్షణమె బుద్ధి,కోడలికిఁజెప్పియత్తరంకాడఁబోవు.

క. ఈమాడ్కి నన్యోన్యం, బేమాత్రము తెలియకుండ నిచ్ఛాప్రవృత్తిన్
గామించుచు నొకదినమున, లేమాపునఁ గోడ లింట లేకుండునెడన్. 179

క. వలవనిసతిపురుషులకును, వలపులు పుట్టించు మందు వగ నెఱిఁగి రతిన్
వలపులు మరుపం జాలిన, బలియుం డగు హొంతకారి పథమున రాఁగన్ 180

ఉ. అత్తలహొంతకారిని రయంబునఁ దోడ్కొని మూలయంటిలో
హత్తుకకేళి సల్పునెడ నంతటఁ గోడలు వచ్చి యింట మా
మత్త విభుండు లే రనుచు మంతునిఁ దోడ్కొని యిల్లుచేరినన్
దత్తర మారఁ గోడలిని దద్విటునిం గని యత్త కిన్కతోన్. 181

తే. అపుడు గృహమధ్యముననుండు నత్త నంత,విటునిఁ గోడలు గాంచె నవ్వేళయందు
నేర మెక్కింత రాకుండనేర్పు మెఱసి, వారలిరువురుబొంకఁగావలయుఁ జెపుమ.

క. అనవిని హేమానతిరో, యను వమరఁగ నితరశంక లందక యుండన్
ఘునకచలు బొంకి తమవిట, జనముల నిల్వెడల నంపఁ జాలిరొ యెఱుఁగన్ 183

క, నీ వెఱిఁగించిన వినిరొద, నా విని హేమాతీ వినం గడువేడ్కల్
భావమున నున్న విను మని, ధీవిభవము హంసవింశతిలకం బనియెన్. 184

తే. అటుల విటయుక్తయై యింటికరుగుదెంచు, కోడలినిజూచి యత్తసక్రోధయగుచు
వీఁ డెవఁడు వీనిఁ దోడ్కొని వేశ్మమునకు, సంజకడ రాఁబనేమనిజడియ నడుగ.

క. దిటచెడక దిగులుగొని సట, సోట లోవక వెనుకముందుఁ జూడక బొంకే
దెటు లని చింతింపక యా, ఘుటకుచ తడఁబడక యత్తఁ గన్గొని పల్కెన్. 186

తే. తల్లిదండ్రులు మీరు బాంధవులు మఱియుఁ జిక్కి తక్కినవారలు చెప్పినపుడు
వినక నాపతి నన్నిట్లు విడిచిపెట్టి, తిరుగుచున్నది మీకెల్లఁ దెలుగాదె. 187

క. వనితాపురుషుల కీయన, యనువున నన్యోన్యమోహ మందఁగఁ జేయున్
ఘనుఁ డని కొందఱు చెప్పఁగ, విని తోడ్కొని తెచ్చినాను విభుననుఁగూర్పన్.

క. ఇది యేక్రియ నీయనచే, ముదమునఁ జేయింపవలెనొ ముగ్ధను బ్రాయం
బొదవినదానను మోహము, దుది సైఁపఁగఁ జాల ననుచు మమతఘటిల్లన్. 189

ఉ. కోడలుపల్కుపల్కు విని కొంకక నిక్కముగాఁ దలంచి యీ
చేడియ నాదుజారుఁ గని చిత్తములో నెటులర దలంచునో
దూడెల నమ్మరా దని విధుంతుదవేణి తనందు సత్యపుం
జాడఁ గనంబడన్ స్వతనుజాతలతాంగిని జూచి యిట్లనున్. 190

క. నీవింత యడుగ నేటికి, నీవిభుఁడు పరేచ్ఛఁ బూని నిను విడిచి చరిం
చెవిధము తెలిసికాదే, యీవైద్యుని దోడితెచ్చి తింటికిఁ దరుణీ. 191

వ. అని యజ్జగజంత నిశాంతంబున నున్న తనయుపకాంతునిఁజూపి వెండియుఁగోడలి
కిట్లనియె. 192

క. నీపతి నిన్నువరింపన్, బ్రాపగు యత్నంబు నితఁడు భస్మస్థలిలో
నేపున నొనర్చినాఁడిఁక, రేపటమర్నాట నీపుప్రేమ ఘటిల్లున్. 193

తే. అనుచుఁ దనయందుఁ జెలియ సందియముఁ జెంద
కుండ నెఱిఁగించి యత్తయో యుత్పలాక్షి
యతని నంపించు మిప్పటి కితనిచేతఁ
గాకయుండినఁ జూతముగాక యనిన. 194

క. విని కోడలు నాయందలి, నెనరున నీయత్త యతని నిక్కము తోడ్తె
చ్చినయది పతి ననుఁ గూర్చుట, కనితలఁ చటు సందుగామి ననిచెన్ విటునిన్.

ఆ. అంత దానియత్త యాత్మోపపతిఁ జూచి
సైగసేయఁ దెలిసి జారుఁ డపుడు
తత్ప్రియత్న మపుడె తగఁ జేసి తని వార
లిరవు లెఱుఁగఁ బలికి యింటి కరిగె. 196

చ. అని కలహంస వంశమణిసాంగముగా వినిపించె వీనుదో
యినిఁ గడుసమ్మదమ్ము జనియింపఁగఁ దత్కథ యాలకించి కాం
చనసుమగంధి యాసతుల చాతురికాత్మ నెబా సటంచు మే
లనుచు గణించికొంచు నిలయంబున కేగె నినుండుదోఁచినన్. 197

క. ఈరీతిఁ బడకయింటికిఁ, జేరంజని మఱుసనాడు చీఁకటి జేజే
రారాకళ రా రాఁగల, యారజనీవేళవిరహ మగ్గల మైనన్ 198

సీ. విరిదండ నెత్తావి నెఱిఁగుంపు గండుతు, మ్మెదపిండునకు మోద మొదవఁజేయఁ
గాశ్మీరతిలకంబు కాంతులు వదనేందు, బింబంబునకు సంజడంబు గూర్పఁ
గస్తూరిపత్రభంగములనిగ్గు కపోల,శశిఖండములకు లాంఛనములీన
వాసించు నెఱిగంధపడిపూఁత చనుగుబ్బ, పువ్వుగుత్తులకుఁ బుప్పొడులఁ గురియ
తే. నీలమణికాంచి ఘృణులు విశాలజఘన, ధరణి కంబుధిమేఖలాత్వము ఘటింప
నృపతిమణిఁ జేరుకోర్కె నన్నీరజాక్షి, వచ్చి రాయంచకడనిల్చి మెచ్చులాల్క.

వ. అప్పుడు హేమవతికి హంసం బిట్లనియె. 200

పందొమ్మిదవరాత్రికథ.

క. శ్రీకర మను నొకపురమును, ధాకరబింబభ్రమప్రదస్వర్ణమణి
ప్రాకారగోపురవర, ప్రాకారనువజ్రకలశమైసిరు లొందున్. 201

శా. సాలాగ్రస్థలకేళితత్పరమహీస్వామ్యర్భకవ్యూహదోః
పాళీక్రీడితరత్నకందుకమహాబాధప్రశాంత్యాప్తిచే
నాళీక ప్రియ ధీరసారథికి ము న్నాబట్టిల్లి యీనాఁటికిన్
బోలేదయ్యెననూరునామమదివో మూలంబు తత్సంజ్ఞకున్. 202

మ. పరిఘాంభఃపరిదృశ్యమానవిలసత్ప్రాతాళసంచారబం
ధురదర్పోత్కరభోగరత్నఘృణిసందోహంబు కెందమ్మిమొ
గ్గరహిన్ గుల్కహరింపఁబూని యది రాకన్ దక్కినన్ బల్మఱిన్
గరముల్ సాఁచఁగ బోండ్లు నవ్వుదురు వీకన్ వారికేళిన్ సతుల్. 203

తే. అపురంబున ఫణిహారుఁ డనెడు పేరఁ, గాఁపురము చేయు నొకతిలఘాతకుండు
సంభ్రమంబున నాకారసౌష్ఠవమున, వాఁడు కందర్పునకుఁ జీటి వ్రాయఁగలఁడు.

తే. గానిగెకడెంబు మోకాలుగడ్డపార, కొడిసిద్దెలు గూటంబు కడవ జల్లి
గంప కనుగంత తక్కెడి గట్టియెద్దు, చుట్టుచవికెయు సర్వవస్తువులు దనరు. 205

తే. వెల్లగిసెనూనెకుసుమనూనె వెట్టినూనె, నల్లనూ నిప్పనూనెయుఁ దెల్లనూనె
కుసుమగానుగ దుండుగ కొబ్బెరయును, నూనె పొగనూనెతగిసెనూనె మఱియు.

క. పరిపాటికల్మిచేతను, గరగరిక వహించి మించి కడునాగరిక
స్ఫురణం దమవంశంబున, కరయంగాఁ బిన్నపెద్దయై యతఁ డుండున్. 207

చ. అతనికి నొక్కయింతిగల దంగజుపట్టపుదంతి జారిణీ
సతులకు మేలుబంతి విటజాలము లాడెడుపూలబంతి యా
యతమతి జారచిత్తజమహావిరహాగ్నికి శాంతిదేహని
ర్జితచపలానుకాంతి మణిచిత్రిణినాఁ దనరారుఁ బేరునన్. 208

నిరోష్ఠ్యకందము. దరగళఘనరసధరకచ, ధరసదృశస్తన సురదన తరళనయన సుం
దరకంఠక తక్షకరయుగ, సరసనయన యనఁగఁ దరుణి సరసతఁ దనరున్. 209

సీ. నీలధారాధరనిర్మలకాంతుల, గడియలో మాయించుఁ గలికివేణి
సంపూర్ణపూర్ణిమాచంద్రబింబస్ఫూర్తి, దినము కుందఁగఁ జేయుఁ దెఱవముఖము
నిద్దంపురుచు లొల్కు నద్దమ్ము లీక్షించి, గవిసెనల్ పెట్టించు కాంతచెక్కు
లలరారు జిగిదేఱునలచకోరంబులఁ, బుట్టుగుడ్డినిపల్కుఁ బొలఁతికనులు

తే. నెట్టుకొని గట్టునగపట్టుపుట్టచెండ్లఁ, బట్టి కొట్టించు వీఁపునఁ గొట్టుఁ బొఱఁ
గొమిరెసిబ్బెంపుగబ్బిచన్గుబ్బదోయి, వినువదారంభగంభీరవేదిగమన. 210

క. తనుకాంతి మెఱుఁగుమినుకా, మినుకావర మణఁచుఁ గౌను మేలిమి గనకా
కనకాద్రితోడ సరి చనుఁ, జనుకొంవన్యమ్ము పొగడ నమ్మణితునకా. 211

తే. నీరజేక్షణసిబ్బెంపునిబ్బరంపు, గబ్బిగుబ్బల నెఱరూపు గాంచి తొడరు
కొంతిఁ బొంగారు బంగారుకలశములకుఁ, గనలు బిబ్బోకనిరాక గలుగఁజేసి.

మ. వనజాతాక్షిపయోధరంబు లలకవ్రాతంబు కంఠంబు మో
హనలీలం దగు ఫాలభాగమును నూఁగారున్ నవల్లిలచే
ఘననీలాబ్జకళాకలాపజయకాంక్షన్ మించు కే యభ్రముల్
ఘననీలాబ్జకళాకలాపజయకాంక్షన్ వేణి రాణించఁగన్. 213

ఆ. దానిజవ్వనంబు దనువు నిరీక్షింప, మౌనికైన నెనరు మనసు పుట్టు
నితరజనులు చూచి యేణాక్షిరతిఁ జెంద, నిచ్ఛయింతు రనుట కేమి యరుదు.

తే. త్రుప్పుడుల్లిన నొప్పారుతోయజాస్త్రి, చికిలినిద్దంపుఁగైదువు చెలువు తోఁప
నూనె మెఱుఁగున నునుచాయ మేను దనర, నది విటాళుల కన్నాస యై మెలంగు.

చ. నడనడిగల్లువాఁడు కడునాణెము చేఁగలవాఁడు రూపునన్
బెడఁ గగువాఁడు బల్రతుల బేరజమై తగువాఁడు నిద్ధరన్
జెడుఁ గల బ్రహ్మ దీనిని నిసీ మగనాలుగఁ జేసె నంచు లో
మిడుకుచు దానియింటికడ మీసలు దీటుచు నుండు రెప్పుడున్. 216

సీ. పనిలేనిపని పూనుకొని వచ్చి ముంగిటి, నెళవుగఁ దిరుగనినీటుకాఁడు
వేఱొక్కకడ కేగు వేళల నటుతొంగి, చూచి పోఁదలఁపనిసొగసుకాఁడు
సంగడికాఁ డిందుఁ జనుదెంచెనా యని, వాకిలిద్రొక్కనివన్నెకాఁడు
గానుక యీ ప్రొద్దు కట్టలేదా యంచుఁ, గూర్చి యింటికి రాని కోడెకాఁడు

తే. మందునకు నైనఁ బ్రాయంపుమనుజులందు, వెదకి చూచిన నొకఁడైన వీటిలోనఁ
గలుగఁ డటువంటిమహిమ గల్గంగ దాని, కేమి జనవశ్యమున్నదో యెఱుఁగ రాదు.

ఉ. ఆమణిచిత్రిణీసుదతి యన్యజనోత్కరసంగమంబుపైఁ
బ్రేమ జనింప నాత్మ పిసుబీకులు వెట్టఁగ వీటిలో విట
స్వాముల గారవించుఁ గృకవాకభుజంగమధేనుకేభము
ఖ్యామితబంధకేళులఁ గళాదు లెఱింగి కరంగఁ జేయుచున్. 218

తే. ప్రేమఁ గన్పట్టి వీథిలో బెళుకువగల, నరసి కనుసైగ చేసెడి యంద మంత
లోనె లోఁబడఁ జేయంగఁ జావనేర్పు, దానికే కాక కలుగ దేచాన కైన. 219

తే. ఇరుగుపొరుగింత వినకుండ నింటిమగఁడు, తెలియకుండఁగ బరరతిఁ దేలి నంగ
నాచివలె నుండుఁగాని యానాతిగుట్టు, బ్రహ్మదేవున కైనను బయలుపడదు. 220

వ. వెండియు నయ్యండజయాన విటకాండంబులఁగూడి యఖండమోహంబునఁ బలు
దెఱంగులఁ జరింపుచుండె నివ్విధంబున. 221

ఉ. అంత వసంతవేళఁ జెలు వంతట నెంతయు సంతసిల్లె న
త్యంతలతాంతకుంతదళపత్రనిశాంతమరంతతాంతతా
శాంతికరంబు కంతుశరసంతతసంతతికాంతతాసమా
క్రాంతవనాంతరంబు కలికాతతిదంతురితద్రుమాంతమై. 222

తే. కలయఁ గొమ్మలతోఁ గూడి కాననమున, నుండు విటపుల ననిలచోరుండు పట్టు
కొని దళాంబరముల దోఁచుకొనియె ననఁగఁ, బండుటాకులు గాడ్పులు పర్వ రాలె.

క. వనలక్ష్మీమాధవశో, భన మగు నత్తతిని బాదపలతాపురుషాం
గన లన్యోన్యముఁ గ్రీడిం, చిన నెఱయ వసంత మనఁగఁ జివురులు మొలిచెన్. 224

చ. వనకమలారుణాంబర మవారితకుంజపికౌఘశోణలో
చనఘృణిమండలంబు తరుసంఘదిగంబరపంక్తిమస్తకో
కనదభసజ్జపావృతము కాననమేఘతటిల్లతోత్కరం
బనఁగ నవీనపల్లవచయంబు రహించె నరణ్యభూములన్. 225

చ. అళితతి దక్కయెల్ల కుసుమావళి చుక్కలనాము మల్లస
త్కళికలు పూసపేరు నన దట్టము పట్టుగఁ బూని మావిజా
జులకు శుభాశుభాలు పికసూక్తులఁ దెల్పుచుఁ జైత్రకుండనే
యల బుడబుక్కవాఁడు కలయం జరియించె వనాలయంబునన్.

చ. అళికుల గానవైభవము హర్ష మొనర్పఁ బరాగపూగము
ల్పలువపుతావిగందపడి సమ్మద మానఁగఁ గల్కిచిల్కప
లుక్కలు నలరింపఁ గ్రొత్తవిరిగుత్తిచనుంగవ లింపు నింపఁ బొ
ల్పలరు లతాలతాంగులను బాయుట లెట్లుగుఁ బల్లవాళికిన్. 227

చ. ఛాయతశాతపత్రములు చామరము ల్సురటీలు పావడ
ల్సారసరోత్తరీయములు చల్వపువల్వెపుదుప్పటంబు లిం
పారు సుగంధలేపనము లందముఁ జెందువితానఁబంక్తులై
మీఱె వనీరమాసతికి మెల్లనిగాడ్పుల రేఁగుపుప్పొడుల్. 228

వ. ఇత్తెఱంగున జగన్మోహనం బైనవసంతసమయంబున నవనీసురు లగ్నిష్టోమంబును షోడ
శాప్తోర్యామంబు ద్వాదశాహన్సు వాజపేయంబు పౌండరీకం బతిరాత్రంబు చయ

నంబు గరుడచయనంబు శ్యేనచయనం బశ్వమేధంబు గవాలంభనంబు ప్రతిపస్తో
మంబు మహావ్రతంబు విశ్వజిత్తు రాజసూయంబు సర్వతోముఖి విశ్వతోముఖి సత్ర
యాగంబుబృహస్పతిసవనంబు ప్రాతస్సవనంబు మాధ్యందినంబు సౌత్రామియు నాగ్నే
యంబు షస్యం బశ్వినంబు హేమంతప్రత్యవరోహణంబు వృషభయజ్ఞంబును మొద
లగుసకలక్రతువు లొనరింపం దొడంగి రట్టిసమయంబున. 229

క. హరిశర్మ యనెడుపేరునఁ, బరఁగిన యొకసోమయాజి పనిచిన నొకభూ
సురసుతుఁ డొకదిక్కున న, ధ్వరపశువును బట్టుకొని ముదంబున రాఁగన్. 230

క. కంతువసంతజయంతులఁ, బంతంబునఁ గెల్చు నతని భవ్యాకృతి న
త్యంతముదంబునఁ గన్గొని, కంతుశరాహతుల కళికి గానుగు దాత్మన్. 231

చ. కలికిచకోరపుఁగొసగనుకాయము కాయజుఁ గేర మీఱు నీ
కలికివయోవిలాసుబిగికౌఁగిట సొక్కుచు నుండలేని యా
కులుకుటొయారగబ్బినసగూటిమిటారుల యంద మేల యె
న్మెలపసయేల యంచతనిమీఁదను గాంత దృఢానురాగయై. 232

ఉ. చెంతకుఁ జేర నేగి ముఖసీమ దరస్మిత మొప్ప వారసీ
మంతిని కీయనో వెలకు మార్చనొ యేటికిఁ గొంచుఁ బోయె ద
త్యంతరయాన ఛాగము నటంచును మాటలు దీసి పల్కి న
శ్రాంతముదంబుఁ గైకొని ధరాసురసూనుఁడు విచ్చఁగన్నులన్. 233

మ. అనవద్యాకృతి యౌవనంబు దగు నయ్యబ్జాక్షి వీక్షించి హా
వనజాతాసనుసృష్టికౌశలము శేవక్ దీని నిర్మించినం
తనె కానంబడె నేర్ప రౌ ననుచుఁ దద్వాణీశుఁ గీర్తించి మె
ల్లనె చేరం జని దానిచెంగటను మేలం బాడుచుక్ నిల్చినన్. 234

తే. అలరుకన్నులఁ దేలించి హర్ష మొదవ, సరస మాడుచుఁ గనుసైగ నెఱపి వేగ
నింటి కేగిన నచ్చెలి వెంట నేగి, క్రతుపశువు నాతఁ డొకచోటఁగట్టివైచి. 235

వ. అప్పుడు. 236

క. మోహంబుమీఱఁ గంద,ర్పాహవమున వార లిరువు రతులపొందిక్
బాహాబాహి కచాకచి, దేహాదేహిని బెనంగి ధృతి నున్నంతన్. 237

ఆ. దానివిభుఁడు వచ్చి తలుపుఁదీయు మటంచుఁ, దనదుసతిని బిల్వ విని విటుండు
కడుభయంబు నొందమఁ గంపితదేహుఁడై, యింక నెట్టు లనుచు నింతి కనియె.

ఉ. అత్తఱి నెట్లు బొంకి వసుధామరశేఖరుఁ డైన యాభుజం
గోత్తము వెళ్ల నంపవలె నుత్పలగంధసుగంధి లెస్సఁగాఁ

జిత్తములోన యోజనలు చేసుక తెల్పు మటన్న హంసతో
బిత్తరి నే నెఱుంగ నిది పెంపుగ నీవె వచింపు నావుడున్. 239

క. మంచి దిది విను మటంచుఁ, గాంచనగర్భాశ్వ మబలఁ గనుఁగొని పలికెన్
బ్రాంచన్మధురసుధారస, చంచన్మకరందబృందసదృశమృదూక్తిన్. 240

ఆ. లలన నటుల భర్త పిలిచినఁ దా విని, వసుమతీసురుండు వడఁకుచుండ
వెలుపల దటంచు వీఁపు దట్టి లతాంగి, వేగ మేకపోఁతు విడిచిపెట్టె. 241

తే. పొదువు పోనీకపట్టుము భూమిదేవ, సర్వ యనుకొంచు వచ్చి కవాటము గడె
యొడపినంతనె తద్భర్త యింతితోడ, నెవ్వఁ డీతండు గజిబిజి యేమి యనుచు.

చ. గదిమిన నావధూటి కలఁగన్ బడ కాత్మభయంబు లేక భూ
మిదివిజుఁ డీతఁ డీసవనమేషముఁ బట్టుకపోవఁ ద్రాడు వే
వదలిన వేగ వచ్చి మనవాసముఁ జొచ్చుక చిక్కకుండినన్
బదపడి తల్పు మూసికొనఁ బల్మరు మేషము ద్రిప్పులాడెడిన్. 243

క. చూడు మని చూపి పాపినఁ, బోడు కడు స్నిగ్ధ మేకపోఁతునుఁ బట్టి
మ్మేడకుఁ బోవలెనో యని, చేడియ చెప్పిన నతండు చిఱునవ్వొలయన్. 244

తే. తరిమి మేషంబు పట్టిచ్చి తరలు మయ్య
బ్రాహ్మణోత్తమ యని పంపి భార్యమీఁద
సందియము లేక యెప్పటిచందమునను
వేడ్క లిగురొత్తఁగా నుండె వెలఁదిమగఁడు. 245

క. ఈమర్యాదఁ జరింపం, గా మహిమ యొకింత నీకుఁ గల్గిన భూమి
స్వామినిఁ జేరఁగఁ బొమ్మని, హేమావతితో మరాళ మి ట్లనువేళన్. 246

సీ. కృకవాకుకంఠకీచకనివృత్తకదంబ, కమలకుఁ బడమటికడమరుత్తు
బహుళనిద్రాముద్రపద్మకాననపద్మభవనను మేల్కొల్పు పాఠకుండు
చక్రవాకద్వంద్వసంబంధసంధాన, శేముషీభూషణచేటకుండు
సురమార్గదీర్ఘికాంతరతీరబిసఖండ, భక్షణాయాతవలక్షపక్షి

తే. భూరికైరవవనరమాముఖవివర్ణ, భాజసంపత్కరం బైన పగలువత్తి
కులట లెదస్రుక్కఁ జోరులు గుట్టలెక్క, వేగ జనియించె జిగినిక్క వేఁగుచుక్క.

చ. అప్పుడు కథాచమత్కృతికి నద్భుతయై తలఁ ద్రిప్పి యద్దిరా
నిపుణత తద్ద మెచ్చఁగల నేర్పరి వౌ దని పల్కి యంత న
చ్చపలమృగాక్షి దివ్యమణిసౌధములో విరిదమ్మిపాన్పుపై
విపులనృపాలమోహపరివేదనచే శయనించెఁ బొక్కుచున్. 248

వ. ఇట్లు శయనించి కొంతదడవు నిద్రించి హేమావతి రాజదూతి యగు హేలతో
ముదంబున నిట్లనియె. 249

చ. కలయొక టేను గంటిఁ గలకంఠసుకంఠిశుకాశ్వకేళికా
కలితకళాకలాపపతిగాఢభుజాపరిరంభణక్రియా
సలలితపారవశ్యసుఖసంభ్రమగుంభనజృంభమాణపుం
గల నల మేలుకొంటి రవిఁగంటి నకుంఠతరోదయోపరిన్. 250

వ. అనిన హేమావతిం గాంచి నీయిష్టంబు శీఘ్రంబునన యీడేరు నని దూతి చెప్పిన
విని సంతోషించి యమ్మగువ క్రమ్మఱ దినాంతంబున. 251

తే. నీల కాకోలకాకోల నీలనీల, కంఠ శ్రీకంఠ శ్రీకంఠ ఘనఘనాఘ
ఘనఘనాఘ ఘటాఘట ఘటనరుచుల, పెంపు గనిపించుచీఁకటి పేర్చువేళ. 252

క. నలుఁగిడి కుంకుమపిండిని, దల సంపెఁగనూనె నంటి తావులగంధా
మలక మొసఁగి పన్నీటన్, జలకం బొనరించి చల్వఁ దడి యొత్తి వెసన్. 253

సీ. చీనికలంకారి చీటికుచ్చులమీఁద, నీరిమించుసరిగంచుచీరఁ గట్టి
కొదమరాచిల్కలఁ గూర్చి తీర్చినసీమ, సవుతుమేల్పనిచల్వరవికెఁ దొడిగి
తళుకుమానికపునిద్దా చెక్కడపుఁ బైఁడి, సొమ్ములు నెమ్మేన నెమ్మిఁ దాల్చి
కమ్మనెత్తావి చొకాటంపుఁ గలపంబు, నెఱనీటుగా మేననిండఁ బూసి

తే. తుఱుములోపల నరవిరిసరులు దురిమి, వేడ్కఁ గపురపుబాగాలు వేసికొనుచుఁ
గులుకుజిగిబిగివగ వింతగొలుపవచ్చె, బోఁటి లావణ్యమదనవధూటిఁ బోలి. 254

క. వచ్చి తన మ్రోల నిలిచిన, యచ్చపలమృగాక్షిఁ జూచి హంసము భళి ని
న్నెచ్చితి నీసొగసునకున్, మెచ్చుము కథ విని యటంచు మెలఁతకు ననియెన్.

ఇరువదవరాత్రికథ.

క. ఉజ్జయిని యనఁగ నొకపుర, మిజ్జగతిఁ బ్రసిద్ధికెక్కె నిద్ధవిభాసం
పజ్జలజరాగహర్మ్యవ్రజ, రజ్జురాలింగితాప్సరఃస్త్రీగణ మై. 256

మ. నెలతాలోపలఁ జిల్కపల్కుపనివన్నెల్వన్నుముత్తెంపుఁ దా
పలకప్రంపుటనంటి మొగ్గమగతాబలోచ్చదిదంతంపు సి
స్తులు గుల్కం బవడంపుఁ జాపులు రహించున్ గెంపుతాయోడుబి
ళ్లల నిద్దం బగు నిల్వుటద్దముల మేడల్వేనవే లప్పురిన్. 257

చ. పురవనభూజపుష్పఫలముల్ గొను వేడుకఁ బూని తత్ప్రమో
త్కరములమీఁది కెక్కి సతతంబును దండ్రల నుండు వండిన

స్ఫురదురువృక్షపంక్తి సుమములు వ్రేసఁ గైకొని కొప్పులం దలం
కరణ మొనర్తు రాపురిని గల్గినభిల్లసుపల్లవాధరల్.

వ. ఇట్టిపురంబున. 259

మ. చతురోపాయసమర్థుఁ డప్రతికళాచాతుర్యధుర్యుండు వి
శ్రుతకార్యజ్ఞుఁడు రాజనీతిపథదక్షుం డింగితజ్ఞాని య
ద్భుతశక్తిత్రయపారగుండు గుణసంపూర్ణప్రభావుండు సం
తతభూపాదరణీయుఁ డొక్కరుఁ డమాత్యశ్రేష్ఠుఁ డుండుం బురిన్. 260

తే. అతనినామంబు బహుమానుఁ డండ్రు జనులు, మానినీరత్నమపరాకు మానివినుము
భర్తృహరిచెంగటను గీర్తిఁ బరఁగునట్టి, మంత్రిజనులందు మేటి యామంత్రిబోటి.

సీ. నిర్ణయం బాబ్రహ్మనిర్ణయంబు స్వమాయ, విష్ణుమాయయుఁ జర్య కృష్ణచర్య
వాక్యంబు శ్రీరామవాక్యంబు దృష్టి యీ, శ్వరదృష్టి దీప్తి భాస్వంతుదీప్తి
బల్మి భీమునిబల్మి పద మింద్రపదవి స, త్యము హరిశ్చంద్రుసత్యము ప్రతిజ్ఞ
రాముప్రతిజ్ఞ ధైర్యము మేరునగధైర్య, మాజ్ఞ సుగ్రీవాజ్ఞ ప్రజ్ఞ గురుని

తే. ప్రజ్ఞ బలము సుయోధనుబలము కట్ట, డన భరతుకట్టడి కలిమి ధనదుకలిమి
గాఁగఁ బతి మెచ్చ నఘటనఘటనపటిమ, నమ్మహామంత్రి రాజ్యభారమ్ము దీర్చు.

వ. మఱియు గురుమహాప్రధాన సామంత సేనాపతి ద్వారపాల కావసరిక ఘటికాని
ర్ధారక గణక లేఖక పౌరాణిక పురోహిత జ్యోతిష్క కార్యజ్ఞ విద్వాంసక దేవ
తార్చక మాలాకారక పరిమళకారక చేష్టాధికార గజాధికా రాశ్వాధికార భాం
డాగారాకాధికార ధాన్యాధికా రాంగరక్షక సూత సూద భేతాళ మత తాం
బూలిక తాళవృంతక నరవాహక చ్ఛాత్రిక దామరిక కళాంచిక శరశారిక కీర
మాలిక పాదుకాధార నర్తక గాయక వైణిక శాకునిక మాగధ వైతాళిక స్తుతి
పాఠక పరిహాసక క్షౌరక రజక సౌచిక చర్మకారక ముద్రాధికార పురపాలక వన
పాలక గజవైద్య అశ్వవైద్య పశువైద్య భేరివాదక మురజవాదక కారక కుంభ
కారక చిత్రకారక వ్యవహారిక మృగయారి పక్షివాహిక పణిహారి కోగ్రాణాధి
కార వైశ్యజనంబు లాదియైన డెబ్బదిరెండు వినియోగంబులవారు సేవింప నతండు
వెలయుచుండు. 263

ఉ. వానికిఁ గొన్నినాళ్ళ కిల వార్తకు నెక్కినవాఁడు రూపరే
ఖానవపంచబాణుఁ డనఁగాఁ దగుచక్కనివాఁ డొకండు స
న్మానవిభూషణుండు సుకుమారుఁడు దైవకటాక్షవీక్షణా
మానకృపాప్తిచేఁ గలుగ నుత్సవ మొప్పఁగఁ బెంచి రంతయున్ 264

తే. పెంచియెలప్రాయ మొదవఁగాఁగాంచియతని, పెండ్లిసేయుదమనుచుసం ప్రీతినొందు
తల్లిదండ్రులతో బంధుతతులతోడఁ, బరిణయము నొల్ల నే నని పలుకుచుండు.

ఉ. వారలు పెండ్లి యేమిటికి నల్లనటంటి నటంచుఁ బల్కినన్
వారలకాతఁ డిట్లనియె వారిజనేత్రల నమ్మరాదు మా
యావచనాప్రవీణలు పరానుగతేచ్ఛ లొకింత యే మనన్
వారక నాఁడురూపములు వ్రాసినయింటను నిల్తురే బుధుల్. 266

క. కుల మెంచ రాడికోళ్ళకుఁ, దలకరు నడి వావివరుసఁ దలఁపరునీతిన్
దలకొనరు సత్యమాడరు, కలకంఠులు వారి నమ్మఁగా నెటు వచ్చున్. 267

ఉ. చన్నులకన్న మున్నొదవు సాహసము ల్బెళుకించు దృష్టికిన్
మున్నుగఁ బుట్టుఁ బెద్దలను మోసము పుచ్చు మనీష యౌవనా
సన్నతకన్న మున్నె యగు సత్య మసత్య మసత్య మెన్నఁగాఁ
దిన్నఁగ సత్య మంచు ధృతి డీకొను ధీరత పుష్పబోండ్లకున్. 268

ఉ. టెక్కులు నెమ్మెలున్ సొగసు ఠీవియు నాగరికంబు నిద్దపుం
జక్కఁదనంబు జవ్వనముసంపదసొంపు వినోదపున్నగల్
చొక్కపువైఖరు ల్సతుల సూడిదె చాతురి గల్గువారికిన్
దక్కినయట్లు భర్తలకుఁ దక్కరు నిక్కము మింతు లెంతయున్. 269

తే. గరగరిక నుండు మోహనాకారవిభవ, శుభవయఃపాకపురుషులఁ జూచినపుడె
దృష్టి వారలపై నిల్పి తెవులు లేని, దశలఁ గృశియింతు రింతులఁ దరమె తెలియ.

క. అని పల్కెడు తత్పుత్రునిఁ, గనుఁగొని తలిదండ్రు లాప్తగణములు బంధుల్
వనితాభిముఖునిఁ గాఁ దమ, యనుపమచాతురి నొనర్చి రతిసంప్రీతిన్. 271

క. కులగుణరూపప్రజ్ఞా, దులు గల కన్యకల మానధూర్వహసంజ్ఞన్
జెలఁగిన యతనికిఁ బరిణయ, మలరఁగఁ గావించి రంత నతఁడు నిజాత్మన్. 272

తే. నెలఁతలను నమ్మరా దని నిశ్చయించి, పోఁతుటీఁగకు నైనను బోవరాని
యొంటికంబపుమేడలం దునిచెఁ దత్స, తీద్వయంబును హితసఖు ల్దెలిసి ప్రోవ.

వ. ఇత్తెఱంగున నన్యులఁ బొంద శక్యంబు గాని సౌధంబుల నిజభార్యాద్వయంబును వే
ర్వేఱఁ గాఁపురం బుంచి తత్పరిపాలనార్థంబు పెద్ద లగుహితవయస్యల నియమిం
చిన నచ్చెలికత్తెలత్తెఱఁగున నన్నపానాద్యుపచారంబులఁ బోషించుచుండు నెడ భువన
మోహనాకారం బైన యౌవనోదయంబు సంభవించిన. 274

సీ. కంధర కమఁటారి కార్ముక సంజాత, కాంచనకంబుల గర్వ మణఁచి
పద్మరాగ పటీర పద్మారి ఖండప, ల్లవ పద్మముల సముల్లాస మెంచి

వజ్రవల్లీద్వయవసుమతీధర వార, ణారి వారణ వసుధాళిఁ గేరి
కదళికా కౌహళ కచ్ఛప కలకంఠ, కనక కర్పూరసంఘముల మీఱి
తే. కచముఖభ్రూనయననాసికాగళోష్ఠ, పరిమళ కపోల కోమల పాణిదంత
బాహుకుచమధ్యగతినితంబాంకజాను, పదపదోంగస్మితము లొప్పు భామినులకు.
చ. తరుణులగౌను లాకృతులు తళ్కు మొగంబులు చన్గవ ల్సవా
క్సరణులు పాణులుర్ మెడలు సారనితంబము లారు రేఖలుర్
దరళవిలోచనంబులు పదంబులు మేలు ముణుంగు లారయర్
హరికమలాబ్జచక్రనిపహంబు నయంబు రయంబున న్నగున్. 276
సీ. ధరజయోన్నతి మించెఁ దనరు చన్నులు కృష్ణ, సర్పఘనాకృతి నఱలె నెఱులు
కనుబొమల్ ధర్మవిఖ్యాతిఁ గైకొనె ముఖం, బులు నిశాకరకళాకలనఁ గనియె.
జలచరసంభ్రమంబులఁ గేరె నాభులు, కటులు మహాబలోత్కటతఁ దనరె
నీలకంఠప్రియశ్రీ లందె నారులు, గజరాజగతిఁ దాల్చె గమనగరిమ
తే. యమరకాంతల లీలల నవయవములె, పరిహసింగఁగ మెఱయు నప్పద్మపత్ర
సదృశనేత్రల కిఁక ధరాస్థలిఁ జెలంగు, చెలువ లన నెంత హాసనిర్జితలతాంత. 277
సీ. మెఱుఁగుమోములు ప్రభాకరబలంబు వహించె, లసనము ల్చంద్రబలంబు గాంచె
జఘనము ల్వసుమతీజాతబలం బందెఁ, గలితబుద్ధులు సౌమ్యబలముఁ జెందె
గురుబలంబు భరించెఁ గుబ్బచన్గవలు న, ఖంబులు శుక్రబలంబుఁ బూనె
మందబలంబు సమ్యగ్యానములు దాల్పె, స్వర్భానుబలము కచంబు లొందె
తే. నతను కేతుబలం బూనె నలరు కన్ను, లిట్లు సకలగ్రహబలాప్తి నెనసియు సుమ
నోజబలవేధఁ దత్సతుల్ నైజనాథ, బలము చాలక కోరిరి పరబలంబు. 278
వ. ఇవ్విధంబున నివ్వటిల్లి యావనగర్వాతిరేకంబున నిర్మానుష్యంబు లగు సౌధాంతరంబుల నుండుటం జేసి పంజరబద్ధకీరంబులదారిని నపారజారవిహారవిచారపూరితమానసలైన యామానసకాసారగభీరనాభులు స్వాత్మగతంబున.
క. పతిరతిఁ దీరదు తమి పం, పతిరతి యేరీతి దొరకు భావంబునసం
గత మగు నీ వెతఁ దీర్చెడి, హితవరు లెవ రని తలంచి రెంతేయు నంతన్. 280
సీ. అమరఁగనిర్యజ్ఞాతులందైన వేఁయక, నరజన్మ మేల యందఁగ నొనర్చె
నొనరించుఁ గాక నిం పొదవంగఁ బురుషులఁ, జేయక మమ్మేల స్త్రీలఁ జేసెఁ
జేయుఁగాక రతీచ్ఛఁ జెందువానికిఁ గూర్ప, కీరీతి నిర్మోహి కేల కూర్చెఁ
గూర్చుఁ గాక యథేచ్ఛఁ గొని చరింపఁగ నుంచ, కీదుర్గమస్థలి నేల యుంచెఁ
తే. గటకటా మాయొడ వాపకశనహృదయుఁ, డాయెఁ గాఁబోలు వాణీశుఁడటులగాక
యున్న నిట్లేల చేయు నంచువిద లాత్మఁ, బరితపింతురు మరుబారివిరహ మొదవ.

వ. ఇట్లు తమకు వలయు నెడఁ బడఁతుల గొడవ తడవనితమయొడయఁడు తమ్ముమిగులఁ గూడి యాడి యుండమికి దుర్గమస్థలసంస్థితలగుటజారక్రీడకుఁ బొనఁగమికిఁ గంతుశరసంతతసంతాపంబునకు సంతపించుచుఁ జిన్ననాఁటనుండియును దమ్ము నెత్తి పెంచిన దాదులకు నైతము నెఱుంగనీయక యొండొక తెఱంగున నయ్యంగనలు మెలంగుచుండి రయ్యెడ నుసర్గయసుశేదగ్రభార్య మోహంబున మదనాదుల నుద్దేశించి తన మనంబున. 282
సీ. నీసుమశరముల నీసుమసమహాస, నీసుమతిని నేయ నేల మదన
నీరాక కలుకునన్నీరాక విడకపో, నీరాక శాకల నీరజారి
ఘనమార్గ ముడిగించి ఘనమావమావధ, ఘనమావిషాపాది వనుచు నిన్నుఁ
బవమానకరుణ నిం పవమానగతిఁ జరిం, పవమానమున కల్కు పడవు నీవు
తే. మధురధర్ముఁడు సర్వజ్ఞమౌళి సురప, ధానునర్తి మహాబలుం డనెడు నిజము
హాళ్త్రమ్యములుమాని యిట్లు స్త్రీహత్యఁ జేయు, చున్న మీరీతి నెవరైన విన్న నగరె.
క. తారాధిప రజనికర, కైరవభేదనవిచక్షణ గౌరీశశిరో
దూర కమలానురంజన, కారణ వారాశిభంగ కౌరాభ్యుదయా. 284
చ. పరిధిమిషంబు మాలికలబంతి కలంకపుగావు బొట్టు భీ
కరకిరణంబులర్ జడలు కౌముదిభూతి నుఁ దాల్చి మంత్రివై
విరహులఁ జంప సాగితివి వే యన నేమిటి కూరు మొక్కుచేఁ
బరఁగిన తోడుబోఁతులరపం బనుమాట నిజంబె పో శశీ. 285
క. కీరమణీ నీకోడక, కీరమణీ రత్న మిదియ కిల్బిషమతివే
కీరమణియపుంజమవు శు, కీరమణాకాని వారి కీరాలాపల్. 286
తే. మాటిమాటికి వేఁడు సీమాటియెడలఁ, బాటి దప్పినవార లేపాటివారు
గావున దయార్ద్రబుద్ధి న న్గావు నీకుఁ, జేటి నామీఁదఁ గోప మింతేటి కరయ.
క. పికమా ఘోరాకృతి చూ, పిఁక మాదృశవిరహిణుల రతీశమహోద్దీ
పకమార్గము చూపఁగ నో, పికమానస మాని యేఁచ బింకమె నీకున్. 288
వ. అని వెండియు నయ్యండజయాన పెక్కు తెఱంగులనయ్యనంగునిసైన్యసమేతంబుగఁ బలుకుచున్న సమయంబున దైవయోగంబున. 289
ఆ. ఆసువర్ణమందిరాంగణమున నొక్క, పాను కౌద్వయుంబు పడియె నంత
దానివెంబడిన మహీనిర్జరుండొకఁ, డతిరయమునఁ బడియె నంగ మద్రువ. 290
వ. ఇట్లు పడిన యప్పుడమి తెఱంగంటికొమరు నత్యనుపమమోహనాకారు నిరీక్షించి భయవిస్మయహర్షాదులు ముప్పిరిగొనుచిత్తంబున డాయం జని యొంటిపాటుగుట విల్లి

ధోపచారంబుల నేద దీర్చి నీ వెవ్వండవు వి ట్లిందుఁ బడుటకు నిమిత్త 'బేమి యనిన
నానుపర్ణకు నతండిట్లనియె. 291

మ. హిమవత్పర్వతమందు మండుఁ డనుమానీంద్రుం డొకం డుండు సం
యమిచంద్రుండు తపఃప్రభావుఁ డల సన్న్యాసిన్ వెసన్ మోసపు
చ్చి మహాభ్రస్థలివాయువేగమున వేంచేయున్ సమర్థంబులై
యమరం బావలు తాను బూని చనుచో నాకాశమార్గంబునన్. 292

ఉ. మున్నలవాటులేమిఁ బదముక్తములై పడె నిందు పావలే
ను న్నిలు పోపలేక దివినుం డిట వ్రాలితి నట్టిపావలెం
దున్నవొ చూపు మం చనిన నుగ్మలి యం దొకచోటఁ గాంచె మేల్
సొన్నపుఁబన్నపుం బనుల సొంపు ఘటింపఁగఁ జాలుపావుకల్. 293

వ. వాని గ్రహించి యచ్చంచలాక్షి యాహారాదివిధుల సంతుష్టుం జేసి యాబ్రాహ్మణ
కుమారు నెత్తుకొని తత్పాదుకాసామర్థ్యంబున నిలయనికటనిజపతికేళికారామంబు
చేరి తదనంతరంబ. 294

ఆ. తగినప్రహరిగోడ దక్షిణోత్తరముల, నలరు వెడఁద తూట మంద మొందు
మందిరంబుగాంచి యందొక్కయఱఁ దన, పడకటిల్లు చేరెఁ బద్మనయన. 295

ఉ. అందొకకొంతసేపు వసుధామరపుత్రునితోడ వేడుకన్
గెందలిరాకువిల్తురణకేళులఁ దేలి యజస్రమిట్లు పా
ల్పొందిన యుప్పరంబున శుభోన్నతిచే వసియించినన్ రతిన్
జెంది సుఖించు నివితరచింతలు మానుము భూసురాగ్రణీ. 296

క. నీ కితరభయంబులు రా, నీక మెలంగుము నటంచు హితవు గఱపి బి
బ్బోకిని యతనికి వ్యయమున, కైకొంతపదార్థ మిచ్చి యనిచెం బురికిన్. 297

వ. ఇట్లతనిఁ బ్రియపూర్వకంబుగా నాదరించి సెలవొసంగి క్రమ్మరఁ దనయిల్లుచేర నివ్వి
ధంబునఁ దత్పాదుకాసామర్థ్యంబున. 298

క. కేళీవనమున సముచిత, కాలంబున నతనితోడఁ గంతురణక్రీ
డాలలితసౌఖ్యవారిధి, నాలోలమృగాక్షి యోల లాడుచు నుండెన్. 299

వ. ఇవ్విధంబునఁ బ్రథమభార్య సుఖించె నంత ద్వితీయభార్య యగుసుప్రభయు సప
త్నిరీతినుండియుఁ బరపురుషవాంఛ వొడమి కడుమిడుకుటం జేసి యేచందంబునం
బ్రొద్దువోక యొక్కనాఁడు సౌధాగ్రంబున. 300

క. ఆసుప్రభ సంగీతక, ళాసరసత గలది యాట లలితముగ సము
ల్లాసమున వీణమీటుచుఁ, జేసెన్ గానంబు సౌధ శిలలు ద్రవింపన్. 301

క. ఘురపథమున నపు డొకముని, యరుగుచు నిజగాననిస్వనాకర్ణనవి
స్ఫురితానందంబున నట, కరుదెంచిన లేచి చూచి యతనికి మ్రొక్కెన్. 302

తే. మ్రొక్కి నిలిచి వనిత మునితో స్వవృత్తాంత, మంత మనము గరఁగునటులఁ దెలిపి
దేవ నీవు రతులఁ దేలించి నను బ్రోవు, మనుచు వేఁడుకొనిన నబలఁ జూచి. 303

తే. నేను విజితేంద్రియుండనుగాన సతులఁ, జెందఁ గారాదు నాకుఁ బూర్ణేందువదన
యైన నీయిష్ట మీడేరు నట్టినేర్పు, తెలియఁ జెప్పెద విను మని తెరవ కపుడు.

వ. కారుణికాగ్రేసరుండై యొక్కసిద్ధమంత్రంబుచెప్పి యీమంత్రస్మరణంబునవలయు
నెడకుం బోయి రావచ్చుఁ గావున నీవాంఛితంబు దీనఁ దీర్చుకొమ్మని యానతిచ్చి
మౌని విచ్చేయుడు నంత నాకాంత యత్యంతసంతోషంబున నొంటిపాటైనసమ
యంబున. 305

క. ఆరాజన్మంత్రస్మృతి, నారామము చేరి యున్నయపు డచ్చటికై
చేరినఁ దద్వనపాలుని, మారసమాకారుఁ జూచి మది ముద మొదవన్. 306

తే. ఓరచూపులఁ జిన్నెల బేరజముల, మనసు గరఁగించి తనమీఁద మరులు కొలిపి
వానిఁ దోడ్కొనిపోయి యావాలుగంటి, కడమయరలోన రతికేళిఁ గలసి చనియె.

క. అదిమొదలు వానిఁ గవగొని, మదవతి యారామమధ్యమందిరమున నిం
పొదవఁగ రమింపఁ దొడఁగెను, మదనుఁడు విల్లెక్కుడించి మరలి చనంగన్. 308

ఉ. అంతట నొక్కనాఁటినిశియందు శశిగ్రహణంబు గానఁ ద
చ్ఛాంతికి స్నానదానములు సల్పను వేకువజాము వచ్చువ
ర్యంతము పట్టునం దనుక రాఁ డిపు డింటికి నాథుఁ డంచు దా
దెంతయు వచ్చి చెప్పిన మృగేక్షణ లాస్థల వేడ్క లూనుచున్. 309
ఒంటిపాటై యున్నసమయంబున. 310

తే. జలక మొనరించి జిలుగువలువలు ధరించి, కమ్మనెత్తావి కలపంబు కలయ నలఁది
యఱవిరులగొవ్వు లమరించి యారగించి, తమసమర్థతఁ దద్వనాంతరముఁ జేరి.

క. ఒకరి నొకరెఱుఁగనీయక, సకియలు పడకిండ్లు చేరి చొకిలితసుబం
ధకళానైపుణి నుపనా, యకులతో రతికేళిఁ బెనఁగు లాడెడివేళన్. 312

సీ. ఫణిరాజతల్పంబుపైఁ బద్మనాభుండు, తిన్నఁగా శయనించు వన్నెఁ దెగడి
తనరు శ్వేతద్వీపమున గాఢతమి నొక్క, దెసనుండి పర్విడు పసహాసించి
క్రమమునఁ బుష్పగుచ్ఛముమీఁద మగలేఁటి, మొత్తంబు వ్రాలెడు దత్తుమీఱి
హిమశైలతుంగశృంగమున నీలాభ్రంబు, పర్యాయమునఁ గప్పుభాతి మెఱసి

తే. సార కర్పూర డిండీర హారహీర, తారకోదార ధవళాంశువారకలిత
నీరజారాతిబింబ మున్నిద్ర రౌద్ర, గతిఁ గ్రసించెను రాహు వక్కాలమునను.

సీ. మంత్రికుమారుఁ డామానధూర్వహుఁ డు ది, వ్యౌషధం బవ్వనం బందుఁ గలుగు
టెఱిఁగి యుండుటఁ జేసి హితమిత్రపరిజనా, న్వితముగ దివ్వటీ ల్వెలుఁగ నేగి
బదనిక గలపాదపముఁ జూచి యది తీసి, కొని రండు పొం డని కొందఱ హిత
వరుల నంపించి వా రరుదెంచునందాఁకఁ, దా విశ్రమింపఁగాఁ దలఁచి తనదు

తే. సతుల కెప్పుడు సంకేతసదనమైన, తద్వనీమధ్యసద్మంబు దండ కరుగఁ
బ్రస్ఫురత్కరదీపికాప్రభలు సూచి, పరు లెవరొ వచ్చి రని యుపపతులు వడఁక.

తే. వెఱవకుఁ డటంచు వెరవుచేవెన్నుఁ జఱచి, యుపపతుల నిండ్లలోననెయుండఁజేసి
నిలయములనుండి వెలువడినెలఁతలు తన, కెదురుగారాఁగ మదిఁగోప మొదవఁ జూచి;

తే. పరుల కటు తొంగిచూడను బాటుగాని, దుర్గమస్థలి నుండెడితోయజాక్షు
లివ్వనంబున కేరీతి నెమ్మె మెఱసి, వచ్చినా రనుసందియం బిచ్చ బూని. 316

తే. ఇమ్మహానిశి నిచ్చోటి కేమిపనికి, వచ్చితి రటంచు గద్దించి హెచ్చరించు
తోడపల్లభుని నవ్వేళ వనిత లెట్లు, బొంకి పోవలె నెఱిఁగింపు పంకజాక్షి. 317

క. అని యడిగిన హేమావతి, తనతలఁ గదలించి తెలిసి తా నిది విపరిం
పను జాల నీవె తెల్పుము, వినియెద నన హంస మపుడు వెలఁదికి ననియెన్. 318

తే. మానధూర్వహుఁ డప్పు డామానవతులఁ, గాంచి వీరలు మత్కులకాంత లనుచు
నిశ్చయించుక రౌద్రనిర్నిద్రబుద్ధి, మీర లివ్వేళ నిట కేల చేరినారు. 319

ఉ. చెప్పుఁడు చెప్పకున్న విమముఁ జిత్రముగా వధియించుతు నంచు నేఁ
డప్పుడు తమ్ము రొప్పిన భయంబు వహింపక యాసువర్ణసాం
పొప్పఁగ భర్త కిట్లను సుఖోన్నతలీలల నివ్వనంబునన్
దప్పక సంచరించు వనదైవతకాంతల మమ్ముఁ జుల్కఁగన్. 320

క. నీమనమువ మద్భావమును, లీమగువ లటంచు మమ్ము నెంచితి వాదిన్
మేము భవదీయసతులము, గా మస్మత్కళలు నీదు కామినులనఘా. 321

వ. అదియునుంగాక. 322

క. ఈయెడ మేము చరింపను, మాయంశమ్ముల జనించు మది రేక్షణలన్
నాయిల్లాం డ్రని పల్కితి, వే యేమి నిమిత్త మనిన నెఱిఁగింతు మొగిన్. 323

తే. చైత్రరథమున మును మేము సరసగతుల, సంచరింపఁగ నవ్వేళఁ జైత్రుఁ డచటి
కరుగుదెంచినఁ గాంచి యనాదరమున, లేవకుండిన సక్రోధలీలఁ జూచి. 324

తే. స్వాపరాధుల మమ్మావసంతుఁ డరసి, మర్త్యసేవను నూఱేండ్లు మహిని మెలఁగుఁ
డని శపించినఁ బ్రత్యక్షమతుల నుండఁ, జాలమని మేము ప్రార్థింపసదయుఁడగుచు.

సీ. ఆరీతిమీరు ప్రత్యక్షంబున మెలంగ, కున్న నేరం బేమి యువిదలార
మీయంశములఁ బుట్టి మెలఁతల మానఘా, ర్వహుఁడను బహుమానవరకుమారుఁ
డగువిప్రునకు భార్యలై యుండ నియమింపుఁ, డని తెల్పి యావేల్పు చనిన నచటఁ
గూర్మితో నీకు మే ల్గోరుచు నున్నవా, రము సువర్ణ యన సుప్రభ యనంగ

తే. మామకాంశముల జనించు మనుజసతులు, నీకుఁ గులకాంత లైనారు నిక్కమిదియ
రూపయౌవనసంపదారూఢి నీదు, చానలకు మాకు భేద మింతైన లేదు. 326

తే. ఇట్టిచుట్టరికం బుండు టెఱిఁగి కాదె, నిను సహించితి మితరభూజనులు మేము
మెలఁగుచోటికి నివ్వేళఁ బొలసినపుడె, చెడ శపింతుము నీవింక నుడియరాకు.

క. చుట్టరిక మెంతగలిగిన, రట్టున రాఁ దానియెడకు రా వారలపై
నెట్టిసుబుద్ధులకైనను, బుట్టును రోషంబు దానఁ బుట్టుం జెట్టల్. 327

క. కావున నీవిచటికి నిఁక, రావలదు వసంతశాపరహితలమై మా
దేవుని కేళివంతటు, నీవిట నెమ్మదిఁ జరింపు నీయాప్తులతోన్. 329

క. అని సంతోషము భీతియు, జనియింప సువర్ణపలుకు జాడనె పలికెన్
వనితామణి సుప్రభయును, విని తద్వాక్యములు మాని విభుఁ డపు డాత్మన్. 330

ఆ. ఏపు జవ్వనంబు రూపాకృతులై యుండు, టాత్మసతులు వీర లనుచు నుంటి
నేను నీసతులము గా మస్మదంశజ, లీలతాంగు లనిరి దేవి సతులు. 331

క. ఇంటికిఁ జని కనఁదగు వా, ల్గంటుల నీపలుకు లాత్మకామిను లింటం
దొంటిగతి నున్న సత్యం, బిటను లేకున్నఁ గలయ యిది దృఢ మరయన్. 332

ఆ. అనుచు నిశ్చయించి యతఁ డింటి కేగెను, వానికన్న మున్నె వనజముఖులు
నిజనిజభర్తృ తాత్మనిలయంబులకుఁ బోయి, పవ్వళించి యుండి రవ్విభుండు. 333

చ. వెసఁ జనుదెంచి యింట నళివేణులఁ గన్గొని తద్వధూవచో
విసరము సత్యమౌ ననుచు వేడుకఁ గైకొని తప్పనిద్రలుం
బసగల హంసతూలికలపాన్పులపై శయనించి యున్న యా
త్మ సతుల లేపి తొంటివనితావిముఖత్వము మానె మానినీ.

తే. అరమరలు లేనికూటమి నధిపుఁ డపుడు, కులవధూటుల నెంతయుఁ గుస్తరించి
వచ్చి వగ దేర రతులతో నిచ్చ నిచ్చ, లిచ్చకము పుట్టఁ జేయుచు నెనసి యుండె.

క. ఈమహిమ నీకుఁ గల్గిన, భూమివిభున్ రతులఁ గలయఁ బొమ్మని హంస
గ్రామణి వినిపించిన విని, హేమావతి మెచ్చుకొని ఖగేంద్రుని కనియెన్. 336

తే. జనపతిని జేరఁ బోనీక దినము దినము, కతలు చెప్పఁగ సాగితో కతలకారి.
చిన్నిరాయంచ యీఁకనైనసెల వొసంగు, పోయివచ్చెద ననహంసపాలఁతికనియె.
క. ఇఱువదిదినముల కింటికిఁ, బఱతెంతు నటంచు నీదుపతి చనుచో నా
కెఱిఁగించె రే పవశ్యముఁ, బఱతెంచును గాన నీకుఁ బఱపం దగునే 338
చ. నరపతిఁ జేర దర్పకరణక్రియలన్ దగఁ బ్రొద్దువుచ్చిని
ద్దురఁగొని యైనరాజు నినుఁ దోడనె పాయఁగ లేనికూర్మిమం
దిరమున కేగు పన్ దనుక నిల్పిన నిల్చుటనైన నిఁటిలోఁ
దెరవరొ నీవు లేమి నరుదెంచిన నీపతి కేమి దోఁచునో. 339
క. కావున భూవిభుఁ జేరం, బోవుట కార్యంబు గాదు పొమ్మింటి కటం
చావనజాక్షికి హంసధ, రావరమణి దెల్పు నపుడు రవి యుదయించెన్. 340
తే.అంతహేమావతియుహృదయాంతరమున,భూమివిభుమీఁదిమోహంబుపొంగిపొరల
బడకయిలు సేరి వేఱొక్కపగిది నుండె, నపుడు తత్పతిసహచరుం డరుగుదెంచె.
క. అదిగో నీపతి వచ్చెన్, ముదమున నగరోపకంఠభూమిని విడిసెన్
సుదతి ననుఁజూచిరమ్మని, పదరక ముందుగను నన్నుఁ బనిచెన్ వేడ్కన్. 342
క. అని చెప్పినఁ దద్వాక్యం, బనలశిఖాకీలతప్తమై చెవి నాటన్
ఘనభయవిస్మయలజ్జా, తనుహర్షభరాదు లాత్మఁ దగిలినవగతోన్ 343
ఉ. దిగ్గన లేచి నిల్చి సుదతీమణి భూవిభుమీఁదిబుద్ధితోఁ
దగ్గుచు మ్రగ్గ నిగ్గు సిరితగ్గనితామరమొగ్గదోయి బల్
జగ్గుల కెగ్గు నిం పెసఁగుచక్కనిచిక్కనిగబ్బిగుబ్బలన్
నుగ్గడితంబు పయ్యెదయు నొప్పగుఁ గ్రొమ్ముడి చక్క దిద్దుచున్. 344
ఆ. ఓడబేరమాడ వేడుక నే నేగి, నదియు మొదలు శుభమె యందఱకును
ననుచు బాంధవాదిజనుల యోగక్షేమ, మడుగ భద్ర మఖిల మనియె నతఁడు.
క. వెండియు నిట్లను మదవే, దండలసద్గమనతో సుధారసధారా
పాండిత్యమండితోక్తులఁ, బండితమండలికిఁ జెవులపండువుగాఁగన 346
క. జనపదములు పురగిరులన్, గనులు వను ల్నదులు నిధులు కట్ట లిమ్మిట్టల్
కనుమలు పేటలు తోఁటలు, మునుకొని కనుగొనుచుఁ బోయి మొఱిలన లీలన్
సీ. ముజ్జగంబును బూతముగఁ జేయ నగుధాత్రి, పనభంగ గంగ యెవ్వనికి భార్య
దేవానోత్సాహదృఢకళాసందోహ, మున మించు చంద్రుఁ డెవ్వనికి సుతుఁడు
కడలేని సిరులీనఁ గలరమాగజయాన, యలరారు నెవ్వాని యనుఁగుకన్య
బహుళపద్మభవాండపరిపాలనాఖ్యుండు, వాత్సల్యశౌరి యెవ్వనికి నల్లుఁ

తే. డట్టిన క్రథులీకుళీరాళివాళ్ళ, రావనీయానకేళీమహాబహూర్మి
మాలికాడోలికాపాళికోల్లసన్మ, రాళికోల్లాసికలశవారాశి డాసి. 348
వ. సభయభక్తినమస్కారంబు గావించి తదుత్కటతటంబున. 349
సీ. జాతిలీలాయతిసకలాతిమేల్కట్లు, కాబలపసకిముఖాబులోనఁ
బైఠిణీజరబాబుపసలగోడసరాలు, మేలరబ్బీమొకమాలు దిండ్లు
గోవబూర్నీసునిగ్గులబిల్లసంతన, బలుచీనిహొంబట్టుప్రగ్గములును
దగుటురుమ్మీతాపుతానవారు కనీదు, నేస్తు బందపుచీటి లస్తరీలు
తే. ఖాతువా జంబుఖాన మఖాతివాను,లరల సుకదానుబనాతు లమర దిండ్లు
కాంచనస్తంభములు రత్నకలశతతులు, వాల్గులును గుజ్జుగుండాగుత్రాళ్లు మఱియు.
క. హితపరులతోడ యుష్మ, త్పతివేసుక విడిసి సకలపరిమళవస్తు
ప్రతతులు మౌక్తికవిద్రుమ, వితతులు మొదలైన రస్తు వెలఁదీ కొనియెన్. 351
సీ. తళుక్కటద్దంపునిద్దపునిల్వుటద్దము, ల్దంతపుదువ్వెన ల్తావులొల్క
నత్తరుఁ బునుఁగును నంబరు గౌళిక, చ్ఛ్వారము ల్నఖము గంబూరచోవ
జల్లిసవరములు జిల్లరసము కదం, బము గోస జవ్వాజి పచ్చి పునుఁగు
కురువేరు పచ్చకప్పురము పన్నీరు బే, డెము మలాకెలు కుంకుమమును మంచి
తే. బుక్కకస్తూరివీణెలు చొక్కటంపు, టగరు సంపెంగనూనెలు నాదియైన
మెచ్చుగలదీవులందుండి తెచ్చినట్టి, వివిధపరిమళవస్తువు ల్వెలకుఁ దీసి. 352
సీ. ఘుర్జరకలును బీంగాండ్లు తాబాణాలు, గిన్నెలు తబుకులు గిండ్లు స్నపన
పాత్రలు చట్లును బానపాత్రలు మేలు, చట్టువంబులు మంచిమట్లుగిండ్లు
సంపుటంబులు గొప్పస్థాలీలు తబుకులు, కంచము ల్త్రట్లు గంగాళములును
చెంబులు పడిగముల్ చిప్పలు హస్తాన, ఖులు కంకణములు ఘంటలును గజ్జె
తే.లాదిగాఁగల్గు దీవులయందుఁ వెలయు, కంచరపుజాతినగవగ ల్మించఁజేసి
నట్టిసామగ్రి బహువెల ల్పెట్టికొనియెఁ,గాంతభూకాంతమణులకుఁ గాన్కఁజేయ.
తే. వేఁడికొదమలవింతయౌ నేటిపునుఁగు, పిల్లుల జవాజిపిల్లల బెట్టుగుఱుల
ముంగిస సివంగి జోఁతంగి యింగిలీషు, కుక్కగుంపులఁ గోఁతులఁ గొన్ని గొనియె.
సీ. సంపంగికావులుఁ జందురుకావులు, వెలిపట్టుపుట్టముల్ వేఁటచాళ్లు
జిలుగుబొమ్మంచులచీరలు నాచులు, సుదయరాగంబులు సురుతపన్నె
లొప్పుముఖ్యాంచులపుప్పాళ్ళు హొన్నంచు, వలువలుఁ గరకంచువస్త్రతతులు
ముత్యాలపందిళ్ళు నుత్తరగోగ్రహ, ణములు నిగమగోచరములుఁ బద్మ

తే. పుత్తికలు నిండుపన్నెలు బొడలు బచ్చ, లును హరిణపశ్మ హంసపల్లులును మరంగ
వల్లు బొదలును సామంతపదులు నవఁగఁ, దనరెడుపసందుపటములు గొనియె వెలకు.

రగడ. చౌకట్లు నొంట్లు చేసరులునుఁ మొలకట్లు
రాకట్టుచుట్టుంగరములు బల్చేకట్లు
మురువు లొప్పు కిరీటములు మేటితాళీలు
సరిపణలు మించులును సాటిలేనితురాలు
రంగుగల ముంగాముఱాలు నాభరణములు
నంగదంబులు మంచిహంవీరతాయెతులు
కంఠమాలికలు జిగిగల్గు చేకడియములు
కంఠసరములు బిరుదు గండపెండేరములు
నద్దంపుటు త్తిరిగె లలరు చిఱుగజ్జియలు
కుందనపుఁజెక్కడము గుల్కుమణిఘంటలను
మితిలేనివెల లిడిన మేఖలా లందియలు
చకచక ల్గలజాతి సకలమణినికరములు
నకలంకవర్ణపట్టాంబర ప్రకరములు
పీతాంబరంబులును బేర్వడిన బుగుసాలు
జాతినీలాదులును సాలువులు చీనీలు
పచ్చపట్టులు తగటుపాగలును నంగీలు
నచ్చపు మెఱుంగు గల యవురంగజేబీలు
బుడుతకానీలు మహముదులు నిరానీలు
సరి సేయరాని హంసాపళులు లాకీలు
మాదళంబులు వెన్న మణుగులు ముసజ్జీలు
చాదరలు పైడిణిలు చక్కనికబాయీలు
నడరు చిల్లానితేం ట్లమరు బుర్నీసులును
నడికట్లు మేఘవర్ణంబులును ద్రోపులును
మొకమాలులును సూర్యపుటములు బనాతులును
సకళాతులం దెలుపు చలికప్పడంబులును
హొంబట్టు లోడీలు హొన్నకాదుకూలాలు
కబ్బాయితలుడాలు గల్గుజిరబాబీలు
వింతవింతలుగాఁగ వెలసినభవంతీలు

ఖాంతితతి శోభచల్లఁ గల్గినసకంతీలు
దుద్దుకంబళ్ళు చందునలు తివాచీలు
పద్దులకుఁ గైకొన్న బలుజంబుఖానాలు
ప్రతిలేనిపట్టంచుపలురత్నకంబళ్ళు
నతులితము లైన చతురంగములబల్బలము
తళుకుపగడపుకోళ్లఁ దగుపట్టెమంచములు
కులుకునెత్తావికుంకుమపుప్పుతల్పములు
ఏకరంగితలాటు బిడుగోర తేజీలు
ధాకచూపట్టు సురతాణి సింగాణీలు
కళలుదేరు పిరంగి కత్తులును జూరీలు
పొలుపొందు నందలపు బొంగులును గేడీలు
ఏరి కైకొనిన పారబ్బికెలును పన్నియలు
పేరైన సూరత్తు పీంగాణిగిన్నియలు
రాయంచ లైదువర్ణము లైనకీరములు
మాయురే యని యెంచ మరుపట్టు జీనీలు
చీర్ణంపుపనులమించినపిరగిపీఠములు
నిర్ణయింపఁగరానినిజలసద్వస్తువులు. 356
క. స్వరమండలములు కిన్నెర, లురబాబులుదండవీణ లురుజూరుతేరా
ల్వరరావణహస్తంబులు, మరితంత్రులు తంబురలు సమస్తము గొనియెన్. 357
వ. అయ్యవసరంబున. 358
సీసమాలిక. రాయదుగ్గము గుత్తి రాయవేలూ రానె, గొంది మాహూరి కాశి గోలకొండ
ముంగిపైరిణి డిల్లి ములువాయజాబురా, బాదుమబ్బా మహామూరు మచిలి
బందరు సూరతు చెందెరు గోవేరు, శ్రీరంగపట్టంబు చెంజి కాంచి
బాదయు నౌరంగబాదు దౌల్తాబాదు, కప్పర గాగర గదుగు బిదిలి
కోట కల్యాణము గొందానమహముదా, నగరంబు బంగాళనరస గోన
పన్నాళ చదరంగపట్నంబు గలగల, గజరాజధాని బంగాపురంబు
కాంబాగర ప్రయాగ ద్వార కాయోధ్య, లక్ష్మీశ్వరంబు సోలాపురంబు
మథుర కొల్లాపురి మగధ మా యావంతి, కాపురాణపురముల్ కాబలగయు
నాదవేని కళింగ మానూరు వినుకొండ, కొండవీడును నేలకొండపల్లి
పొదిలె తంజాపురం బుదయగిరి కైనూరు, మైసూరు పెనుగొండ మంగళగిరి
బసువపట్నము సీర్పి భద్రాచలము పాల, నంచ నిజాంపురి వందవాసి

నందిక్కి బెల్లముకొండ దేవరకొండ, రాచర్ల మునిమడుగు రాయపురము
సైదాపురము గోవ సాళ్వాక దూపాడు, రాపత్రి మాచెర్ల రాచవీడు
బనగానిపల్లె కంభము పోరు మామిళ్ళ, ధారాపురము చీని తాడిపత్రి
నంద్యాల చిరునల్లి నందవరము కంను, కూరు రామయపట్న మాయబండ
హంపి విరూపాక్ష మారణి వెంపలి, కాంపిల్యనగరంబు కందనూరు
కడప సిద్ధవటంబు గండికోట కనూరు, సింహాద్రి పుట్టూరు చింతగుంట
గయ చెన్నపట్నంబు గండవరం బోరు, గల్లుదా మెనచెన్ని వెల్లటూరు
కల్లూరు కలువాయి నెల్లూరు వేలూరు, రాచూరు చదుమూరు రాచకొండ
కదిరి కూటాగుళ్ళ గంగేరు శృంగేరు, రాముళ్ళకోట వజ్రగిరి సుసుము
నూగూరు చోబాడ బాగూరు కొళ్ళాల, గుడిబండ బళ్ళారి కొత్తకోట
గుమిలేనిపాళెంబు గొబ్బూరు బళ్ళాపు, రము పుంగనూరాకు రామటెంకి
మానవ కొత్తాళ మానుకొండైనూరు, జలపూరు పెదపలి జల్లికోట
కుంభకోణము కోటకొండ తంజావూరు, పెరవలి దువ్వూరు బెంగుళూరు
వొత్తూరు చిత్తూరు హుణి చిత్తనాపల్లి, రాజవోల్గద్వాలు రాచనగరు
చిరుతని కాళహస్తి సినూరు మధ్యార్జు, నము తిరునామల నాముకొండ
పాకల కావేరిపాక మోహనగిరి, చదుకూరు మల్లూరు చాదుకొండ
పాగొండ వావిలి నాగోలు తాళ్ళూరు, మైలాపురము బెద్దమంగళంబు
రామసముద్రంబు రామాపురము జట, పోలూరు వెల్లాల భువనగిరియు
హరిపనల్లి బేదనరవారి గొండాపు, రము గౌరి మాయూర మమరవీడు
నడిగల్లు కొక్కల్లు కడనకోలను రత్న, గిరి వెలిగోడు తంగెళ్ళ దర్శి
కంగొంది తనుగొండ గడవ నెత్తము దూస్తి, సివనగాళ్ళవళంది సింగళంబు
మన్నారుకోవెల సొన్నగిలు చిదంబ, రము వాగెనగరి పురాణపురము
పడియూరుపాళెంబు నుడిపి సుబ్రహ్మణ్యా, ముజ్జంగి మండువా మోసవగలు
రామనాథపురంబు మాముగోళ్ళబెడంద, ధర్మవరంబును దాడిగోళ్ళ
మవణికె మందము మారకపురి కుంభి, హారంగ ముజ్జారి హాళికె హళ్ళి
రెట్టిహాళి కురంజి రేపణి సన్నకి, బాగూరుగుజ్జరి పాలువాయి
రామచంద్రాపుర మామూరు బెజవాడ, కొండేరు కాండూరు కోటకొండ
తే. మొదలుగాఁ గల్గు జనపదమ్ములను దుర్గ, ములను బేటలఁ బాళెలఁ బురులవెలయు
వర్తకులు వచ్చి రచ్చటివస్తుతతులు, బేరసారంబు లాడెదు పేర్మి మెఱసి. 359
క. ఆరీతి వచ్చువారల, కారయఁ డాఁబిన్న పెద్ద యై నివిభుఁ డిం
పారఁగ వస్తువు లన్నియు, బేరము పొసఁగించి చేసి వెల కిప్పించెన్. 360

ఉ. అంచితబుద్ధి వర్తకజనావళి కిట్లు సమస్తవస్తు లి
ప్పించి తదీయభూములకు వేడ్కఁ జనుండని వారినెల్ల వం
పించి వృషోష్ట్రవాజిరథబృందము పైఁ దనకొన్న రస్తు బొం
దించి సమిత్రుఁడై యరుగుదెంచెను నివిభుఁ డూరు చేరఁగన్. 36
వ. అనిన విని హేమవతీకాంత సంతోషంబున భోజనాదుల సంతుష్టుం జేసి తనయోగ
క్షేమంబులఁ బతి కెఱిఁగింపు మని యతని నంపి తదనంతరంబ. 362
తే. కథలు రేత్తెల్పుటయె కాదు కరుణఁ బ్రాహ్మ, పోనియపుడెల్ల రాయంచపూని చెప్పి
నట్టినయవాక్యములచేత నైన సన్మ, నీష హేమవతీమంజుభాష యపుడు. 363
క. పరపురుషసంగమం బిహ, పరసుఖదూరంబుగానఁ బాతివ్రత్య
స్ఫురణ గలసతులు మదిఁగో, రరటంచును నిశ్చయించి ప్రమదం బెసఁగన్. 364
తే. చిత్రభోగులపైఁ బ్రేమ చింపఁ జేసి, నిజవిభునిరాక కలరి యన్నీరజాక్షి
తనను గృహకృత్యములు దీర్చుకొనుచునుండె, నంతఁ దత్పతియింటికినరుగుదేర. 365
క. కుందనపుబిందియల హారి, చందనతరుఖండమున్న సంతస్తంభై
క్రొందావు లొల్కు వన్నె, టం దగ జలకం బొనర్చి తడయక యంతన్ 366
ఉ. ఆజవరాలు కీలుజడ నంబురుహోత్పలకేసరాలు వ
క్షోజభరాలఁ గప్పుకొను క్రొమ్మగరాలసరాలు నంగుళీ
రాజవినూత్నరత్నముల రంగు చెలంగెడి యుంగరాలు వి
భ్రాజితనూపురాలు పదపద్మములన్ సవరించి వెండియున్. 367
సీ. వనచరంబులు గాన వచ్చె మైత్రికి నన, వేణికాళిశ్రేణి విరులు దురిమి
నీటఁబుట్టినవాటనెమ్మి డాసె ననంగ, గళశంఖమున హారములు ధరించి
జలజంబు లౌటనె చెలిమిఁ జెందె ననంగఁ, గరవారిజములఁ గంకణము లుంచి
సారంగజము లౌట సఖిత నొందె నన వ, క్షోజకుంభములఁ గస్తూరిఁ బూసి
తే. కనకరుచు లౌట మిత్రత ననఁగి పెనఁగె, ననఁగఁ దనుహేమలతను మిన్నగు పదాలు
పన్నె బంగారుపువ్వులనలువఁ దాల్చి, పతికి నెదురుగ నేగె నప్పద్మగంధి. 368
వ. ఆసమయంబున. 369
సీ. మిసమిసమాపులు మిరుమిట్లు గొలుపంగఁ, గిలకిలనవ్వులు చెలువొనర్ప
ఘులుఘుల్లు మని చిఱుగజ్జెలు రొదసేయు, ధళధళద్యుతుల కమ్మలు చలింప
ఝుణఝుణంక్వణుల గంకణములు మెఱయంగ, ఘనఘనధ్వనుల మేఖల నటింప
ధగధగద్దీప్తి రత్నపుసొమ్ము లలరార, నిగనిగబావిలీ ల్నిటు చూప
తే. భుగభుగలుగుల్కు మైపూతసొగసుగుల్క, గమగమలఁగ్రపువిడెంబుగంధమొలయ
మినమిన ల్కుంకుమపు రేఖమించు లొల్క, ఖణిఖణిల్లని మెట్టియ ల్కడురహింప.

క. తన కెదురుగ వచ్చిన తన, వనితామణి నపుడు చూచి వదనాంభోజం
బునఁ జిఱునవ్వొలయఁగ నెయ్యమున నానంద మొందె మానిని యంతన్. 371

తే. విభునిపదములు పన్నీట వేడ్కఁ గడిగి, నెచ్చెలులతోడ వెస నివాళిచ్చి వైచి
యింటిలోనికిఁ దోడ్తెచ్చి యింతు లెంచ, భర్తతోఁ గూడ నతిసుఖప్రాప్తి నుండె. 372

వ. అంత హేమవతీకాంతవృత్తాంత మంతయు నాత్మీయదూతి విన్నవించినవిని కంపితశి
రస్కుండై కొంతదడవు చింతించి మహారాజచంద్రుండును నీతిజ్ఞుండును సకళరసం
డును వివేకధురంధరుండును గావునఁ జిత్రభోగనృపాలుండు దనమనంబున. 373

ఉ. మున్నల రావణాదులు సముద్ధతిసాధ్వులఁ గోరి యేమి సౌ
ఖ్యోన్నతిఁ జెంది రిట్లగుట నుర్విజనావళు లన్యకాంతలం
బన్నుగఁ గోరరాదు కడుఁ బాతక మంచుఁ దలంచి యింతిపై
నున్నమనంబు ద్రిక్కొని యథోచితపద్ధతి నుండె భూవరా. 374

క. అనుచుఁ బురోహితుఁ డెఱిఁగిం, చిన నలరాజన్యమౌళి చిత్తాంభోజం
బున నద్భుతప్రమోదము, లెనయఁగ మెచ్చుకొని రాజ్య మేలుచు నుండెన్. 375

మ. నతసంజీవనజీవనేశభయకృన్నారాచనారాచర
వ్రతబృందారకదారకత్యనపదారక్షోభిరక్షోభట
శ్రుతసంధారణధారణార్హ్వమణిభాసుగ్రీవసుగ్రీవము
ద్ధతలాలాపనలాపనవ్యోచితాతారాపతారాపహా. 376

క. అక్షుద్విడ్లక్షుక్షి, త్తక్షేమకటాక్షదక్షదక్షతనూజా
ధ్యక్షనుతపక్షపక్షి, ప్రక్షుణ్ణోక్ష్యమవిపక్షరక్షాశిక్షా. 377

స్రగ్విణి. పద్మపత్రేక్షణా భక్తసంరక్షణా
పద్మగర్భస్తుతా భానుబింబస్థితా
పద్మబాణాకృతీ భవ్యశౌర్యోన్నతీ
పద్మసర్వేశ్వరా పాలితోర్వీశ్వరా. 378

గద్యము. ఇది శ్రీమత్కౌండిన్యసగోత్రపవిత్రాయ్యలరాజాన్వయసుధావార్ధిపూర్ణిమా
చంద్ర నిస్సహాయకవిత్వనిర్మాణచాతుర్య నిస్తంద్ర శ్రీరామనామపారాయణనారా
యణామాత్యప్రణీతం బైనహంసవింశతి యనుమహాప్రబంధమునందు సర్వంబును
పంచమాశ్వాసము.

'వావిళ్ల' ప్రెస్, తండయార్పేట, చెన్నపురి.—1920.

17021

17021

END OF
TITLE